

Marijan F. Kranjc**SLOVENSKA VOJAŠKA INTELIGENCA –
GENERALI IN ADMIRALI**

Skica za antropološko študijo – I. del

Spremna beseda

V Sloveniji žal ni publikacije niti institucije, vključno z Narodno in univerzitetno knjižnico, ki bi obravnavala slovensko vojaško inteligenco ali pa bi vsaj imela spisek admiralov in generalov slovenskega rodu. Izjema je le Fridolin Kavčič, ki je svojčas (1886) v *Ljubljanskem zvonu* pisal rodoljubne članke o »slovenskih« častnikih v avstrijski vojski. Po devdesetih letih je marca 1996 revija *Slovenska vojska* ponatisnila nekaj njegovih člankov v rubriki *Slovenci, znameniti vojaki*, urednik Janez J. Švajncer pa je pripisal: »Čeprav je bil slovenski vojaški spomin dolgo časa zaničevan in so nam dopovedovali, da nismo dobri vojaki, kažejo zgodovinska dejstva drugače...«

Pred osamosvojitvijo je spisek živčih slovenskih admiralov in generalov obstajal v protokolarni službi tedanjega Predsedstva Socialistične republike Slovenije, pri vodstvu Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojske Slovenije pa samo spisek z naslovi tistih generalov, ki so bili člani te organizacije oziroma tako imenovane partizanske generacije. Podatke sem iskal tudi v Bajtovem *Vsevedniku*, ki ima vse mogoče spiske politikov, umetnikov, zdravnikov, inženirjev in drugih poklicev. Pobrskal sem še po drugih enciklopedijah. Tudi "nacionalka" (*Enciklopedija Slovenije*) ne premore gesla "admiral" in "general", še manj pa njihovega spiska, temveč samo kratke, navadno desetvrstične članke. Enako velja tudi za narodne heroje. Tudi diplomanti obramboslovja se niso ukvarjali s temi vprašanji. Nisem verjel, da niti Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije (Glavni štab Slovenske vojske) nima takšnega spiska. Do leta 1996 ga ni imel niti svetovalec predsednika za obrambo, pa sva potem stari spisek (borčevske organizacije) slovenskih generalov in admiralov Jugoslovanske ljudske armade dopolnila. Zgodovinar Janez J. Švajncer, brigadir Slovenske vojske, je v *Vojnozgodovinskem zborniku* št. 2, 1999, prvi objavil *Poskus seznama generalov in admiralov Slovencev*, ki je korekten, čeprav z manjšimi napakami. Nedavno objavljeni seznam "vojakov" Draga Bajta v *Slovenskem kdo je kdo*, ki je izšel v založbi *Nove revije*, je navadno skrpucalo netočnih podatkov, poleg tega pa je "izpustil" kar osemnajst še živčih ("mlajših") generalov in admiralov Jugoslovanske ljudske armade in tudi štiri brigadirje Slovenske vojske!

Ker sem se že nekaj časa ukvarjal s preučevanjem nekaterih vidikov slovenske vojaške inteligence, pa tudi z iskanjem "pozabljenih, izpuščenih

in zamolčanih” slovenskih generalov in admiralov (za potrebe *Enciklopedije Slovenije*), sem tudi sestavil *Neideološki in genetski abecedni seznam generalov in admiralov slovenskega rodu*, ki obsega dvestoenaipetdeset generalov in admiralov.

Namen pričujoče prve skice antropološke študije o slovenski vojaški inteligenci je predvsem v tem, da vzpodbudi mlajše raziskovalce za podrobnejše preučevanje slovenske vojaške inteligence, posebej še njenega vrha – generalov in admiralov, oziroma vojskovodij, poveljnikov in junakov. Zavedal sem se znanega reka: Narod, ki svojih vojakov ne časti, jih vreden ni! Seveda, najprej jih je potrebno predstaviti in spoznati, kajti »častniki so igrali precejšnjo vlogo v družabnem, kulturnem in končno tudi v političnem življenju«, pravi zgodovinar Rok Stergar, ne samo bivše avstrijske monarhije, temveč tudi v dveh skupnih državah – Jugoslavijah. Gre torej za nekakšno inventuro oziroma pregled stanja do ustanovitve avtentične slovenske vojske.

Potrebo po tovrstni študiji pa je čutiti tudi ob očitnem ignoriranju slovenske vojaške inteligence. Namreč, dr. Marko Kos v svoji knjigi *Slovenska inteligenca (Vloga in perspektive)*, ki je izšla 1999 v založbi *Nove revije*, enostavno ne pozna pojma slovenske vojaške inteligence kot enovitega profesionalnega stanu oziroma dela narodne inteligence. Avtorjev “znanstveni” pristop v tem smislu je razviden iz dveh podrobnosti, in sicer:

- samo na enem mestu omenja častnike kot del inteligence, ko pravi, da protikomunistična stran ni zmogla intelektualne podpore, “tudi vojaško ne, če štejemo bivše jugoslovanske oficirje k intelektualcem” (str. 201);

- ko avtor našteva vrste inteligence (humanistična, tehnična, družboslovna), poklice, posebno tiste z visoko izobrazbo (inženirje, ekonomiste, pravnike, zdravnike in humaniste) oziroma pet področij na katerih deluje (gospodarstvo, izobraževanje in kultura, zdravstvo, javna uprava in samostojni poklici), ni nikjer najti vojaško-obrambne strukture niti njenih predstavnikov, pa čeprav vemo, da je na Slovenskem trenutno okrog 4.200 vojaških upokojencev in skoraj dvakrat toliko aktivnih vojaških oseb Slovenske vojske, da diplomiranih obramboslovcev niti ne štejemo!

Najbolj absurdno pa je dejstvo, da niti *Zakon o strokovnih in znanstvenih naslovih* (UL/RS št. 47, 29. junija 1998) ne pozna prav nobenega vojaškega poklica niti »strokovnega ali znanstvenega« naslova!

Zato aktualnost te študije ni samo ponovno oživljanje pojma slovenske vojaške inteligence, temveč tudi poskus antropološkega prikaza njenega razvoja v fazi njenega “najemništva”, torej obdobja, ko so slovenski vojaki in častniki služili v več tujerodnih in dveh skupnih jugoslovanskih vojskah, kjer so pokazali ne samo izjemen pogum, temveč so si tudi pridobili ugled izredno sposobnih častnikov in poveljnikov. To pa so vsekakor nacionalne vrednote, posebej še, če k temu prištejemo domo-

ljubje. Seveda, mislim na domobljubje odpora (kmečkega, partizanskega), ne pa kolaboracije!

Opozarjam na opazna nasprotja med slovensko inteligence in njenim vojaškim delom, ki so prisotna že od časov habsburške monarhije, kraljevine in tudi socialistične Jugoslavije. Zgodovinar Rok Stergar v zanimivi razpravi navaja avstrijski uradni vir, da so bili »politični cilji slovenske inteligence« uperjeni proti absolutističnemu vojnemu režimu habsburške monarhije, pa se obenem sprašuje ali so bili slovenski častniki bolj zvesti monarhiji in cesarju, kot pa nacionalni stranki ali narodu?! Isto vprašanje o zvestobi kralju Petru, maršalu Titu ali celo Partiji bi veljalo postaviti in proučiti tudi za poznejša obdobja. Namreč, tudi v osemdesetih letih je prav slovenska inteligenca začela in vodila »napade na JLA«. Da je to budilo odpor slovenske vojaške inteligence priča tudi dejstvo, da junija 1991 nobeden aktivni general in admiral Jugoslovanske ljudske armade – Slovenec ni pristopil slovenski Teritorialni obrambi! Isto velja za še večje število polkovnikov, saj je dejansko to storil samo eden polkovnik pravne stroke! Katere so vse korenine nasprotij med splošno in vojaško inteligenco, bi bilo potrebno še preučiti. Zanimivo je še dodati, da slovenska Partija (Popit) ni priznavala svoje vojaške inteligence!

Pričujoča študija zato uvodoma načenna nujno razpravo o pojmu vojaške inteligence kot delu družboslovne inteligence oziroma delu integralne inteligence. Za vse tiste, ki se le stežka sprijaznijo že s samim pojmom »vojaške inteligence«, navadno pričakujejo, da bo častnik še pesnik (kot Maister) ali pisatelj (Podlimbarski), sem namenoma dodal poglavje o vojaškem šolstvu, vzgoji in oblikovanju častnikov oziroma pripadnikov vojaškega stanu (sloja). Ker pa mnogi ne priznajo niti vojaške znanosti, še manj pa poznajo obseg znanstvenoraziskovalnega dela na vojaškem področju, je bilo vsekakor nujno predstaviti še to zanimivo področje.

Na teh osnovnih izhodiščih je bilo seveda lažje tudi poiskati začetke slovenske vojaške inteligence, predvsem njenega vrha oziroma prve generale in admirale slovenskega rodu. Ta del bo zanimiv tudi za širšo javnost, saj mnogi ne vedo, kdo je bil dejansko prvi general s slovenskimi koreninami. Kandidati so trije, in sicer: SENIČAR pl. Pavel, generalmajor avstrijske vojske in baron, rojen 1760 v Freiburgu, po poreklu iz Rečice v Savinjski dolini, umrl 20. junija 1830 v Osijeku. Drugi, RAKOVEC John Jeffrey, pl. Raigersfeld, rojen 1770 in umrl 1844, iz znane ljubljanske ladjarske družine, se je kot kontraadmiral angleške vojne mornarice, tej je poveljeval znameniti admiral Nelson, v napoleonskih vojnah, okrog 1795, boril proti Francozom. Tretji, NOVAK Josip Žiga, podmaršal avstrijske vojske in baron, rojen 1772 in umrl 1860, iz Kamnika. Bolj ali manj je uveljavljeno, da je prvi »pravi« slovenski general Rudolf MAISTER, čeprav osebno smatram, da je to pravzaprav malo znani kontraadmiral Metod KOCH, prvi poveljnik vojne mornarice kraljevine Srbov, Hrvatov in Slo-

vencev! Mnogi pa priznajo, da je formalno to generalmajor Franc ROZMAN – Stane, poveljnik slovenske partizanske vojske. Prav tako je malo znano skupno število okrog dvestopetdeset do dvestošestdeset slovenskih generalov in admiralov slovenskega rodu v tujih in dveh jugoslovanskih vojskah. V zbirnem abecednem seznamu jih je trenutno dvestoenainpetdeset!

Za zgodovinarje in publiciste sem posebej zbral in uredil nekaj gradiva na temo o slovenskih generalih v Jugoslovanski ljudski armadi oziroma o prisotnosti Jugoslovanske ljudske armade v Sloveniji. Na koncu sem dopolnil Švajncerjev "poskus seznama" in predstavljam neideološki in genetski abecedni seznam vseh generalov in admiralov slovenskega rodu. Namenjen je predvsem za leksikone, vsevednike in kdojekdojevce, seveda brez manipulacij in z določenimi zadržki!

V drugem (naslednjem) delu te študije bo potrebno podrobneje predstaviti glavni del slovenske vojaške inteligence, častnike in podčastnike, verjetno pa tudi prostovoljce v drugih državah (armadah) in slovensko posebnost – obramboslovce. Seveda pa bodoče raziskovalce čakata še dve zanimi "represivni" oziroma varnostno-obveščevalni temi: slovenski vojni in civilni obveščevalci in protiobveščevalci in orožniki – miličniki – policaji. S slednjo se študijsko poglobljeno ukvarja magister Pavle Čelik. Mlajšim raziskovalcem prepuščam tudi še neraziskano zanimivo temo o tem, zakaj se prav noben slovenski general in admiral ni javno priključil slovenski »republiški« vojski.

Pravijo, da narod, ki svojih vojakov ne ceni, jih ni vreden! Bo že držalo. Nedavna ustanovitev Vojaško-zgodovinskega centra pri Glavnem štabu Slovenske vojske je premišljena in pozitivna poteza, zato tudi iskreno upam, da bo sčasoma tudi slovenska vojaška inteligenca pridobila na svojem ugledu!

Autor

POJEM VOJAŠKE INTELLIGENCE

V družbenopolitičnem pomenu je inteligenca družbena skupina, ki se je izdvojila oziroma razdelila na podlagi delitve dela na fizično in umsko (duhovno), torej, ko se na določeni stopnji človekove dejavnosti tudi prizna razumska sposobnost za reševanje praktičnih in teoretičnih problemov. V različnih družbenoekonomskih formacijah pa se je ta družbena slojevitost nadaljevala in imela seveda določene socialne in drugačne konotacije. Definicij o inteligenci v širšem in ožjem pomenu je toliko, kolikor je raznih leksikonov, še več pa je raznih delitev. *Slovenska enciklopedija* tega gesla sploh nima, še bolj žalostno pa je, da tudi *Vojna enciklopedija JLA* (1967) nima gesla o vojaški inteligenci. Ko sem iskal domače vire, ki bi omenjali pojem vojaške intelligence, moram priznati prav borne, skoraj nične rezultate. Začel sem se celo spraševati, ali bom moral zaorati ledino...

Verjetno bo držalo, da je prav boj za preživetje od praskupnosti pa do današnjih dni vplival na genetski razvoj človeka, torej na tiste lastnosti (pogum, spretnost, zvitost in podobno), ki so bistvene za bojavnike in njihove vodje oziroma vojskovodje, da so predstavljali prve zametke vojaškega sloja oziroma vojaške intelligence. Tudi slovanske, venetske, karantanske, kranjske, štajerske in slovenske!

Zgodovinski razvoj vojske (armade) kot oborožene sile je tesno povezan z razvojem ljudske skupnosti, ker je ravno vojaška organizacija po svoji sestavi, nalogah, odnosih in opremljenosti (orožje) tako v preteklosti kot tudi v sedanjem obdobju, nosila pečat določene dobe v kateri je nastala in jo tudi (z vojnami) oblikovala. Iz zgodovine je znano, kako so se bojevali stari Kitajci, Indijci, Egipčani, Asirci, Babilonci, Perzijci, Grki in Rimljani, in tudi, kakšni so bili rezultati njihovih osvajalnih vojn, ki so jih vodili zaradi pridobitve novih ozemelj (bogastev) in delovne sile (sužnjev). Njihove kopenske vojske, pretežno pehotne in konjeniške sestave, ter vojno mornarico, so vodili pripadniki posebne vojaške kaste (sloja) in izbrani poveljniki, ki so predhodniki sedanjega častniškega sloja oziroma vojaške intelligence.

Že staroindijska družba je bila razdeljena na štiri sloje oziroma kaste, in sicer: bramane – duhovnike, kšatrije – vojščake in vladajoči sloj, vaišje – trgovce, rokodelce in kmetovalce in najnižje kaste navadnih ljudi – sužnje, ki so morali služiti prvim trem kastam. Ta sistem vojaških kast bomo našli ne samo pri starih narodih (in na Kitajskem), temveč tudi

kasneje. Tudi v stari Grčiji je dedno plemstvo – evpatridi postalo poseben vodilni vojaški sloj. Iz njega so izšli znameniti vojskovodje, kot sta Aleksander Makedonski, Hanibal in mnogi drugi.

Prva redna oziroma profesionalna vojska, o kateri je nekaj zgodovinskih podatkov, je bila egiptovska. Sestavljena je bila iz posebne vojaške kaste, katere pripadniki so živeli v obmejnih predelih oziroma vojaških naseljih. Pozneje so v egiptovsko vojsko, ki je bila bolj pehotne sestave, sprejemali tudi tujce – najemnike, zlasti Nubijce, Libijce in Šardence, kasneje pa tudi Grke. Poveljniški kader so predstavljali profesionalci. Podobne vojaške kaste so bile sestavni oziroma vodilni (konjeniški) del vojsk starih Asircev, Babiloncev in Perzijcev.

Perzijsko vojsko oziroma njen glavni del (pehoto) so v dobi dinastije Ahemenida oziroma kralja Kira st. sestavljali pripadniki posebne vojaške kaste tako imenovani "neumrljivi". Njihova vojska je štela okrog 10.000 mož, vendar ni dosegla bojne ravni znane grške težke pehote. Grška (atenska, razen špartanske) in rimska vojska starega veka sta primer klasične vojaške organizacije miličniškega tipa. V Sparti se je vodilni aristokratski sloj – spartiatii posvetil vojaški vzgoji že od sedmega leta starosti naprej. Podobno je bilo tudi drugod. Zanimivo je, da so atensko vojsko sestavljali štiri družbeni razredi, in sicer: pripadniki prvega razreda – bogataši so sestavljali zelo močno vojno mornarico; pripadniki drugega razreda – srednji sloj so sestavljali konjenico, v kateri je bilo okrog 2.000 navadnih in nekaj sto težkih konjenikov, dočim so pripadniki tretjega razreda – nižji sloj, sestavljali znamenito težko pehoto – imenovano tudi hoplite, moči okrog 10.000 do 12.000 mož, ki so se v napadu razvrstili v klinasti bojni razpored – falango. Pripadniki najrevnejšega sloja, imenovani tudi tete, niso bili obvezni služiti v grški vojski, razen v sili. Sužnji so opravljali pomožna dela in službe, kot veslači na bojnih ladjah in podobno. V tem obdobju so obmorske države (in mesta) imele poleg trgovske tudi močno vojno mornarico, posebno Atene, Rim in Kartagina.

Grška vojska, ki sta je vodila Filip II. in Aleksander III. Makedonski, je štela okrog 50.000 vojakov, sestavljena pa je bila iz pehote in konjenice. Najštevilčnejša je bila težka pehota, obstajala pa je tudi srednja in lahka pehota. Konjenico so sestavljali pretežno težki konjeniki – plemiči (hetere) in lahki konjeniki. Aleksander Makedonski je namesto okorne pehotne falange uvedel gibljive in hitre konjeniške bojne razporede, pa tudi prevozne enote za metanje kamnov in sestavljivih mostov.

Tudi rimsko vojsko so na začetku sestavljali predstavniki posebne vojaške (patricijske) kaste – ekviti ter tudi vojaški obvezniki (razen siromašnih slojev). Šele kasneje so uvedli najemniško vojsko. V dobi Cezarja je rimska vojska štela 75 pehotnih legij, konjenica pa je veljala že za poseben rod vojske. Poleg pehote so imeli tudi izredno močno vojno mornarico. Po nekaterih zgodovinskih virih je rimska vojska v tem obdobju

štela okrog 250.000 do 350.000 vojakov in 200 do 300 bojnih ladij. Mimogrede naj še omenim, da so v rimski vojski obstajali posebni uslužbenci – konkviskadorji, ki so novačili in najemali tuje vojščake.

V fevdalni dobi oziroma v srednjem veku je vojaška organiziranost zastala, saj fevdalci niso mogli vzdrževati drage plemiške vojske in financirati večjih osvajalnih pohodov, razen križarskih (verskih). Plemiške vojske so bile številčno majhne, vendar kvalitetne. Njihovo udarno moč so predstavljali težki (oklepni) konjeniki – vitezi (obvezno fevdalci), ki so predstavljali tudi poseben plemiški – vojaški sloj. Od trinajstega stoletja naprej so mnoge fevdalne države, predvsem Italija, Švica, Nemčija in druge, vzdrževale cenejšo vojsko (tujih) plačancev oziroma najemniško vojsko. Zanimivo je omeniti, da je osebno gardno enoto srbskega cesarja Dušana predstavljalo okrog 300 nemških najemnikov! Znano je, da so jedro tedanje bizantinske vojske sestavljali domačini in tuji plačanci, imenovani hipaspisti. Mongolska plemena so imela številno močnejšo konjenico (husite), dočim so udarno moč turške vojske predstavljali janičarji, ugrabljeni mladeniči naših prednikov, ki so bili izredno bojevit proti evropskim (krščanskim) in tudi kranjsko-štajerskim vitezom in njihovim oprodam!

Prvo stalno državno oziroma nacionalno vojsko (armado), ki je štela 9000 pešakov in prav toliko konjenikov, je ustanovil 1445 francoski kralj Karl VII. S tem se je dejansko začelo tudi povsem novo obdobje v razvoju profesionalnega poveljniškega kadra, katerega so vzgajali in izobraževali v posebnih vojaških šolah. Zato tudi velja, da je to dejanski začetek oblikovanja vojaške inteligence kot profesionalne elite (sloja izobražencev), ne pa več kaste izbrancev (plemičev, vitezov in podobnih). Tudi ni posebno čudno, če Jacques Le Golf v svojem delu *Intelektualci v srednjem veku*, nikjer ne omenja vojaštva kot dela inteligence. Razpravlja le o umetnosti, medicini, teologiji, civilnem in kanonskem pravu. Govori sicer o družbenih slojih, vendar v bistvu samo povzema trifunkcijsko skico tistih, ki delajo (delavec, služabnik, obrtnik), ščitijo (vojak, plemič, lastnik, sodnik, uradnik) in tistih, ki molijo (klerik). O tem razpravlja tudi Georges Duby v svojem delu *Trije redi ali imaginarij fevdalizma*. V kritikah plemstva so urbani intelektualci izražali sovraštvo do vojakov in bojevnikov, pa vse do orožja, vojaških lastnosti in celo orožarskih poklicev. Šlo je celo za antagonizem med srednjeveškim plemičem (vitezom, vojakom) in nastajajočim slojem urbanih intelektualcev. Zopet je cenjeno delo in koristnost številnih poklicev, tudi kmečkega. Znanost in umetnost so nekateri učenjaki te dobe, poleg teologije, razdelili takole: gramatika, retorika, dialektika, aritmetika, glasba, geometrija, astronomija, fizika, mehanika, ekonomija in politika. Tako se ni čuditi, če je intelektualac srednjega veka postal obrtnik, meščan, ki se je izobraževal in obvladoval tudi svobodne umetnosti. Šole so postale delavnice idej in produktivnosti, torej napredka! Vojska to vsekakor ni bila! To bo držalo.

Vendar zares čudi, da nekateri avtorji filozofskih spisov premalo poznajo zgodovino določene dobe, pa je temu primerna tudi verodostojnost njihovih razglabljanj. Prej omenjena spisa o srednjem veku tako nikjer ne omenjata kastelanov niti viteških redov kot delov fevdalnega vojaškega sloja. Znano je namreč, da so bili kastelani izbrani plemiči in izurjeni vojščaki, katerim je v srednjem veku vladar zaupal vojaške naloge, predvsem obrambo utrjenih mest, pa so tako dobili naziv "mestnih grofov" oziroma Burggraf. Ta naziv so po letu 1300 obdržali upravitelji mest (gradov) v osvojenih deželah (Poljska in Češka). Tako so kastelani opravljali pomembne fevdalne funkcije in dejansko upravljali z deželo, saj so poveljevali vojski, opravljali sodniške dolžnosti in pobirali davke. Seveda so tudi sodelovali pri izboru in volitvah deželnih knezov in tudi kralja (cesarja), kar je še posebej krepilo njihovo moč in ugled.

Posebej velja omeniti srednjeveško viteštvo (knighthood, chevalerie, Ritterschaft) kot značilen fevdalni vojaški stalež ali sloj. Iz njega so kasneje nastali številni viteški redovi, najprej kot cerkveni, kasneje pa kot vojaški redi. Najbolj znani viteški redi so bili: ivanovci ali špitalarji (nastal 1099 kot cerkveno-bolniški red po Sv. Ivanu, znan tudi kot malteški viteški red), templarski (ustanovljen 1119 v Jeruzalemu, cerkveno-vojaški red, štel do 15.000 vitezov, razpuščen 1312) in nemško – tevtonski viteški red (ustanovljen 1198, razpuščen 1809, ostanki so tudi pri nas – nemški križniki v Veliki Nedelji in drugod, Križanke v Ljubljani).

Velja seveda omeniti tudi znaten vpliv celjskih grofov na zgodovino vojaštva na slovenskih tleh, ki pa ni dovolj preučen in ovrednoten. Namreč, omenja se predvsem delež celjskih grofov pri organiziranju najemniških vojska v različnih obdobjih – najbolj je znan poveljnik Jan Vitovec, premalo pa vemo o sodelovanju domačih vojakov, kakor tudi tistih iz osvojenih dežel (Poljska, Bosna, Srbija in druge).

Kot poseben vojaški stalež – milites, se je viteštvo razvilo že zelo zgodaj, največji razmah pa je doživelo med enajstim in trinajstim stoletjem, ko so se razni viteški redovi podajali v tako imenovane svete ali križarske osvajaalne vojne. Za viteze je bilo vojskovanje poklic, pa ga upravičeno lahko štejemo za poseben vojaški družbeni sloj. Sestavljali so ga pripadniki visokega plemstva (grofje, baroni, vojvode, knezi), pa tudi ostali fevdalci. Vzgoja vitezov za bojevanje se je začela s sedmim letom, v štirinajstem letu so postali oprode in šele v enaindvajsetem letu so bili po svečani prisegi sprejeti v viteški stan. Viteški stan se je po imovinskem stanju delil na več razredov. Ob koncu štirinajstega stoletja, ko se je na bojnem polju pojavil smodnik in strelno orožje, je vloga viteštva zatonila.

S prehodom iz srednjega v novi vek, predvsem pa po uvajanju strelnega orožja in parnega stroja, kakor tudi krepitve srednjega buržoaznega sloja in absolutističnih monarhij, je tudi na vojaško-obrambno področje prišlo do revolucionarnih sprememb. Dotedanje najemniške armade so se nam-

reč kar hitro preoblikovale v redne (stalne) nacionalne vojske, na čelu katerih so bili že šolani in profesionalni častniki, ki so se regrutirali predvsem iz vladajočega plemiškega oziroma novega buržoazno-meščanskega razreda. Tudi strategija in taktika bojevanja sta se znatno spremenila. Pojavijo se novi rodovi (topništvo, inženirstvo) in službe (intendantska, tehnična, sanitetna, veterinarska). Pehota, oborožena s puškami in bajoneti, postane prevladujoči rod vojske in se razdeli na več vrst (poljska, planinska). Uveljavi se tudi topništvo (poljsko, planinsko, trnjavsko), čeprav so topovi še okorni in prepuščeni volovski ali konjski vpregi. Fortifikacija postane del novega roda – inženirstva, s tem pa tudi pomemben element obrambe. Konjenica dobi na pomenu kot gibljiva manevrska sila. Pojavijo se tudi večje vojaške formacije: divizije (12.000 do 16.000 vojakov), korpusi (40.000 do 45.000 vojakov) in armade. Poseben pomen dobi vojna mornarica, kajti le z njo je bilo mogoče hitreje osvojiti nove kolonialne posesti in s tem utrditi gospodarsko prevlado nastajajočega meščanstva.

In kar je še posebej zanimivo, je dejstvo, da so se tedanje nacionalne armade številno zelo okrepile. Tako je pruska vojska štela 126.000, avstrijska 170.000 in francoska okrog 300.000 vojakov. S tem se je prvič in znatno povečalo tudi število častnikov, torej osnovnega (izobraženega) dela vojaške inteligence. Da bi zagotovili stalnost velikih armad, so začeli uvajati splošno vojaško obveznost kot neke vrste nacionalno dolžnost. Najprej je bila uvedena v Prusiji (1859), pozneje pa tudi v Avstriji (1866), Franciji (1871) in Rusiji (1874). Anglija in ZDA sta splošno vojaško obveznost uvedli šele pred začetkom prve svetovne vojne. Pojavi se tudi nova zvrst – vojno letalstvo in zametki vojaške (namenske) industrije. Zaradi številčnosti armad in njihove raznorodne sestave, je logično prišlo tudi do oblikovanja generalštabov, ki morajo koordinirati ne samo bojno delovanje, temveč tudi vse bolj obsežne mirnodobne priprave. Najbolj zgovoren je podatek o številčnem stanju mobiliziranih vojakov pred začetkom in ob koncu prve svetovne vojne, in sicer: sile Antante 11 milijonov (18), centralne sile pa 7,5 milijonov (12) vojakov. Prva svetovna vojna, ki jo nekateri označujejo kot "pozicijsko" (rovovsko) vojno, je seveda povzročila na obeh straneh ogromno število ljudskih žrtev in neizmerno materialno škodo. Seveda pa je posredovala tudi dragocene izkušnje na področju vojaštva, posebno vojne veščine. Pojavijo se nova orožja in sredstva (mitraljezi, tanki, letala, podmornice, bojni strupi in podobno), pa tudi novi rodovi in enote: tankovske, enote za zveze (telefonske in radijske), kemične, enote protizračne in protitankovske obrambe, obalne obrambe in podobno. Z uvajanjem motorizacije pa je na bojišču kar naenkrat izginila konjenica, ponos starodavnih vojska in domena njihovega vojaškega stanu.

Posledica tega je znatno povečano število tehnično usposobljenih vojakov in častnikov ter tudi poveljniškega kadra. Torej, po prvi svetovni

vojni je viden stalni in številčni porast poveljniške in tehnične strukture častniškega kadra oziroma vojaške inteligence. Tako se dejansko začne novo obdobje v razvoju vojaške inteligence, ki bi ga lahko imenovali tudi doba integralne vojaške inteligence. Skoraj vsi deli inteligence, predvsem tehnične, so tudi načrtno in integralno usmerjeni v razvojno-znanstvene in proizvodne vojaške projekte, pospešeno pa so se razvijali vojaška industrija, vojno-znanstvene in šolske institucije.

Še večje spremembe so nastale med in po končani drugi svetovni vojni. O maksimalnem angažiranju človeškega faktorja nam povedo podatki o številčnem stanju posameznih armad, in sicer: ZSSR – 22 milijonov, Nemčija – 17 milijonov, ZDA – 16 milijonov, Velika Britanija in Japonska po 5 milijonov vojakov. Tehničnih in tehnoloških sprememb ne bom navajal, dovolj je, če povem, da je bilo pred samim koncem vojne uporabljeno tudi atomsko orožje, kar je povzročilo revolucionaren preobrat na področju vojne veščine, predvsem globalne strategije vesil oziroma koalicijskih blokov. Nastopi namreč dolgo obdobje tako imenovane hladne vojne, ki se kasneje preobrazi v nekonvencionalno vojno (tudi specialno vojno oziroma spopade nizke intenzivnosti).

Današnja struktura vojaške inteligence je seveda zelo raznolika, ker je njen velik del vpet v civilne strukture. Če se osredotočimo na uniformirani del častnikov oziroma oficirjev, kot glavnega jedra vojaške inteligence, potem moramo bolj natančno opredeliti to kategorijo.

Častnik oziroma oficir je vojni profesionalni starešina s predpisanimi poveljniškimi ali upravnimi funkcijami, nalogami in dolžnostmi. Oficirski oziroma častniški kader kot glavni in profesionalni del vojaške inteligence se prvič pojavi ob koncu petnajstega stoletja, ko se oblikujejo najemniške vojske. Leta 1495 je bila po švicarskem vzorcu ustanovljena nemška najemniška vojska – Landsknecht. Namreč, nemški cesar je s posebno listino (patentom) mobilizacijo vojske zaupal polkovnikom v raznih delih države in jim obenem razdelil denar za najemnike. Polkovniki so organizirali svoj štab, v katerega so odredili izkušene ljudi za razne dolžnosti: namestnika, sodnika, intendanta, veterinarja in druge. Posebej skrbno pa so med izkušenimi vojaki izbirali kapetane, ki so potem formirali čete. Vsak kapetan je določil še svojega namestnika – poročnika, zastavonošo – praporščaka in vodnika dela čete – vodnika oziroma narednika. Pravilo je bilo, da je častnike izbiral (določal) cesar oziroma polkovniki, vsi izbrani častniki pa so morali nositi določene oznake činov, po katerih so jim tudi odrejali najemniško plačo! Ni pa bilo nujno, da je častnik najemniške vojske bil tudi plemiškega stanu!

Poznejši razvoj vojskovanja je zahteval vse bolj izobražene in strokovno usposobljene častnike. Z razvojem nacionalnih armad se je hkrati oblikoval tudi nacionalni častniški zbor, ki je predstavljal močno oporo (vojaško, represivno) državnim oblastem oziroma vladarju. Zaradi medsebojne odvisnosti in posebnih interesov se je častniški zbor vse bolj spreminjal v

privilegirani družbeni stan, ki je varoval, poleg stanovskih, predvsem vladarske oziroma državne (razredne) interese.

Izraz "oficir" (častnik) je prvi uporabil 1573 vojni pisec Filip Kleva v svojem delu *O vojni veščini*. Tako so imenovali vse državne uslužbence, ki so se ukvarjali z vojaškimi zadevami. Naziv se je pozneje razširil po vseh evropskih armadah. Holandski vojskovodja Moric Oranski – Nasauski je celo zahteval od svojih oficirjev, da so vojake tudi poučevali v vojaških veščinah, dočim je švedski kralj Gustav II. Adolf vsem svojim plemičem podelil oficirske čine, s tem pa tudi dolžnosti in privilegije. Oficirski zbor se je v evropskih armadah povsem utrdil šele po tako imenovani tri-desetletni vojni (1618–1648), ko je postal del nacionalne elite oziroma vojaške inteligence. V ruski vojski so oficirske čine uvedli 1680 oziroma 1722, ko je cesar Peter I. predpisal lestvico činov. Prvi pravilnik o oficirjih je 1726 predpisal nemški cesar Friderich II. Veliki, po katerem je veljalo, da je oficir lahko samo plemič. Revnejši plemiči (junckerji) so tako lahko dosegli samo čin kapitana, podoficir pa je po dolgotrajni službi lahko dobil oficirski čin, posebno v konjenici in topništvu. Tudi v francoski vojski je od 1782 veljalo, da oficir lahko postane samo plemič.

Po francoski revoluciji se je stanje korenito spremenilo, saj so v oficirski stan sprejemali predvsem pripadnike (prostovoljce) mlade buržoazije. Tako je bila kasneje pot v oficirski stan odprta vsem slojem prebivalstva, pa čeprav je plemstvo še dolgo zatem zadržalo vodilne častniške položaje. Tako je bilo 1824 v pruskem oficirskem zboru že 42 odstotkov neplemičev, med generali pa samo 3 odstotke. Pogoji za sprejem v oficirske šole – vojaške akademije so bili povsod zelo strogi. Kandidati so morali imeti končano gimnazijo in sprejemni izpit so morali opravljati.

Ker smo prve šolane oficirje – častnike, ki so imeli določene slovenske narodnostne oznake (rod, jezik, zavest) dobili prav v avstro-ogrski armadi, je potrebno dodati nekaj podatkov. Tudi v tej armadi je dolgo veljalo, da so oficirji lahko samo plemiškega stanu. V vojaške akademije, ki so dajale okrog 20 odstotkov oficirjev, so zelo redko sprejemali neplemiče s končano gimnazijo, ki so po končani akademiji dobili čin poročnika. So pa zato v kadetnice sprejemali mladeniče s končano nižjo gimnazijo (Rudolf Maister), ki so po končanem šolanju dobili čin kadeta oziroma praporščaka (kandidat za častnika). V vojni mornarici pa so gimnazijci lahko končali enoletno aplikacijo na bojni ladji, nato pa so nekateri "aktivirali", najbolj sposobni pa so napredovali tudi do najvišjega – admiralskega čina. Potrebno je povedati, da je bil sicer slovenski delež (0,6 – 0,8 odstotkov) izredno skromen!

Oficirski sloj je bil že od svojega nastanka številčno dokaj močan stan in včasih tudi odločujoči političnodružbeni dejavnik (v vojaških udarih, prevratih). To naj ponazorim z nekaj podatki iz leta 1899. Takrat je bilo v Franciji 22.300 oficirjev (na 560.000 podoficirjev in vojakov), v Nemčiji 23.700 oficirjev (na 570.000 podoficirjev in vojakov), v Rusiji 27.500

oficirjev (na 1,270.000 podoficirjev in vojakov), v Avstro-Ogrski 18.500 oficirjev (na 330.000 podoficirjev in vojakov), v Italiji 13.500 oficirjev (na 210.000 podoficirjev in vojakov) in v Veliki Britaniji 10.300 oficirjev (na 240.000 podoficirjev in vojakov).

Med prvo in drugo svetovno vojno, zlasti pa še po njej, so vse armade posebno pozornost namenile izboru in šolanju tako imenovanih generalštabnih častnikov, kakor tudi častnikov vseh tehničnih strok. V poslednjem obdobju pa so najbolj iskani vojaški menedžerji in specialisti za nekonvencionalno bojevanje. Vse več je tudi doktorjev, magistrov in specialistov vojaških znanosti, mnoge visoke častniške položaje pa zasledajo tudi civilni strokovnjaki – znanstveniki vseh smeri.

Po pravilu je skoraj v vseh armadah uveljavljena razdelitev na nižje in višje oficirje – častnike. Nižji oficirji – častniki imajo sledeče oznake (zvezdice) – čine: podporočnik, poročnik, kapetan (stotnik) in kapetan (stotnik) prvega razreda. V vojni mornarici so nazivi činov drugačni, in sicer: podporočnik, poročnik korvete, poročnik fregate in poročnik bojne ladje. Višji oficirji, tudi v vojni mornarici, imajo naslednje čine: major (kapetan korvete), podpolkovnik (kapetan fregate) in polkovnik (kapetan bojne ladje). Podoficirji – podčastniki sicer nimajo oficirskega statusa, vendar lahko z dopolnilnim šolanjem postanejo oficirji. Vojaški uslužbenci (vojaški godbeniki) so podobno oficirjem rangirani po razredih, s tem da je vojaški uslužbenec prvega razreda enakovreden činu polkovnika. Brigadir oziroma komodor (kapitan v slovenski vojski) je vmesni čin med višjimi oficirji in generali in admirali, v nekaterih pa tudi najnižji generalski oziroma admiralski čin.

Generali in admirali so formalno izven kroga višjih oficirjev – častnikov. Predstavljajo vrh oziroma vrhnji sloj vojaške inteligence z najvišjo akademsko izobrazbo (primerljiva doktoratu znanosti), dočim generale z najvišjim generalskim činom (generalpolkovnik in višji) lahko primerjamo s člani akademije znanosti in umetnosti. Takšna je primerjava v mnogih državah, ki spoštujejo vojaške poklice. Slovenska akademija znanosti in umetnosti ni imela in tudi sedaj nima v svojih vrstah prav nobenega generala in admirala oziroma častnika, čeprav bi si nekateri to vsekakor zaslužili (polkovnik Zdravko Klanjšček – zgodovinar, generalmajor in prof. dr. Miroslav Peterca – geofizik, generalpolkovnik Rudolf Hribernik – poveljnik in pisatelj, in drugi). Predvsem pa bi kazalo za dopisnega člana razglasiti najvišjega ameriškega admirala slovenskega rodu – Ronalda Zlatoperja. Upam, da bo z ustanovitvijo slovenske vojske ta praksa prekinjena. Zato v prilogi tudi predlog predsedniku Slovenske akademije znanosti in umetnosti za uvedbo novega razreda – za vojne vede! Za vzgled bi si lahko vzeli Makedonijo, kjer je bil generalpolkovnik JLA Mihailo Apostolski ne samo redni član, temveč tudi predsednik Makedonske akademije znanosti in umetnosti. K spoštovanju vojaškega stanu je največ prispeval Leonardo d' Vinci, ki je na vprašanje, kateremu intelektualcu bi postavil spomenik, brez

razmišljanja odgovoril – vojskovodji, generalu! S skupnim imenom generale in admirale označujemo kot generaliteto oziroma admiraliteto. Generaliteta je kolektivna oznaka za generale določene vojske – države oziroma njihov generalski zbor. Poznan je tudi naziv Veliki generalštab. Ker se v novejšem času generali (admirali) predstavljajo kot najvišja častniška kategorija, se oznaka generaliteta ne uporablja pogosto.

Pri lažji definiciji vrhnjega sloja vojaške inteligence, je nujno vsaj približno poznavanje etimološkega in zgodovinskega pomena izraza “general” in “admiral”. Obenem pa bo lažje spremljati tudi druga razglabljanje o problematiki vrhnjega sloja vojaške inteligence. General je najvišji čin poveljnika kopenske vojske in vojnega letalstva, ki poveljuje združeni taktično-operativni enoti (diviziji in višji) ali pa vojaški ustanovi podobne ravni. Enakopraven je činu admirala v vojni mornarici.

V začetku so naziv general podeljevali vrhovnemu poveljniku vojske oziroma poveljniku operativne armade. Še v zgodnji dobi razvoja vojaštva so vrhovnemu poveljniku podeljevali podobne nazive. Tako so ga stari Asirci imenovali turtan, Atenci strateg, Rimljani pa legat, konzul, prokonzul in magister militum. V Franciji so bili znani nazivi senešal, konetabl in maršal, pri Nemcih in Rusih vojvoda, pri Južnih Slovanih pa veliki župan, knez, vojvoda in kapitan. Vojni krajini so poveljevali karlovški generali, med katerimi je bilo tudi nekaj turjaških graščakov, sicer nemškega rodu.

Besedno je general francoskega izvora (general), ko so 1460 uvedli v vojaško organizacijo naziv za vojaškega poveljnika capitaine – general in colonel – general. Generalski čin so v začetku sedemnajstega stoletja prvi uvedli Francozi, pozneje pa so ga prevzele tudi druge evropske vojske, najprej Španija in Italija, pozneje pa tudi Avstrija, Nemčija (1637), Švedska in Rusija (1657). Poleg tega so v nekaterih vojskah uvedli enakovredne generalske funkcije (generalkvartirmojster, generalni adjutant, generalintendant, generalauditor, generalzdravnik, vojaški generalkomisar in podobno.

Generalisim so kot najvišji vojaški naziv uvedli Francozi, dočim je bil v avstrijski vojski v začetku najvišji čin (pozneje maršal). Kot najvišji vojaški čin so ga podeljevali vrhovnemu vojaškemu poveljniku v ruski carski vojski (Suvorov, 1799) in sovjetski Rdeči armadi (Stalin, 1945), pa tudi v španski vojski (Franco, 1936).

Tabelarni pregled generalskih činov med drugo svetovno vojno in poznejšega obdobja (SFRJ in Slovenija) prikazujem posebej za vojaške velesile, posebej pa za ostale države, ker je le tako lažje vzporejati posamezne stopnje generalskih činov v odnosu na velikost države oziroma vojske (glej str. 214).

Admiral je najvišji čin mornariškega poveljnika, ki poveljuje največji mornariški enoti (floti) oziroma vojni mornarici. Zato poznamo več stopenj admiralskega čina, od kontraadmirala do admirala flote oziroma velikega admirala, zato jih bom predstavil v posebni shemi. Najprej pa nekaj besed o zgodovini.

a) VELESILE

Zvrst/Država	ZDA	V. Britanija	Nemčija	ZSSR	Japonska	Francija
Kopenska Vojska	- General of the Army - General - Lieutenant General - Major General - Brigadier General -	- Field Marshall - - General - Lieutenant General - Major General - Brigadier	- Generalfeld- marschall - Generaloberst - General - Generalleutnant - Generalmajor -	- Maršal - Armadni general - Generalpolkov. - Generalleutnant - Generalmajor -	- - General - - General- poročnik - Generalmajor -	- - General de armée - General de corps - General de division - General de brigade
Vojno Letalstvo	- enako kot KoV	- Marshall of the RAF - Air Chief Marshall - Air Marshall - Air Vice Marshall	- Reichsmarschall - Generalfeld- marschall - Generaloberst - General - Generalleutnant - Generalmajor	- enako kot v KoV	-	- enako kot KoV

b) OSTALI

Zvrst/Država	Italija	Avstrija	Madžarska	Grčija	SFRJ	Slovenija
Kopenska Vojska	- Generale d'armata - Generale di corpo - Generale di divisione - Generale di brigata	- - - General der Infanterie - - Generalmajor	- - - Vezerezredes - Altbornagy - Vezernagy	- - Stratigos (kralj) - - Antistratigos - Ipostratigos	- - General (vojni) - Armadni general - General- polkovnik - General- podpolkovnik - Generalmajor	- - General polkovnik - General- podpolkovnik
Vojno letalstvo	- enako kot KoV	- enako kot KoV	- enako kot KoV	- enako kot KoV	- - General- polkovnik letal - Generalpod- polkovnik letal - Generalmajor letalstva	- - General- polkovnik letal - - Generalpod- polkovnik letal

Beseda admiral izvira iz arabske besede amir al oziroma amir al rahl, kar pomeni poveljnik morja oziroma transportnega ladjevja. Tako je mogoče tudi predpostaviti, da so ga kot prvi uporabljali arabski pomorščaki. V Evropi so čin admirala prvi uporabili Sicilci v dvanajstem stoletju, od trinajstega stoletja pa tudi pomorščaki iz Genove, nakar so ga sprejele vse vojne mornarice v Evropi. Med prvimi je bila angleška vojna mornarica, kjer so že 1300 imeli glavnega (lord high admiral) – admirala Anglije, ki je poveljeval drugim admiralom, zadolženim za obrambo obale, vojaško ladjevje in drugi. Tudi Francozi so že v štirinajstem stoletju prevzeli čin admirala, nato pa so sledile tudi druge pomorske države (Danska, Švedska, Rusija, Nemčija in druge). Holandija je imela celo generaladmirala. V hrvaških dokumentih iz let 1358 do 1413 se omenjajo trije Zadrani oziroma knezi otokov kot admiratusi, ker so verjetno poveljevali galejam hrvaško-ogrskih kraljev. Tudi na čelo dubrovniške luke, podobno beneški, je bil postavljen najstarejši pomorščak – admiral. Iz

zgodovine bokeljske mornarice sta znana dva admiralska čina vice in mali admiral.

S krepitvijo in reorganizacijo (eskadra, flotila, divizija) vojnih mornaric, posebno pa z uvajanjem načel strategije in taktike pomorskega bojevanja, se je povečalo tudi število stopenj admiralskih činov, od katerih je imel vsak svojo zastavo. Tako razlikujemo naslednje admiralske čine: admiral (poveljuje glavnini flote, ima rdečo zastavo), viceadmiral (poveljuje predhodnici ali desnemu krilu, ima belo zastavo) in kontraadmiral (poveljuje zaščitnici oziroma levemu krilu, ima plavo zastavo).

Tudi danes ima vsak admiral pravico dvigniti svojo zastavo na ladji, da ga podrejeni lahko prepoznajo in pozdravijo (navadno s topovsko salvo, postrojem posadke ali podobno). To pravico admirali zadržijo tudi po upokojitvi, kar je lepo vidno iz priloženega pisma ameriškega admirala (s štirimi zvezdicami) slovenskega rodu Ronalda Zlatoperja – modra zastava s štirimi zvezdicami.

Admiralska ladja je ladja v flotnem sestavu, na kateri je vkrcan poveljujoči admiral. Navadno je to največja oziroma najmočnejša ladja (letalonosilka, križarka), ki omogoča razmestitev celotnega poveljstva – štaba.

Admiralštab oziroma admiralitet (Velika Britanija) je v nekaterih pomorskih državah naziv za najvišji organ poveljevanja in vodenja vojaške mornarice (v ministrstvu za obrambo oziroma generalštabu).

Predstavljam originalne nazive admiralskih činov iz druge svetovne vojne in poznejšega obdobja (SFRJ in Slovenija) nekaterih pomorskih držav:

ZDA		Fleet Admiral*	Admiral	Vice-Admiral	Rear-Admiral
ZSSR		Admiral flota*	Admiral	Vice-admiral	Kontr-admiral
Japonska			Tai-So	Cu-So	So-So
Velika Britanija		Admiral of the Fleet	Admiral	Vice-Admiral	Rear-Admiral
Nemčija	Gross-admiral	General-admiral	Admiral	Vize-admiral	Konter-admiral Flottillen-admiral
Francija		Amiral de la Flotte	Amiral	Vice-Amiral	Contre-Amiral
Italija	Grande Ammiraglio	Ammiraglio d'Armata	Ammiraglio d'Squadra	Ammiraglio d'Divisione	Contra ammiraglio
Spanija		Capitan General de la Armada	Almirante	Vice Almirante	Contra Almirante
Grčija		Arhinavrhos	Navarhos	Antinavrhos	Yponavrhos
Turčija	Büyükamiral	Oramiral	Koramiral	Tünamiral	Tügamiral
Holandija		Admiraal	Luitenant Admiraal	Vice-Admiraal	Scout bij-nacht
SFRJ		Admiral flote	Admiral	Vice-admiral	Kontra-admiral
Slovenija				Admiral	Viceadmiral**

* V mirnodobnem času so se nazivi admiralskih činov spremenili. Tako se tudi ameriški Fleet Admiral sedaj imenuje Admiral with Four Stars. V ruski (prej sovjetski) mornarici je najvišji mornariški čin maršal vojne mornarice. V nekaterih mornaricah (Kitajska) pa sploh nimajo činov, temveč samo poveljniške položaje.

** V začetku je slovenska vojska oziroma Teritorialna obramba Slovenije (od 1991) uvedla kot prvi admiralski čin – kapitana (komodorja v Veliki Britaniji).

Potrebno je še predstaviti generalske oziroma admiralske čine bivše avstrijske oziroma avstro-ogrske in tudi vojske SHS/ kraljevine Jugoslavije, in sicer:

AVSTRIJSKA IN AVSTRO-GRSKA VOJSKA		VOJSKA SHS – KRALJEVINE JUGOSLAVIJE	
Kopnena vojska	Vojna mornarica	Kopnena vojska	Vojna mornarica
Feldmarschall		Vojvoda	
Feldzeugmeister – General der Cavallerie *	Gross Admiral ***	Armadni general	Admiral
Feldmarschall-leutnant **	Vice Admiral	Divizijski general	Vice-admiral
Generalmajor	Kontraadmiral	Brigadni general	Kontra-admiral

* Feldzeugmeister oziroma General der Cavallerie – General pehote, topništva in podobno.

** Feldmarschall-leutnant – Podmaršal ali generalpodpolkovnik.

*** Gross Admiral – Veliki admiral, tudi admiral (s tremi zvezdicami) ali flotni admiral

V Sloveniji je bil 1975 vpeljan študij obramboslovja na FSPN, zdaj FDV, kot nekakšno nadomestilo za nacionalni "vojaški" kader. Diplomirani obramboslovci so bili usposobljeni za opravljanje obrambno-civilnih, predvsem upravnih nalog na področju občinskih uprav za LO, kasneje pa tudi za druge obrambno-civilne dolžnosti. Ker gre za fakultetno izobraženi kader, ki ima v svojih vrstah tudi dvajset magistrov in deset doktorjev znanosti (obramboslovja), ga seveda upravičeno prištevamo v slovensko vojaško inteligenco. Zdi se mi celo pravično, da bi vse doktorje obramboslovja, analogno doktorjem vojaških ved (samo dr. Anton Žabkar, sicer kapitan Slovenske vojske) in dva ameriška astronauta (slovenskega rodu) z več doktorati in magisteriji, vsekakor morali uvrstiti v vrhnji sloj slovenske vojaške inteligence. Seveda pa tudi vse doktorje znanosti, ki so kakor koli povezani z vojaštvom, kakor dr. Jogan in drugi. Podobno kot v nekaterih drugih armadah, je tudi v JLA veljalo, da je doktorat vojaških ali drugih znanosti bil za nekatere vodstveno-strokovne dolžnosti formalno (formacijski) enakovreden činu generalmajorja (načelnik uprave za pravne zadeve, načelnik tehnične uprave, načelnik vojnogodovinskega inštituta in podobno). Seveda pa to ni veljalo za poveljniške in štabne dolžnosti, za katere je bilo potrebno končati določene najvišje vojne šole, obenem pa tudi opraviti predpisani staž na določeni dolžnosti.

VOJAŠKO ŠOLSTVO IN OBLIKOVANJE VOJAŠKEGA STANU

Vojaško šolstvo bomo spremljali samo kot lestvico učno-znanstvenih ustanov, preko katere se morajo povzpeti najbolj talentirani častniki, da bi postali generali in admirali – in s tem dosegli vrh vojaške inteligence. Dejansko se bomo pomudili pri zgodovinskih začetkih vojaškega šolstva nasploh, podrobneje pa pri generalštabnih šolah oziroma višjih vojaških akademijah, ki so pogoj za vstop v “generalski” stan. Seveda je logično, da je vojaško šolstvo najbolj razvito v tistih državah, ki imajo daljšo vojaško tradicijo, torej je odvisno predvsem od razvoja oboroženih sil in sistema njihove popolnitve, opremljenosti z vojaško tehniko in razvoja vojne veščine. Tudi najvišje vojaške šole so razdeljene na splošne in specialistične oziroma na zvrstne in rodovske, velja pa omeniti, da imajo posamezne države tudi posebne vojaške šole za generale ali pa zahtevajo civilne akademske naslove. Poznamo pa tudi posebne šole (tečaje, seminarje) za dodatno usposabljanje generalov za najvišje dolžnosti pri vodenju vojne, kakor tudi krajše tečaje za civilne osebe, ki sodelujejo pri civilno-obrambnih zadevah.

V kopenski vojski so do francoske revolucije v nekaterih državah (Prusiji, Rusiji) obstajale zvrstne oziroma splošne vojaške šole, ki so bile namenjene samo plemičem in višjim oficirjem. Te višje “vojaške” šole so trajale do sedem let, na njih so slušatelji pridobivali pretežno splošno izobrazbo, vojaški predmeti (jahanje, streljanje) pa so bili bolj za okras. V kasnejšem obdobju, od francoske revolucije do prve svetovne vojne, ko je prišlo do naglega razvoja vojaštva in vojaške tehnike, predvsem pa vojne veščine in potrebe po usposobljenih kadrih za vodenje in poveljevanje, so bile ustanovljene višje vojaške akademije, ki so šolale višje častnike za poveljniške in štabne dolžnosti.

Tako je bila že 1806 ustanovljena pruska vojna akademija (Kriegs-akademie), zatem 1832 ruska generalštabna akademija (Nikolaevskaja voenaja akademija generalnogo štaba) in 1875 francoska višja vojna šola (Ecole supérieure de guerra). Šolanje je trajalo dve do tri leta, kandidati so morali prej nekaj let opravljati poveljniške dolžnosti in polagati sprejemni izpit. V prvem letniku so predvsem študirali vojaško zgodovino in taktiko posameznih rodov vojske, v drugem delu pa so se pripravljali za razne štabne in poveljniške dolžnosti. V tem obdobju so vojaško močnejše države začele ustanavljati tudi vojaške akademije za usposabljanje nižjih častnikov (ameriška Military Academy v West Pointu,

avstrijska Militärakademie v Dunajskem Novem mestu in rusko Vojenie učilišče v Moskvi), ker so prišle do spoznanja, da je potrebno tudi nižji častniški kader usposablјati teoretično in strokovno. V prvi svetovni vojni so vojaške šole usposablјale častniške kadre vseh profilov na krajših tečajih. V tem času je bila v Veliki Britaniji ustanovljena vojaška akademija (Royal Military College), v Moskvi pa je prejšnja Nikolajevska preimenovala v Generalštabno akademijo Rdeče armade. Med prvo in drugo svetovno vojno je bila zaradi nakopičenih izkušenj ter razvoja vojaštva in vojaške tehnike (tanki, letala, podmornice), s tem pa tudi otežkočenega poveljevanja in usklajevanja, nujna tudi preobrazba visokega vojaškega šolstva. Šlo je predvsem za dodatno šolanje višjih častnikov, bodočih generalov, ki so bili predvideni za poveljniške in štabne dolžnosti. Poudarek je bil na proučevanju večjih vojaških operacij, s tem pa tudi na štabnih problemih poveljevanja in medsebojnega usklajevanja. Tako so v britanski dveletni vojni šoli (Staff College) v Camberley, ustanovljeni 1930, v prvem letniku proučevali dejstvovanje divizije, v drugem pa korpusa in armade. Operacije so posebej proučevali v sodelovanju z letalsko in pomorsko višjo vojaško akademijo. Približno v istem času sta bili v ZSSR ustanovljeni dve višji vojaški šoli, in sicer: vojaška akademija Frunze (proučevali so divizijo in korpus) in nova generalštabna akademija, ki je usposablјala kadre (generale in admirale) za najvišje vojaške dolžnosti. Poleg teoretičnih predmetov iz vojne veščine (strategije, operatike in delno taktike) je usposablјanje slonelo predvsem na terenskem delu pri reševanju vojaških nalog (po karti), štabno-vojaških igrah in poveljniških potovanjih. Podobno je ravnala tudi ameriška poveljniško-štabna šola (Command and General Staff College) v Fort Leavenworthu. Podobno kot v prvi so tudi v drugi svetovni vojni vse vojaške šole usposablјale svoje gojence po skrajšanih programih in na prej pripravljenih poligonih. Tako so v ZDA obstajale dvomesečne šole kandidatov za častnike (Officer Candidate Schools), dočim so v ZSSR 1943 ustanovili tako imenovana Suvorovljeva vojaška učilišča za hitro in bolj množično vzgojo mladih častnikov oziroma mladeničev, ki so končali samo osnovno šolo.

Po drugi svetovni vojni je zaradi izrednega razvoja oboroženih sil, vojaške tehnike in vojne veščine, nastala potreba po hitri specializaciji častnikov za posamezne dolžnosti. Obstoj jedrske in raketne oborožitve je logično zahteval tudi večje število tehničnega kadra. Znatno so se tudi spremenili pogoji poveljevanja in medsebojnega dejstvovanja. Zato je tudi v višjem vojaškem šolstvu prišlo do temeljite reorganizacije. Tako sta bili v Franciji namesto prejšnje višje vojne šole ustanovljeni: devetmesečna štabna šola KoV (Ecola d'état-major) za usposablјanje višjih častnikov za štabno delo v diviziji in za poveljevanje polkom in višja vojna šola, ki traja dva semestra in na kateri se častniki na terenu usposablјajo za najvišje vojaške dolžnosti. Podoben dvostopenjski sistem višjega vojaškega šolstva

so uvedle skoraj vse države. Tako so v ZDA ustanovili vojno šolo (Army War College), v Veliki Britaniji višjo častniško šolo (Senior Officer School) in v ZSSR, sedaj Rusiji, višjo vojaško akademijo Vorošilov.

Glede ostalih rodovskih vojaških šol kopenske vojske pa navajam nekaj zanimivih zgodovinskih paberkov, pri čemer ne bom pozabil omeniti avstro-ogrskih vojaških šol, na katerih so se šolali tudi slovenski častniki:

- Pehotne častnike so posamezne armade šolale na že omenjenih vojaških akademijah. V avstro-ogrski vojski so poleg dunajske vojaške akademije obstajale tudi štiriletne pehotne in druge kadetske šole – kadetnice (intendantsko kadetsko šolo, po končanih šestih razredih gimnazije, je končal tudi Rudolf Maister, ki je bil kasneje kot intendatski major povišan v generalmajorja).

- V Franciji je 1764 ustanovljenih pet konjeniških šol, od katerih je bila najbolj znana kraljevska konjeniška šola v Saumuru. Na Dunaju je 1877 ustanovljena vojaška konjeniška šola (Militär-Reitleher Institut) za usposabljanje častnikov konjenice, topništva in komore.

- Med prvo svetovno vojno so 1916 organizirali tečaj za voznike tankov, torej takoj zatem, ko so prišli s tovarniških proizvodnih trakov.

- Prve topniške šole so bile ustanovljene v italijanskih Benetkah 1506, španskem Burgosu 1513 in republiki Dubrovnik 1655, prva vojaška topniška šola pa je bila ustanovljena 1679 v francoskem mestu Douaiju. Avstrijska armada je 1744 ustanovila topniško šolo v Bergstadlu, ki je kmalu zatem preimenovana v topniški licej in premeščena na Dunaj (na njej sta se šolala tudi topniški stotnik Andrej Čehovin, še prej pa topniški major Jurij Vega, ki je bil kasneje tudi profesor matematike na tej šoli).

- Prvo šolo za protiletalsko topništvo (Flakschulle) so v nemški armadi ustanovili marca 1915 v Oostendeju, zatem pa junija tudi Francozi v Arnouvillu.

- Prva inženirska vojaška šola je ustanovljena 1603 v Franciji, na Dunaju pa je 1717 ustanovljena inženirska vojaška akademija, ki je bila 1869 združena s topniško šolo in preimenovana v vojaško-tehnično akademijo.

- Prvi častniki – vezisti so se šolali od 1804 na politehnični šoli v Franciji, v avstrijski vojski pa na že omenjeni vojaško-tehnični akademiji na Dunaju.

- Prvi častniki ABK oziroma kemičnih enot so Nemci šolali od 1915 v posebni vojaško-kemični šoli.

- Prva prometna šola je 1928 ustanovljena v Franciji, ko je bila dotedanja vojaška konjeniška šola preimenovana v vojaško-aplikacijsko transportno in konjeniško šolo. V Rusiji je v tem času formirana prva vojaška prometna akademija.

- Prva vojaško-tehnična šola je vsekakor šola za navigacijo in matematiko, ki je bila 1701 ustanovljena v Moskvi. Na Dunaju je 1848 usta-

novljena topniško-tehnična šola, 1868 triletna vojaško-tehnična šola in od 1869 že prej omenjena dveletna vojaško-tehnična akademija. Po drugi svetovni vojni so vse večje države ustanovile tudi višje tehnične akademije.

- Prva vojaška sanitetna šola je bila ustanovljena že 1707 v Rusiji (1798 preoblikovana v vojaško medicinsko-kirurško akademijo), 1716 v Nemčiji (1796 preoblikovana v vojaško zdravniško šolo), kasneje pa tudi v Franciji in Veliki Britaniji. Danes imajo skoraj vse države posebne vojnomedicinske akademije in posebne vojnomedicinske inštitute (letalske, vesoljske, podvodne), seveda pa so bolniški tečaji in bolničarji oziroma ranocelniki, kakor tudi vojne poljske bolnice s civilnimi zdravniki, še starejšega datuma.

- Prva vojaška veterinarska šola je ustanovljena 1854 v Franciji, a prva vojaška veterinarska akademija 1903 v Nemčiji.

- Glede šolanja prvih kadrov intendantske in finanjske službe ima primat vsekakor avstro-ogrska vojska, ki je 1852 na Dunaju ustanovila triletno vojaško administrativno šolo. Prva intendantska akademija pa je bila ustanovljena 1911 v Rusiji.

Skoraj vse pomorske države oziroma njihove vojne mornarice imajo vojnomornariške (vojnopomorske) šole (centre) za usposabljanje častnikov za vojnopomorske in mornariškotehnične smeri in vse ostale specialnosti. Seveda, za usposabljanje višjih pomorskih častnikov obstajajo višje pomorske akademije in interzvrstne oziroma interdisciplinarne visoke vojne šole (za admirale).

Do druge polovice sedemnajstega stoletja, to je do oblikovanja vojne mornarice kot stalnega dela oziroma zvrsti vojske neke države, so se morjeplovci oziroma pomorski častniki (kapitani) usposabljali v glavnem na ladjah, med plovbo. Šele po formiranju prvih oboroženih sestavov vojne mornarice so bile ustanovljene vojaške mornariške šole. Francozi so 1669 ustanovili prvo vojno-mornariško šolo (Compagnie des gardes de la marine), na kateri so poučevali naslednje predmete: navigacijo, hidrografijo, ladijsko topništvo, splošno vojaško usposobljenost, jadranje in upravljanje ladje. Ruska vojna mornarica je 1715 ustanovila triletno vojaško-mornariško akademijo, 1729 pa ji je sledila angleška vojna mornarica. Zanimivo je, da je Avstro-Ogrska že 1760 v Budimpešti ustanovila vojnomornariško šolo za častnike rečne vojne mornarice (Donava, Tisa, Sava), dočim so splošno vojnomornariško akademijo ustanovili šele 1866 v Trstu (od 1754 je obstajala "civilna" pomorska šola). Od 1860 so se avstro-ogrski mornariški častniki šolali v Benetkah (med katerimi je bil tudi Mariborčan Wilhelm von Tegetthoff, prvi admiral slovenskega rodu!). V nekaterih vojnih mornaricah so formirali tudi enoletne aplikacijske pomorske šole (Reka). Prvo vojaško mornariško-tehnično šolo so 1873 ustanovili v ruski vojni mornarici. Prvo višjo mor-

nariško akademijo (Marine Akademie) so 1872 ustanovili v Nemčiji, sledile pa so 1885 ZDA (Naval War College) in 1910 Rusija. Za najvišje mornariške dolžnosti se pomorski častniki šolajo na splošnih vojaških šolah, le v ZDA obstaja pri Naval War College najvišja mornariška vojna šola (Course of Advanced Study in Strategy and Sea Power), ki je seveda namenjena za dodatno usposabljanje admiralov.

V vojnem letalstvu so že pred prvo svetovno vojno obstajale šole za upravljanje balonov in pilotiranje letal. Ko pa so v začetku prve svetovne vojne pričeli bolj množično uporabljati letala, so na obeh bojujočih se straneh na hitro formirali centre oziroma šole za usposabljanje pilotov, ki so trajali dva do tri mesece. Organizirali so tudi tečaje za vse ostale specialnosti, predvsem letalskih tehnikov, navigatorjev in podobno. Šele po končani prvi svetovni vojni, ko so vse bojujoče se strani ugodno ocenile uspešnost vojnega letalstva, se je sistem šolanja vojaških pilotov in pomožnega osebja korenito spremenil. Tako so Britanci že 1920 ustanovili prvo vojaško letalsko akademijo (RAF Cadet College), potem pa 1924 še letalskotehnično vojno akademijo (RAF Technical College). Zanimivo je, da so Italijani kot drugi 1923 ustanovili vojno letalsko akademijo, nato pa so sledile še druge države, in sicer: Francija (1935), Rusija (1935), Nemčija (1937), itd. Tudi prvo višjo vojaško letalsko akademijo so najprej ustanovili v Veliki Britaniji (1922), nato pa so sledile še ostale države: Italija in Nemčija (1935), Francija in Rusija (1937).

Pomanjkanje kadrov med drugo svetovno vojno so reševali predvsem z organiziranjem raznih tečajev in aplikacijskih šol. Po končani vojni se je strokovno usposabljanje dokaj spremenilo. Predvsem se je podaljšal čas šolanja pilotov, sledila pa je tudi temeljita specializacija pomožnega osebja. Posebna skrb je bila namenjena tudi usposabljanju za najvišje letalske dolžnosti, tudi za vodenje koalicijskih (NATO) letalskih sil. V domeni vojnega letalstva (ZDA, ZSSR oziroma Rusije) so v začetku bili tudi centri za usposabljanje astronautov oziroma vesoljcev, med katerimi bomo kasneje predstavili tudi dva Američana slovenskega rodu (Sega in Linenger).

Najvišje vojne šole, v katerih se proučujejo problemi vodenja vojne v celoti (oboroženih sil, vojne ekonomije, politike in drugo), so bile formirane po drugi svetovni vojni. To so naslednje šole: Imperialna vojna šola (Imperial War College) oziroma Kraljevski koledž nacionalne obrambe (Royal College for Defense Studies) v Veliki Britaniji, Nacionalna vojna šola (National War College) v ZDA, Inštitut za višji študij nacionalne obrambe v Franciji, Vojno-obrambna šola atlantskega pakta (NATO Defense College) in druge. Navedene šole navadno trajajo do enega leta, obiskovalci pa so kandidati za najvišje vojaške dolžnosti (generali in admirali), kakor tudi civili (politiki), predvideni za visoke obrambne funkcije (ministri za obrambo, državni sekretarji za obrambo in podobni).

VOJAŠKA ZNANOST IN ZNANSTVENORAZISKOVALNO DELO

Znanost je ena od osnovnih oblik družbene zavesti, je pa tudi sinonim za znanje. V ožjem smislu pa je znanost posebna vrsta zavestne družbene dejavnosti, katere osnovni cilj je potrjevanje objektivne resnice oziroma naravnih in družbenih pojavov, kakor tudi zakonov njihovega razvoja.

Poznamo več klasifikacij in delitev znanosti. Najbolj znana je delitev na naravoslovne (fizika, kemija, biologija, itd), družbene (ekonomija, sociologija, politologija, itd) ter humanistične znanosti (psihologija, logika, estetika, itd). Pogosto srečamo tudi delitev na dve osnovni veji: teoretično in zgodovinsko. Seveda je mogoče znanost deliti tudi na podlagi drugih kriterijev. Nesporno pa obstaja tudi vojaška znanost kot samostojna veja ali pa integrirana z drugimi vejami, zato si jo bomo поблиže pogledali in razložili, najprej seveda z razvojnega zgodovinskega vidika, nato pa tudi teoretično.

Vojaška znanost predstavlja sistem znanja in vedenja o pripravi in vodenju vojne. Raziskuje in pojasnjuje zakonitosti njenega bistvenega elementa – oboroženega boja, v najnovejšem času pa tudi komponent neoboroženega oziroma nebojnega delovanja v okviru tako imenovane nekonvencionalne vojne. Torej, kot vsaka znanstvena panoga, tudi vojaška znanost raziskuje prakso (vojno) in odkriva določene zakonitosti in principe, nato pa njihove rezultate teoretično oblikuje v razne podsisteme vojaških ved, znanj in teorij. Seveda je vojaška znanost zelo tesno povezana z drugimi vrstami znanosti (politično in ekonomsko), predvsem pa s tehničnimi panogami znanosti (od fizike, kemije pa vse do jedrske tehnologije in vsemirske navigacije), predvsem pa na tistih področjih, ki zadevajo oborožen boj in vojaško tehnologijo. Seveda pa vojaška znanost proučuje tudi medsebojne vplive na njeno teorijo in prakso, pri čemer je potrebno poudariti, da raziskuje zlasti tiste pojave in probleme, ki jo neposredno zanimajo. Pri tem je pomembno, da je vojaška znanost tesno povezana z ekonomsko močjo določene države (ali zveze oziroma koalicije držav), nenazadnje pa tudi z ideološko in politično usmeritvijo. Končni rezultati vojaške znanosti so seveda temelj za oblikovanje vojaških sil in vseh drugih komponent za vodenje oboroženih in drugih sil v vojni, predvsem obrambe, razvoja vojne veščine, strategije, operatike in taktike. Seveda tudi vojne oziroma obrambne doktrine.

Vojna doktrina je sistem načel in vedenj, po katerih se organizirajo, pripravljajo in vodijo oborožene sile in vsi drugi potenciali v vojni. Na-

cionalna (vojna doktrina) sledi predvsem političnim ciljem. Ostale kategorije vojne veščine imajo svoje specifične doktrine, strateško, operativno in taktično. Razpravljamo pa tudi o drugih doktrinah – partizanske oziroma gverilske vojne, vojne mornarice, neoboroženega odpora, ekonomije, koalicije (NATO) in podobno.

Čeprav se je vojaška znanost kot sistem znanja o vojni oblikovala šele v osemnajstem stoletju, je nedvomno tudi res, da so vojne kot družben pojav že postale predmet temeljitega in vsestranskega raziskovanja. To predvsem zato, da bi odkrili njihov smisel, zakonitosti, zlasti pa pogoje za uspeh oziroma za zmago na bojnem polju. Za teorijo vojne veščine, kot teoretičnega temelja vojaške znanosti nasploh, je bil seveda najbolj pomemben razvoj vojaške tehnike oziroma oborožitve, kajti vsako novo orožje je kvalitativno vplivalo na načine in oblike vodenja vojne in bojne zmognosti oboroženih sil določene države.

V dobi suženjstva se seveda vojaška znanost oziroma teorija vojne veščine ni mogla sistematično razvijati, ker pač stopnja razvoja tedanjih vojska in oborožitve tega ni omogočala. Vojaška znanja so se prenašala le kot osebne sposobnosti posameznih vojskovodij, njihove uspešne taktike in bojnih izkušenj. Prva znana posploševanja bojnih izkušenj izvirajo še iz stare kitajske zgodovine, ko je njihov teoretik in vojskovodja Sun Cu Vu v svojem znamenitem delu *Veščina vojevanja* utemeljil nekatera še danes veljavna merila za pripravo in vodenje vojne, predvsem ekonomske priprave, kakor tudi pomen moralnega faktorja vojakov in ostalega prebivalstva. Od starejših virov seveda ne smemo pozabiti na grške in rimske. Tako je špartanski vojskovodja Ksenofont razmišljal o temeljih vojne veščine – strategiji in taktiki in v znanem delu *Helenika* določil njuni ločeni funkciji in definiciji. Znatni je tudi prispevek tebenskega državnika in vojskovodje Epaminonda, ki je bil organizator nacionalne vojske, posebno konjenice, znan pa je tudi njegov taktični poševni bojni razpored. Njegove ideje je razvil makedonski kralj Filip II. Makedonski, posebej še taktiko združenih rodov vojske. Zanimive so tudi izkušnje iz številnih bojnih pohodov proti Perziji njegovega sina Aleksandra III. Makedonskega, čigar učitelj je bil Aristotel, največji helenski (grški) učenjak tedanje dobe.

Ob starogrški vojski moram vsekakor omeniti njen sinonim – grško falango. Gre za enega od prvih bojnih razporedov, sicer taktičnega značaja, v katerem se je boj posameznika zlival v skupinski boj! Grška falanga je izgledala takole: v prvi vrsti je bila lahka pehota (psiliti), za njo pa je v več vrstah nastopala težka pehota (hopliti), na njenih krilih pa konjenica. Bojne izkušnje so kasneje izoblikovale še druge vrste falang, kakor so: makedonska (Filip II), manipularna (rimska vojska) in kohortna (rimske legije). Proti falangi se je postavila nasprotna falanga, pa zato tudi pra-

vimo, da so takratne bitke (boji) bili paralelni. Kot pa sem že omenil, je Epaminond ojačil desno krilo (meč v desni roki), pa smo tako dobili poševni bojni razpored (postroj). Od rimskih vojaških piscev moramo omeniti znamenitega državnika in vojskovodjo Cezarja Gaja Julija, zlasti njegova dela o galskih vojnah in državljanskih vojnah v Rimu, ki so imele precejšen vpliv na razvoj vojne veščine. V tedanjem času je vodil najbolj organizirano in uspešno (rimsko) vojsko, obenem pa je smiselno združil vojaško strategijo z državno politiko osvajanj. Rimski vojaški teoretik in zgodovinar Vegacij je v četrtem stoletju napisal nadvse pomembno *Razpravo o vojnih veščinah* v petih knjigah, v katerih je podrobno opisal organizacijo rimske vojske in njeno vojno veščino, povezano s preteklimi izkušnjami vojaške zgodovine. Da bi si lahko predstavljali, o čem je vse pisal, naj samo omenim naslove njegovih razprav: *Regrutacija, Vojaško usposabljanje in utrjevanje taborov, Organizacija vojske v legije in manjše sestave, Poveljevanje, Bojni razporedi (sedem), Vojaške naprave za metanje kamnov, ognja in podobno, Strategija, Taktika, Jakost in morala vojske, Izbor bojišča, Koriščenje konj, kamel, slonov in bojnih vozov, Organizacija preskrbovanja (logistika)* in drugo. Prav zaradi sklepnih dvajsetih pravil vojne veščine je Vegacijev delo veljalo tudi še v srednjem veku za klasičen teoretični temelj vojne veščine nasploh.

Zaradi pogostih obleganj utrjenih mest, trdnjav in predvsem vojaških taborov se je v znatnem obsegu razvila poliorketika – veščina obleganja mest in trdnjav, znana tudi kot tako imenovana trdnjavska vojna, ki so je najbolj razvili Feničani in Egipčani, izpopolnili pa stari Grki, posebno njihov vojskovodja Filon. Rimski vojskovodje pa so zaradi številnih osvajalnih pohodov razvili kastrametrij – veščino gradnje in ureditve vojaških taborov.

V začetku petega stoletja so se zametki vojaške znanosti razvili tudi v vzhodnem rimskem imperiju – Bizancu. Neznani bizantinski vojaški teoretik je v svojem delu *Znanost o vojni kot del znanosti o državi*, strategijo vojne predstavlja kot družbeno funkcijo, vojno veščino kot del veščine vodenja državne politike, dočim taktiko predstavlja kot del znanosti, ki se ukvarja z oboroževanjem ljudi, bojnim razporedom in raznimi načini bojevanja. Med bizantinskimi vojaškimi teoretiki je potrebno vsekakor omeniti Mavricija in njegovo delo *Strategikon*, kakor tudi Leva VI. Pametnega s knjigo *Taktika*, v kateri je sklenil in analiziral dotedanje razprave o vojni veščini. Čeprav je bizantinska vojaška organizacija v določeni meri vplivala na sosede, pa je potrebno priznati, da ni v zadostni meri vplivala na razvoj fevdalne vojaške organizacije.

Namreč, v fevdalni družbeni ureditvi (v srednjem veku) so s prizorišča izginile velike in močne vojske. Njih so nadomestile maloštevilne viteške vojske, kjer je bila osnovna pozornost posvečena boju posameznika

oziroma taktiki viteških dvobojev. Zato je seveda prišlo do zastoja v razvoju vojne teorije oziroma vojne veščine, s tem pa tudi vojaške znanosti kot take. Fevdalne vojske so bile številčno majhne (okrog 5.000 do 6.000 mož), vendar pa kvalitetne. Sestavljali so jih konjeniki v oklepih – vazali (plemiči, vitezi), ki so za svojo zvestobo vladarju dobivali nagrade v obliki zemljiščnih fevdov. No, plemiči so se v glavnem delili na dva sloja: višje plemstvo (noblesse) so predstavljali baroni, grofje in vojvode, in nižje (milites) – vitezi. Torej so tudi srednjeveški vitezi predstavljali določen vojaški sloj, stalež, ki se je delil na več kategorij. Bistvena celota sta bila konjenik (vitez) in pešec (služabnik, oproda). Tudi vitezi so se združevali v manjše bojne postroje, ker so se le tako lahko zoperstavljali drugim oblikam vojaške organizacije. Uveljavila se je izkušnja, da je bilitez v oklepu bojno zelo učinkovit, pa četudi je ostal brez konja. Maloštevilne viteške vojske so v šestnajstem stoletju nadomestili dobro izurjeni in plačani tuji najemniki, združeni v najemniške vojske.

Seveda so se s pojavom strelnega orožja oziroma smodnika v štirinajstem stoletju začeli zelo naglo razvijati tako imenovani tehnični deli vojaške organizacije oziroma bojnega postroja, predvsem pa topništvo, balistika in fortifikacije. Mnogi znani matematiki so se posvetili novim vojaškim vedam in veščinam. Ker je šlo za korenito preobrazbo v načinu bojevanja, se bomo pomudili samo ob novi kadrovske strukturi vojaške organizacije oziroma dveh novih rodov – topništvu in fortifikaciji (inženirstvu).

Fortifikacija se je kot del vojaških ved uveljavila šele 1483, pa čeprav njeni začetki segajo v neolitsko obdobje, ko si je človek začel stalna bivališča utrjevati z raznimi ograjami – palisadami. No, že stari Egipčani so razne fortifikacijske utrdbe razvili do popolnosti, za epsko Trojo pa tudi vemo, da je imela devet obzidij! Aleksander Makedonski je utrdil okrog sedemdeset mest, obenem pa je imel tudi slovite inženirje za obvladovanje utrjenih objektov. Vse od svojega začetnika Filona se je poliorketika razvijala kot vzporedna veda fortifikacije. No, ko se je pojavilo topništvo, je seveda stalna fortifikacija dobila strateški pomen, še posebej v obdobju tako imenovanih trdnjavskih vojn, pa tudi pozneje, ko so se vodile pozicijske oziroma rovovske vojne (prva svetovna vojna).

Začetek topništva oziroma artilerije štejemo od 1326, ko je bil v Firencah preizkušen prvi top na smodnik. Razne katapulte in bombarde lahko samo štejemo za predhodnike topništva, ki je pomenil tudi preobrat v razvoju vojne veščine. Obenem se je pojavila tudi nova veda – balistika, ki proučuje gibanje zrna topovskega orožja. Kot prvega balistika štejemo beneškega profesorja Tartalja, ki je 1537 izdal knjigo z naslovom *Nova scientia*, v kateri obravnava osnovne balistične zakonitosti. Nekatere njegove zakonitosti veljajo še danes v obdobju raketne in kozmične balistike, čigar utemeljitelj je bil Herman Potočnik – Noordlung.

Šele v osemnajstem stoletju, vzporedno s hitrim razvojem ekonomskih, političnih in naravoslovnih znanosti, kakor tudi s povečevanjem vojaške moči najmočnejših držav na svetu, je bilo omogočeno nastajanje vojaške znanosti kot sistema znanj o vojni. To se je zgodilo na osnovi strnjenih vojaških izkušenj iz poprejšnjih vojaških spopadov, posebno pa tistih iz sedemnajstega in osemnajstega stoletja. Proučevanje vojne veščine pa je že omogočalo, da so se nakopičena znanja in izkušnje o pripravah in vodenju vojaških spopadov, že lahko posplošila na osnovna načela vojne veščine o izboru določene oblike in načina vodenja oborožene borbe. Tako so se oblikovala prva pravila o bojnem delovanju, seveda najprej na taktični ravni. Šele v osemdesetih letih osemnajstega stoletja je angleški vojaški teoretik in general Lloyd Henry (1729–1783) na osnovi izkušenj sedemletne vojne (1756–1763), postavil teoretične temelje strategije kot glavne veje vojne veščine oziroma vojaške znanosti. Šlo je za tako imenovano strategijo rušenja skladiščnega sistema oskrbovanja v petdnevni pohodi od skladišča do cilja, kjer je bilo najbolj pomembno uničiti nasprotnikova skladišča bojnih in drugih sredstev, ne pa vodenje odločilne bitke na bojnem polju! Razvoj je šel svojo pot.

Do korenitega preobrata na področju vojne veščine je prišlo šele ob koncu osemnajstega stoletja po zaslugi francoske buržoazije. Takrat je vojaška znanost dobila novo ekonomsko osnovo, pa tudi bolj progresiven ideološki predznak. Oblikovanje številčnih in močnih armad je bilo možno zaradi sprejete splošne vojaške obveznosti, revolucionarnih idej o vojni, hitrega razvoja vojaške industrije in številnih novosti o načinih bojevanja, kajti nova vojska je zahtevala tudi nove načine bojevanja.

Tako so izkušnje francoskih revolucionarnih, posebej še Napoleonovih vojn, pomenile temeljni preobrat v kvalificiranju vojne veščine. Tako sta nemški vojaški teoretik in general Karl von Clausewitz z delom *O Vojni* (Vom Kriege) in francoski baron in general Anrie de Jomini z delom *Pregled vojne veščine* (Precis de l'art de la Guerre) identificirala vojaško znanost s pojmom vojne veščine. Po Jominiju se vojna veščina deli na: strategijo, taktiko in logistiko. Clausewitz je znan po definiciji, da je vojna nadaljevanje politike z drugimi sredstvi, dočim je vojno veščino razdelil na strategijo (veda o vodenju boja za doseganje vojnega cilja) in taktiko (veda o uporabi oboroženih sil v boju). Po Jominiju in Clausewitzu so skoraj vsi vojaški teoretiki vojaško znanost izenačili s teorijo vojne veščine. Tudi marksisti, zlasti pa Engels in Lenin, so v drugi polovici devetnajstega stoletja proučevali vojaška vprašanja, predvsem pa so prispevali svoje teorije o revolucionarni borbi (vstaje in revolucije), kakor tudi o vlogi množic in ljudskega voditelja.

Posebno dragocene so izkušnje prve svetovne vojne, ko je prišlo do spopadov milijonskih armad in tudi ogromnih žrtev, zlasti med civilnim prebivalstvom. Dolgotrajnost vojne je v ospredje postavila pomen eko-

nomskih in moralnih činiteljev. Seveda so se pojavila tudi nova tehnična in bojna sredstva. Tanki, letalstvo in bojni strupi so vplivali na nove oblike bojevanja. V strateškem in operativnem smislu sta prevladovali vojna izčrpavanja in tako imenovana pozicijska vojna. Mnogo je bilo tudi taktičnih novosti, posebno glede preboja pozicijske obrambe. Zlasti pa je pomembno omeniti, da je vojaška znanost oziroma vojna veščina dobila še tretjo vejo – operatiko.

Med obema svetovnima vojnama se je zelo resno pristopilo k znanstvenemu proučevanju izkušenj iz svetovne in drugih vojn, posebno še glede uporabe posameznih vojaških zvrsti in rodov. Nastale so tudi številne nove teorije, kakor na primer teorija o malih profesionalnih armadah, o letalski (Duet) in tankovski (Fuler) vojni in podobno. Zlasti so bile izzivalne nemške teorije o totalni in bliskoviti vojni, bolj znane kot "Blitzkrieg", ki pa so izhajale tudi iz izkušenj bitke pri Kobaridu v prvi svetovni vojni, znane kot "čudež pri Kobaridu". Eden od nemških poveljnikov v tej bitki, kapetan Erwin Rommel, je bil kasneje kot maršal nemškega Wehrmachta idejni oče bliskovite tankovske vojne.

Seveda je imela druga svetovna vojna še pomembnejši vpliv na razvoj vojaške znanosti. Ker je šlo za svetovni spopad dveh zavezniških koalicij, nacistične (Nemčija, Italija in Japonska) in protinacistične (ZDA, ZSSR, Velika Britanija, Francija in odporiška gibanja v okupiranih deželah, tudi v Jugoslaviji oziroma Sloveniji), so bili seveda angažirani ogromni ljudski in materialni potenciali. Temu primerne so bile tudi velike žrtve, posebno med civilnim prebivalstvom. Nacisti so v taboriščih smrti zločinsko in genocidno uničevali manjše narode in razne etnične skupine (Žide, cigane). Novi vojnotehnični potenciali, zlasti pa motorizirane in mehanizirane (tankovske) sile, prave zračne flote letalskih sil, pa tudi pomorskih (in podmorskih), so v silovitih in obsežnih operativno-strateških operacijah odločali o končnem izidu svetovne vojne. Vojno letalstvo je dobilo strateški pomen. Prevagal je ekonomski potencial zavezniške alianse, pa tudi moralni faktor osveščenih narodov. Z dvakratno uporabo atomske bombe ZDA proti Japonski je človeštvo prestopilo v atomsko dobo, ki je temeljito prevetrila vse dotedanje vojaške teorije in znanja. Nastopila je doba jedrskega, raketnega, elektronskega, biološkega, laserskega in satelitskega orožja. Tako imenovana vojna zvezd ni več samo fantastična pravljica, temveč čista realnost. Seveda pa se javljajo tudi povsem novi izzivi za vojaško znanost, kot so genetska tehnologija in podobno.

Po drugi svetovni vojni se je začelo zelo intenzivno teoretično raziskovanje in določanje novih definicij in determinant vojne veščine in vojaške znanosti kot take. Že dotedanje vojaške izkušnje in vizija bodočega tehnično-tehnološkega razvoja so seveda na prvo mesto postavile jedrsko, raketno, elektronsko, biološko, lasersko in satelitsko orožje, kar je pov-

zročilo temeljita razpravljanja glede definiranja novih in globalnih sprememb o uporabi oboroženih sil kot celote, pa tudi posameznih zvrsti in rodov. Tako se je pojavil novi termin globalne strategije, ki raziskuje uporabo samo jedrskega orožja (in strateških raket kot nosilcev številnih jedrskih konic), ki dejansko predstavlja samo element zastraševanja in odvrčanja. Ostali deli strategije se še vedno ukvarjajo s klasično oborožitvijo sicer nove tehnologije za uporabo v tako imenovanih omejenih oziroma lokalnih vojnah. V najnovejših vojaških doktrinah se pojavljajo tudi drugi termini za iste vsebine, kakor je na primer specialna ali posebna vojna, spopadi raznih intenzivnosti (nizke, srednje in visoke), nekonvencionalne in konvencionalne vojne in podobno. Z vse bolj množično uporabo satelitov in vesoljskih plovil se tudi astronavtika in kozmonavtika vse bolj vključujeta v razne vojaške programe (vohunski sateliti, komunikacijski sateliti in zveze, informacijska vojna in podobno). Resno se predvideva in raziskujejo možnosti za prenos bojnega in nestičnega delovanja z Zemlje v vesolje.

Že uvodoma smo opredelili vojaško znanost kot interdisciplinarno in kompleksno, saj vsebuje skoraj vse dele naravoslovnih, družbenih in humanističnih ved. Takšna definicija pa bo še bolj razvidna, ko bomo predstavili vsebinsko razdelitev vojaške znanosti na vede in podvede. Seveda vojaško znanost lahko tudi obravnavamo kot samostojni del znanosti. Na mednarodnem znanstvenem simpoziju 1970 v Beogradu o vlogi vojaške znanosti so se domači in tuji strokovnjaki strinjali, da je vojaška znanost samostojen del znanosti, pa je tako obveljala razdelitev znanosti na štiri dele, in sicer:

Družbena znanost	Naravoslovna znanost	Tehnična znanost	Vojaška znanost
------------------	----------------------	------------------	-----------------

Vojaška znanost moderne jedrske in vesoljske dobe je vsekakor kompleksna znanstvena disciplina. Načelno zajema štiri osnovne vede, te pa več podved (skupin, vej), ki se medsebojno prepletajo in tvorijo celoto, in sicer:

Vojna veščina (veda)	Vojnotehnična veda	Vojnodružbena veda	Vojnomedicinska veda
Podvede: - strategija - operatika - taktika - vojna organizacija - vojni menedžment - vodenje-poveljevanje - vojna logistika - vojna administracija - vojna zgodovina - vojna geografija in vesoljska geofizika	Podvede: - balistika - raketna tehnika - vojna kibernetika - vojna bionika - inženirska tehnika - prometna tehnika - mornariška tehnika - letalska tehnika	Podvede: - polemologija - vojna sociologija - vojna psihologija - vojna andragogika - vojno pravo - vojna ekonomija	Podvede: - vojnopreventivna medicina - epidemiologija in zaščita pred biološkimi agensi - radiobiologija - vojna psihiatrija - vojna kirurgija

Ker ima svojo vojsko, Slovenija potrebuje tudi svojo avtohtono vojaško znanost, seveda, kot del družbenih znanosti. Prej ali slej bo potrebno tudi razmejiti odnos do obramboslovja. Namreč, obramboslovje bi lahko opredelili le kot del vojaške znanosti in sicer kot vojnodružbeno vedo, nikakor pa ne more nadomestiti vojaške znanosti kot take. To tudi zaradi tega, ker se je Slovenija v posebnih pogojih obstoja SFRJ in JLA, kakor tudi doktrine splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite, opredelila za nekakšno slovensko posebnost – za koncept obramboslovja kot dela družbene znanosti, ki interdisciplinarno proučuje vojaške, pa tudi politološke, sociološke, ekonomske, mednarodne, informacijske, ekološke in druge sestavine sodobne varnosti in obrambe Slovenije. Ker so z nastankom slovenske države in vojske nastale nove razmere, je seveda potrebno tudi na novo postaviti temelje slovenske vojaške znanosti. Tudi v primeru, če bo Slovenija sprejeta v EU in NATO. Primer Čečenije opozarja, da doktrina splošnega ljudskega odpora nikakor ni zastarela! Vojna veščina predstavlja glavni in temeljni del vojaške znanosti in prek pomožnih ved (podved) – strategije, operatike in taktike, se neposredno ukvarja z načini in oblikami bojnega in nebojnega delovanja. V okvirih vojne veščine ima strategija glavno vlogo, ker zajema delovanje oboroženih sil pri doseganju končnega vojnega cilja, dočim imata ostali dve veji – operatika in taktika, samo pomožno oziroma vzporedno vlogo.

Strategija je vodilna veja vojne veščine. Obravnava in zajema teorijo in prakso priprav in uporabe celotnih oboroženih sil (glavnih sil na ločenem vojskovališču) zaradi doseganja vojnega cilja v oboroženem spopadu. V pripravah za vojno in med vodenjem vojne, je strategija osnovno sredstvo politike za doseganja vojnega cilja, medtem ko gospodarstvo predstavlja materialno osnovo za oborožene sile in vojno v celoti. Iz povedanega sledi, da je strategija podrejena politiki, odvisna pa je od gospodarske osnove in karakterja družbene ureditve. Obstaja seveda tudi povratna odvisnost. V celoti pa so strategija, politika in ekonomija medsebojno povezane in odvisne, pri čemer ima politika vsekakor odločilno vlogo. V okvirih vojne veščine ima strategija glavno vlogo, ker zajema delovanje oboroženih sil pri doseganju končnega vojnega cilja, dočim imata ostali dve veji – operatika in taktika samo pomožno oziroma vzporedno vlogo. V nekaterih državah je v rabi tudi termin "velika strategija" in podobno (koalicijska, globalna), kar seveda ne more vplivati na razumevanje stvarnega pomena termina strategije iz domene vojne veščine. Pojem strategije se pogosto uporablja tudi v prenesenem smislu, kot na primer politična, ekonomska strategija in podobno.

Zaradi natančnejšega definiranja naj dodam še nekaj terminov s področja strategije, in sicer:

- strateški vojni cilj ali strateški cilj začetnega (ali drugega) vojnega obdobja, tudi cilj strateške ofenzive (defenzive) ali celo strateške operacije;

- strateška dejstva, tudi delovanja: ofenzivna (napadna, napad), defenzivna (obrambna, obramba), strateške operacije, strateški razvoj (oboroženih sil), strateški prihod (nasprotnika) in podobno;

- strategija zvrsti – strategija kopenske vojske (kopenska strategija), strategija vojne mornarice (mornariška in podmorniška strategija), strategija vojnega letalstva in jedrsko-raketna strategija.

Najvažnejši del strategije – priprava in uporaba oboroženih sil v vojni, proučuje naslednje elemente:

- nasprotnika, njegov vojni potencial in način obrambe (dejstvovanja);
- postavljanje vojnega cilja in vojne doktrine;
- moč, sestavo in razvoj lastnih oboroženih sil;
- sestavljanje vojnega načrta (več različic) in začetega operacijskega načrta;

- predhodno ureditev in pripravo ozemlja za vojno;

- odrejanje osnovne ideje o uporabi oboroženih sil, določanje splošnih in strateških ciljev in nalog;

- načrtovanje in izvajanje strateškega razvoja oboroženih sil na celotnem vojskovališču;

- načrtovanje strateškega dejstvovanja (ofenzivno, defenzivno) in medsebojno usklajevanje;

- vodenje oboroženih sil in civilnih struktur, intervencije strateških rezerv, premestitve sil in spremembe postavljenih strateških nalog;

- zavarovanje oboroženih sil in države (teritorialna obramba) pred nenadnimi napadi nasprotnika;

- zaščito civilnega prebivalstva in objektov;

- zaledno oziroma logistično oskrbo oboroženih sil in zaščito državnih materialnih rezerv;

- analizo vojnih izkušenj in eventuelne spremembe strateških postavk.

Operatika (tudi operativna veščina) zajema in proučuje probleme priprave in vodenja (večjih) operacij. Zaradi tega v nekaterih teorijah vojne veščine operatike ne priznajo, temveč operacije obravnavajo v okviru strategije. Obstajajo pa tudi teorije, kot francoska, po katerih se operatika razume kot "velika taktika".

Taktika zajema boj (borbo), pohod, počivanje, bojno in zaledno zavarovanje.

Vojnoznanstveno raziskovanje je usmerjena dejavnost, katere cilj je proučevanje vseh relevantnih pojavov in problemov, kakor tudi iskanje rešitev na področju nacionalne obrambe nasploh, posebej pa še glede oboroženih sil in samega vodenja vojne oziroma bojnega in nebojnega dejstvovanja. Znanstveno raziskovanje vojaštva (vojstva) je zelo obširno in raznovrstno področje, ki zajema vse tiste znanstvene vede in sisteme, ki neposredno in posredno zadevajo oborožene sile in vojno kot tako. Zato je tudi razumljivo, da je splošno znanstveno raziskovanje, tudi tisto

začetno, teoretično, vedno v središču vojaškega interesa, ker gre pač za elemente nacionalne obrambe oziroma obstoja naroda, države, koalicije. Lahko tudi rečemo, da je vojnnoznanstveno raziskovanje vedno v funkciji zahtev vojaške znanosti, je torej njen organski del.

Vojnoznanstveno raziskovanje lahko razdelimo na tri osnovna področja, in sicer:

- vojnoteoretično,
- vojnogodovinsko in
- vojnotehnično.

Seveda obstajajo tudi drugačne razdelitve, pa tudi samostojne kategorije (vojnomedicinske, vojnogodovinske in podobne). Vojnoznanstveno raziskovanje se odvija načrtno in organizirano v javnih civilnih ali vojaških ustanovah, najpogosteje pa v tajnih oziroma prikritih vojaških znanstvenih inštitutih.

Vojnoteoretično raziskovanje je temeljno raziskovanje vseh elementov vojne veščine (strategije, operatike in taktike), oblikovanja in delovanja oboroženih sil v mirnodobnem in vojnem obdobju, organizacijsko-formacijski problemi enot, poveljstev in ustanov, usposabljanje in vzgoja, sistemski in funkcionalni problemi, vojaška zakonodaja, morala in vsi ostali specifični problemi življenja in dela vojaške organizacije.

Prvi ohranjeni vojnoteoretični zapisi so s področja vojne večine. Najprej so se jih lotili pisci, filozofi in vojskovodje v stari Grčiji (Elian, Herodot, Tukidid, Polibij in Plutarh), pozneje pa tudi v Rimu (Cezar, Tacit, Ksenofont, Polien, Vegecij). No, izvirno najstarejši spis o vojni veščini je vsekakor *Veščina vojevanja* Sun Cu Vuja, v aforizmih razloženi in še danes veljavni osnovni principi bojevanja. V srednjem veku je to raziskovanje zastalo. Bizantinski vojaški teoretiki in pisci Orbicij, Mavricij, Lev VI. Pametni, Ničifor II. Foka in drugi so dokaj nekritično povzemali antične avtorje, ker jim pač vojaška praksa ni nudila zadostnih izkušenj za teoretično razpravljanje. Tudi v zgodnjem srednjem veku, razen tako imenovanih kapitularij (vojaških pravil in predpisov) Karla Velikega in vojnih zakonov Fridrika I. Barbarose, ni omembe vrednih vojnoteoretičnih del.

Šele s pojavom smodnika, torej strelnega orožja in novih oblik bojevanja in organiziranja vojske, se na široko razmahne tudi vojnoteoretično raziskovanje. Naj omenim samo nekaj posameznikov. Wilhelm Nasauski je proučeval vpliv ognjenega orožja na taktične postopke, njegov brat, Johann Nasauski, tudi oče prve častniške šole, pa se je posvetil preučevanju odnosov v vojski, predvsem med najemniki. Basta Giorgio je raziskoval tako imenovane male vojne, dočim je bil Raimond Montecuccoli (1609-1680), avstrijski feldmaršal, najbolj plodovit pisec in je objavil mnogo del, predvsem s področja vojne veščine, organizacije vojske, fortifikacije in drugo. Toda še vedno gre samo za posamezne vojne pisce, ker pač še ni bilo pogojev za skupinsko delo oziroma delovanje znanstvenih institucij.

Šele 1703 se je v Rusiji pojavila prva vojnoteoretična revija, pozneje pa tudi v Nemčiji in Franciji. Obravnavale so predvsem probleme fortifikacije, oborožitve in tudi taktike novih rodov in služb.

Do preobrata v razvoju vojnoteoretične misli je prišlo šele po francoski revoluciji. To je bila predvsem posledica ukinitve najemniških armad in formiranja nacionalnih oboroženih sil, obenem pa tudi uvajanja ognjenega orožja. Pomenilo je tudi spremembo taktike in strategije, pa je tako prišlo do nove organizacijsko-formacijske strukture oboroženih sil, uvajanja štabov, novega načina oskrbovanja, začetka rednega šolanja častniškega kadra in podobno. Vse to je vplivalo na zelo hiter razvoj vojnoteoretične misli in specializacijo vojnoznanstvenega raziskovanja. K temu sta največ prispevala zdaj že klasična vojna teoretika Klauzewitz in Jomini, posebno še, ker sta v vojno veščino vnesla nasprotujoča si ideološka in doktrinarna načela. O njunih delih so še pozneje razpravljali vojni teoretiki, kot so: Karl, Marmon, Moltke, Schliffen, de Gaulle in drugi. To je hkrati pripomoglo, da se je vojnoteoretično raziskovanje do prve svetovne vojne razmahnilo tako v obsegu kot tudi v znanstvenem pristopu.

Tudi obdobje med obema svetovnima vojnama predstavlja posebno celoto v razvoju vojnoteoretične misli, ki so jih zaznamovali s svojimi deli Duet, Frunze, Fuller, De Gol, Guderian, Svečin, Tuhačevski in drugi. K hitremu in kakovostnemu razmahu vojnoteoretičnega raziskovanja so prispevale novoosnovane visoke vojne šole in inštituti, pa tudi razvejana publicistična dejavnost. Zanimivo je tudi, da so se z vojnoteoretičnimi problemi začele ukvarjati tudi civilne znanstvene ustanove.

Po drugi svetovni vojni je prišlo do popolnega preobrata. Postalo je namreč očitno, da so vojnoteoretične raziskave osnovni temelj v razvoju, ne samo vojne veščine, temveč tudi oboroženih sil nasploh. Zato so nosilci vojnoteoretičnih raziskav postale najvišje vojaške ustanove – vojna ministrstva in generalštabi. Seveda je bila organizacija vojnoznanstvenega raziskovanja, zlasti pa vojnoteoretičnega, različna v posameznih državah, odvisno pač od njihove velikosti, vojaške moči in drugih razlogov. Navadno je obstajala osrednja ustanova, ki je načrtovala celoten razvoj vojnoteoretičnega raziskovanja, ki so ga navadno izvajali inštituti (vojne šole), posamezne zvrsti, rodovi in službe. Seveda so obstajale tudi tako imenovane interzvrstne ustanove. Naj to podkrepim s primeri iz posameznih držav. V ZSSR oziroma Rdeči armadi so ustanovili Vojnoznanstveno upravo generalštaba, ki je usmerjala vojnoteoretične inštitute v posameznih zvrsteh oboroženih sil. Tudi v ameriški armadi so razvoju vojnoteoretične misli, po odkritju in uvajanju atomskega orožja, posvetili še posebno pozornost. Zato je dobil njihov minister za obrambo posebnega pomočnika za vojnoznanstvena raziskovanja in razvoj, dejanske naloge pa izvajajo posamezni generalštabi zvrsti. Tako je bilo v generalštabu KoV 1962 ustanovljeno posebno Poveljstvo za razvoj KoV (Combat Develop-

ment), ki je v začetku zaposloval okrog šest tisoč strokovnjakov. Podobno je bilo v vojni mornarici in letalstvu, pa je tako na koncu obveljalo, da je vojnnoznanstveno raziskovanje dobilo celo laskav položaj – posebne zvrsti oboroženih sil! V Veliki Britaniji so v sestavi obrambnega ministrstva ustanovili poseben Znanstveni obrambni štab, ki ima več izvršnih organov, kot na primer Komite za operativne raziskave, Inštitut za strateške raziskave itd. Podoben sistem ima tudi francoska vojska, kjer za celotno vojnnoznanstveno raziskovanje skrbi Komite za orientacijo in posodobitev nacionalne obrambe. Enako je tudi v vseh večjih pa tudi v ostalih armadah. Danes skorajda ni sodobne armade, ki ne bi imela organiziranega sistema vojnnoznanstvenega raziskovanja (center za strateške raziskave in podobno).

V razvoju vojnoteoretične misli, predvsem skozi različne načine preverjanja osnovnih teoretičnih postavk, pa imajo ključno vlogo vsekakor visoke vojne šole in druge institucije, kakor so centri za vojnnoznanstveno dokumentacijo, vojnnoznanstvena društva, založbe, zborniki, knjige, revije, časopisi. V najnovejšem času so to vlogo že prevzeli računalniki, saj lahko po internetu "pridemo" v vsako vojaško knjižnico in listamo po vsaki želeni vojaški knjigi. Za bolj zaupne dokumente pa, po pravilu, potrebujemo določeno šifro oziroma ključ. Vojnozgodovinsko raziskovanje se ukvarja zlasti s proučevanjem vojaške zgodovine in vojne veščine v določenem zgodovinskem obdobju, predvsem pa s proučevanjem določenih vojaških spopadov (bitk, bojov, borb), njihove rekonstrukcije in analiziranjem bojnih izkušenj. Herodot, imenovan tudi "oče zgodovine", je prvi opisal vojaške spopade antične dobe, kar je hkrati kot začetek vojnega zgodovinopisja, pa čeprav je res, da sta bila dejansko prva vojnogodovinska pisca Tukidid in Polibij, ker sta tedanje vojaške spopade predstavila dokaj kritično in predvsem kot odsev družbenih razmer. V srednjem veku dejansko nimamo nobenega resnega vojnogodovinskega dela, razen spominske literature. Šele kasneje sta Klauzewitz in Loyd v vojnogodovinsko raziskovanje vnesla nekaj političnih in družbenoekonomskih elementov. Prelomnica v razvoju vojnogodovinskega raziskovanja je nastala po ustanovitvi vojnogodovinskih inštitutov. Najprej je bil tak inštitut ustanovljen v Avstriji (1801), nato pa še v Prusiji (1816), Franciji (1822) in Rusiji (1863). Poleg zbiranja dokumentacije o preteklih vojnah so se navedeni inštituti posvetili raziskovanju vojnih izkušenj svojih in predvsem sosednjih armad. Pojavili so se številni pisci vojnogodovinskih razprav, vojaški, pa tudi civilni strokovnjaki. Omenimo naj Klauzewitza, Jominija, Ristova, Delbrika in Engelsa. Verjetno je najbolj znan Franc Mering, ki je napisal *Zgodovino vojne veščine, vojnogodovinski problemi, milica in vojska* in drugo. Njegovo načelo je bilo, da se vojna (vojaška) zgodovina ne sme obravnavati izven družbenih in ekonomskih razmer določene dobe.

Po končani drugi svetovni vojni je vojnogodovinsko raziskovanje doživelo še večji razmah. Za to so poskrbeli številni pisci vojaških spominov in razprav, predvsem pa organizirana dejavnost vojnogodovinskih inštitutov in založb. V generalštabih večine armad so bile ustanovljene posebne vojnogodovinske uprave in oddelki, v vojaških šolah – akademijah pa katedre za vojno zgodovino. Številna in zanimiva vojnospominska literatura je vojnogodovinsko vejo približala tudi laičnim bralcem. Posebno pozitivno vlogo so imeli vojnogodovinski filmi in televizija, v zadnjem času pa tudi internet. Vojnotehnično raziskovanje je verjetno najbolj razprostranjeno področje znanstvenega raziskovanja nasploh, saj je navadno tudi izdatno finančno podprto. Odkritje smodnika, motorja in atomske energije so povzročili uvajanje ognjenega orožja, motornih vozil, tankov in letal, pa tudi raketno-balističnega jedrskega in vesoljskega orožja.

Vojnotehnično raziskovanje se je dejansko začelo s sistematičnim proučevanjem novih tehničnih odkritij v oboroženih silah. Verjetno je to bilo 1916, ko je bil v Veliki Britaniji ustanovljen Inštitut za raziskovanje novega orožja in opreme (Department of scientific and Industrial Research), v ZDA pa v okviru Nacionalne znanstvene akademije poseben Nacionalni svet za vojnnoznanstveno delo in raziskovanje. Seveda so kasneje sledile vse države oziroma njihove oborožene sile, z različnimi interesi in cilji. Po končani prvi svetovni vojni je bila posebna pozornost namenjena razvoju in posodobitvi vojnega letalstva in protizračne obrambe. Znan je bil angleški raziskovalni center v Woolwichu, češkoslovaški v tovarni Škoda, nemški v Messerschmitdu, italijanski v tovarni Fiat in podobno. V ZDA so bili nosilci razvoja vojnoletalske industrije znani tehnološki inštituti univerz v Massachusettsu, Kaliforniji in Michiganu.

V obdobju pred in med drugo svetovno vojno so vse vpletene armade z izredno naglico razvijale zlasti izboljšave obstoječih vrst oborožitve, predvsem tankov in letal, obenem pa so mrzlično razvijale tudi nove raketne in radarske sisteme (Kačuša, raketne bombe, raketni lanserji in metalci, razne mine, diverzantska sredstva, podvodni električni lokatorji in podobno). Proti koncu vojne pa je bil posebno skrbno načrtovan razvoj atomske bombe, ki je pomenila prelomnico ne samo v vojnotehničnem raziskovalnem procesu, temveč nasploh v znanstvenem razvoju človeštva.

Skoraj vse države so začele razvijati vojno industrijo, ki je absorbirala znatna finančna sredstva. Šlo je dejansko za tako imenovano vojno ekonomijo, ki so jo skoraj v celoti vodila vojna (obrambna) ministrstva oziroma generalštabi posameznih držav. Organizacijske rešitve so bile različne, toda v vseh večjih državah so ustanovili posebne uprave za vojnotehnično raziskovanje in uprave za vojno industrijo. Seveda ne kaže spregledati, da je vojnotehnično raziskovanje potekalo po posameznih zvrsteh, rodovih in službah. Posebne agencije so bile ustanovljene za

jedrsko oborožitev, pa tudi za vesoljske raziskave (v ZDA je to NASA – National Aeronautics Space Administration).

Med panoge vojnotehničnega raziskovanja seveda štejemo tudi programe znanstvenega dela v inštitutih in ustanovah posameznih rodov (kot je biološko-kemično orožje in zaščita) in služb (intendantska oprema in hrana, vojnomedicinske raziskave in podobno).

Seveda je vojnoznanstveno raziskovanje usmerjeno tudi v obrambne namene, predvsem pa za onemogočanja ofenzivne oborožitve in dejstvovanje. Določene zmogljivosti so namenjene tudi za civilne zadeve, saj je znano, da je proizvodnja vojne industrije predvsem ciklično naravnana, pa ima tako v obdobju miru tudi "svobodne" kapacitete. Slovenija pri tem ni izjema.

ZAČETKI SLOVENSKE VOJAŠKE INTELIGENCE

Če se strinjamo, da je vojska inštrument države, potem moramo začetke slovenske vojaške inteligence iskati pravzaprav že v Karantaniji. Seveda, če si priznamo, da je bila Karantanija oziroma "Sclavinia" zares prva znana oziroma slovenska država v naši zgodovini. Ker je znano, da so nastanek in obstoj Karantanije od šestega do enajstega stoletja spremljale številne vojne, potem je tudi skoraj zanesljivo, da so imeli naši predniki, venetski, slovanski ali slovenski, solidno organizirano in številčno vojsko in dobre vojskovodje. Tako vsaj zatrjujejo zgodovinski viri. Zanimiv bi bil tudi prispevek venetologov. Vrhovni poveljnik je bil seveda vojvoda oziroma knez, ki so ga ustoličevali pri Krnskem gradu na Gosposvetskem polju. Tudi v Karantaniji so stalno vojaško službo opravljali pripadniki višjega sloja, plemiči oziroma kosezi. Pravzaprav so ravno kosezi predstavljali osnovno vojaško silo, pod seboj pa so imeli tudi številčno vojsko svobodnjakov in njihovih oprod. Vojvoda oziroma knez je imel še svoje osebno spremstvo (gardo) – družinike. Ko so karantanski knezi 745 zaprosili Bavarce za vojaško pomoč proti Obrom, so Obre sicer skupaj premagali, morali pa so priznati bavarsko nadoblast. Zadnji karantanski knez, ki je bil ustoličen v slovenskem jeziku, je bil Ernest Železni. Tako so se že zgodaj in zelo dolgo, skoraj tisoč štiristo let, morali podrežati tuji vojaški nadoblasti! Zgodovinski nauk je zelo poučen: država potrebuje dovolj močno vojsko! To je seveda pustilo pečat podrejenosti in nesamostojnosti slovenske vojaške inteligence, kar pa ne pomeni, da so bili slovenski vojaki in njihovi častniki slabi vojaki! Prav nasprotno, vedno in povsod so bili vzdržljivi, pogumni in zvesti svojim vojskovodjem, in seveda vladarjem! Enako velja za častnike. Križarskih vojn in "verskih" pohodov v Palestino so se udeleževali tudi "naši" nemški velikaši, z njimi pa tudi kot oprode – "slovenski" vojaki in podložniki iz Koroške, Štajerske, Kranjske ali Istre. Med temi velikaši so bili: koroški grof Bernard Spanheimski, štajerski mejni grof Otokar, istrski mejni grof Bertod, grof Adalbert iz Višnje Gore, ptujski grof Friderik, koroški vojvoda Ulrik II., grof Reinbert iz Cmureka itd. V tem času so nastali tudi križarski redovi (ivanovci, templarji in nemški križniki), ki so imeli po Sloveniji svoje postojanke (Melje, Komenda, Slap pri Vipavi, Polzela, Laško, Velika Nedelja, Metlika in Ljubljana). Vitezi teh redov so bili v glavnem tujci, le oprode so bili domačini. Pohodi v "jutrovo deželo" so med našimi ljudmi pustili določene sledove, predvsem pa dejstvo, da so tudi verske in osvajalne vojne

“dovoljene”. Deželni grofje so pogosto hodili na osvajalne pohode izven svojih meja, največkrat na Ogrsko. Najbolj aktiven je bil vsekakor grof Friderik Ptujski. Znale so tudi vojne češkega kralja Otokarja II, predvsem pa tako imenovane najemniške vojne celjskih grofov, najmočnejše “domače” plemiške rodovine. Seveda, najbolj zanimive so bile posledice turških vpadov, ki so zahtevali korenite spremembe dotedanjega načina vojskovanja in vojaške organizacije, od “črne” do stalne deželne vojske, utrjevanja, taborov in obrambnih dvorcev. Posledice turških vpadov, predvsem pa pobijanje prebivalcev in njihov izgon v suženjstvo, so dobesedno zdesetkali domače prebivalstvo. V znameniti knjigi Janeza Vajkarda Valvasorja, *Slava Vojvodine Kranjske*, najdemo koristne podatke o slovenskih vojščakih in tudi o začetkih vojaške inteligence – vojaškega stanu na Slovenskem. Tako na strani dvestoštiri omenja štiri “deželne stanove”, in sicer: prvi je “duhovski” (škofje, prošti, prelati, dekani in kanoniki), drugi je “gosposki” (knezi, grofje in baroni), tretji je “viteški stan”, ki ga “tvorijo vitezi ali deželjani”, četrti pa je “mestni”, v katerem so tudi sodniki. V dvanajstem poglavju dvanajste knjige pod naslovom *Značaj in opravilo krajinskih vojakov in nekaj drugih posebnosti*, kakor tudi v petnajsti knjigi (*zmagoviti boji s Turki, turnirji, kmečki upori, prihod španske infantke v Ljubljano, zasedba štajerskih obmejnih krajev s kranjskim vojaštvom in podobno*), nam je Valvasor zapustil dragocene “vojaške” drobtinice o slovenskem oziroma kranjskem vojaštvu. To še posebej velja za “kristjanov, zlasti Kranjcev, krasna zmaga nad Hasanom” pri Sisku!

Velja omeniti omeniti nekaj podrobnosti, ki jih je zapisal Janez Vajkard Valvasor, in sicer:

- Masoli so ljudje v obmejnih krajih, ki se uporabljajo za napad in vpad. Za posebno plačilo pa opravljajo tudi druga dela.

- Haramije opravljajo obhodno ali prednjo stražo pri gradovih, čardakih, baterijah in na meji. So dobri vojaki, urni, pogumni, čili in hitri, oboroženi z dolgimi puškami, vedno pripravljeni za napade in tudi čestovanje po Turčiji. Po svoji vojaški usposobljenosti so enakovredni turškim janičarjem.

- Tudi nemški vojščaki, predvsem Hrvati in drugi iz obmejnih krajev, daleč prekašajo turške janičarje.

- Arkebuzirski konjiki nosijo oklep in služijo karlovškemu generalu za telesno stražo.

- Martolozi so Turki, Morlaki in turški Vlahi, ki ropajo in kradejo, zlasti otroke.

- Prvega pohoda kranjskih plemičev in vitezov 1431 proti Turkom, ki ga je vodil deželni glavar Ulrik Šenk, ob udeležbi koroških plemičev pod vodstvom grofa Štefana Montfortskega, se je udeležilo štiri tisoč mož, ki so bili “dobro opravljeni, bojeviti in neustrašni”. Zmaga je seveda pripadla kranjskim in koroškim plemičem.

– Po turnirskih zmagah in viteških tekmah je bil v tistem času posebej znan kranjski vitez Gašper Lamberg. Doma je bil na gradu Kamnu. Od mladega so ga vzgajali na dvoru cesarja Friderika skupaj s cesarjevičem Maksimilijanom. O njegovih petinsedemdesetih nastopih na viteških turnirjih obstoji tudi rokopisna knjiga s podobami.

Če je tako po Turkih “zdelano” prebivalstvo preživelo turške vpade in v nadaljnjem obdobju organiziralo prek sto kmečkih uporov, potem iz tega lahko logično sklepamo, da so bili Slovenci tudi kot tlačani puntarsko usmerjeno proti svoji gosposki. Zato kmečki upori na Slovenskem, če jih primerjamo s podobnimi drugod po svetu, niso samo krajevno omejeni puntarski upori, temveč že prave kmečke vojne (posebej 1478, 1515, 1573 in 1713), ki so nedvomno tudi močno vplivale na oblikovanje narodne zavesti in na značaj slovenskega človeka – vojaka. V vseh nadaljnjih vojnah so slovenski vojaki in častniki pokazali izjemen pogum in vojaške veščine, o čemer pričajo številne medalje za hrabrost, ki so jih tuji častniki podeljevali Kranjcem, Štajercem, Korošcem, Goričanom in Gradiščanom. No, v avstro-ogrski vojski in mornarici pa so te medalje že podeljevali tudi generalom, podmaršalom in admiralom, ki so bili slovenskega rodu in so govorili slovensko!

A. ZNAMENITI VOJŠČAKI

a/ Ljudski junaki:

1. Matija Korvin oziroma Kralj Matjaž
2. Martin Krpan

b/ Vitezi:

Vitezi, ki jih bom predstavil, so bili plemiči nemškega rodu, toda bili so rojeni na naših tleh in so bili gospodarji našim prednikom. Seveda so naši pisatelji nekatere tudi “posvojili”, pa so tako postali celo narodni junaki. Genealoški “čistega” slovenskega viteza verjetno nimamo. Naj zato samo naštejemo nekaj “naših” vitezov z omembo letnice in junaškim dejanjem:

1. Engelbert Owersperch, prvi Turjačan, z nemškim priimkom Auer-sperger, 1217 se je z avstrijskim vojvodo Leopoldom udeležil kri-žarske vojne, 1224 pa turnirja v Brežah na Koroškem. Nasledniki so z gradu na Turjaku nastopali kot roparski vitezi.
2. Ulrich Liechtensteinski, trinajsto stoletje.
3. Viljem Ostrovihar z gradu Svibno pri Radečah, najbolj slaven vitez trinajstega stoletja, zmagovalec več turnirjev, ohranjen v slovenski ljudski pripovedi.
4. Gašper Lamberger z gradu Kamen pri Begunjah, petnajsto stoletje, zmagovalec mnogih turnirjev, po zmagi v dvoboju s Pegamom je v ljudski pripovedi ohranjena legenda o našem prvem vitezu.

5. Erazem Predjamski iz kranjske plemiške družine, po uboju nekega maršala se je zatekel v Predjamski grad, od koder je hodil na roparske pohode; cesar je zato 1483 ukazal tržaškemu glavarju Nikoli Ravbarju naj ga ujame ali ubije, kar se je tudi zgodilo.
6. Friderik Ptujski, 1440, Ptuj.
7. Jurij Schweinbeck, 1459, Ljutomer.
8. Pongrac Turjaški, 1495, Stična.
9. Andrej Hohenbarter, 1503, Celje.
10. Lovro Turjaški, 1479 svaril cesarja pred turško nevarnostjo.
11. Viljem Turjaški, 1493 poročal cesarju o turških vpadih, podložniki kurili kresove (Kurešček) in utrdili okrog 300 taborov (ohranjen Cerovo pri Grosuplju).
12. Trojan Turjaški, 1529 z ostalimi kranjskimi vitezi branil Dunaj pred Sulejmanom Veličastnim.
13. Ivan Kacijanar, kranjski vitez, v bojih proti Turkom se je izkazal s svojim junaštvom.
14. Herbert Turjaški I., kranjski deželni glavar, general in poveljnik Vojne krajine in od 1548 tudi stotnik v Senju, tri desetletja vodil uspešne borbe proti Turkom. Okrog 1810 je bil poveljnik Senja Peter Skodnik, čigar brat Franc je pozneje postal italijanski general.
15. Volk Engelbert Turjaški, 1610–1673, predsednik deželnih stanov, dal zgraditi turjaški dvorec v Ljubljani, imenovali so ga "očeta domovine", kot poveljnika Vojne krajine so ga Turki ujeli, vendar je bil po dveh letih odkupljen.
16. Andrej Turjaški, 1557–1594, general in poveljnik Vojne krajine, 1593 vodja "kranjske zmage" pri Sisku.
17. Štefan Bagaja, grof.
18. Jakob pl. Prank.
19. Adam pl. Ravbar s Krumberga, baron.
20. Vid Krištof Ravbar, baron
21. Krištov Vajkard Turjaški, poveljnik Vojne krajine.

c/ Baroni in plemiči:

1. VEGA Jurij, 1754–1802, iz Zagorice pri Moravčah, topniški major avstrijske vojske, sodeloval pri obleganju Beograda pod poveljstvom generala Laudona, profesor matematike na topniški vojaški šoli, nosilec najvišjega avstrijskega odlikovanja – reda Marije Terezije (1796) in baron (1800).
2. RESSEL Josef, 1793–1857, po rodu Čeh, živel je stalno v Sloveniji, gozdarski strokovnjak in inovator – izumitelj ladijskega vijaka. Na Dunaju je študiral kmetijstvo in farmacijo, izredno pa še arhitekturo, hidravliko in mehaniko. Kot gozdarski nadzornik je delal v Sloveniji in v Istri. Prvi se je zavzel za pogozdovanje Krasa in bil vsestranski

izumitelj, saj so mu uradno priznali deset patentov. Prve načrte ladijskega vijaka je zasnoval 1812, a praktični preizkus na čolnu je naredil 1926 na Krki pri Kostanjevici. Izum je patentiral 1827 in v Trstu so ga vgradili na ladjo Civitta. Izum ladijskega vijaka je pomenil preobrat v ladjedelništvu, predvsem pa v vojni mornarici in pomorskem prometu nasploh. Njegove zasluge si lastijo mnogi narodi, tudi Slovenci. Prejel je številna priznanja.

3. ČEHOVIN Andrej, 1810–1855, iz Dolancev, Zgornja Branica pri Vipavi, topniški stotnik avstrijske vojske in junak bitke pri Novari, nosilec reda Marije Terezije, srebrne in zlate medalje za hrabrost in baron (1850).
4. KOMEL Andrej pl. Sočeban, 1829 – 1892, iz Solkana pri Novi Gorici, učitelj in major avstro-ogrske vojske. Kot prostovoljec je kmalu postal častnik, pa je zaradi lažjega sporazumevanja z vojaki in podčastniki – Slovenci, kot prvi prevedel v slovenščino vojaške pravilnike, in sicer: *Bojna služba* (1873), *Službeni reglement* (pravilnik), *Nova puška*, *Kratek poduk o zemljišču*, *Garnizonska in stražarska služba*, *Organizacija vodstva* in *Puška repetirka*, skupaj šestnajst učbenikov in slovensko *Slovnico za Nemce*. Upravičeno ga štejemo za utemeljitelja slovenskega vojaškega izrazoslovja.
5. ANDREJKA Jernej pl. Livnogradski, 1850–1926, po rodu iz Dolenja pri Rovu, podpolkovnik avstro-ogrske vojske – cesarske garde, udeleženec okupacije Bosne in Hercegovine in literat (dva snopiča *Slovenski fantje v Bosni in Hercegovini*).

d/ Zaslužni častniki in civilne osebe:

1. PIVEC Rupert, 1863–1947, iz Zrkovcev pri Mariboru, mornariški nadintendant 1.razreda avstro-ogrske vojne mornarice, 1918 je bil polnomočni zastopnik kraljevine SHS pri likvidaciji avstro-ogrskega vojnega ministrstva sekcije za vojno mornarico.
2. PLEIWEISS Mirko, 1896–1979, iz Maribora, končal avstro-ogrsko pomorsko vojaško akademijo v Pulju, potem pa prestopil v jugoslovansko vojno mornarico in postal kapitan bojne ladje, med vojno so ga Italijani internirali v Gonars. Pisal o (jugo)slovanski vojaški pomorski zgodovini.
3. KRAIGHER Georg – Žorž (Jurij), 1891–1984, iz Hrašč pri Postojni, študent tehnike na Dunaju, izšolal se je za vojaškega pilota – poročnika avstro-ogrske vojske, prešel na italijansko stran in potem postal prostovoljec – pilot srbske vojske. Leta 1921 se je podal v ZDA, postal inštruktor ameriškega civilnega letalstva in tehnični direktor največje letalske družbe. Med drugo svetovno vojno je kot polkovnik ameriškega vojnega letalstva sodeloval pri vseh važnejših letalskih operacijah, maja 1944 je bil poslan v VŠ NOV in PO

Jugoslavije, kjer je v Drvarju doživel tudi nemški zračni desant, prejel številna odlikovanja, tudi dve legiji časti in jugoslovansko partizansko zvezdo, postal osebni prijatelj maršala Tita, skupaj z ameriškim polkovnikom Johnom Blatnikom bil med narodnoosvobodilnim bojem tudi v Sloveniji. Nekateri viri tudi navajajo, da je bil generalmajor letalstva.

4. POTOČNIK Herman – NOORDLUNG, 1892–1929, rojen v Pulju, slovenskega porekla, raketni inženir, strokovnjak za vesoljsko tehniko. Na Dunaju je 1913 končal tehnično vojaško akademijo, 1925 pa še strojništvo na visoki tehnični šoli, kjer je diplomiral kot specialist za raketno tehniko. Leta 1929 je izdal knjigo *Problemi vožnje v vesolju – raketni motorji*, s katero je postal eden od utemeljiteljev vesoljske tehnike.

e/ Odlikovanci:

1. ČERNE Matija, iz Spodnjega Logatca, desetnik 12. stotnije 17. pešpolka, 1848 je kot poveljnik straže deset dni hrabro in uporno branil trdnjavo Rocca d'Anffo ob tirolsko-italijanski meji in s tem onemogočil nadaljnji napad italijanske vojske, za kar je bil odlikovan z veliko zlato svetinjo avstrijskega cesarja.
2. MLAKAR Albin, iz Planine pri Rakeku, sicer Ptujčan, inženirski stotnik avstro-ogrske vojske, izkazal se pri zavzetju italijanske trdnjave Cassa Ratti, za kar je prejel kot prvi nižji oficir visoko odlikovanje – red Leopolda. Bil je Maistrov borec in tudi partizan.
3. Dr. PIVKO Ljudevit, iz Nove vasi – Markovcev pri Ptuj, profesor, književnik in voditelj Sokola v Mariboru, stotnik avstro-ogrske vojske in nasprotnik režima, pozneje prešel v italijansko in jugoslovansko vojsko, nosilec velikega števila raznih odlikovanj (red železne krone, red belega orla, češkoslovaški red belega leva, romunski red zvezde in italijansko srebrno medaljo za hrabrost).
4. WILFAN Jože, strojni inženir in praporščak bojne ladje je na fregati Donau sodeloval v pomorski bitki ob Visu (1866), kjer je avstro-ogrska vojnopomorska flota, na čelu z viceadmiralom Viljemom Tegetthoffom, Mariborčanom, premagala italijansko floto.
5. PEKAREK Miroslav – Bradač, iz Poganjcev, kot prostovoljec se je 1901 na strani Burov boril proti Angležem, 1911 na strani Turkov proti Italijanom, končal avstro-ogrsko vojaško akademijo, sodeloval v prvi svetovni vojni in kot partizan v narodnoosvobodilnem boju 1941–1945, polkovnik JLA in nosilec kar sedemnajst odlikovanj.

f/ Narodni heroji:

Najvišje jugoslovansko odlikovanje za izjemno junaško dejanje, sicer tretje po vrsti, je med 1.310 nosilci v Jugoslaviji, po virih iz Vojne enci-

klopedije JLA (1964), prejelo 169 Slovencev, katerih abecedni seznam tudi predstavljam. Po nekaterih drugih virih pa je to odlikovanje prejelo 176 Slovencev. Prvi je dobil to odlikovanje Stane Semič – Daki, najstarejša nosilca sta Antonija Kuclar (1890) in Jože Srebrnič (1884), najmlajša pa Albina Mali – Hočevanjeva in Jože Kadunc (1925). Zanimivo je, da je red “narodnega heroja” prejelo 19 Slovencev!

Štirje (4) narodni heroji niso bili “organizirani” in so padli, dočim za tri (iz Italije) ni znanih podatkov o članstvu v KPI. Vsi ostali (162) so bili člani KPS (KPI) ali Skoja. Najstarejši partijci so bili: Tončka Čech (1920), Jože Hermanko in Miha Marinko (1923), Alojz Hohkraut (1925), Franc Leskošek (1926), Jože Šeško (1927), Tone Trtnik, Edvard Kardelj in Boris Kidrič (1928), dr. Aleš Bebler in Tone Tomšič (1929), Franc Bukovec, Jože Moškrič in Ivan Maček (1930).

Med odlikovanci je tudi poznejših 15 aktivnih in 9 rezervnih generalov. Edini je bil kot generallajtnant posmrtno odlikovan Franc Rozman – Stane, poveljnik GŠ NOV in PO Slovenije.

Najbolj zanimiv je seveda podatek, da so to najvišje odlikovanje posmrtno podelili 103 osebam, od katerih je njih 74 kot partizani neposredno padlo v borbi, dočim je ostalih 31 ustreljenih kot talci in ujetniki ali pa so umrli v zaporih in koncentracijskih taboriščih.

Celoten abecedni seznam narodnih herojev s potrebnimi podatki, je naslednji:

1. AVBELJ Franc, 1917, Trnjava pri Lukovici, zidar – major, poveljnik partizanskega odreda in mesta Novo mesto.
2. AVBELJ Viktor, 1914, Prevoje pri Kamniku, pravnik – rezervni generalmajor, politični komisar GŠ NOV in PO Slovenije.
3. BEBLER Aleš, 1907-1981, Idrija, doktor prava – rezervni generalmajor, namestnik poveljnika GŠ NOV in PO Slovenije.
4. BELIČ Malči, 1908, Ljubljana, 1943 ubita v italijanskem zaporu v Ljubljani.
5. BERNARD Jakob, 1909, Koritno pri Radovljici, tehnik, 1942 padel v borbi z Nemci pri Stirniku.
6. BENČIČ Dragomir, 1911-1967, Pulj, študent – generalpodpolkovnik.
7. BESEDNJAK Angel, 1914, Branik, ključavničar, 1941 padel v borbi z Nemci pri Brežicah.
8. BIZJAK Ivan, 1911, Dol – Otlica, ključavničar, 1941 padel v borbi z Italijani na Šujici pri Ljubljani.
9. BLEJC Matija, 1914, Mengeš, krojaški pomočnik, 1942 padel v borbi z Nemci na Kostanjski planoti.
10. BOBNAR Stane, 1912, Vevče, kovinar – podpolkovnik, politični komisar partizanske brigade.
11. BOLDAN Jože, 1915, Višnje pri Novem Mestu, mesarski pomočnik – polkovnik, poveljnik partizanske brigade.

12. BORŠTNAR Jože, 1915, Grabrovka pri Litiji, železničarski prometnik – rezervni generalmajor, poveljnik partizanskega korpusa.
13. BRAČIČ Mirko, 1915, Trst, oficir bivše jugoslovanske vojske, 1943 padel v borbi z Nemci pri Kočevju.
14. BRAJNIK Edo, 1922-?, Kamnik, študent – načelnik zvezne Službe državne varnosti
15. BRECELJ Marijan, 1910-? Gorica, doktor prava – minister, funkcionar.
16. BRODARIČ Janko, 1922, Rosalnica pri Metliki, ključavničar, 1943 padel v borbi z ustaši na Kordunu.
17. BUKOVEC Franc, 1910, Šmartno, kovinostrugar, 1942 umrl v Vnanjih gorica.
18. CETINSKI Andrej, 1921-?, Banja Loka pri Novem mestu, kmet – generalmajor.
19. ČEČ Tončka, 1898, Klek pri Trbovljah, uslužbenka, 1943 umrla nemškem taborišču Auschwitz.
20. ČESNIK Milan, 1920, Ljubljana, študent, 1942 Italijani ustrelili kot talca v Ljubljani.
21. DELPIN Rastislav, 1920, Podgora pri Gorici, trgovski pomočnik.
22. DESTOVNIK Karel – Kajuh, 1922, Šoštanj, pesnik, padel 1944 v borbi z Nemci na Zavodnjah.
23. DEŽMAN Anton, 1920-1977, Lesce, mizar – generalmajor.
24. DOLNIČAR Vladimir, 1919, Šujica pri Ljubljani, pek, samomor pred italijanskim zajetjem 1943 Baški grapi.
25. DRAGAR Rezka, 1913, Ljubljana, tekstilka, 1941 Nemci ustrelili kot talko na Lancovi pri Radovljici.
26. DRUŽINA Andreana, 1920, Trst, šivilja.
27. EJPER Ernest, 1914, Ljubljana, uslužbenec, 1942 Italijani ustrelili kot talca v Ljubljani.
28. FERJANČIČ Anton, 1915, Gradišče pri Vipavi, delavec – major, poveljnik mesta Kranj in Škofja Loke.
29. FLIS Drago, 1921, Blanca pri Krškem, študent – podpolkovnik, politični komisar partizanske brigade.
30. GRAJZAR Albin, 1922, Smlednik pri Kranju, mizar, padel 1943 v borbi z Nemci pri Trebnju.
31. GRUDEN Albert, 1923, Trst, mehanik – poročnik, namestnik poveljnika bataljona.
32. HERMANKO Jože, 1901, Maribor, inženir, 1941 Nemci ustrelili kot talca v Mariboru.
33. HOHKRAUT Alojz, 1901, Laško, rudar, samomor 1942 pred nemškim zajetjem v Cvetežu pri Litiji.
34. HRIBAR Janez, 1909, Lož pri Rakeku, kmet – polkovnik, politični komisar partizanskega korpusa.

35. HRIBAR Janez, 1918, Podlipoglav pri Ljubljani, delavec – polkovnik, poveljnik partizanske divizije.
36. HRIBERNIK Rudolf, 1921, Horjul pri Vrhniki, kamnosek – generalpolkovnik.
37. HROVAT Žan, 1915, Cleveland – ZDA, gozdni delavec.
38. IRŠIČ Rado, 1910, Straže pri Mislinji, ekonomist, 1941 padel v borbi z Nemci v Mariboru.
39. JAKOPIČ Albert, 1914, Ljubljana, študent – polkovnik, poveljnik partizanske divizije.
40. JANČAR Lizika, 1919, Maribor, uslužbenka, 1943 Nemci ustrelili po zajetju na Beli pri Dobravi.
41. JANEŽIČ Vida, 1914, Podbrdo pri Tolminu, diplomirana filozofinja, 1944 Nemci ustrelili v ljubljanskem zaporu.
42. JEREB Dušan, 1908, Ljubljana, veterinar, padel v borbi z Nemci in belo gardo 1943 v Velikem Lipovcu.
43. JERMAN Drago, 1919, Naklo pri Črnomlju, pekovski pomočnik – generalmajor.
44. JERMAN Mirko, 1912, Šmarca pri Kamniku, mesar – polkovnik, poveljnik partizanske brigade.
45. JUŽNA Martin, 1919, Dragomlja vas, mehanik, 1943 smrtno ranjen v borbi z Italijani na Žumberku.
46. KADUNC Jože, 1925, Dobropolje, tkalec, 1944 padel v borbi z Nemci na Cikavi pri Grosuplju.
47. KARDELJ Edvard, 1910–1979, Ljubljana, učitelj – rezervni generalpolkovnik, član VŠ NOV in PO Jugoslavije.
48. KAVČIČ Ivan, 1913, Desnjak pri Ljutomeru, zidar, 1943 padel v borbi z Italijani in belo gardo pri Selah.
49. KEBE Lojze, 1908, Jezero pri Cerknici, ključavničar, 1942 padel v borbi z Nemci na Jelovici.
50. KERENČIČ Jože, 1915, Jastrebcji pri Ljutomeru, književnik, 1941 Nemci ustrelili kot talca v Mariboru.
51. KERIN Milka, 1923, Veliki Podlog pri Krškem, študentka, 1944 padla v borbi z Nemci pri Ljubnem.
52. KERŠIČ Fric, 1908, Trbovlje, rudar, 1942 umrl zaradi mučenja v nemškem zaporu v Trbovljah.
53. KIDRIČ Boris, 1912–1967, Dunaj – Avstrija, študent – rezervni generalpodpolkovnik, politični komisar GŠ NOV in PO Slovenije.
54. KLANJŠEK Jože, 1917, Drtija pri Kamniku, ključavničar – polkovnik, poveljnik partizanskega korpusa.
55. KLAVERA Slavka, 1921, Maribor, študentka, 1941 Nemci ustrelili kot talko v Mariboru.
56. KOČEVAR Franc, 1918, Metlika, mlinar – generalpolkovnik.
57. KOLMAN Alojz, 1911, Zabukovje pri Sevnici, kovinar, 1944 padel v borbi z Nemci v Petrovi vasi.

58. KOSEC Stane, 1913, Rašica, delavec, 1941 ubit kot ujetnik – partizan v nemškem zaporu v Begunjah.
59. KOSOVEL Ivan, 1912, Sela na Vipavskem, zidar, 1943 naredil samomor pred italijanskim zajetjem v Vrtovinah.
60. KOTAR Martin, 1922, Šentjernej, pek, 1944 padel v borbi z Nemci na Vrhpolju pri Kamniku.
61. KOVAČ Slavko, 1919, Lož, trgovec, 1942 Italijani ustrelili kot ujetnika pri Mrzlem studencu pri Postojni.
62. KOVAČ Štefan, 1910, Nedelica pri Turnišču, advokat, 1941 padel v borbi z Madžari pri Beltincih.
63. KOVAČIČ Ivan, 1921, Dolnji Podboršt pri Mirni Peči, pekovski pomočnik.
64. KOVAČIČ Jože, 1916, Stična, trgovski pomočnik, 1942 padel v borbi z Nemci na Jančah pri Ljubljani.
65. KOVAČIČ Oskar, 1908, Most na Soči, študent, 1944 umrl zaradi tuberkuloze v ljubljanski bolnici.
66. KRAIGHER Boris, 1914, Sv.Trojica pri Lenartu, absolvent tehnike – rezervni generalpodpolkovnik.
67. KRAIGHER Dušan, 1908, Sv. Trojica pri Lenartu, advokat, 1943 padel v borbi z Nemci v Dobrovljah.
68. KRESE Franc, 1919, Bognéča vas pri Trebnju, delavec – podpolkovnik, poveljnik partizanske brigade.
69. KRMELJ Maks, 1910, Hotovlje pri Škofji Loki, kmet – rezervni generalmajor, član IO OF Slovenije.
70. KUCLAR Antonija, 1890, Lesno pri Vrhniki, gospodinja, 1942 Italijani ustrelili kot talko v Ljubljani.
71. KUMAR Danila, 1921, Hum pri Kojskem, trgovka, 1944 padla v borbi z Nemci na Lubniku.
72. KVEDER Dušan, rojen 1915 v Sv.Juriju pri Celju, študent – generalpodpolkovnik.
73. LACKO Jože, 1894, Kicar pri Ptuj, kmet, 1942 umrl zaradi mučenja v nemškem zaporu v Ptuj.
74. LESKOŠEK Franc-Luka, 1897-1983, Celje, kovinostrugar – rezervni generalpodpolkovnik, prvi poveljnik GŠ NOV in PO Slovenije.
75. LIKAR Ivan, 1921, Log pod Mangartom, rudar – major, poveljnik partizanskega bataljona.
76. MAČEK Ivan Matija, 1908, Zadobrova pri Ljubljani, tesar – rezervni generalmajor, načelnik OZNE Slovenije.
77. MAHNIČ Rudolf, 1917, Trst, uslužbenec, 1943 padel v borbi z Nemci pri Topolovcu – Benečija.
78. MAJCEN Milan, 1914, Šentjanž pri Sevnici, točaj, 1941 padel v borbi z Nemci v Murencih.

79. MALI – HOČEVAR Albina, 1925, Vinica, delavka.
80. MARINCELJ Anton, 1917, Banja Loka pri Kočevju, rudar, 1943 padel v borbi z Italijani na Policah.
81. MARINKO Miha, rojen 1900 v Trbovljah, rudar – rezervni generalmajor, politični komisar GŠ NOV in PO Slovenije.
82. MARUŠIČ Darko, 1919, Ljubljana, strojni ključavničar, 1943 padel v borbi z Nemci pri Srednjem Lokovcu.
83. MASLO Karlo, 1912, Ostrožni hrib pri Kopru, kmet – major, poveljnik partizanskega odreda.
84. MATEJKA Evgen, 1909, Kočevje, elektrotehnik, 1945 padel v borbi z Nemci pri Trstu.
85. MAVSAR Lado, 1923, Notranje Gorice pri Ljubljani, zidar, 1944 padel v borbi z Nemci na Pohorju.
86. MEDE Pavla, 1919, Strahinj pri Kranju, tekstilna delavka, 1943 padla v borbi z Nemci na Pohorju.
87. MEGLA Vinko, 1922, Sv. Tomaž pri Ptuj, krojaški pomočnik, 1942 padel v borbi z Nemci v Mali vasi.
88. MENIH Jože, 1922, Hrastnik, dijak, 1943 padel v borbi z Nemci na Pohorju.
89. MIHELČIČ Jože, 1904, Vapča vas pri Semiču, kmet, 1941 Italijani ustrelili kot talca v Ljubljani.
90. MIHEVC Jože, 1922, Gorica, rudar, 1944 padel v borbi z Nemci na Jelovici.
91. MIKLAVC Vlado, 1918, Ljubljana, klepar, 1944 padel v borbi z nemškim desantom v Drvarju.
92. MIRTIC Jože, 1912, Ljubljani, gradbeni tehnik, 1944 padel v borbi z belo gardo v Dobliču pri Črnomlju.
93. MOČNIK Cveto, 1914, Ljubljana, pravnik, 1943 padel v borbi z Nemci na Golobarju pri Bovcu.
94. MOLEK Jakob, 1914, Petkovec pri Ljubljani, delavec, 1944 padel v borbi z Nemci v Slovenskih Goricah.
95. MOŠKRIČ Jože, 1909, Dobrunje pri Ljubljani, tipograf, 1943 ubili belogardisti v Polici pri Grosuplju.
96. MRAVLJAK Dušan, 1914, Ljubljana, zdravnik, 1943 padel v borbi z Nemci na Pohorju.
97. MUNIH Dušan, 1924, Volče pri Škofja Loki, dijak, 1945 padel v borbi z Nemci v Borštu pri Kopru.
98. OKROGAR Anton, 1923, Zagorje, ključavničar – major, poveljnik partizanske brigade.
99. OMERZA-OBERSTAR Ivan, 1921, Livold, telefonist, 1943 padel v borbi z Italijani v Jelenovem žlebu.
100. OŽBOLT Jože, 1922, Belica pri Kočevju, gozdni delavec – generalpodpolkovnik.

101. PADERŠIČ Vinko, 1916, Monfalcone, profesor, 1942 samomor pred zajetjem od bele garde v Zagradu.
102. PASTERK Franc, 1912, Lobnik pri Železni Kapli, kmet, 1943 padel v borbi z Nemci pri Mežici.
103. PEČAR Maks, 1907, Dobrava pri Črnučah, študent, 1941 padel v borbi z Nemci pri Vodica.
104. PEHAČEK Rade, 1913, Ilirska Bistrica, študent prava – general-polkovnik.
105. PERC Mirko, 1912, Ljubljana, absolvent, 1945 padel v borbi z Nemci na Vokalcih.
106. PINTAR Miha, 1913, Šentrupert pri Celovcu, učitelj, 1942 padel v borbi z Nemci v Prelogu.
107. POGLAJEN Franc, 1916-1999, Litija, podoficir bivše jugoslovanske vojske – generalpolkovnik.
108. POKOVEC Franc, 1921, Ljubljana, kovinar – polkovnik, politični komisar partizanske brigade.
109. POLAK Bojan, 1919, Ormož, študent tehnike – generalmajor.
110. POPEK Alojz, 1920, Bezuljak pri Cerknici, učitelj, 1943 padel v borbi z ustaši na Žumberku.
111. POTOČAR Stane, 1919-1998, Mirna Peč, mesar – generalpolkovnik.
112. PREMRL Janko, 1920, Šentvid pri Vipavi, dijak, 1943 smrtno ranjen v borbi z Italijani v Idrijski Beli.
113. PRESKAR Josip, 1920, Podsredek pri Krškem, čevljar, 1943 padel v borbi z ustaši v Zagrebu.
114. RAVBAR Franc, 1913, Vrhovlje, kovinar, 1943 samomor pred nemškim zajetjem v Srednji vasi.
115. REDELEONGI Marko, 1912, Udine, delavec, 1944 samomor pred nemškim zajetjem v Breginju.
116. REGANCIN – DOLNIČAR Ivanka, 1921, Polje, hišnica, 1944 ubita v nemškem zaporu v Ljubljani.
117. REMIH Dušan, 1922, Kočevje, rudar, 1944 padel v borbi z Nemci na Pohorju.
118. ROBEK Vinko, 1915, Vinji vrh pri Novem Mestu, rudar.
119. ROJŠEK Franc, 1914, Slape pri Ljubljani, kmet – generalmajor.
120. ROZMAN Franc, 1912, Medvode, pek – generallajtnant, 1944 umrl v nesreči v Črnomlju.
121. ROŽANC Valentin, 1895, Trata-Šentvid pri Ljubljani, livar, 1942 Italijani ustrelili kot talca v Ljubljani.
122. RUDOLF Janko, 1914, Križ pri Komendi, delavec – polkovnik, poveljnik partizanske divizije.
123. RUNKO Zvonimir, 1920, Ljubljana, uslužbenec, 1942 padel v borbi z belo gardo na Gorjancih.

124. SEKIRNIK Janko, 1921, Rogaška Slatina, dimnikar – generalpolkovnik.
125. SEMIČ Stane, 1915, Ljubljana, pekovski pomočnik – polkovnik, poveljnik partizanske divizije.
126. SIMONČIČ Viktor, 1914, Čatež pri Krškem, delavec, 1944 padel v borbi z Nemci na Blagovici.
127. SKVARČA Ivan, 1915, Spodnja Idrija, ključavničar, 1943 padel v borbi z Nemci pri Šentpetru.
128. SLAK Jože, 1902, Dobrnič pri Trebnju, uslužbenec, 1943 padel v borbi z Italijani pri Spodnji Straži.
129. SLAVEC Ivo, 1916, Struževo pri Kranju, trgovski pomočnik, 1944 padel v borbi z Nemci na Pševi.
130. SREBRNIČ Jože, 1884, Solkan, kmet, 1944 se je vtopil v Soči pri Plavu.
131. STADLER Franc, 1915, Ljubljana, uslužbenec – delavec RSNZ Slovenije.
132. STANTE Peter, 1914, Celje, kovinar – generalpodpolkovnik.
133. STARIHA Ivan, 1922, Črnomelj, študent, 1942 padel v borbi z Nemci v Dobrovljah nad Vranskim.
134. SULIČ Ivan, 1923, Bilje pri Novi Gorici, delavec, 1944 Nemci obesili kot talca pri Vitovljah.
135. SVETINA Mira, 1915, Idrija, učiteljica – članica CK ZKS.
136. ŠARH Alfonz, 1893, Lobnica pri Rušah, kmet, 1943 padel v borbi z Nemci pri Osankarici-Pohorje.
137. ŠENTJURC Lidija, 1911, Hrastnik, profesorica – članica CK ZKJ.
138. ŠERCER Ljubomir, 1915, Branik pri Novi Gorici, oficir bivše jugoslovanske vojske, 1941 Italijani ustrelili kot talca v Podkraju.
139. ŠEŠKO Jože, 1908, Stara cerkev pri Kočevju, profesor, 1942 Italijani ustrelili kot talca v Ljubljani.
140. ŠIBELJA Anton, 1914, Tomačevica pri Sežani, mehanik, 1945 padel v borbi z Nemci v Trstu.
141. ŠILC Majda, 1923, Gora pri Ribnici, trgovka, 1944 padla v borbi z Nemci in domobranci v Težkih Vodah.
142. ŠKAPIN Mihaela, 1924, Veliko Polje pri Sežani, delavka, 1943 padla v borbi z Nemci na Žirovskem vrhu.
143. ŠLANDER Slavko, 1909, Sv. Pavel pri Celju, dentist, 1941 Nemci ustrelili kot talca v Mariboru.
144. ŠOBAR Milka, 1922, Gornji Lazi pri Črnomlju, absolventka, 1943 padla v borbi z Nemci v Grabrovki.
145. ŠUMENJAK Slobodan, 1923, Šmarje pri Celju, dijak, 1944 padel v borbi z Madžari v Vaneči.
146. TAVČAR Franc, 1920, Jarše ob Savi, študent – generalpolkovnik.
147. TOMASINI Silvira, 1913, Trst, profesorica, 1942 Nemci ustrelili kot talko v Kosovski Mitrovici.

148. TOMAŽIČ Josip, 1915, Trst, študent, 1941 Italijani ustrelili kot talca v Opčinah pri Trstu.
149. TOMŠIČ Tone, 1910, Rojane pri Trstu, pravnik, 1942 Italijani ustrelili kot talca v Ljubljani.
150. TOMŠIČ Vida, 1913, Ljubljana, pravnica – članica CK ZKJ.
151. TRTNIK Tone, 1908, Zadvor pri Ljubljani, ključavničar, 1941 Italijani ustrelili kot talca v Ljubljani.
152. TURŠIČ Ivan, 1922, Rakek, kmet, 1944 padel v borbi z Nemci in belo gardo v Lokvah pri Gorici.
153. UČAKAR Janez, 1918, Pristava pri Kamniku, krojač – polkovnik, obveščevalec korpusa.
154. VELUŠČEK Anton, 1912, Ločnik pri Gorici, kovinar, 1944 ubit v italijanskem zaporu v Trstu.
155. VERDNIK Matija, 1916, Bistrica na Koroškem, kovinar, 1944 padel v borbi z Nemci na Poleni.
156. VIDMAR Anton, 1917, Verd pri Ljubljani, delavec – polkovnik, poveljnik partizanske divizije.
157. VOLJČ Ignac, 1904, Vrhnika, voznik, 1944 padel v borbi z Nemci pri Dravogradu.
158. VRATANAR Anton, 1919, Vrhovo pri Krškem, mesar – poveljnik partizanske brigade in brigade KNOJ-a.
159. VRESK Franc, 1910, Trbovlje, rudar, 1943 padel v borbi z Nemci na Pohorju.
160. VRHOVNIK Majda, 1922, Ljubljana, študentka medicine, 1945 Nemci ustrelili kot talko v Celovcu.
161. VRUNČ Franjo, 1910, Slovenj Gradec, učitelj, 1941 Nemci ustrelili kot talca v Mariboru.
162. ZABUKOVEC Milan, 1923, Spodnja Zadobrava pri Ljubljani, ključavničar – polkovnik, oficir Ozne.
163. ZAFRED Ivan, 1908, Stara Sušica pri Postojni, kovinar, 1943 padel v borbi s četniki na Kosmaju.
164. ZEVIK Vinko, 1914, Praše pri Kranju, avtoličar, 1943 padel v borbi z Nemci v Idriji.
165. ZIDANŠEK Miloš, 1910, Dramlje pri Celju, pek, 1942 padel v borbi z Italijani v Hribarjevi vasi.
166. ŽAGAR Stane, 1896, Žaga pri Tolminu, učitelj, 1942 padel v borbi z Nemci na Planici.
167. ŽERJAL Tone, 1915, Rojane pri Trstu, študent, 1942 Italijani ustrelili kot talca v Ljubljano.
168. ŽILNIK Konrad, 1919, Kaplja vas pri Celju, delavec, 1944 četniki ubili kot ranjenca pri Pirotu.
169. ŽVAN Andrej, 1915, Gorje pri Bledu, kovinar, 1945 padel v borbi z Nemci na Poreznu.

g/ Nagrajenci – prejemniki najvišje vojaško-državne nagrade “22. december”*:

* Nagrada “22. december” je bila najvišje državno priznanje za znanstvene dosežke v JLA. Prejemniki, predvsem starejši polkovniki so bili dejansko izenačeni z generalskim činom, dočim je za mlajše častnike nagrada pomenila veliko vzpodbudo!

1. Vojaška teorija in vojna veščina:

- POGLAJEN Franc, generalpolkovnik, 1970 (*Nekatera načela obrambe na gorsko-planinskem ozemlju*).
- RAZINGER Aleksander, podpolkovnik, 1970 (*Elektronsko protidejstvovanje*).
- KLANJŠČEK Zdravko, polkovnik, 1972 (*Strategija in taktika NOV in PO Slovenije*).
- ŽABKAR Tone, kapetan korvete, 1972 (*Logično-kvantativna metodologija organizacije boja na morju pri napadnih dejstvih*).
- ZUPANC Alojz, podpolkovnik, 1972 (*Ostrostrelci v Teritorialni obrambi*).
- Skupina avtorjev: PETELIN Stanko, polkovnik, ŠVIGELJ Jože, polkovnik, ŠTUKELJ Polde, polkovnik, prof. dr. KOROŠEC Tomo in prof. dr. SUHADOLNIK Stane, 1978 (*Slovenski vojaški slovar*).

2. Tehnične vede:

- Skupina avtorjev in OSOJNIK Josip, 1981 (*Topniško-računski sistem*).

3. Vodenje in poveljevanje:

- TAVČAR Franc, generalpolkovnik, 1978.
- BERCE Jože, polkovnik, 1980.
- ŠKUFGA Alojz, polkovnik, 1981.
- MLAKAR Anton, polkovnik, 1982.
- MORETI Fridrih, kapetan bojne ladje, 1983.
- GORJANC Milan, podpolkovnik, 1984.
- PRESL Janez, rezervni stotnik I. razreda, 1985.

B. GENERALI IN ADMIRALI SLOVENSKEGA RODU

Zaradi aktualizacije teme si bom zastavili naslednja vprašanja:

Kdo je prvi general slovenske narodnosti (v tujih armadah)?

Kdo je prvi general slovenske partizanske vojske?

Kdo je prvi general slovenske vojske?

Koliko Slovencev je doseglo čin generala in admirala?

Neideološki in genetski seznam obsega dvestoenainpetdeset generalov in admiralov slovenskega rodu, in seveda še ni dokončen. Glede “neideološkega” načela nisem imel izbire, saj je bilo potrebno zaradi stroke in zgodovinske resnice na seznam vključiti tudi generale nasprotne

(domobranske in četniške) strani oziroma sovražne (nemške) vojske, celo generala esesovskih enot! Moram pa poudariti, da je bilo najtežje določati nacionalno pripadnost avstrijskih generalov in admiralov, saj so viri zelo pomanjkljivi in zavajajoči (nemški priimki, znanje slovenskega jezika in podobno). Zato sem se dosledno držal geneškega načela, kar pomeni, da sem iskal genealoške korenine, ki dokazujejo, da so bili predniki dokazano slovenskega rodu (v znameniti *Britanski enciklopediji* se navaja, da je bil nemški generalmajor Caprivi Leon potomec svobodnjaka Koprive iz Koprivnika pri Kočevju) oziroma da je vsaj eden od staršev bil slovenskega rodu (viceadmiral in baron Viljem TEGETTHOFF, podmaršal in baron Josip JABLONSKY, pa tudi maršal Josip BROZ – Tito, matere vseh treh so bile Slovenke). Osnovni cilj je bil, da prikažem njihove slovenske korenine, pri tem pa nisem pozabil sociološke in druge vidike, zato sem v končnem seznamu tudi skušal opredeliti njihovo zavestno odločitev o narodnostni pripadnosti! Gre predvsem za tri nemške generale (Caprivi, Mickl in Globocnik) in nekatere druge. Seveda pa nisem mogel upoštevati številnih "poslovenjenih" turjaških in drugih generalov, ker so bili, genealoško dokazano, nemškega rodu. Prav tako nisem mogel upoštevati tistih, ki so bili rojeni na slovenskem ozemlju in so celo odlično govorili slovensko, a so bili tujega rodu (viceadmiral in poveljnik avstro-ogrske vojne mornarice Maksimilijan DAUBLESKY, rojen v Celovcu, nezakonski sin poljske plemkinje ali pa kontraadmiral Herman JANITTI, rojen v Trstu, poliglota, govoril dvanajst jezikov, med njimi tudi odlično slovenščino, ker je bil grškega rodu).

Seznam še ni popoln, saj bo potrebno za mnoge (predvsem iz avstrijske in avstro-ogrske vojske) narediti podrobnejše genealoške raziskave in v vojaških arhivih pregledati kadrovske dokumente – liste (Conduittliste, Qualifikationliste) in druge podatke (znanje jezikov, šolska spričevala), za vsakega pa pregledati tudi cerkvene krstne knjige, zlasti Status Animarum. Zato je celoten seznam tudi širši, saj je po preverjanju lažje nekoga izločiti kot pa naknadno iskati. Po dr. Edvardu GOBCU (Eddy GOBETZ), ameriškem raziskovalcu slovenskega rodu, naj bi bilo v ameriški vojski celo sedem do devet generalov in šest do sedem admiralov slovenskega rodu. Po intenzivnem iskanju in tudi s pomočjo znanega ameriškega admirala Ronalda ZLATOPERA in družin pokojnih ameriških generalov in admiralov, sem dejansko našel samo tri generale in tri admirale. Tudi iz uradnih ameriških vojaških ustanov sem dobil odgovor, da ne vodijo pregledov glede verske ali etnične pripadnosti staršev in podobno. Verjetno je napaka v tem, da so ameriški Slovenci prištevali med generale in admirale tudi tiste z naslovnimi čini. Takšnih pa je bilo v ameriški vojski kar precej. Naj omenim samo znanega pilota in polkovnika ameriškega vojnega letalstva Jurija KRAIGHERJA, ki je bil tudi vodja ameriške vojaške misije pri VŠ NOV in PO Jugoslavije. Potrebno bi bilo tudi raziskati kako so se v

severnoameriški vojni za neodvisnost (1775–1783) znašli vojaki s slovenskimi priimki! Ali je šlo za prostovoljce, emigrante ali pa protestante, ki so se iz Nemčije morali podati v Ameriko.

Posebno je pomembno, da poiščemo generale in admirale slovenskega rodu še v ostalih vojskah, saj sem, s prijaznim posredovanjem, našel v sedanji argentinski vojski dva vicekomodorja! Skoraj je gotovo, da so tudi v italijanski mornarici (in vojski nasploh) bili do leta 1918 zastopani Slovenci, vendar mi italijanski vojaški ataše v Ljubljani ni odgovoril na zastavljeno vprašanje. Znani raziskovalec slovenske pomorske problematike, pokojni dr. Miroslav PAHOR, je bil skoraj prepričan, da je nekaj Slovencev pred 1918. letom končalo italijanske vojnopomorske akademije in so potem tudi ostali v italijanski vojni mornarici, vendar do italijanskih uradnih dokumentov v Rimu ni mogel priti. Že omenjeni ameriški raziskovalec slovenske preteklosti, dr. Gobec, navaja v svoji knjigi *Heritage*, da so bili slovenski generali in admirali tudi v nekaterih drugih evropskih armadah, celo v švedski vojni mornarici. Potrebno bi bilo v angleških arhivih podrobneje raziskati življenje in delo RAKOVEC John Jeffry-ja, pl. RAIGERSFELD, kontraadmirala angleške vojne mornarice, ki izvira iz znane kranjske oziroma ljubljanske pomorsko – ladjarske družine, saj bi ga lahko prištevali celo med prvega slovenskega admirala! Po nepreverjenem podatku naj bi v francoski armadi med desetimi generali iz Ilirskih provinc 1812 padel v Rusiji tudi neki JEZERŠEK ali JEZERNIK iz Trsta. Podatek je francoski predsednik de Gaulle predstavil Miki Špiljku med njegovim obiskom v Parizu.

Podrobno sem preučil zapuščino pokojnega dr. Miroslava PAHORJA, direktorja Pomorskega muzeja v Piranu, ki je zelo skrbno proučeval delež Slovencev v avstrijski oziroma avstro-ogrski vojaški in trgovski mornarici. Njegovo temeljno sporočilo je: v avstrijski oziroma avstro-ogrski vojni mornarici so admirali slovenskega rodu predstavljali tretjino, med njimi pa sta bila tudi dva poveljnika te mornarice, in sicer: veliki admiral Anton HAUS iz Tolmina in viceadmiral Viljem TEGETTHOFF, Mariborčan, tudi zmagovalec znane pomorske bitke pri Visu. V avstro-ogrski vojni mornarici je bilo sedemindvajset slovenskih admiralov, še trije kapetani bojne ladje pa so pozneje v vojni mornarici SHS dosegli admiralski čin. V avstrijskih vojaških arhivih bi bilo potrebno še raziskati verjetni "admiralski položaj" okrog deset aspirantov, v italijanskih pa približno enako število tistih, ki so ostali v italijanski vojni mornarici. Takšno presenetljivo število admiralov slovenskega rodu, pretežno iz osrednje Slovenije (na tako imenovani furmanski cesti), je po (dr. Pahorju), rezultat dejstva, da so Slovenci že od nekdaj veljali za pomorski narod in dobre pomorščake, saj je na primer v avstrijski oziroma avstro-ogrski vojni mornarici bilo 45.000 mornarjev, 10.000 podčastnikov in okrog 100 višjih mornariških častnikov slovenskega rodu. Sem ne štejemo pomebnih izumiteljev, kot sta na primer

Josef RESSEL (1793–1857), izumitelj ladijskega vijaka in kontraadmiral Rihard POGAČNIK (1838–1895), izumitelj torpeda in začetnik torpedistike. Kdo je bil prvi general ali admiral s slovenskimi koreninami (v eni od tujih evropskih armad), bi nam pokazala podrobna genealoška študija in bežen vpogled v vojne arhive. Kandidati so trije, in sicer: SENIČAR pl. Pavel, generalmajor in baron, rojen 1760 v Freiburgu (po poreklu iz Rečice v Savinjski dolini), umrl 1830 v Osijeku. Drugi, Josip NOVAK, baron in podmaršal, rojen 1772 v Kamniku, umrl 1860 v Gradcu. Tretji, RAKOVEC John Jeffrey, pl. Raigersfeld, iz znane pomorsko – ladjarske družine iz Ljubljane, je bil kontraadmiral angleške vojne mornarice in se je 1795 pod vodstvom admirala Nelsona boril proti Francozom. V novoustanovljeni vojski kraljevine SHS je bil 3. novembra 1918, po ukazu Narodnega sveta SHS iz Zagreba, kot prvi Slovenec izredno povišan v čin kontraadmirala malo znani kapetan fregate avstro-ogrske vojne mornarice Metod KOCH, iz Kranja, in imenovan za poveljnika vojne mornarice države SHS. Intendantski (po dr. Brunu Hartmanu) major Rudolf MAISTER je bil sicer povišan dva dni poprej v čin generala po internem "ukazu" štajerskega Narodnega sveta iz Maribora, vendar je šele kasneje 1920 legalno povišan v čin divizijskega generala. V kraljevi vojsko SHS so od 1923 uvedli naslednje generalske (admiralske) čine: brigadni, divizijski in armadni general oziroma kontraadmiral, vice-admiral in admiral. Prvi med desetimi Slovenci, ki je bil redno povišan (1933) v čin divizijskega generala, je bil Leon RUPNIK. Nesporno je bil Franc ROZMAN – Stane prvi slovenski partizanski general, saj ga je VŠ NOV in PO Jugoslavije maja 1943 kot poveljnika GŠ NOV in PO Slovenije povišal v čin generalmajorja. Zatakne pa se že pri vprašanju kdo je bil prvi general slovenske vojske: nekateri menijo, da je bil to Rudolf MAISTER oziroma Janez SLAPAR, pa čeprav je to lahko formalno-pravno samo general-podpolkovnik Albin GUTMAN, prvi načelnik Glavnega štaba Slovenske vojske. Namreč, Janez Slapar je bil povišan v rezervnega generalmajorja Teritorialne obrambe Slovenije, medtem ko je Rudolf Maister povišan v "general" s strani mednarodno nepriznane slovenske države oziroma pokrajinskega narodnega sveta! Osebo mislim, da smo nepravilno prezrli kontraadmirala Metoda KOHA! Dva generalska oziroma admiralska čina sovjetske Rdeče armade zaradi obveščevalnih zaslug (Josip BROZ in Josip KOPINIČ) sta sicer navidezno vprašljiva, vendar bi bilo potrebno njuno legaliteto preveriti v bivših sovjetskih (obveščevalnih) arhivih!

Seznam generalov in admiralov JLA je popoln. Seveda pa sem bil najbolj vesel, da sem uspel v sedanjih razmerah priti do seznama slovenskih generalov in admiralov v vojski Kraljevine SHS / Jugoslavije. To uslugo mi je naredil vojni zgodovinar dr. Mile Bjelajac iz Beograda, za kar se mu iskreno zahvaljujem.

V vrh slovenske vojaške inteligence, poleg generalov in admiralov, vsekakor sodijo doktoranti vojaških in obramboslovnih znanosti, ameriška

astronavta slovenskega rodu, nosilci častnih naslovov in visokih odlikovanj, narodni heroji in prejemniki najvišjih vojnih priznanj, nagrad in odlikovanj. Vse sem omenil, da se ne pozabijo, seveda pa bo potrebno te seznane dopolnjevati. Na te seznane pa ne bo smiselno uvrščati tiste, ki so določeno priznanje ali odlikovanje odklonili ali celo vrnili!

Prvi (in edini med Slovenci) si je doktorat vojaške znanosti v JLA 1983 "priboril" kapetan bojne ladje Anton ŽABKAR, ki je potem v slovenski vojski dobil še novouvedeni admiralski čin – kapitan (angleško komodor). Doktorat obramboslovnih znanosti pa je prvi dosegel 1985 Stanko KODRIN, sicer vojaški pilot in rezervni podpolkovnik JLA. Njihov spisek bom navedel kasneje. V to skupino sodita tudi dva ameriška astronavta slovenskega rodu, saj ima vsak po dva in tri doktorate in še toliko magisterijev, poleg tega pa sta še vrhunska vojna pilota. Tudi nosilce čina brigadir – kapitan slovenske vojske, kot začetnega generalskega čina (do 1994), je potrebno uvrstiti na generalski seznam, saj se generalski čini ne morejo zanikati ali celo retroaktivno ukiniti! Omenjam tudi vse brigadirje slovenske vojske od 1995 do 2000, pa čeprav po "uradni" razlagi ne spadajo med generale, s čimer se osebno ne strinjam! Namreč, nobena vojska na svetu ne šteje generalpodpolkovnika kot začetni oziroma prvi generalski čin. Pričakujem, da bo novelirani zakon naredil red tudi na tem področju, s tem pa vsem sedanjim brigadirjem priznal začetni generalski čin – brigadir, brigadni general ali generalmajor. Zato sem jih tudi uvrstil na »skupni« generalski seznam.

Po pripadnosti raznim vojskam je število generalov in admiralov slovenskega rodu naslednje:

A/ TUJE (EVROPSKE) VOJSKE

a/ Nemška (pruska) vojska in Wehrmacht:

1. CAPRIVI (KOPRIVA) Georg Leo, grof, general in (drugi) nemški kancler.

Rojen je bil 1831 v Charlottenburgu pri Berlinu. Predniki so bili svobodnjaki iz vasi Koprivnik pri Kočevju, zato so po imenu vasi nosili tudi začetni priimek – Kopriva. Eden od prednikov Andreja Koprive in žene Margarete, se je poročil s Sofijo Chawolowsko, pa sta se nastanila v vasi Širje (Scheuern) pri Zidanem Mostu. Drugi, ki je zapustil Koprivnik, je bil Leonov praoče Julius Leopold Kopriva, rojen 1695. Nekaj časa je živel v okolici Gorice in je zaradi italizacije priimek Kopriva spremenil v Caprivi. Pozneje se je družina preselila v Nemčijo. Leonov oče Georg je bil ugleden član pruske zbornice lordov. Mladi Leon se je šolal v Berlinu in kot nadebudni pruski plemič je 1849 vstopil v prusko (nemško) vojsko, kjer se odlikoval kot pogumen vojak v francosko-pruski vojni (1870) in odličen častnik. Kmalu je dobil čin generala in bil postavljen za načelnika štaba armadnega

korpusa. Tedanji kancer Bismarck ga je označil kot "najboljšega konja v vojaški štali". Dejansko pa je bil general Leo Caprivi pomemben graditelj nemške vojaške in kolonialne moči. 20. marca 1890 je postal premier Prusije in (po Bismarcku) drugi nemški kancler. Odlikoval se je kot odločen in moder vladar, ki je izvedel številne reforme in tako dvignil ugled Nemčije.

Njegov biograf je zapisal, da je bil državnik velikih vizij in človek časti in spoštovanja, vendar pa njegovih slovenskih korenin ni omenjal! S kanclerskega položaja je odstopil 1895. Umrl je 6. 2. 1899 v kraju Crossen na Odri.

2. MICKL (MIKL) Johann, generalporočnik nemškega Wehrmachta.

Rojen je bil 18. aprila 1893 v Zenkovcih pri Radgoni, v slovenski kmečki družini iz znane prleške rodovine Miklovih, s katero je povezana tudi ena od mojih sestričen. Po končani domobransko-kadetski šoli in vojaški akademiji na Dunaju je kot oficir avstro-ogrske in avstrijske vojske služboval od 1914 do 1938. Sodeloval je vseh frontah, kjer se je bojevala avstro-ogrska vojska. Kot nadporočnik se je posebej odlikoval s pogumom in iznajdljivostjo na soški fronti, o čemer pričajo številna odlikovanja, ki jih je prejel: red železne krone, (nemški) železni križec, zaslužni križec, dve srebrni in bronasta medalja signum laudis. Po razpadu avstro-ogrske monarhije se je postavil na nemško stran in je 1918 vodil obrambo Radgone. Kasneje je tudi ponemčil svoj priimek in tako skušal zatajiti svoje slovensko poreklo... Bil je izredno prizadeven in sposoben oficir, končal je generalštabni tečaj in bil nato povišan v podpolkovnika. Leta 1930 je postal častni meščan Radgone, pa tudi danes vojašnica v tem mestu nosi njegovo ime. Po znanem anšlusu je tudi Mickl prestopil v nemški Wehrmacht. V drugi svetovni vojni je sodeloval na vseh bojiščih. Udeležil se je napada na Poljsko in Francijo, nato pa ga je general Rommel (kot znanca s soške fronte) vzel k sebi na afriško bojišče, kjer je kot polkovnik poveljeval bojni skupini in si prislužil viteški železni križec. Na vzhodni fronti si je prislužil še viteški križec s hrastovimi listi. Marca 1943 je bil povišan v generalmajorja in postavljen za poveljnika 392. pehotne divizije, znane tudi kot Modra divizija, ki so jo sestavljali pretežno Hrvatje in folksdojčerji, in je bila namenjena za boj s partizani v Jugoslaviji. Spopadla se je tudi s 14. divizijo NOV in PO Slovenije, ko je ta krenila čez Hrvaško na Štajersko. Aprila 1944 je bil povišan v generalporočnika. V prvi polovici 1945 je njegova divizija ščitila umik enot armadne skupine E iz Grčije. Dne 9. aprila 1945 je bil na Vratniku hudo ranjen, naslednji dan pa je bil v zasedi pri Senju smrtno zadet.

3. GLOBOCNIG (GLOBOČNIK) Odillo, generallajtnant policije in višji esesovski vodja nemške vojske - Wehrmachta.

Rojen je bil 21. 4. 1904 v Trstu kot sin avstrijskega častnika slovenskega rodu, čigar predniki so izvirali iz Ljubljane oziroma Tržiča. Kot gradbeni tehnik je bil zaposlen na Dunaju. Od 1922 je bil pripadnik nacističnega gibanja v Avstriji, leta 1930 pa je postal član nemške nacistične stranke NSDAP. Po nemškem anšlusu 1938 je postal namestnik in nato tudi vodja gauleiter NSDAP na Dunaju. Zaradi korupcije je bil kmalu odstranjen. Vstopil je v esesovske enote in kmalu zatem postal brigadeführer. Poslali so ga na Poljsko, kjer je organiziral in vodil akcijo pobijanja in sežiganje Židov in drugih internirancev v plinskih celicah v koncentracijskih taboriščih. Prijel se ga je vzdevek "morilec Poljakov". Po italijanski kapitulaciji je v rodnem mestu postavljen za vodjo zloglasne "SD Einsatzkommando Reinhard" za področje Vidma, Gorice, Trsta in Reke oziroma štaba za protipartizansko bojevanje v operacijski coni Jadranskega Primorja. Ustanovil je taborišče Rižarno v Trstu, znan pa je bil tudi po javnih eksekucijah ujetih partizanov. Globočnikovemu štabu so bile podrejene tudi kvislinške enote, med njimi bivši italijanski karabinjerji, kozaki, ustaši, četniki in slovenski domobranci pod poveljstvom polkovnika Kokalja. Ob koncu vojne so ga zavezniške enote ujele na Koroškem, pa je 31. 5. 1945 v Paternionu naredil samomor. Bil je eden od najhujših nemških vojnih zločincev, tudi proti Slovencem, pa je kot tak omenjen v *Enciklopediji Slovenije*.

b/ Angleška vojna mornarica:

1. RAKOVEC John Jeffrey, pl. Raigersfeld, 1770–1844, kontraadmiral angleške vojne mornarice, v Napoleonovih vojnah se je pod admiralom Nelsonom boril proti Francozom.

c/ Švedska vojska (mornarica): po podatkih dr. Edvarda Gobeca.

d/ Italijanska vojska:

1. SCODNIK (ŠKODNIK) Ignazio Francesco (Franc), generalmajor, rojen 23. 7. 1804 v Kanalu, umrl 7. 11. 1877 v Milanu. Kot kapetan in poveljnik bataljona avstrijske vojske je 19. 3. 1848 prešel na italijansko stran, kjer so mu bile zaupane odgovorne vojaške dolžnosti. Prejel je številna odlikovanja. Pred upokojitvijo je bil 1868 povišan v čin generalmajorja. Njegov življenjepis je 1936 v Vidmu (Udine) izdal Ranieri Mario Cossar. Za razumevanje njegove življenjske poti kot borca za italijanski prepoved in generalmajorja italijanske vojske je potreben kratek zgodovinski oris. Izkušnje Napoleonovih vojaških osvajanj in francoske buržoazne revolucije, ki je nastopala z gesli »svoboda, enakost in bratstvo«, so v evropskih državah vzpodbudile različna nacionalistična previranja in politične spremembe. Po dunajskem kongresu 1815 se je večina nekdanjih vladarskih družin v Italiji vrnila na svoje

prestole, pod zaščito avstrijskih čet. Tako so obstajala razna kraljestva: sardinijsko, sicilijansko, lombardijsko, beneško, parmsko, toskansko in papeška država. Marčna revolucija 1848 se je razširila tudi na Apeninski polotok. Sardinijski kralj Karel Albert je 1849 skušal Avstrijcem vzeti Lombardijo. To mu je uspelo šele 1859 s pomočjo Francozov. Ostale italijanske države so bile vznemirjene, pa so pod pritiskom Sardinije glasovale za združitev, ki jo je 1860 pospešil Garibaldi s svojimi »prostovoljci«. Tako je 1861 nastala enotna kraljevina Italije. Pod mentorstvom starejšega brata Petra, častnika avstrijske vojske in vojaškega sodnika v Senju, je Franc Škodnik končal gimnazijo in glasbeno šolo. Nameraval je študirati zgodovino in pravo, vendar se je 1821 pridružil starejšemu bratu Josipu, častniku polka »Conte Ceccopieri« v Cremoni, Lombardija. Že naslednje leto je bil poslan v triletno avstro-ogrsko vojno akademijo v Budim, ki jo je končal z odličnim uspehom. Vrnil se je v Cremono, kjer je šele 1830 napredoval v čin praporščaka, 1832 v podporočnika, 1835 v poročnika in 1845 v čin kapetana. Leta 1846 se je poročil z Marijo Müller, ki mu je rodila dve hčerke. Ko je 19.marca 1848 v Milanu izbruhnil upor proti avstrijski vladavini, so se tudi meščani Cremona uprli. Avstrijski general Schönhals je dobil nalogo, da zaduši upor v Cremoni. Vendar se to ni zgodilo, saj sta dva bataljona polka »Arciduca Alberto« in bataljon polka »Conte Ceccopieri«, v katerih je bilo okrog 3.500 vojakov in 16 častnikov, med njimi tudi kapitan Franc Škodnik, odpovedali poslušnost in prešli na stran revolucionarnih julijskih iredentistov. Začasna civilna oblast je Škodnika kot najstarejšega kapitana zaprosila, da prevzame poveljstvo nad celotnim vojaštvom v Cremoni in ga povišala v čin majorja. Kmalu zatem je major Škodnik uspešno obranil Cremono pred močnejšimi silami avstrijskega polkovnika Benedeka, za kar je prejel visoka priznanja v boju za oblikovanje italijanske kraljevine. Kmalu zatem je v Cremoni pričakal tudi bodočega italijanskega kralja Vittoria Emanuela II. Po odloku začasne lombardijske vlade je bil major Škodnik 7.aprila 1848 s svojimi tremi bataljoni premeščen v Milano in je sodeloval pri oblikovanju 1.lombardijskega polka »Linea«. Povišan je v čin podpolkovnika in bil imenovan za poveljnika navedenega polka. Polk »Linea« je bil v sestavi brigade »Poerio«, ta pa v diviziji »Lombardia«, kateri je poveljeval general Perrone. V manjšem spopadu je bil Škodnik ranjen, zato je bil poslan na zdravljenje. Avgusta 1848 je bil premeščen v Biello, zatem pa v brigado »Guardie« v Torino. Ko je 1852 dopolnil trideset let vojne službe, je bil upokojen in se je z družino nastanil v bližnjem mestu Pinerolo. Nato se je 1856 zopet vrnil v Torino, kjer je na kraljevi vojni akademiji postal profesor nemščine, zatem pa osebni profesor princa Umbertoa, bodočega italijanskega, in Amedea, bodočega španskega kralja.

Konec 1859 je Škodnik postal direktor vojnega študijskega centra v Asti, 1861 je bil povišan v čin polkovnika in premeščen v vojno ministrstvo. Leta 1862 je bil imenovan za predsednika vojnega sodišča za območje Alessandrije. Pred upokojitvijo septembra 1868 je prejel številna odlikovanja in bil povišan še v čin generalmajorja.

Svoja zadnja leta je preživel v Milanu, kjer je 7. novembra 1877 tudi umrl. Pisal je osebni dnevnik, ki se končuje z besedami, da umira srečen, ker je pomagal v boju za neodvisnost »moji ljubljeni Italiji«. V njegovem življenjepisu ni podatkov, da se je zavedal svojega slovenskega porekla. Njegovi dve hčerki, Melania, pisateljica, in Irene, garibaldinka, sta nadaljevali očetovo iredentistično pot. Škodnikovi daljnji sorodniki živijo v okolici Kanala in pravijo, da so se v bitki pri Custozzi borili v dveh armadah - eden proti drugemu. Po priključitvi Primorske k Italiji 1918 je bil generalu Škodniku postavljen spomenik pred občinsko stavbo v Kanalu, vendar je bil med narodnoosvobodilnim bojem odstranjen.

2. SAKELI (ŽAKELJ) Valentino, generalmajor policije, rojen 1923 v Idriji, umrl septembra 1998 na Češkem v prometni nesreči, pokopan v Trstu. Med drugim je bil šef pomožne policije CHERINO v Julijski krajini, kasneje pa italijanski vojni ataše v ČSSR.

Po podatkih dr. Miroslava Pahorja naj bi bilo v italijanski vojni mornarici vsaj deset (10) admiralov slovenskega rodu, ki so končali vojnopomorsko akademijo v Benetkah in Trstu.

e/ Ameriška vojska:

1. PETROVIC (PETROVČIČ) F. William, kontraadmiral, rojen 12. 1. 1913 v Clevelandu, Ohio, starši iz Vrzdence pri Horjulu, končal je vojaško-pomorsko akademijo, direktor oddelka za modernizacijo vojne mornarice, umrl 25. 6. 1991.
2. CHESAREK (ČEŠAREK) J. Ferdinand, armadni general, rojen 18. 2. 1914 v Calumentu, Michiegan, starši iz Ribnice na Dolenjskem, kot drugi Slovenec je 1938 končal vojaško akademijo West Point, poveljnik poveljstva za zaledje kopenske vojske in vojaški predstavnik ZDA pri OZN, umrl 1993.
3. LEKSON (LEKŠAN) S. John, generalmajor, rojen 14. 4. 1917 v Clevelandu, starši iz Bukovja pri Postojni, končal vojaško akademijo, poveljnik padalske divizije, umrl 19. 1. 1992.
4. Dr. RUPNIK J. Edward, kontraadmiral in zdravnik, rojen 8. 5. 1924 slovenskim staršem iz Primorske, končal vojaškopomorsko akademijo in medicinsko fakulteto, poveljnik sanitetnega korpusa mornarice ZDA.
5. PEZDIRTZ W. Joseph, generalmajor, rojen 14. 10. 1924. v Omahi, stari starši iz vasi Podzemelj 5 pri Metliki, končal vojaško akademijo, poveljnik divizije, umrl 15. 2. 1990.

6. ZLATOPER J. Ronald, admiral flote v pokoju, rojen 21. 3. 1942 v Clevelandu, Ohio, starši iz Tolmina in Logatca, končal vojaško-pomorsko akademijo, poveljnik pacifiške flote (1994), upokojen 1996, zdaj poslovnež.

Ker so ameriški generali slovenskega rodu v domovini svojih staršev skoraj neznani, se mi zdi, da jih je potrebno podrobneje predstaviti, posebej še, ker naj bi bilo njihovo število dokaj različno (sedem admiralov in šest generalov). Ameriške uradne ustanove namreč ne vodijo pregledov po nacionalni, etnični ali verski pripadnosti. Poleg objavljenih podatkov v knjigi dr. Edvarda Gobca (*Slovenian Heritage I*), sem si dokaj točne podatke priskrbel s pomočjo dr. Rada Lenčka, profesorja znane Kolumbijske univerze v New Yorku, tudi iz ameriške enciklopedije *Who is who in USA?*, kakor tudi osebnih stikov z admiralom Ronaldom Zlatoperjem, vdovami ali sorodniki pokojnih ameriških generalov in admiralov. Tako sem našel tri admirale in tri generale! Nekaterim sem tudi pomagal pri iskanju njihovih rodovnih korenin. Naj jih predstavim:

CHESAREK J. Ferdinand – "Ches", general s štirimi zvezdicami (armadni general), je bil rojen 18. 2. 1914 v Calumetu, država Michiegan. Njegov oče Jožef Češarek, rojen 1889 v Ribnici na Dolenjskem, je že 1906 prišel v ZDA in kasneje postal novinar in glavni tajnik Slovensko-hrvaške zveze. Njegova mati, Mary Pontello, sodeč po priimku Italijanka, je rodila štiri otroke. Ferdinand je bil drugi. Že kot otrok si je želel postati častnik, pa je tako po končani srednji šoli 1934 bil, kot drugi Slovenec, sprejet na znano vojaško akademijo West Point. Po štiriletnem šolanju je 1938 omenjeno vojaško akademijo uspešno končal kot topniški poročnik, pa se je takoj zatem podal v zakonski stan. Njegova soproga Martha Jaine Rullman mu je rodila sina Johna Laymona. Ko so ZDA stopile v drugo svetovno vojno, je bil poslan na evropsko bojišče kot major in poveljnik 28. topniškega divizionu 8. pehotne divizije. Sodeloval je pri zavezniškem izkrcanju v Normandiji, kasneje pa v bojih v severni Franciji in Nemčiji. Za vojne zasluge je prejel številna odlikovanja, med drugim tudi bronasto in srebrno zvezdo, francoski vojaški križ s palmo in luksemburški vojaški križec. Po vrnitvi v ZDA je služboval v poveljstvu divizije. Od 1948 do 1950 je na univerzi Stanford magistriral iz poslovne administracije, zatem je opravljal razne administrativne dolžnosti v Pentagonu. 1953 je končal vojaško-štabni kolidž v Northfolku, v Virginiji. Od avgusta 1953 do januarja 1955 je bil poveljnik 5. topniške skupine v Koreji in je za zasluge prejel visoko južnokorejsko odlikovanje – red Ulcia. Ko se je vrnil v ZDA je bil postavljen za poveljnika divizije, zatem pa za namestnika načelnika armadnega štaba za logistiko. Nato je 1956 magistriral na Nacionalnem vojaškem kolidžu in 1958 postal magister mededžmenta na znani harvardski univerzi. Kot polkovnik je bil decembra

1958 imenovan na položaj pomočnika državnega sekretarja za obrambo za mednarodne zadeve. Zatem je v Franciji 1959–1960 opravljal dolžnost načelnika štaba armadne komunikacijske cone, nato pa je bil v Italiji načelnik štaba armade. Za zasluge je prejel italijanski red Republike. Potem ko je bil 1961 povišan v čin brigadnega generala, se je vrnil v Francijo na dolžnost poveljnika 4. logistične baze. Od 1962 do 1964 je bil nato pomočnik načelnika za logistiko v skupnem generalštabu ameriške vojske.

Po nalogu predsednika Kenedyja je bil v obdobju znane "raketne krize" zadolžen za zračno-pomorski desant na Kubo oziroma v "Zalivu svinj". Januarja 1964 je povišan v čin generalmajorja in 1966 v generalporočnika, pa je obenem postal glavni inšpektor ameriške vojske. Od junija 1968 do marca 1969 je bil član vojaškega komiteja OZN. Ko je zatem 10. marca 1969 povišan v čin generala s štirimi zvezdicami, in je tako kot prvi izseljenec slovenskega rodu dosegel najvišji ameriški generalski čin, je obenem prevzel tudi zelo odgovorno dolžnost poveljnika glavnega logističnega poveljstva ameriške vojske. Šlo je dejansko za največjo logistično organizacijo, ki je imela v svetu številne baze in letni proračun okrog 15 do 25 bilijonov dolarjev. Prejel je najvišja ameriška odlikovanja za vojaško službo in ob upokojitvi 1970 tudi osebno Niksonovo zahvalo. Bil je izredno cenjen kot človek in prijatelj in naravnost briljanten kot častnik in poveljnik. Znan je bil po nadimku "Ches". Njegov delavnik je trajal navadno dvanajst do šestnajst ur. Tudi po upokojitvi ni miroval. Postal je podjetnik in lastnik treh privatnih družb. Bil je izreden pevec, dober športnik in ljubitelj konj. Seveda pa je bil najbolj znan po ribniškem humorju. Njegovo reklo iz očetove domovine se je glasilo: "Trije Srbi – armada, trije Hrvatje – politična stranka in trije Slovenci – pevsko društvo!" Zato ni čudno, da je kot upokojenec pel tudi v cerkvenem zboru. Umrli je 1993.

ZLATOPER Joseph Ronald – "Zap", admiral flote (štiri zvezdice) v pokoju, je poleg armadnega generala Češarka, najvišji še živeči admiral ameriške vojne mornarice slovenskega porekla. Rojen je bil 21. marca 1942 v Clevelandu, očetu Josephu Mihevcu, rudarju – minerju in materi Ann Rose Bayda, gospodinji. Po verskem prepričanju je katolik. Ker sem želel zvedeti za njegovo rodovno poreko, mi je admiral Zlatoper to lju-beznivo pojasnil, kar se vidi iz priloge (pisma). Namreč, njegov oče Joseph Mihevc je bil rojen v ZDA, očetovi starši, Jože Mihevc z ženo Katarino, pa sta prišla v ZDA iz Logatca. Tudi mati Ana je bila rojena v ZDA, njeni starši Joseph in Ana Bajda sta bila iz vasi Dobovci pri Trbovljah. Ker je že zgodaj izgubil očeta, je priimek vzel po očimu Andreju Zlatoperju, iz Tolmina.

Tako je Tolmin dal dva znamenita admirala in velikega admirala in poveljnika avstro-ogrske mornarice, Antona Hausa, in ameriškega admirala in poveljnika pacifiške flote Ronalda Zlatoperja!

V rojstnem mestu je končal visoko šolo, nato pa 1963 mornariško smer na znanem politehničnem inštitutu v Troyi. Zatem je 1970 na univerzi George Washington postal magister menedžmenta in se istega leta poročil z Barry Lane Oliver, ki mu je rodila dva sina: Asley D. in Michael J. Diplom o mornariškega vojnega kolidža v Newportu je prejel 1973, potem pa je 1975 postal še drugič magister menedžmenta na znani Mit. Sloan šoli za menedžment.

Po zaključku tega študijskega obdobja je opravljal pomembne dolžnosti, in sicer: programski koordinator v uradu vodje za pomorske operacije, 1975–1978, poveljnik 85.pomorsko-zračnega eskadrona 1978–1981, vodja oddelka v GŠ ameriške vojne mornarice 1981–1982, poveljnik 1. letalskega vinga za Pacifik in Indijski ocean 1982–1983, pomočnik v sektorju za obrambno načrtovanje GŠ 1983–1985, poveljnik 15. letalsko-transportnega vinga za Pacifik in Indijski ocean 1986–1987 in načelnik štaba 7. ameriške letalsko-pomorske baze na Japonskem 1987–1988. Ob koncu 1988 je bil tudi povišan v čin kontraadmirala in je do 1990 opravljal dolžnost direktorja kadrovske službe GŠ ameriške vojne mornarice. Od 1990 do 1991 je poveljeval 7. letalsko-pomorski skupini za Pacifik in Perzijski zaliv in zatem je bil povišan v viceadmirala. Zopet se je vrnil Washington in bil od 1991 do 1994 načelnika kadrovskega sektorja in namestnika načelnika sektorja pomorskih operacij v uradu ameriškega državnega sekretarja za obrambo. Takrat je to bil Caspar W. Weinberger, ki je izjavil, da je bil admiral “Zap” eden od njegovih najboljših častnikov.

In končno, 1994 je bil v svojem dvainpetdesetem letu povišan v čin admirala in postavljen za poveljnika Pacifiške flote ameriške vojne mornarice. To je dejansko največje vojaško poveljstvo na svetu, ki je nadzorovalo celotno operativno območje Tihega oceana z 200 bojnimi ladjami in podmornicami, 1600 letali, 200.000 mornarji in z vojaškim proračunom okrog 5 bilijonov ameriških dolarjev. Novembra 1996 je bil eden od glavnih načrtovalcev operacije “Desert Storm” (Puščavski vihar) in poveljnik obrambe Perzijskega zaliva. Po uspešnem napadu na Irak je dobil še najvišji admiralski čin s štirimi zvezdicami, nakar se je upokojil. Prejel je vsa najvišja ameriška vojaška odlikovanja. Živi v Honolulu na naslovu: 37 Makalapa Dr., Honolulu, HI 96818-3110. Je vodilni menedžer Sanches Computer Associates s sedežem v Malvernu, Pennsylvania, ki pokriva evropsko in pacifiško tržišče. V prostem času najraje bere, teče, igra košarko in tenis, kot pravi Slovenec pa tudi smuča! Je velik podpornik Slovenije in aktivno sodeluje v vseh akcijah ameriških Slovencev, tudi pri lobiranju za članstvo Slovenije v EU in NATO.

PETROVIC (PETROVČIČ) F. William, kontraadmiral, je bil rojen 12. januarja 1913 v Clevelandu, očetu Franku (Francu) iz Vrzdencu pri Horjulu in materi Ann (Ani) Gohelli (Seukeli) iz Kranja, ki sta okrog 1910 emigrirala v ZDA. Po končani srednji šoli v Clevelandu je 1935 stopil v ameriško vojno mornarico in končal vojaško pomorsko akademijo - smer ladjedelništvo in pomorski inženiring. Kasneje je končal še študij na znamenitem tehničnem inštitutu v Massechutesu in 1940 poseben program na harvardski univerzi. Poročil se je 26. 8. 1939 z Gertrude M. Kirk, v zakonu sta imela tri otroke. Umrl je 25. 6. 1991 v Bremertonu, država Washington, ZDA.

Njegova soproga mi je prijazno sporočila, da so moževi starši bili iz "Vrzdencu v Jugoslaviji oziroma Kranja v Avstriji". Ko sem zatem v Vrzdencu in Ljubljani našel še njegove daljne sorodnike in ji sporočil, da Vrzenec leži v bližini Ljubljane, glavnega mesta novonastale države Slovenije, je bila prav vesela.

Kot pomorski častnik je sodeloval v drugi svetovni vojni, potem pa je v ameriški vojni mornarici opravljal razne poveljniške in štabne dolžnosti, tudi v ameriških pomorskih bazah na Pacifiku, Islandiji in drugod. Leta 1963 je bil povišan v čin kontraadmirala, bil zatem do 1968 direktor - upravnik v raznih vojaških ladjedelnicah, tudi največje v New Yorku, generalni inšpektor vojne mornarice, direktor programa modernizacije ladjedelnic in direktor pomorskega sistema poveljevanja. Odlikovan je z bronasto medaljo za zasluge. Po upokojitvi je bil družabnik in upravnik ene od največjih ameriških ladjedelnic v Bremertonu. Umrl je 25. junija 1991 v Bremertonu, država Washington. Z admiralom Zlatoperjem sta bila dobra znanca.

PEZDIRTZ (PEZDIRC) Warren Joseph – generalmajor, je bil rojen 14. oktobra 1920 v Omahi, ZDA, očetu Josephu Fridericku in materi Elli roj. Stipe P. Njegovi predniki izvirajo iz vasi Podzemelj 5 pri Metliki, od koder je njegov stari oče Josip (Georg), poročen s Filipčičevo, emigriral okrog 1880 v ZDA. V zakonu sta imela dvanajst otrok. Eden od njih, Josip, oče generala Pezdirca, je bil urednik časopisa Register and Tribune v kraju Des Moines, država Iowa. Umrl je 1948. Verjetno so vzdrževali stike s sorodniki v Beli krajini. Dne 5. 12. 1942 se je poročil z Berno Deane Purgett in v zakonu imata sina Karla, ki je po poklicu inženir. Z njegovo vdovo sem vzpostavil pisni stik, ker sem želel ugotoviti izvor rodovine Pezdirca. Zgodba je zanimiva, pa o njej nekaj več na kraju. Po srednji šoli je 1942 končal univerzo v Michiganu. Kot vojak in rezervni oficir je sodeloval v drugi svetovni vojni. Potem je končal vojaško akademijo v West Pointu. Sodeloval je v korejski vojni od 1952 do 1953 kot poveljnik pehotnega in tankovskega bataljona. Od 1964 do 1966 je bil pomočnik načelnika uprave za strateško načrtovanje združenega GŠ v Washingtonu,

1969 pa je kot brigadni general postavljen za namestnika poveljnika logističnega štaba ameriške vojske v Evropi. Istega leta je vodil znano vojaško operacijo "zračni most" Amerika – Evropa. Maja 1970 je bil povišan v čin generalmajorja. Od 1970 do 1971 je bil načelnik armadne skupine v Koreji in 1971–1973 poveljnik komande za podporo v Koreji. Od 1973 do 1975 je bil načelnik štaba za logistiko v ZGS ZDA. Prejel je več visokih ameriških in tujih odlikovanj, med drugim tudi srebrno in bronasto zvezdo. Po triintridesetletni briljantni vojaški karieri je bil 1975 upokojen. General Pezdirc je bil ponosen na svoje slovensko poreklo, vendar zaradi togih vojaških predpisov ni mogel obiskati domovine svojih prednikov. Umrli je 15. 2. 1990 in je kot general pokopan na nacionalnem pokopališču Arlington v Washingtonu, poleg prijatelja Johna Leksona, tudi generalmajorja slovenskega rodu.

Pri genealoški raziskavi rodovine Pezdirc sem se podal v Belo krajino, njihovi verjetni domovini. Najprej sem pregledal župnijske matrikule v Metliki in Podzemlju. Ugotovil sem, da je vasica Griblje izvor rodovine Pezdirc, pisano tudi Pesdirc, Pezdirec, Pezdirtz in podobno. Naletel sem tudi na zbiratelja narodopisnega blaga in zvedel marsikaj zanimivega. Turki so 1524 opustošili Belo krajino, in tudi vasico Griblje. Večino ljudi so pobili, mnoge pa tudi odgnali v suženjstvo. Cesarski Dunaj je za popolnitev Vojne krajine začel regrutirati nove vojščake v Liki in Dalmaciji, o čemer pričajo tudi tamkašnji priimki Šimec, Brinc, Papič, Jakovčič in drugi. V vasico Griblje, kjer so preostali domačini že 1526 obnovili vaško cerkvico, so med drugimi prišli tudi prebivalci iz Loparja na otoku Rab. Ko so graščaki in cerkvene oblasti začele po letu 1560 dodeljevati prve priimke, so tistim iz Loparja zapisali priimek Pesdirz po majhni ribici "pesdirz", a družine Pezdirc v Gribljah št. 53 (sedaj Šimec) se je prijelo še sedaj ohranjeno domače ime "Loparz", kar je zapisano tudi v Status Animarum (1840–1910) župnije Podzemelj. Iz vasice Griblje so se Pezdirci s porokami razširili po sosednjih vaseh (Krasinec, Podzemelj) in tudi po drugih delih Bele krajine, predvsem proti Črnomlju. Ko je okrog 1880 po Beli krajina divjala vinska mušica in uničila večino vinogradov, je zavladala lakota in revščina, pa so se mnoge družine, tudi cele vasi, podale s trebuhom za kruhom. Največ jih je odšlo v ZDA. Med njimi tudi Pezdirci. Mnogi so ostali v "obljubljeni deželi", mnogi so se tudi vrnili v svojo lepo Belo krajino. Iz Status Animarum župnije Podzemelj je bilo vidno, da je tudi neki Jurij Pezdirc iz Podzemlja št. 5 odšel v Ameriko. To sem javil soprogi pokojnega generala Pezdirca. In potem se je avgusta 1998 iz Sarajeva javil ameriški podpolkovnik William S. Pezdirtz, pripadnik SFOR-ja, z željo po srečanju oziroma obisku domovine svojih prednikov. Bil je nečak generala Pezdirca oziroma drugi sin njegovega pokojnega brata, ki je tudi izbral vojaško kariero. Naslednje leto se je že javil iz Zagreba kot inštruktor hrvaške vojne akademije in mi sporočil, da je v Podzemlju št. 5

našel hišo svojih prednikov in v Kranju tudi daljne sorodnike! Načrtuje tudi obisk vasice Lopar na otoku Rabu, da bi videl tiste majhne ribice "pezdirč"...

LEKSON (LEKŠAN) Stephan John, generalmajor, je bil rojen 14. aprila 1917 v Wheelingu pri Fairpointu, država Ohio, očetu Ivanu Lekšanu in materi Katarini Bizjak, oba iz Bukovja pri Postojni, ki sta se poročila v Ohiju. Po krajšem povratku v Slovenijo so se starši vrnili v ZDA in nastanili v Clevelandu. Poleg Johna je bilo v družini še šest otrok: Edward (umrl), Ludwig (živi v Clevelandu), Max (umrl), Fred (živi v Charlotte), Mary (živi v Albuquerque) in Josephine (umrla). Leta 1946 se je poročil z Gladys roj. PELSOK, ki mu je rodila dva sina: John Michaela in Stephan Henrya. Generalova vdova mi je prijazno pomagala poiskati izvor rodbine Lekšan. Dalnji sorodniki še živijo v okolici Postojne. V Clevelandu je končal osnovno in srednjo šolo, zatem pa tudi univerzo. Vojaško kariero je začel 1940 kot pripadnik Nacionalne garde. Pred pričetkom druge svetovne vojne je končal šolo rezervnih oficirjev. Med vojno se je kot pripadnik 504. padalske čete znane 82. zračno-desantne divizije boril v Severni Afriki, Italiji, Holandiji in v Nemčiji. Ob koncu vojne je dosegel čin majorja padalskih enot. Končal je naslednje vojaške šole: Šola pehotnih oficirjev (Infantry School) – Fort Benning, Georgija, Poveljniško štabno šolo (Command Staff School) – Fort Leavencorthu, Kansas, Vojaško štabno šolo (Armed Forces Staff College) – Norfolk, Virginia in vojno šolo zračnih sil (Air Force War College) – Mobile, Alabama.

Sodeloval je v korejski vojni kot vodja skupine za podporo. V Vietnamu je bil od 1967 do 1968 pomočnik poveljnika 9. pehotne in 101. zračno-desantne divizije, zatem pa načelnik štaba 2. operativne skupine. Pozneje je služboval v Avstriji in Italiji. Bil je poveljnik centralnega vadišča v Fort Campbellu, Kentucky, nazadnje pa je bil direktor urada za posebne operacije. Upokojen je bil aprila 1975. Za vojaške zasluge je prejel številna odlikovanja in priznanja, med drugim tudi medaljo za odlično službovanje, bronasto in srebrno zvezdo, medaljo Legije časti in druge. Po upokojitvi se je nastanil v Albuquerque, New Mexico, prijaznem mestecu, v katerem je našel številne znance. Bil je zelo aktiven član lokalne skupnosti in raznih organizacij, kot so združenje poslovnežev, organizacija upokojenih oficirjev, urada za delo, zveznega vojaškega združenja, svetovalec in darovalec medicinskega centra, pa je tako reševal probleme in pomagal drugim – družini, prijateljem, skupnosti in domovini.

Umrl je 19. januarja 1992. Pokopan je na vojaškem pokopališču Arlingtonu, poleg prijatelja in generala Josepha Pezdirtza.

Dr. RUPNIK Jerome Edward, kontraadmiral, je bil rojen 8. maja 1924 v Libraryju, Pennsylvania, očetu Franku (Francu), rudarju – minerju in

materi Jennie Kaucic (Kaučič). Nisem uspel vzpostaviti osebni stik in določiti izvor Rupnikovih, družinsko stanje, mesto prebivanja in podobno. Po pričevanju dr. Gobca je bil admiral Rupnik zelo ponosen na starše in svoje slovensko poreklo. Sredi druge svetovne vojne je bil julija 1943 regrutiran v vojno mornarico. Od oktobra 1943 do marca 1944 je kot bolničar I. razreda delal v mornariški bolnici v Great Lakes, Illinois, pozneje pa je absolviral potrebne programe in postal kemijski tehnik. Kot rezervist-bolničar je od 1945 do 1948 nadaljeval s svojo medicinsko izobrazbo na univerzi v Pittsburghu, postal doktor medicine in obenem dobil čin sanitetnega poročnika. Zato se je odločil nadaljevati zdravniško kariero v vojni mornarici. Leta 1948 je tako začel svoj zdravniški staž v mornariški bolnici v Bethesda, Maryland. V obdobju 1949–1951 je služboval kot zdravnik v mornariških enotah, na ladjah. Zatem se je v letih 1951–1953 posvetil študiju in izpopolnjevanju, potem pa je bil kirurg v že omenjeni vojnomoarnariški bolnici v Bethesdi. Nato je bil premeščen v Atene, kjer je bil od 1956 do 1958 vodja sanitetne skupine v ameriški vojnopomorski bazi. Leta 1959 je postal šef kirurške službe mornariške bolnice v Bethesdi, nato pa podobne bolnice v Quanticu in Portsmouthu, Virginija. Obenem je bil imenovan za profesorja kirurgije na univerzi v Georgetownu. Julija 1969 je postal vodja klinične službe v GŠ vojne mornarice, aprila 1971 pa je postal poveljnik vojnomoarnariške medicinske šole pri nacionalnem mornariškem medicinskem centru v Bethesdi. Maja 1972 je bil povišan v čin kontraadmirala. Postal je tudi član ameriškega kirurškega in medicinskega združenja. Je prejemnik številnih odlikovanj, med drugim tudi srebrne in bronaste zvezde in medalje za uspešno delo.

Astronavta – ameriška vesoljca slovenskega rodu

1. DR. SEGA (ŠEGA) M. Ronald, 1952, astronaut NASE.
2. DR. LINENGER. Jerry, 1955, astronaut NASE.

Naj ju v nadaljevanju podrobneje predstavimo:

DR. SEGA (ŠEGA) M. Ronald je po izboru agencije NASA januarja 1990 postal astronaut in julija 1991 dosegel naziv astronaut – specialist za vesoljsko plovilo Shuttle. Od novembra 1994 do marca 1995 je dr. Šega postal direktor centra NASE v ruskem vesoljskem središču, kjer so z ruskimi astronauti pripravljali skupen polet in združitev z rusko vesoljsko postajo Mir. Polet se je začel 3. 2. 1994 in je trajal osem dni. Dr. Šega je bil glavni "letalski inženir" in je opravil številne znanstvene poizkuse. Drugič je poletel v vesolje februarja 1995, ko je bila v Delu 4. 2. 1995 objavljena novica pod naslovom *Discovery na zgodovinskem poletu*. Marca 1996 je že tretjič "obiskal" vesolje, kjer je preživel skupaj 199 ur.

Domovino svojih prednikov je prvič obiskal 1994. Takoj nato se je odpravil v Rusijo, kjer je koordiniral priprave za skupni ameriško-ruski polet na rusko orbitalno znanstveno postajo Mir.

Decembra 1996 je dr. Šega že drugič obiskal Slovenijo, sorodnike po očetu, obenem pa je na inštitutu Jožef Štefan vodil seminar o industrijskih raziskavah s pomočjo satelita Wake Shield Facility (WSF). Pri njegovi zasnovi je tudi sam sodeloval. Predaval je tudi o svojem drugem poletu v vesolje, ko je z vesoljskim plovilom Atlantis 24. marca 1996 pristal na ruski vesoljski postaji Mir.

DR. LINENGER M. Jerry, astronaut NASE, se je rodil 16. januarja 1955 v Mt. Clemensu, država Michigan, očetu Donaldu W. Linengerju, nemškemu priseljencu in uslužbencu telefonske družbe, in materi Frances Pusavec, hčerki slovenskega priseljenca Franca Pusavca iz Tržiča, čevlarskega mojstra in trgovca iz Chicaga. V zakonu sta imela pet otrok. Dr. Linenberg je poročen, ima sina.

Jerry si je vedno želel postati astronaut. Po končani srednji šoli in vojnopomorski akademiji si je pridobil naslednje znanstvene naslove: magister bioloških znanosti na vojnopomorski akademiji (1970), doktor medicine na univerzi Wayne State (1981), magister menedžmenta univerze v Južni Kaliforniji (1988), magister zdravstva in zdravstvene politike in doktor filozofije in epidemiologije univerze v Severni Karolini (1989), torej: dva doktorata in tri magisterija.

Tudi njegove praktične izkušnje so občudovanja vredne. Kot vojaškomornariški zdravnik je bil na praksi v bolnišnici Balboa v San Diegu, v Kaliforniji, po končanem letalsko-vesoljskem treningu v pomorskem letalsko-vesoljskem medicinskem inštitutu v Pensacoli, na Floridi, pa je služboval kot pomorsko-letalski kirurg v Cubi Point na Filipinih.

Po programu NASE je bil zatem imenovan za zdravstvenega svetovalca poveljnika pomorsko-letalskih sil pacifiške flote v San Diegu. Potem ko je 1989 dokončal doktorat in prakso iz epidemiologije, se je vrnil v San Diego, sedaj kot raziskovalec na pomorskem zdravstvenoraziskovalnem centru. Obenem je bil predavatelj na medicinski fakulteti na oddelku za športno medicino v San Diegu. S svojim ogromnim znanjem in izkušnjami je bil avgusta 1992 med 2000 kandidati izbran v štirinajstčlansko astronautsko skupino v vesoljskem centru Johnson. Njegove otroške sanje so se uresničile, ko je 9. septembra 1994 kot astronaut - specialist poletel v vesolje s plovilom Space Shuttle, kjer je ostal devet dni. Zatem je odpotoval v Moskvo, da bi izpopolnil svoje znanje ruščine, obenem pa se je z ruskimi astronauti pripravljajl za skupni polet v vesolje 1996. Tako je bil od 15. januarja "gost" na sovjetski postaji Mir, 29. aprila pa je kot prvi Američan odšel na "vesoljski sprehod", pa še to v ruski vesoljski obleki. Stara mati Francka Posavec roj. Dobravec je iz Amerike pisala svojcem v Dvorsko vas pri Begunjah: "Ponosna sem nanj!" Tudi Slovenci bi bili lahko ponosni na tega slovensko - nemškega Američana - astronauta! Julija 1996 je s soprogo in devetmesečnim sinom zasebno obiskal Slovenijo.

f/ Avstrijska in avstro-ogrsko vojska (do 1918):

1. BALZAR Otto, kontraadmiral, rojen 1865 v Ljubljani, 1880 končal vojnopomorsko akademijo (VPA) na Reki, po upokojitvi 1917 je nekaj časa živel v Portorožu. Umrl je okrog leta 1925.
2. BRIDIGA Karel, kontraadmiral, rojen 1862 v Gorici, 1877 končal VPA na Reki, po upokojitvi je živel na Dunaju, kjer je tudi umrl.
3. CAHARIA Jozef, kontraadmiral, rojen v Trstu.
4. CASSINI (KACIN) Oskar, kontraadmiral, rojen 1837 v Trstu, 1853 končal VPA.
5. DENNING Henrich, kontraadmiral, rojen v Trstu, po poreklu Mariborčan.
6. Dr. DETELA Avgust, zdravnik – generalmajor, rojen v Preski pri Domžalah. Umrl je okrog leta 1920.
7. DREXEL Artur, kontraadmiral, rojen 1865 v Trstu, 1879 končal VPA na Reki.
8. FAYENC Henrich, kontraadmiral, rojen 1836 v Trstu, 1854 končal VPA na Reki.
9. GLAS Anton, generalmajor (1902) in podmaršal, rojen 1849 v Pliberku na Koroškem.
10. GLOBOČNIK Gustav, podmaršal, rojen 1851 v Brestanici (Rajhenburg), umrl 1946.
11. HAUS Anton, veliki admiral (1916) in poveljnik avstro-ogrske vojne mornarice, rojen 13.6.1851 v Tolminu. Oče, gozdar, je bil verjetno nemškega rodu, mati, gospodinja, pa »Primorka«. Končal je gimnazijo v Novem Mestu, kjer je bil naročen na Slovenski narod. Soproga je bila iz družine graščaka Trenč na gradu Draškovec. Diplomiral je 1869 na posebnem aspirantskem tečaju. Bil je izredno sposoben pomorščak, pa je tudi hitro napredoval. Umrl je 8. 2. 1917 v Pulju, kjer je tudi pokopan.
12. HAUSER Maks, kontraadmiral, rojen 1859 v Gradcu, 1874 je končal VPA na Reki 1874, pokopan je na Dunaju.
13. HEINZ Marij, kontraadmiral, rojen 1839 v Ljubljani, 1856 je končal VPA. Umrl je okrog leta 1910.
14. HEINZ Franz, kontraadmiral, rojen 1841 v Ljubljani, 1858 je končal VPA. Umrl je okrog leta 1915.
15. JABLONSKY Josip, pl. Monte Berico, podmaršal in baron, rojen 6. 9. 1806 v Radgoni, umrl 1. 2. 1876 v Gradcu. Njegov oče češkega rodu, odsluženi vojak in kočijaž, se je poročil z Marijo Kaganec, služkinjo pri Scilcherjevih v Radgoni. Osnovno šolo je končal v Radgoni, gimnazijo pa v Gradcu. Kot petnajstletni kadet je vstopil v 10. strelski bataljon, s katerim je bil na raznih bojiščih. Bil je izredno hraber vojak in dober častnik. Že 1847 postane stotnik. Posebej se je izkazal novembra 1848 v bojih za Sv. Lucijo, pa je prejel najvišje

avstrijsko odlikovanje – viteški križ vojaškega reda Marije Terezije in povišan v majorja. Čez dve leti je bil povzdignjen v barona »del Monte Berico«. Kmalu zatem je postal poveljnik polka in bil povišan v čin polkovnika. Leta 1857 je bil povišan v generalmajorja in postavljen za poveljnika brigade v Pragi. Že leta 1866 je bil povišen v čin feldmaršallajtnanta in postavljen za poveljnika Prage. Leto dni pred upokojitvijo, 1873, pa je povišan v podmaršala in prejel visoko cesarsko odlikovanje Red železne krone prvega reda. Bil je tudi tajni svetovalec samega cesarja.

16. KERN Karel, častni kontraadmiral (1876), rojen 1828 v Trstu, 1848 je končal VPA.
17. KRAINZ (KRAJNC) Viktor, generalmajor, rojen 1847 v Gradcu, po starših slovenskega rodu. Leta 1868 je končal vojnoinženirsko akademijo na Dunaju. Služboval je v pionirsko-inženirskih enotah avstro-ogrske vojske. Kot polkovnik je bil 1904 poveljnik Krakova, nakar je bil 1905 povišan v generalmajorja in upokojen. Pretežno je živel v Mariboru. Kot zaveden Slovenec je bil naročnik Slovenskega naroda in član mariborskega zgodovinskega društva, kateremu je podaril številne slovenske knjige. Umrli je 1915 v Gradcu, kjer je tudi pokopan.
18. Dr. KRALJ Franc, zdravnik – generalmajor, rojen 1831 v Šentvidu na Koroškem.
19. LAVRIČ Janez pl. Zaplaz, podmaršal, rojen 1850 v Šentlovrencu na Dolenjskem, umrl 1941 v Zagrebu.
20. LIKOSER Josef, generalmajor (1897), rojen 1839 v Ljubljani. Umrli je okrog leta 1920.
21. MILENKOVIČ Beno, kontraadmiral (1919), rojen 1869 v Slovenskih Konjicah, 1885 je končal VPA na Reki, po upokojitvi živel v Gradcu.
22. NOVAK Žiga Josip, podmaršal in baron, rojen 16.3.1772 v Kamniku, umrl 1860 v Gradcu. Oče Josip, zakupnik komenske graščine pri Kamniku, je bil poročen z Marijo Terezijo Rožanec. Šolo je obiskoval v Ljubljani. Prvič je vstopil v avstrijsko vojsko 1789, drugič pa 1793 v 20. pehotni polk. Bil je izredno hraber vojak in poveljnik. Že 1805 je postal stotnik in si prislužil viteški križ Marije Terezije. Leta 1814 je postal polkovnik in poveljnik 1. mejnega polka. Oktobra 1816 je postal baron. Marca 1827 postal divizionar v Slavoniji in povišan v generalmajorja, 1833 pa feldmaršallajtnanta. Upokojen je 1836.
23. PACHNER Pavel, kontraadmiral (1919), rojen 1870 v Mariboru, 1886 je končal VPA na Reki, po upokojitvi živel na Dunaju.
24. PINTER Maksimilijan, kontraadmiral, rojen 1834 v Gradcu, 1848 je končal VPA na Reki.
25. PIVEC, kontraadmiral (mornariški generalni komisar), rojen v Zri-kovcih pri Mariboru.

26. POGATSCHNIGG (POGAČNIK) Rihard, častni kontraadmiral (1893) začetnik torpedistike, rojen 14.12.1838 (1839) v Trstu, 1856 je končal VPA, dobro je obvladal slovenščino (ilirščino), umrl je 22. 10. 1895 v Pulju, kjer je tudi pokopan.
27. POLC Karel, pl. Ruttersheim, generalmajor, rojen 22. 6. 1819 v Ravnah na Notranjskem, umrl 15. 6. 1884 v Velikem Varadinu. Oče Lovro, oskrbnik graščine grofa Hohenwarta, je bil poročen z Franjo Ksaverja Pavšel. Vojaško službo je začel 1836 v ljubljanskem 17. polku. V mnogih vojnih pohodih, tudi v aneksiji Bosne in Hercegovine, se je izkazal kot izredno hraber vojak in dober poveljnik. Prejel je mnoga visoka odlikovanja, med njimi tudi viteški križ Leopoldovega reda in red železne krone. Leta 1864 je bil povišan v polkovnika in postavljen za poveljnika 52. pehotnega polka. Leta 1880 je postavljen za poveljnika 33. pehotne brigade, a 1881 povišan v čin generalmajorja. Imel je tri sinove in hčer.
28. POTOSCHNIGG (POTOČNIK) Karel, generalmajor (1906), rojen 1847.
29. PRAPROTNIK Alojz, kontraadmiral (1909), rojen 6. 2. 1854 v Bovcu, opravil potovanje z bojno ladjo okoli sveta, za kar je prejel številna tuja odlikovanja, umrl 1918 na Dunaju.
30. PREGELJ Janez, generalmajor, rojen 1850 v Šmartnem pri Litiji.
31. RAČIČ Anton, kontraadmiral, rojen v Ljubljani v znani ladjarski družini. Umrl je okrog leta 1920.
32. RAČIČ Jurij, generalmajor (superior), iz Preske pri Domžalah. Umrl je okrog leta 1920.
33. RADEY (RADEJ) Konstatin, kontraadmiral (1916), rojen 1868 v Mariboru, 1883 končal VPA na Reki.
34. RODIGER Emil, kontraadmiral, rojen 1832 v Trstu, 1848 končal VPA.
35. SCHAFFER (ŠAFER) Karel Maksimilijan, kontraadmiral, rojen 16. 10. 1831 v Sežani, 1849 je končal VPA, obvladal je 8 tujih jezikov, slovenščino je govoril zelo dobro, bil je poveljnik pomorske vojaške akademije na Reki, kjer je 4.6.1904 tudi umrl.
36. SCHEMUA (Žemva) pl. Johann Blasius (Blaž), podmaršal in načelnik GŠ avstro-ogrske vojske, rojen 1856 (1859) v Celovcu, starši iz Gorij na Gorenjskem, upokojen 1915..
37. SCHIFRER (ŠIFRER) Janez, sanitetni generalmajor, rojen 18. 12. 1845 v Gorenji vasi pri Kranju, načelnik sanitetnega korpusa v Bratislavi, upokojen 1908.
38. SCHONTA (ŠONTA, ŽONTA) Karel, Schonta pl. Seedank, kontraadmiral, rojen 4.7.1841(1842) v Celovcu, 1859 je končal VPA, umrl je 1911 v Pulju.
39. SCHÜSTERSCHITSCH (ŠUŠTERŠIČ) Vekoslav (Alojz), kontraadmiral (1918), rojen 1867 v Ribnici, brat znanega slovenskega politika

- Ivana Šusteršiča, deželnega glavarja in predsednika SLS, 1884 je končal VPA na Reki.
40. SCHWARZL Kamilo, kontraadmiral, rojen 1865 v Selu pri Ljubljani, 1883 je končal VPA na Reki. Umrli je okrog leta 1930.
 41. SEIDENSACHER Karel, viceadmiral, rojen 1862 v Celju, 1880 je končal VPA na Reki.
 42. SENIČAR F. pl. Pavel, generalmajor in baron, rojen 25. 3. 1760 v Freibergu pri Gleisdorfu na Zgornjem Štajerskem, umrl pa je 20.6.1830 v Osijeku. Seničarjeva rodovina (v baronskem grbu je imel senicol!) je bila iz Rečice v Savinjski dolini, še 1885 je potomec Franc Seničar, trgovec, živel v Kamniku. Šolal se je v Celju in kot šestnajstletni kadet 1776 pristopil v avstrijsko vojsko. Bil je izredno hraber vojak in dober častnik. V prvem boju je bil kot praporščak petkrat preboden, pa je vseeno ozdravel. Najbolj se je odlikoval 1799 ko je kot stotnik s svojo enote zavzel goro Serravallo in zajel 1000 vojakov. Že leta 1809 je kot polkovnik poveljeval polku »Benjovsky« in bil za izredno hrabrost odlikovan z viteškim križem Marije Terezije, 1821 pa je povzdignen v baronski stan. Leta 1815 je povišan v generalmajorja in imenovan za poveljnika brigade. Na svojo prošnje je bil 1826 imenovan za poveljnika garnizije v Osijeku, kjer se je tudi končala njegova življenska pot.
 43. SKRIBE Viktor, generalmajor (1902) in podmaršal (1908), rojen 1843 v Ljubljani. Umrli je okrog leta 1925.
 44. Dr. STEINER Adolf, mornariški štabni zdravnik - generalmajor, rojen 1847 v Celovcu, odlično je obvladal slovenščino ("slawisch"), upokojen 1904.
 45. ŠIRCA Friderik (SAVIN Risto, skladatelj), generalmajor topništva (1918), rojen 1859, umrl 1948 v Žalcu.
 46. TEGETHOFF Viljem (Wilhelm) pl., viceadmiral in poveljnik avstrijske oziroma avstro-ogrske mornarice, rojen 1827 v Mariboru (mati Slovenka), umrl 1871 na Dunaju, 1843 je končal VPA v Benetkah, izredno sposoben pomorščak, poveljeval je zmagovitemu avstrijskemu ladjevju v bitki z Danci pri Helgolandu (1864) in z Italijani pri Visu (1866).
 47. TEUSCHL Kamilo, kontraadmiral, rojen 1864 v Trstu, 1883 je končal VPA na Reki.
 48. TOMŠE Joža pl. Savskidolski, podmaršal, rojen 20.2.1850 v Poljšici pod Podnartom, umrl decembra 1937 v Podbrezju.
 49. TRIULZI pl. Edl Anton, kontraadmiral, rojen 1863 v Celju, 1878 je končal VPA na Reki, pokopan v Gradcu.
 50. VALENČIČ pl. Anton, generalmajor, rojen 1796 v Ilirski Bistrici, umrl 1892 v Gradcu.
 51. VALENČIČ pl. Alfred, podmaršal, sin generala Antona Valenčiča, umrl 1892 v Gradcu.

52. VIDITZ (VIDIC) Alois, Edler pl. Auenstein, generalmajor (1899), rojen 1836 v Trstu.
53. VONČINA Vitus, kontraadmiral (1918), rojen 1867 v Vojskem, 1884 končal VPA na Reki, pokopan na Reki.
54. WIDMAYER Alojzij Franc, baron in generalmajor, rojen 1764 v Rihemberku kot sin oskrbnika pri grofu Lanthieriju, umrl 17.9.1831 na Dunaju. Kot polkovnik ličkega polka se je odlikoval v bojih proti Turkom in Francozom, 1813 dobil viteški križ Marije Terezije - povrnil Zadar avstrijski kroni. V Rihemberku – Braniku mu je 1913 postavljen spomenik.
55. WILFAN (VILFAN) Alfonz, kontraadmiral (1917), rojen 1872 na Reki, starši iz Radovljice, 1888 končal VPA na Reki.
56. WIPLINGER Anton, kontraadmiral, rojen 1830 v Gradcu, 1852 končal VPA.
57. WISSIAK (VIZJAK) Alfonz, kontraadmiral, iz Postojne.
58. WISSIAK (VIZJAK) Julij, kontraadmiral, iz Postojne.
59. ZAJC Henrich pl. Treffen, kontraadmiral, rojen 1870 v Celju, 1884 končal VPA na Reki.
60. ZIEGLER (CIGLER) Lucian, kontraadmiral, iz Celja.

g/ Argentinska vojska (mornarica):

1. PAVLOVCIC (PAVLOVČIČ) Tomas Gabriel, vicekomodor, vojaški pilot.
2. LEBER Rodolfo Raimundo, vicekomodor, oficir za zveze.

h/ Sovjetska vojska – Rdeča armada:

1. BROZ Josip – TITO, generallajtnat Rdeče armade, maršal Jugoslavije, vrhovni poveljnik NOV in PO Jugoslavije in JLA, rojen 7. 5. 1892 v Kumrovcu, Hrvaška, umrl 5. maja 1980 v Ljubljani. Mati Slovenka.
2. KOPINIČ Josip, viceadmiral sovjetske vojne mornarice, kapetan fregate španske republikanske armade in polkovnik JLA, vodja sovjetskega obveščevalnega centra v Zagrebu (1941–1944) s psevdonimom "Vazduh " rojen 18. 2. 1911 v Radoviči pri Metliki, umrl 1997 v Ljubljani. Bil direktor puljske ladjedelnice in Litostroja.

i/ Vojske SHS in kraljevine Jugoslavije (1918–1941):

Slovenska vojska 1918

1. MAISTER Rudolf, general slovenske vojske (1. 11. 1918) in divizijski general vojske SHS (1920), rojen 29. 3. 1874 v Kamniku, umrl 26. 7. 1934 na Čuncu pri Rakeku.

Vojska SHS in kraljevine Jugoslavije (1919–1941)

2. ARMIČ B., pehotni brigadni general (1941).
3. BEBIČ Emilio, divizijski general, načelnik štaba 2. armade (1930–1935) in namestnik načelnika GŠ za obveščevalno službo, zapuščina v SANU. Slovensko poreklo ni zanesljivo.
4. DEKANEVA Linus, pehotni brigadni general, rojen 22. 9. 1884 v Ljubljani, kjer je tudi umrl – pokopan. Končal kadetsko šolo in bil Maistrov borec. Med drugimi je bil načelnik sekcije v obveščevalni upravi GŠ in kraljev adjutant. V čin generala je povišan 1936. V aprilski vojni 1941 je bil poveljnik Jadranske divizije v Mostarju. Umrl po letu 1941.
5. DOLENC Anton, komodor, rojen 1871 v Ložu.
6. DOMAJNKO E., pehotni brigadni general (1941).
7. GRUND Miroslav, komodor, rojen 1870 v Dobrni pri Celju, kjer je tudi pokopan.
8. HOČEVAR dr. Anton, sanitetni brigadni general. Umrl po letu 1941.
9. JANEŽ J. Ferdinand, topniški brigadni general, rojen 29. 5. 1886 v Ljubljani, kjer je tudi umrl – pokopan. Končal je kadetsko šolo in bil Maistrov borec. Pozneje je končal višjo topniško šolo in višjo šole vojne akademije. V generalski čin je bil povišan 1939. V apriski vojni 1941 je bil poveljnik topništva Dravske divizije v Ljubljani. Umrl je po letu 1954.
10. KILLAR Adolf, pehotni brigadni general, rojen 10. 6. 1887 v Ljubljani, umrl 16. 9. 1939 v Vranju, kjer je tudi pokopan. Končal je kadetsko šolo. V generalski čin je povišan 1930. Nazadnje je bil pomočnik poveljnika bregalniškega divizijskega območja s sedežem v Vranju.
11. KLOBUČAR Vilim, pehotni brigadni general, upokojen 20. 6. 1937, umrl 4.9.1940 in pokopan v Varaždinu. Slovensko poreklo ni zanesljivo.
12. Dr. KOBAL Rudolf, sanitetni brigadni general, rojen 16. 9. 1887. Maistrov borec. Medicinsko fakulteto je končal na Dunaju. Služboval je v Ljubljani, Skoplju, Novem Sadu in nazadnje v Beogradu kot načelnik internega oddelka glavne vojaške bolnice. V generalski čin je povišan 1935. Umrl je po letu 1941.
13. KOCH (KOH) Cirila Metod, kontraadmiral in prvi poveljnik mornarice SHS, rojen v Kranju 4. 9. 1874 in umrl 1952 v Trstu. Konec prve svetovne vojne je dočakal v Pulju kot kapetan fregate avstro-ogrske vojne mornarice. Po nenadni smrti admirala Vukovića ga je 3. 11. 1918 Narodno veće SHS iz Zagreba povišalo v kontraadmirala in postavilo za poveljnika jugoslovanske vojne mornarice. Nazadnje je bil poveljnik 3.pomorsko-obalnega sektorja in 1929 upokojen. Pretežno je živel v Beogradu, septembra 1952 pa se preselil v Trst.
14. LANGERHOLC Otmar, pehotni brigadni general, rojen 10. 11. 1885. Končal je kadetsko šolo in bil Maistrov borec. Služboval je v Cetinju,

Strumici, Mostarju, Kruševcu, Učicu, Prokuplju in Pirotu. V generalski čin je povišan 1939, ko je tudi postavljen za poveljnika pehote Moravske divizije v Nišu. Umrl je po letu 1941.

15. LOKAR Anton, generalštabni brigadni general, rojen 9. 10. 1884 v Beli krajini. Končal je kadetsko šolo in kot avstrijski oficir tudi višjo vojno akademijo. Bil je Maistrov borec. Že 1920 je bil postavljen za pomočnika načelnika štaba Dravske divizije v Ljubljani. Pozneje je služboval v Cetinju, Mostarju, Sarajevu, Zagrebu, Slavonski Požegi in Trebinju. Od 1936 je bil pomočnik načelnika štaba 5. armadnega območja v Nišu, od 1937 pa načelnik štaba 4. armade v Sarajevu. V generalski čin je bil povišan 1938. Sodeloval v aprilski vojni 1941.
16. LUKANC M., pehotni brigadni general (1941).
17. LUTERTI Julijan, kontraadmiral, povišan 1937. Slovensko poreklo ni zanesljivo.
18. PLESNIČAR Milan, pehotni divizijski general. Slovensko poreklo ni zanesljivo.
19. POGAČAR Franc, topniški brigadni general, rojen 15. 11. 1887, umrl in pokopan pa je v Zagrebu. Bil je Maistrov borec. Končal je kadetsko šolo in 1923 še nižji tečaj topniške šole. Služboval je v Ljubljani, Banja Luki, Zagrebu, Prištini, Prilepu in Varaždinu. Leta 1938 je postavljen za poveljnika topništva Savske divizije v Zagrebu. V čin generala je povišan 1939. V aprilski vojni 1941 je bil ranjen in zajet.
20. POLIČ Marijan, viceadmiral, v kraljevo vojno mornarico vstopil 1918 kot poročnik korvete avstrijske vojne mornarice. Po 1934 je postavljen za poveljnika vojne mornarice kraljevine Jugoslavije. Slovensko poreklo ni zanesljivo.
21. RAJH Mirko, pehotni brigadni general (1941).
22. RAKUŠA Metod, pehotni brigadni general, rojen 10. 4. 1889. Končal je kadetsko šolo in bil Maistrov borec. Služboval je v Mariboru, Bitolju, Pančevu, Karlovcu, Požarevcu in Delnicah. Od 1937 je bil poveljnik zagrebškega vojaškega okrožja. V generalski čin je povišan 1939 in postavljen za poveljnika pehote bosanskega vojaškega območja v Tuzli. Po aprilski vojni 1941 se je priključil vojski NDH, pa ga je begunska kraljevska vlada 1942 degradirala.
23. RUPNIK Leon – Lav, rojen 11. 8. 1880 na Lokvah v Trnovskem gozdu, brigadni (28. 6. 1933) in divizijski general (31. 12. 1937), pred aprilsko vojno je bil načelnika štaba 1. skupine armad. Po kapitulaciji pa je postal poveljnik in generalni inšpektor slovenskih domobrancev. Kot kolaborant je bil po osvoboditvi obsojen na smrt in justificiran 4. 9. 1946.
24. SALCHER Richard, kontraadmiral, rojen 1875 v Trstu (starši iz Celja). Kot višji pomorski oficir avstrijske vojne mornarice je 1918 postavljen za pomočnika poveljnika Boke Kotorske, nato pa za poveljnika po-

morskega arsenala. V čin kontraadmirala je bil povišan 1930 in postavljen za poveljnika 3. pomorsko-obalne cone. Upokojen je decembra 1931.

25. SKUBIC V. Vladimir, rojen okrog leta 1885, pehotni brigadni general, končal 30. razred vojne akademije v Beogradu. Umrl je po letu 1941.
26. TOMŠE Franc, pehotni brigadni general, načelnik štaba 5. armade (1941).
27. VUČERA (VUČAR) I. Franjo (Franc), kontraadmiral, rojen 13. 1. 1875 v vasi Drča pri Pleterjah (ali Sv. Jernej pri Krškem). Kot aspirant je stopil v avstrijsko vojno mornarico že 1892. Leta 1918 je prestopil v vojno mornarico kraljevine SHS in bil najprej postavljen za načelnika pomorskega urada pri Narodnem svetu v Ljubljani. Kmalu zatem je postavljen za poveljnika pomorskega arsenala in 3. pomorsko-obalne cone v Boki Kotorski. Leta 1925. Je premeščen na položaj poveljnika 1. pomorsko-obalne cone v Kraljevici, upokojen in nato zopet reaktiviran. V čin kontraadmirala je povišan 1930. Po aprilski vojni 1941 je vstopil v vojno mornarico NDH. Leta 1942 ga je degradirala begunska vlada. Slovensko poreklo ni povsem zanesljivo.
28. WICKERHOUSER Viktor, viceadmiral (povišan 11. 4. 1930). Kot kontraadmiral avstrijske vojne mornarice je bil 22. 7. 1919 sprejel v vojno mornarico kraljevine Jugoslavije in bil najprej profesor na VVA v Beogradu. Od oktobra 1929 do junija 1932 je bil poveljnik jugoslovanske VM. Nato je bil še načelnik pomorske uprave v vojnem ministrstvu. Avtor je memoranduma Flotni program izgradnje in nabav za vojno mornarico (1931). Upokojen je 7. 4. 1932. Umrl je 14. 12. 1940 v Zemunu, kjer je tudi pokopan. Slovensko poreklo je potrebno preveriti.

j/ Domobranska in četniška vojska (1941–1945):

Četniška (kraljevska) vojska v domovini (Sloveniji)

29. PREZELJ Ivan - Andrej, brigadni general, rojen 29.8.1895. v Novi vasi, Loška dolina, umrl 22. 4. 1973 v Clevelandu, ZDA, kot emigrant. Udeleženec bojev na soški fronti in Maistrov borec. V bivši jugoslovanski vojski je končal višjo vojno akademijo, bil vojni ataše v Grčiji, v aprilski vojni 1941 pa je bil načelnik prometne uprave glavnega štaba bivše jugoslovanske vojske. Po italijanski internaciji 1942 se je priključil četniški vojski v Sloveniji. Spomladi 1944 je bil povišan v brigadnega generala in obenem postavljen za poveljnika slovenske kraljevske vojske v domovini. Maja 1945 se je predal angleški vojski v Italiji, pa je do 1949 obveščevalno deloval proti

SFRJ. Potem je emigriral v ZDA, kjer se je preživiljal kot tovarniški delavec in poverjenik lista Ameriška domovina.

30. VAUHNİK Vladimir, brigadni general, rojen 24. 6. 1896. v Svetinjah pri Ormožu, umrl 1955 v Argentini, sedaj pokopan v domačem kraju. Bil je Maistrov borec. Končal je najvišje vojaške šole in opravljal različne štabno-poveljniške dolžnosti. Nazadnje je 1936 postavljen za načelnika štaba Drinske divizije, od 1938 pa je bil vojaški ataše BJV v Berlinu, kjer je 1941 aretiran in izgnan. Najprej se je priključil vojski NDH, nato pa vrnil v Slovenijo. Bil je vodja angleške obveščevalne skupine BBZ v Ljubljani (1941–1945), brigadni general (1944) in namestnik poveljnika kraljevske (četniške) vojske v Sloveniji. Emigriral je v Švico in potem v Argentino, kjer je tudi umrl. Napisal spomine (*Nevidna fronta*).

Slovenska narodna vojska (domobranci in četniki)

31. KRENER Franc, brigadni general, rojen 18. 4. 1898. v Medvodah, umrl 17. 3. 1973 v Olivosu, Argentina. Udeleženec prve svetovne vojne. Končal je tehnično fakulteto v Pragi in vstopil v BJV, v kateri je dosegel čin topniškega podpolkovnika. Po aprilski vojni 1941 se je vrnil v Ljubljano, pa je bil kmalu zatem interniran v Italiji. Po povratku je aktivno sodeloval pri formiranju jugoslovanske vojske v domovini, oktobra 1943 pa so ga Nemci postavili za poveljnika organizacijskega štaba Slovenskega domobranstva. Aprila 1945 ga je Narodni odbor za Slovenijo povišal v brigadnega generala in postavil za poveljnika celotne Slovenske narodne vojske (domobrancev in četnikov). Vodil je umik na Koroško in sodeloval pri pogajanjih z britanskim poveljstvom o predaji. Do oktobra 1947 se je skrival v Italiji, nakar je emigriral v Argentino.

k/ Narodnoosvobodilna vojska – NOV in PO Slovenije (1941–1945):

1. AMBROŽIČ Ladislav – Novljan, generalmajor (rezervni generalmajor JLA), nov. 1943.
2. AVŠIČ Jaka, generallajtnant (generalpolkovnik JLA), november 1943.
3. KVEDER Dušan - Tomaž, generalmajor (generalpodpolkovnik JLA), november 1943.
4. MAČEK Ivan, generalmajor (rezervni generalmajor JLA), 1944 (?).
5. MARČIČ Karlo, generalmajor (generalpodpolkovnik JLA) od novembra 1943, generalpodpolkovnik JLA, prvi načelnik vojno geografskega inštituta JLA.
6. ROZMAN Franc - Stane, generalmajor (maj 1943) in generallajtnant (1. 9. 1944), poveljnik GŠ NOV in PO Slovenije, umrl 1944, za narodnega heroja proglašen 11. 11. 1944.

i/ Jugoslovanska ljudska armada (1945–1991):

Jugoslovanska (ljudska) armada

1. AHLIN Alojz, 1926, generalmajor, namestnik načelnika varnostne uprave ZSLO.
2. AJNŠPILER Milorad, 1923, generalmajor, pomočnik načelnika uprave v GŠ JLA.
3. AMBROŽIČ Ladislav, 1908, generalmajor, poveljnik korpusa, načelnik GŠ NOV in PO Slovenije, namestnik poveljnika vojnega letalstva JLA in načelnik vojnoletalskega šolskega centra.
4. AVBELJ Viktor, 1914, rezervni generalmajor, pomočnik političnega komisarja GŠ NOV in PO Slovenije.
5. AVŠIČ Jaka, 1896–1978, generalpodpolkovnik, namestnik poveljnika GŠ NOV in PO Slovenije, poveljnik zaledja JA in vodja Vojaške misije v Berlinu.
6. Dr. BEBLER Aleš, 1907–1981, rezervni generalmajor, namestnik poveljnika GŠ NOV in PO Slovenije.
7. BENČIČ Dragomir, 1911–1967, generalpodpolkovnik, poveljnik Odreda JNA STT in načelnik uprave ZSLO.
8. BERCE Jože, 1926, generalmajor, poveljnik brigade in pomočnik poveljnika 9. armade.
9. BERKOPEC Jože, 1911–1997, generalmajor, španski borec, načelnik kadrovske uprave ZSLO.
10. BIZJAK Kosta, 1921, generalmajor, pomočnik poveljnika vojaškega področja.
11. BORŠTNAR Jože, 1915, rezervni generalmajor, poveljnik 9. korpusa NOV in PO Slovenije.
12. BOŽIČ Ivan, 1894–1962, generalmajor, predavatelj vojne geografije.
13. BROVET Stanislav, 1930, admiral, načelnik II. uprave GŠ JLA in namestnik ZSLO (1988–1992).
14. BUTARA Miha, 1922, generalmajor, poveljnik vojaškega okrožja Ljubljana in republiški sekretar za LO SR Slovenije.
15. CETINSKI Andrej, 1921–1997, generalmajor, poveljnik vojaškega okrožja Ljubljana in pomočnik poveljnika 9. armade.
16. CVELBAR Viktor, 1923, generalmajor, načelnik štaba in poveljnik divizije.
17. ČAD Marijan, 1932, generalpodpolkovnik, poveljnik divizije in 13. reškega korpusa (1991).
18. ČERNI Josip, 1903, admiral, poveljnik JVM (1943–1950) in pomočnik načelnika GŠ JLA (1950–1960).
19. ČRNUGELJ Franc, 1921, generalmajor, načelnik uprave tehnične službe GŠ JLA.

20. DEŽMAN Anton, 1920–1977, generalmajor, poveljnik brigade in direktor vojaške industrije.
21. DOLNIČAR Ivan, 1921, generalpolkovnik letalstva, podsekretar in pomočnik ZSLO (1967–1979).
22. FAGANEL Jordan, 1916–1985, generalpodpolkovnik, načelnik vojaške letalske akademije in Direktor zvezne uprave za letalski promet.
23. GABROVEC Alojz, 1923, generalmajor, poveljnik brigade in načelnik uprave tehnične službe GŠ JLA.
24. GORKIČ Dušan, 1922, generalmajor, načelnik operativnega oddelka 9. armade.
25. HOČEVAR Ivan, 1933, generalpodpolkovnik letalstva, poveljnik TO Slovenije (1989–1991) in pomočnik poveljnika vojnega letalstva in PZO (1992).
26. HORVAT Samoel, 1924–1995, generalpodpolkovnik, pomočnik poveljnika 9. armade.
27. HREN Alojz, 1924, generalmajor, predsednik komiteja ZKJ 9. armade.
28. HRIBERNIK Rudolf, 1921, generalpolkovnik, poveljnik vojaškega področja in TO Slovenije,
29. INKRET Franc, 1914–1978, generalpodpolkovnik, načelnik uprave topništva ZSLO.
30. JAKIČ Ivan, 1913–1987, generalmajor, poveljnik vojaškega okrožja Ljubljana.
31. JAKIČ Jože, 1921, generalpodpolkovnik, načelnik šolskega centra in uprave ABKO GŠ JLA.
32. JAKIN Radoslav, 1924, generalmajor, načelnik RŠ TO Slovenije.
33. JAKOMIN Jože, 1918–1985, generalpodpolkovnik, predsednik komiteja ZKJ 9. armade.
34. JELAČIN Stanko, 1904–1960, generalmajor, načelnik topniškega šolskega centra JLA.
35. JERKIČ Branko, 1925, generalpolkovnik, poveljnik TO Slovenije in 9. armade (1980–1985).
36. JERKIČ Miroslav, 1928, generalpodpolkovnik, načelnik intendantske uprave GŠ JLA.
37. JERMAN Drago, 1919, generalmajor, načelnik štaba in poveljnik divizije.
38. KAJIN Alojz, 1924, generalmajor, pomočnik poveljnika 9. armade.
39. KARDELJ Edvard, 1910–1979, rezervni generalpolkovnik, član VŠ NOV in PO Jugoslavije.
40. KERN Ivan, 1898–1991, kontraadmiral, poveljnik vojne mornarice NOV in PO Jugoslavije (1945).
41. KIDRIČ Boris, 1912–1953, rezervni generalpodpolkovnik, politični komesar GŠ NOV in PO Slovenije.
42. KLANJŠČEK Radislav, 1925–1984, generalpodpolkovnik, načelnik uprave oklepno-mehaniziranih enot v GŠ JLA in poveljnik TO Slovenije.

43. KOCIJAN Lado, 1925, generalmajor, načelnik RŠTO Slovenije in pomočnik poveljnika 9. armade.
44. KOČEVAR Franc, 1918, generalpolkovnik, poveljnik vojaškega področja in republiški sekretar za LO SR Slovenije.
45. KODRIČ Rudi, 1920–1999, generalmajor, poveljnik divizije.
46. KOGOJ Vladimir, 1923, generalmajor, načelnik štaba divizije in operativnega oddelka 9. armade.
47. KOLB Vjekoslav, 1901–1980, generalpodpolkovnik, načelnik kabineta ZSLO.
48. Magister KOLŠEK Konrad, 1933, generalpolkovnik, poveljnik 5. vojaškega območja (1989–1991).
49. KOVAČIČ Božidar, 1920, generalmajor, načelnik vojnotehničnega šolskega centra v Zagrebu.
50. KRAIGHER Boris, 1914–1967, rezervni generalpodpolkovnik, politični komisar GŠ NOV in PO Slovenije.
51. KRANJC Marijan, 1935, generalmajor, načelnik operativno-učnega oddelka 9. armade, glavni vodja skupine za razpustitev 9. armade in načelnik štaba 41. korpusa v Bitolju (1990).
52. KRAMARIČ Janez, 1923–1979, generalmajor, poveljnik divizije in pomočnik poveljnika armade.
53. KRAUT Božidar, 1901–1967, generalpodpolkovnik, načelnik štaba poveljstva topništva JA in tehnične uprave GŠ JLA.
54. KRMELJ Maks, 1910, rezervni generalmajor, član IO OF Slovenije.
55. KRMELJ Vincenc, 1927–1982, generalpodpolkovnik, poveljnik divizije in načelnik poveljniško-štabne akademije.
56. KVEDER Dušan, 1915–1966, generalpodpolkovnik, kapetan španske mednarodne brigade, poveljnik GŠ NOV in PO Slovenije, načelnik uprave GŠ JLA in glavni urednik Vojne enciklopedije.
57. LAH Milan, 1913, generalmajor, namestnik načelnika GŠ NOV in PO Slovenije, načelnik katedre višje vojaške akademije JLA in načelnik štaba poveljstva mesta Beograda.
58. LESKOŠEK Franc, 1897–1983, rezervni generalpodpolkovnik, prvi poveljnik GŠ NOV in PO Slovenije in član VŠ NOVJ in PO.
59. LEVIČNIK Karel, 1900, generalpodpolkovnik, načelnik štaba topništva JA – uprave topništva GŠ JLA.
60. MAČEK Ivan, 1908–1992, rezervni generalmajor, politični komisar in poveljnik GŠ NOV in PO Slovenije, načelnik Ozne in predsednik republiške skupščine SR Slovenije.
61. MALNARIČ Jože, 1917, generalpodpolkovnik, načelnik I. uprave GŠ JLA.
62. MARČIČ Karel, 1891–1972, generalpodpolkovnik, prvi načelnik vojnogeografskega inštituta JLA.

63. MARINČEK Tone, 1916–1975, generalmajor, načelnik propagandnega oddelka GŠ NOV in PO Slovenije in načelnik finančne uprave ZSLO.
64. MARINKO Miha, 1911–1983, rezervni generalmajor, prvi politični komisar GŠ NOV in PO Slovenije.
65. Dr. MEDVEŠČEK Adolf, 1911–1987, generalmajor, upravnik vojaške bolnice v Ljubljani.
66. MENDAŠ Peter, 1919, generalpodpolkovnik, namestnik načelnika uprave ZSLO.
67. MERLAK Jože, 1917–1970, generalmajor, načelnik štaba vojaškega področja Ljubljane.
68. MERZEL Dušan, 1938, generalmajor, načelnik operatike Šole narodne obrambe (1992).
69. MIHALIČ Stanko, 1926–1998, generalpodpolkovnik, načelnik uprave OME GŠ JLA.
70. MIRTIC Mirko, 1929, generalpodpolkovnik, načelnik šolskega centra TRE (topniško-raketnih enot) PZO, načelnik Šole operatike in načelnik štaba (obenem namestnik poveljnika) 9. armade.
71. MIŠICA Vladimir, 1916–1991, generalmajor, poveljnik divizije in načelnik oddelka armade.
72. Dr. MORELJ Marijan, 1916–1972, generalmajor, načelnik oddelka vojnomedicinske akademije.
73. NAGODE Jože, 1926–1974, generalmajor, načelnik štaba in poveljnik divizije.
74. OMAHEN Ivan, 1923, generalmajor, načelnik gradbene uprave ZSLO.
75. OŽBOLT Drago, 1931–1994, generalpodpolkovnik, načelnik PŠTO Kosovo in RŠTO Slovenije (1990).
76. OŽBOLT Jože, 1922, generalpodpolkovnik, poveljnik divizije in načelnik štaba 9. armade.
77. PAVČIČ Edvard, 1929, generalpodpolkovnik, pomočnik poveljnika 9.A in poveljnik TO Slovenije.
78. PEHAČEK Rado, 1913–1985, generalpolkovnik, poveljnik korpusa in vojaškega področja Ljubljane.
79. Doktor PETERCA Miroslav, 1926, generalmajor, načelnik vojnogeografskega inštituta v Beogradu.
80. PETERKA Franc, 1927, generalmajor, poveljnik gardne brigade in namestnik načelnika kadrovske uprave ZSLO.
81. PETRIČ Miha, 1924, generalpodpolkovnik, predsednik komiteja ZKJ 9. armade in poveljnik TO Slovenije.
82. PIRC Franc, 1899–1954, generalmajor, prvi poveljnik vojnega letalstva NOV in PO Jugoslavije JA.
83. POGAČNIK Marjan, 1941, kontraadmiral, poveljnik vojnopomorskega sektorja Pulja (1991).

84. POGLAJEN Franc, 1916, generalpolkovnik, načelnik Vojne šole in poveljnik 9. armade (1969–1971).
85. POLAK Bojan, 1919, generalmajor, poveljnik divizije KNOJ-a in prvi poveljnik TO Slovenije.
86. POTOČAR Stane, 1919–1998, generalpolkovnik, poveljnik 9. armade in načelnik GŠ JLA (1972–1978).
87. PRAPROTNIK Jožef, 1926–1985, generalpodpolkovnik, načelnik uprave tehnične službe GŠ JLA.
88. REBOLJ Janez, 1937, generalmajor, načelnik štaba 9. kninskega korpusa (1991).
89. RENČELJ Bogdan, 1928, generalpodpolkovnik, vojaški ataše v Parizu, načelnik kabineta ZSLO in načelnik operatike poveljniško-štabne akademije.
90. ROJŠEK Franc, 1914–1975, generalmajor, poveljnik divizije in pomočnik poveljnika korpusa.
91. ROZMAN Franc, 1912–1944, generalpodpolkovnik, kapetan španske mednarodne brigade, prvi general NOV in PO Slovenije, poveljnik GŠ NOV in PO Slovenije.
92. ROŽANC Leopold, 1935, generalmajor, poveljnik 31. divizije v Mariboru in pomočnik poveljnika 1. armade.
93. ROŽIČ Marijan, 1938, generalmajor letalstva, poveljnik 5. korpusa VL in PZO Zagreb.
94. RUSTJA Franjo, 1916, viceadmiral, poveljnik vojnopomorskega področja in načelnik šolskega vojnornariškega centra.
95. SAVNIK Bojan, 1930–1976, generalmajor letalstva-pilot, poveljnik letalske divizije in načelnik štaba korpusa vojnega letalstva in PZO v Mostarju.
96. SEKIRNIK Janko, 1921–1996, generalpolkovnik, načelnik štaba 9. armade in namestnik načelnika GŠ JLA za TO.
97. SOTLAR Franc, 1919–1985, generalmajor, predavatelj v višji vojaški akademiji in poveljnik divizije.
98. STANTE Peter, 1914–1980, generalpodpolkovnik, načelnik štaba 9. armade in poveljnik korpusa.
99. ŠEME Jože, 1916–1998, generalmajor, načelnik štaba divizije in poveljnik vojaškega okrožja Ljubljana.
100. ŠETRAJČIČ Ferdo, 1916–1992, generalmajor, načelnik uprave ZSLO in sekretar za LO SR Slovenije.
101. ŠKRK Gracijan, 1925, generalmajor, poveljnik vojaškega okrožja Ljubljana in predsednik komiteja ZKJ 9. armade.
102. ŠTOK Drago, 1929, viceadmiral, poveljnik vojnopomorskega področja in pomočnik načelnika GŠ JLA za vojno mornarico.
103. ŠUC Pavle, 1925, generalpodpolkovnik, vojaški ataše v Italiji in načelnik I. uprave GŠ JLA.

104. ŠVARA Dušan, 1918, generalpodpolkovnik, pomočnik poveljnika vojaškega področja in 9. armade.
105. TAVČAR Franc, 1920, generalpolkovnik, načelnik štaba in poveljnik 9. armade (1972–1980).
106. TOMINC Ivo, 1934–1992, generalpodpolkovnik, direktor Narodne armije, pomočnik poveljnika 9. armade in 5. vojaškega območja.
107. TOMŠIČ Janez, 1909–1987, kontraadmiral, poveljnik flote JVM in načelnik vojnopomorskega šolskega centra v Divuljah.
108. TRAMPUŠ Danilo, 1901–1992, generalmajor, načelnik uprave v GŠ JLA.
109. TROHA Teodor, 1933, generalpodpolkovnik, načelnik uprave ABKO v GŠ JLA in namestnik poveljnika 3. vojaškega območja v Skoplju.
110. TURNER Franc, 1916–1997, generalmajor, načelnik I. oddelka varnostne uprave ZSLO.
111. ULEPIČ Zdenko, 1906, generalpolkovnik letalstva, poveljnik vojnega letalstva JLA in pomočnik ZSLO (1946–1966).
112. VESIČ Alojz, 1931–1994, generalpodpolkovnik, načelnik uprave za elektroniko in pomočnik načelnika GŠ JLA.
113. VIDMAR Marijan, 1936, generalmajor, načelnik štaba RŠTO Slovenije in 14. korpusa v Ljubljani.
114. Mag. VRTAR Avgust, 1926–1999, generalpolkovnik, načelnik visoke vojnopolitične šole in pomočnik ZSLO za znanstvenoraziskovalno delo(1981–1986).
115. ZABRET Ciril, 1935, generalmajor, pomočnik poveljnika 1.armade.
116. ZGONC Anton, 1914, generalmajor, pomočnik poveljnika korpusa.
117. ZORC Milovan, 1935, generalmajor, načelnik RŠTO Slovenije, poveljnik 4. divizije in 4. korpusa v Sarajevu.
118. ZUPANC Alojz, 1927, generalmajor, namestnik načelnika uprave GŠ JLA.
119. ZUPANČIČ Anton, 1927, generalpodpolkovnik, pomočnik poveljnika in predsednik komiteja ZKJ 9. armade.
120. ZUPANČIČ Viktor, 1931–1997, generalmajor, direktor zvezne uprave kontrole letenja.
121. ŽOKALJ Alojz, 1918, generalmajor, poveljnik divizije in načelnik štaba korpusa.

Ljudska milica

1. LOKOVŠEK Ivan, 1913, generalmajor, poveljnik mesta Ljubljane in Ljudske milice SR Slovenije.
2. ČIŽMEK Boris, 1919, generalmajor, poveljnik Ljudske milice SR Slovenije.

m/ Hrvaške vojske (od 1991):

1. GORINŠEK Karlo, 1943, generalbojnik, poveljnik operativne cone.

n/ Slovenske vojske (od 1991):

1. GUTMAN Albin, rojen 17. 12. 1947 v Novem mestu, brigadir (18. 6. 1993) in generalpodpolkovnik (15. 5. 1997), načelnik RŠTO in GŠ SV 1993–1998, glavni inšpektor SV (1998).
2. Dr. PODBREGAR Iztok, rojen 14. 8. 1962 v Celju, brigadir (28. 4. 1998) in generalpodpolkovnik (13. 5. 1999), načelnik GŠ SV 1998.
3. SLAPAR Janez, rojen 26. 9. 1949 v Trziču, izredno povišan v rezervnega pehotnega generalmajorja (16. 7. 1991), načelnik RŠTO 1990–1993.
4. BELTRAM Bogdan, rojen 27. 3. 1950 v Novi Gorici, brigadir (18. 6. 1993), poveljnik pokrajinskega štaba TO.
5. KRKOVIČ Anton, rojen 18. 5. 1956 v Kočevju, brigadir (18. 6. 1993), poveljnik brigade MORIS.
6. ZUPAN Peter, rojen 29. 6. 1944 v Radovljici, brigadir (18. 6. 1993), pomočnik načelnika GŠ SV za logistiko.
7. Dr. ŽABKAR Anton, rojen 23. 11. 1935 v Ljubljani, kapitan (18. 6. 1993), prvi doktor vojaških znanosti JLA (1983), profesor na FDV, Ljubljana.
8. LOVŠIN Andrej, rojen 11. 10. 1960 v Ljubljani, brigadir (6. 1. 1994), direktor VOMA (1990–94).
9. Mag. JEHART Alojz, rojen 4. 6. 1948 v Ljubljani, brigadir (24. 3. 1994), namestnik načelnika GŠ SV
10. KLISARIČ Rade, rojen 30. 3. 1955 v Novem Mestu, brigadir (24. 3. 1994), poveljnik pokrajinskega štaba TO.
11. ŠVAJNCER J. Janez, rojen 3. 7. 1948 v Kamniku, brigadir (24. 3. 1994), direktor uprave MORS.
12. MILOŠEVIČ Vladimir, rojen 2. 2. 1940 v Murski Soboti, brigadir (26. 10. 1994), poveljnik pokrajinskega štaba TO.
13. Mag. KRAJNC Viktor, rojen 5. 11. 1951 v Celju, brigadir (27. 5. 1997).
14. ŠULIGOJ Bojan, rojen 3. 4. 1957 na Jesenicah, brigadir (7. 5. 1996).
15. GRABNAR Marjan, rojen 10. 11. 1951 v Novem Mestu, brigadir (27. 10. 1997).
16. ŠTEINER Alojz, rojen 22. 6. 1957 v Murski Soboti, brigadir (6. 5. 1998).
17. KAVAR Janez, rojen 23. 6. 1950 v Trziču, brigadir (19. 10. 1998).
18. LIPIČ Ladislav, rojen 30. 11. 1951 v Murski Soboti, bigadir (19. 10. 1998).
19. ZAVRŠNIK Alojz, rojen 13. 1. 1953 v Sevnici, brigadir (10. 5. 1999).

o/ Doktorji vojaških oziroma obramboslovnih znanosti:

1. Dr. ANŽIČ Andrej, 1947, doktoriral 1995, profesor visoke varnostno-policijske šole v Ljubljani, namestnik direktorja slovenske policije (1999).
2. Dr. ČAS Tomaž, doktoriral 1999, dekan visoke varnostno-policijske šole, Ljubljana.
3. Dr. GRIZOLD Anton, 1956, doktoriral 1989, profesor FDV, Ljubljana.
4. Dr. JELUŠIČ Ljubica, 1960, doktoriral 1992, profesor FDV, Ljubljana.
5. Dr. KODRIN Stanko, 1935, rezervni podpolkovnik vojnega letalstva – pilot, prvi doktor obramboslovnih znanosti, doktoriral 1985 na FSPN Ljubljana, profesor obramboslovja v pokoju, Maribor.
6. Dr. KOTNIK – DVOJMOČ Igor, 1967, doktoriral 2000, asistent na FDV, Ljubljana.
7. Dr. LAH Ivan, 1941, doktoriral 1992, član računskega sodišča RS, Ljubljana.
8. Dr. LJUBI Darko, doktoriral 1998, profesor FDV, Ljubljana.
9. Dr. MALEŠIČ Marjan, 1967, doktoriral 1994, profesor FDV, Ljubljana.
10. Dr. ŽABKAR Anton, 1935, kapetan bojne ladje JLA, prvi doktor vojaških znanosti, doktoriral 1983 v CVVŠ JLA v Beogradu, profesor FDV v Ljubljani, kapitan SV (1993). Naveden tudi v seznamu brigadirjev (kapitanov) SV do 1994.

p/ Kandidati za generalske položaje:

Krivično bi bilo izpustiti oziroma ne omeniti še dve skupini slovenskih častnikov v JLA. Prvo skupino sestavljajo tisti, ki so se 1991 že bili nahajali na generalskih položajih, položili generalski izpit in bi ob koncu tega leta tudi bili povišani v čin generalmajorja. To so bili:

1. BEDNAŠ Alojz, polkovnik, načelnik šolskega centra AKBO v Kruševu.
2. GORJANC Milan, polkovnik, načelnik štaba korpusa v Titovem Užicu, kot najbolj perspektiven slovenski polkovnik je bil sicer sprejet v SV, vendar ni dobil brigadirskega-generalnega čina.
3. KEBER Zdravko, polkovnik, načelnik šolskega varnostno-obveščevalnega centra v Pančevu, odstavljen zaradi disciplinskega prekrška.
4. KMETIČ Ivan, polkovnik, načelnik štaba korpusa v Varaždinu.
5. KRANJC Ludvik, polkovnik, načelnik štaba korpusa v Banja Luki, pokojni.

Drugo skupino predstavljajo tisti, ki so pred 1991 končali najvišjo vojno šolo – Šolo narodne obrambe (kot stopnico za generalski položaj) in so bili kandidati za generalski čin, in sicer:

1. BOHORČ Maksimilijan, polkovnik, načelnik operativno-učnega oddelka RŠTO Slovenije.
2. FRANČEŠKIN Aleksander, polkovnik, pomočnik vojaškega atašeya in pomočnik RSLO Slovenije.

3. INKRET Stane, polkovnik, načelnik prometnega oddelka 5. vojaškega območja.
4. KAUKLER Ivan, polkovnik, načelnik oddelka v prometni upravi GŠ JLA.
5. KOŠTOMAJ Emil-Milan, polkovnik, načelnik obveščevalnega oddelka 9. armade in pomočnik poveljnika 14. korpusa v Ljubljani.
6. KRAMAR Zvonko, polkovnik – pilot, poveljnik letalske garnizije v Cerkljah.
7. LIPNIK Alojz, polkovnik, pomočnik poveljnika 31. korpusa v Mariboru.
8. PETJE Janez, polkovnik- pilot, načelnik oddelka 5. vojaškega območja.
9. PRELC Ludvik, polkovnik, načelnik obveščevalnega oddelka RŠTO Slovenije.
10. SILI Slavko, polkovnik, načelnik inženirskega oddelka 9. armade in načelnik zalednega oddelka RŠTO Slovenije.
11. UMEK Ivan, polkovnik, vojaški ataše in načelnik analitičnega oddelka v II. upravi GŠ JLA.
12. ZORC Mladen, polkovnik v pokoju, načelnik oddelka za protizračno obrambo 9. armade.
13. ZUPANC Alojz, polkovnik, vojaški ataše, načelnik analitičnega oddelka II. uprave GŠ JLA in predavatelj v višji vojaški akademiji.

Zaradi zanimivosti predstavljam tudi pregled (po letih rojstva) najvišjih činov (a) generalpolkovnikov in (b) armadnih generalov, ki so jih dosegli slovenski generali in admirali v različnih armadah, in sicer:

A/ GENERALPOLKOVNIK – ADMIRAL (TRI ZVEZDICE)

1. HAUS Anton, 1851–1917, veliki admiral (1916) in poveljnik avstro-ogrske mornarice.
2. ČERNI Josip, 1903, admiral JLA, poveljnik JVM (1943–1950) in pomočnik načelnika GŠ JLA (1950–1960).
3. ULEPIČ Zdenko, 1906, generalpolkovnik letalstva JLA, poveljnik vojnega letalstva JLA – pomočnik ZSLO.
4. PEHAČEK Rado, 1913–1985, generalpolkovnik JLA, poveljnik korpusa in vojnega področja Ljubljane.
5. POGLAJEN Franc, 1916–1999, generalpolkovnik JLA, načelnik Vojne šole in poveljnik 9. armade.
6. KOČEVAR Franc, 1918, generalpolkovnik JLA, republiški sekretar za LO Slovenije.
7. TAVČAR Franc, 1920, generalpolkovnik JLA, načelnik štaba in poveljnik 9. armade (1972–1980).
8. DOLNIČAR Ivan, 1921, generalpolkovnik JLA, podsekretar in pomočnik ZSLO (1967–1979).

9. HRIBERNIK Rudolf, 1921, generalpolkovnik JLA, poveljnik ljubljanskega vojaškega področja in TO Slovenije,
10. POTOČAR Stane, 1919–1998, generalpolkovnik JLA, poveljnik 9. armade in načelnik GŠ JLA.
11. SEKIRNIK Janko, 1921–1996, generalpolkovnik JLA, namestnik načelnika GŠ JLA za TO.
12. JERKIČ Branko, 1925, generalpolkovnik JLA, poveljnik TO Slovenije in 9. armade (1980–1985).
13. VRTAR mag. Avgust, 1926–1999, generalpolkovnik JLA, načelnik visoke vojnopolitične šole in pomočnik ZSLO za znanstveno-raziskovalno delo (1981–1986).
14. BROVET Stanislav, 1930, admiral JLA, namestnik ZSLO (1988–1992).
15. KOLŠEK mag. Konrad, 1933, generalpolkovnik JLA, načelnik I. uprave GŠ JLA in poveljnik 5. vojaškega območja v Zagrebu (1989–1991).

B/ ARMADNI GENERAL (ŠTIRI ZVEZDICE)

1. CHESAREK (ČEŠAREK) J. Ferdinand, 1914–1993, armadni general AmV (Four Stars General), poveljnik zaledja kopnene vojske in vojaški predstavnik ZDA pri OZN.
2. ZLATOPER J. Ronald, 1942, admiral flote AmV (Admiral four stars), poveljnik pacifiške flote (1994).

Seveda v tem seznamu najvišjih generalskih činov ni maršala Josipa Broza – Tita, ker je naziv »maršal Jugoslavije« bil samo časten naziv oziroma ni bil predstavljen kot najvišji generalski čin v JLA, kakor je to slučaj v sovjetski (sedaj ruski) armadi.

Čin podmaršala (Feldmarschal-Leutenant) je v avstro-ogrski vojski po rangi odgovarjal činu generalpodpolkovnika. Dobilo ga je 9 Slovencev! Podeljevali so ga navadno generalmajorjem pred upokojitvijo.

SLOVENSKI GENERALI IN ADMIRALI V JLA IN JLA V SLOVENIJI

Ob koncu 1944 je NOVJ imela skoraj 650.000 vojakov in starešin, ki so bili razporejeni v tri zvrsti: kopensko vojsko (KoV), vojno mornarico (VM) in vojno letalstvo (VL). Ustanovljenih je bilo tudi 12 vojaških šol, ker je bil za tako številčne enote in frontalni način vodenja borbe potreben strokovno usposobljen častniški kader. Del kadra je bil poslan na šolanje v Sovjetsko zvezo.

VŠ NOV Jugoslavije je razpusil podrejene GŠ po sledečem vrstnem redu:

- GŠ NOV BiH sredi 1942 - ustanovljena dva operativna štaba pod poveljstvom VŠ;

- GŠ NOV Črna Gora 22. januarja 1944 - ustanovljen štab 2. udarnega korpusa NOVJ;

- GŠ NOV Kosovo in Metohija sredina 1944 – ustanovljen operativni štab pod poveljstvom VŠ;

- GŠ NOV Vojvodina 1. januarja 1945 – ustanovljena III. armada.

- GŠ NOV Hrvaška, Makedonija, Slovenija in Srbija so formalno razpuščeni 31. maja 1945, ko so tudi dejansko ustanovljene armade.

VŠ NOVJ je 1. januarja 1945 izdal ukaz o ustanovitvi štirih armad – I., II., III. in IV. armado, kar je bilo realizirano postopoma. Kmalu zatem je bila po odloku Nacionalnega komiteja (vlade) z dne 1. marca 1945 NOVJ preimenovana v Jugoslovansko armado (JA), mornarica NOVJ v Jugoslovansko vojno mornarico (JVM) in VL v Jugoslovansko vojno letalstvo (JVL). S tem je NOVJ dokončala svoje poslednje preoblikovanje v zaključni fazi vojne, in tik pred zadnjo ofenzivo sil zavezniške koalicije proti silam osi (Nemčija in Japonska). Druga svetovna vojna je bila končana šele 2. septembra 1945, ko je kapitulirala Japonska, na tleh Jugoslavije 9. maja 1945 po kapitulaciji Nemčije, v Sloveniji pa zaradi zaključnih operacij JA in nemško-kvizlinškega odpora dejansko šele 15. maja 1945.

Vzporedno z borbami na fronti za končno osvoboditev Jugoslavije je bila formirana nova ljudska oblast, vodila se je diplomatska borba na mednarodnem prizorišču za popolno priznanje nove državne skupnosti po odločitvah II. zasedanja AVNOJ-a. Dne 7. marca je bila oblikovana začasna vlada Demokratične federativne Jugoslavije (DFJ), zatem so bile ustanovljene še republiške vlade (Srbija – 14. aprila, Hrvaška - 14. aprila, Makedonija in Črna Gora – 17. aprila, BiH – 28. aprila in Slovenija – 5. maja 1945). Od 7 do 10. avgusta 1945 je bilo III. zasedanje AVNOJ-a, ki

se je preimenovalo v začasno ljudsko skupščino. Splošne volitve so bile 11. novembra 1945, na katerih se je 90,48 odstotkov prebivalcev izreklo za novo Jugoslavijo.

Zavezniška koalicija je razpadla. Zaradi interesov velikih sil je morala JA zapustiti slovenski del Koroške in Trst z delom ozemlja. Zahodne sile so tudi začele razne akcije zaradi destabilizacije novozgrajene oblasti, pretežno s pomočjo sovražne emigracije. Zahodne velesile so načrtovale tudi vojaško akcijo proti Sovjetski zvezi in drugim "komunističnim" državam. Zgodovina bo verjetno potrdila, da je bila močna JA resen branik takšnim zahodnim načrtom, s tem pa bo odpadlo tudi vprašanje neopravičene in nelegalne ukinitve slovenske partizanske vojske! Seveda se je mogoče strinjati z delom navedb Mileta Pavlina v zapisu *Kaznovani najbolj zvesti*, ki je bil objavljen v logaškem *Vojnozgodovinskem zborniku* 2/1999, vendar, žal, ne navaja razlogov za takšno stanje in ravnanje, nekatere pojave znanega partizanskega "vojvodstva" pa ne omenja. Nasprotno, dostopni statistični in drugi podatki ne potrjujejo dokaj subjektivne in razprostranjene ocene o zapostavljanju slovenskih kadrov, predvsem generalov in admiralov. Zaradi zgodovinske resnice navajam nekaj podrobnosti:

Socialna struktura

O socialni strukturi starešinske sestave JLA po končani vojni (1945) ni na razpolago popolnih podatkov. Nekateri avtorji (M. Stanišić, *Izgradnja kadrova u oružanim snagama NOB 1941–1945*, 1972, Beograd) menijo, da je bilo 60 % kadrov delavskega in kmečkega porekla, medtem ko drugi (Dr. G. Miljanić, *Kadrovi revolucije 1941–1945*, 1975, Cetinje) pa menijo, da je socialna struktura izgledala takole: 42 % kmetje, 30 % delavci, 20 % intelektualci in 8 % ostali. Za naslednja leta je nekaj več uradnih podatkov (v arhivu PU ZSLO), pa jih navajam:

Kategorija	1946	1947	1950	1952	1985
Kmetje	39,7 %	44 %	40,3 %	41,3 %	42 %
Delavci	22,4	27,4	25,1	22,8	25,5
Obtrniki in trgovci	4,2	-	0,6	1,6	1,3
Dijaki in študentje	5,8	9,8	15,5	19,1	3,0
Uslužbenci	14,1	5,6	5,9	10,1	5,3
Vojaške osebe	12,4	-	-	-	6,4
Vojaške osebe (BJV)	-	4,3	7,7	-	-
Svobodni poklici	-	-	2,5	-	2,0
Ostali	1,4	8,9	2,4	5,1	4,0

Čeprav podatki niso docela primerjivi, je mogoče glede socialne strukture starešinske sestave JA (JLA), tudi Slovencev, zaključiti naslednje:

– Najbolj številčna je kmečka kategorija, okrog 40 %, pri podčastnikih celo več (78 % v 1950), zato se ni čuditi, da je v JLA prevladovala tudi "kmečka" mentaliteta.

– Stalna je tudi skupina častnikov iz delavskih družin, ki se giblje okrog četrtnine.

– Razviden je tudi stalen porast števila častnikov iz intelektualnih sredin, dočim za ostale strukture, ki so se pogosto menjale, ni primerljivih podatkov. Preseneča pa vsekakor podatek, da se je zmanjševal odstotek častnikov iz "vojaških" družin.

– V zaključnem obdobju je bilo evidentirano 82,2 % poročenih, od neporočenih je bilo največ podčastnikov (okrog 20 %), ločenih pa je bilo 1,5 % aktivnih vojaških oseb (AVO), a vdovcev samo 0,38 %.

– Zaposlenih je bilo okrog 58 % zakoncev, največ seveda v Sloveniji (90 %), zakonci pa so imeli predvsem srednjo izobrazbo (okrog 57 %), vojaške družine pa so imele 1 – 2 otroka (1,7 %).

Narodnostna struktura

V prvem ohranjenem poročilu o narodnostni strukturi starešinske sestave JA ob koncu 1945 (M. Stanišić, *KPJ u izgradnji oružanih snaga revolucije*, VIZ, Beograd, 1973), je navedeno naslednje:

Narodnosti	Prebivalstvo (popis 1948)	1945	1949	1953
Srbi	41,5 %	50,9 %	53,3 %	57 %
Hrvati	24	22,7	22,1	20,3
Slovenci	8,9	9,7	8,3	7
Makedonci	5,1	3,6	3,6	3,6
Črnogorci	2,7	9,2	9,7	10,8
Albanci	4,7	-	0,1	0,1
Muslimani	5,1	1,9	0,7	0,3
Ostali	8,0	1,9	1,7	0,9

Struktura aktivnih vojaških oseb (AVO) po republikah je bila 1967 (in tudi kasneje) naslednja:

Kategorija AVO	Srbija	Hrvaška	Slovenija	Makedonija	Črna gora	BiH	Tujina
Prebivalci SFRJ	41,2 %	22,4 %	8,6 %	7,6 %	2,5 %	17,7 %	-
AVO	43,2	23,4	3,9	6,7	6,5	15,7	0,6
Razlika	+ 2	+ 1	- 4,7	- 0,9	+ 4	- 2	-
Častniki	37,3	27,1	5,3	5,2	8,4	16	0,7
Razlike	- 3,9	+ 4,7	- 3,3	- 2,4	+ 5,9	- 1,7	-
Podčastniki	49,4	18,8	2,3	8,1	4,9	16	0,4
Razlike	+ 8,3	- 3,6	- 6,3	+ 0,5	+ 2,4	- 1,7	-
Voj. uslužbenci	39,7	30,9	6,8	7,3	3,9	11,2	1,2
Razlike	- 1,5	+ 8,5	- 2,8	- 0,3	+ 1,4	- 6,5	-

Če komentiram samo stanje AVO iz SR Slovenije, potem je potrebno reči, da je šlo za stalen primanjkljaj kadra med Slovenci v vseh kategorijah AVO, posebej še med podčastniki. Kakšna je bila dejanska narodnostna struktura častniškega in podčastniškega kadra po vseh povzetih ukrepih, pa nam prikaže razpredelnica stanja (rezultatov) za leto 1968:

Narodnost	Prebivalci (popis 1961)	Generali - admirali	Gojenci - častniki	Razlike	Gojenci - podčastniki	Razlike
Srbi	42,1 %	45,6 % (120)	61,2 %	+ 19,1 %	55,9 %	+ 13,8 %
Hrvati	23,1	20,9 (55)	11,9	- 11,9	16,3	- 6,8
Slovenci	8,6	7,6 (20)	2,6	- 6,0	4,9	- 3,7
Makedonci	5,6	3,8 (10)	4,3	+ 1,3	7,5	+ 1,9
Črnogorci	2,8	20,2 (53)	5,3	+ 2,5	2,5	- 0,3
Jugoslovani	1,7	-	9,6	+ 7,9	3,6	+ 1,9
Neopredeljeni	5,2	-	1,1	- 4,1	4,1	- 1,1
Madžari	2,7	-	0,8	- 1,9	1,8	- 0,9
Albanci	4,9	-	2,3	- 2,6	2,1	- 2,8
Ostali	3,3	1,9 (5)	0,9	- 2,4	1,3	- 2,0

Zaključek: čeprav so bili načrtovani raznovrstni ukrepi, da bi se vsaj približno izravnali odstotki generalov, predvsem pa častnikov in podčastnikov glede na stanje prebivalstvo po narodnostni strukturi, so bili dejanski rezultati zelo pičli. Razlogi so bili kompleksni, vendar jih nikoli niso vsestransko analizirali in dejansko ugotovili! Neugodna razmerja so se najčešče reševala z raznimi političnimi kampanjami, manj pa s finančnim stimuliranjem in drugimi ukrepi.

Ideološka – partijska struktura

Ob zaključku vojne je bilo v Jugoslaviji okrog 140.000 članov KPJ, od tega 80.000 v JA. Tako je bilo med častniki 92,3 %, med podčastniki pa 79 % članov KPJ. Od 1950. naprej je bilo okrog 85 % starešinske sestave v KPJ oziroma ZKJ. Med generali je bilo vedno 100 % članov ZKJ, po upokojitvi pa se je, vsaj med Slovenci, njihov odstotek zelo znižal – tudi na 30 %!

Poveljniška struktura

Kljub velikim razlikam v narodnostni strukturi je zanimivo pogledati tudi poveljniško strukturo, tj. katere poveljniške dolžnosti so zavzemali posamezni častniki po narodnostni pripadnosti. Iz poveljniške strukture poveljnikov polkov-brigad in divizij je bil pozneje regrutiran tudi generalski kader, za katerega je bilo obvezno, da je določen čas (dve leti) opravljal (stažiral) poveljniške dolžnosti. Prikazujem stanje za leta 1977, 1981 in 1985:

Nacionalnost AVO	Prebivalci SFRJ (1977 – 1981/85)	Poveljnik bataljona-diviziona	Poveljnik polka - brigade	Poveljnik Divizije
Srbi	40 – 36 %	72 % - 67 % - 67 %	62 % - 68 % - 70 %	51 % - 33 % - 53 %
Hrvati	22 – 20 %	9 % - 10 % - 9 %	8 % - 8 % - 7 %	18 % - 19 % - 14 %
Slovenci	8,2 - 8,9 %	3,1% - 1,8 % -1,1 %	8,8 %- 6,6 %- 1,7 %	7,1% - 4,8 %-9,4 %
Makedonci	5,8 – 6 %	4 % - 7 % - 6 %	3 % - 5 % - 7 %	7 % - 9 % - 0 %
Črnogorci	2,5 – 2,6 %	9 % - 6 % - 6 %	16 % - 10 % - 10 %	7 % - 24 % - 14 %
Muslimani	8,4 – 8,9 %	1 % - 1 % - 2 %	0 % - 0,6 % - 1,7 %	3,6% - 9,5 %-9,4 %
Jugoslovani	1,3 – 5,5 %	1 % - 4 % - 7 %	2,5% - 0,6 % -2,2 %	5,9% - 0 % - 0 %
Albanci	6,4 – 7,7 %	0,5 % - 0,2 % -0,5 %	-	-
Madžari	2,3 – 1,9 %	0,3 % - 0,7 % - 0,5 %	-	-
Ostali	3,1 – 3,6 %	0,4 % - 1 % - 1,6 %	0 % - 0,5 % - 0,7 %	-

Iz navedene razpredelnice je glede Slovencev vidno predvsem hitro zmanjšanje proporcionalnega odstotka častniškega kadra nasploh, posebej še na dolžnostih poveljnika bataljona in polka, na drugi strani pa visok porast kadrov na dolžnosti poveljnika divizije, ki so bili potem (1987 in pozneje do 1989) tudi povišani v čin generalmajorja v večjem odstotku (9,4 %), kakor pa jim je pripadal glede na splošno zastopanost v odstotku prebivalstva (8,9 %). Torej, slovenski generali nismo bili zapostavljeni!

Admirali in generali

Med NOV Jugoslavije je bilo po letih naslednje število generalov (v oklepaju Slovenci):

– 1943 generalmajorjev – 20 (1, Franc Rozman–Stane) in general-lajtnantov – 8;

– 1944 generalmajorjev 47, generallajtnantov 18 (1, Franc Rozman–Stane) in generalpolkovnik 1;

– 1945 generalmajorjev 59 (3, Ladislav Ambrožič, Dušan Kveder in Ivan Maček) in generalpodpolkovnikov 15 (1, Jaka Avšič).

Iz bivše jugoslovanske vojske je bilo 1945 prevzetih 10 generalov, od tega 1 generalpodpolkovnik in 9 generalmajorjev. Med njimi ni bilo nobenega Slovenca.

Narodnostna struktura generalov in admiralov JLA za obdobje 1954 do 1969 je bila naslednja:

LETO	Srbi	Hrvati	Slovenci	Makedonci	Crnogorci	Ostali	SKUPAJ
1954	38,1 %	18,1 %	9,0 % (14)	1,9 %	29,7 %	3,2 %	155
1955	39,3	17,4	8,0 (12)	2,0	30,0	3,3	150
1956	41,3	19,4	7,7 (12)	1,9	29,1	0,6	155
1957	42,4	20,0	8,2 (14)	1,8	27,0	0,6	170
1958	40,1	21,6	8,4 (14)	1,2	27,5	1,2	167
1959	40,8	22,3	8,4 (15)	1,1	26,3	1,1	179
1960	42,2	21,1	8,3 (17)	2,0	25,4	1,0	204
1961	43,7	19,6	9,6 (23)	2,1	24,2	0,8	240
1962	46,1	18,5	9,1 (23)	2,4	23,2	0,7	254
1963	46,6	17,9	8,4 (22)	2,7	23,3	1,1	262
1964	45,2	19,9	8,8 (23)	3,1	21,1	1,9	261
1965	45,7	18,8	9,0 (21)	2,1	22,7	1,7	234
1966	47,1	19,7	8,1 (21)	2,3	20,8	2,0	259
1967	45,9	20,6	7,4 (19)	3,2	20,6	2,3	257
1968	45,6	20,9	7,6 (20)	3,8	20,2	1,9	263
1969	46,6	21,1	6,6 (18)	3,9	19,4	2,5	279
Prebivalci (popis 1961)	42,08 %	23,15 %	8,57 %	5,64 %	2,77 %	17,79 %	100 %
Starešine (stanje 1969)	60,1 %	14,7 %	5,3 %	4,6 %	9 %	6,3 %	100 %

Analiza podatkov iz zgornje razpredelnice nam pove naslednje:

– Odstotek generalov srbske narodnosti je bil vedno nižji od odstotka njihovih starešin, kar je včasih povzročalo resne ugovore. Pri tem je

potrebno tudi upoštevati, da je okrog 14 % srbskih generalov prihajalo iz drugih republik (Hrvaške in BiH).

– Generalov hrvaške narodnosti je bilo samo navidezno več, kot pa je bil odstotek njihovih starešin. Namreč, ravno odstotek starešin se je skokovito zmanjševal, pa se je tako število generalov približevalo odstotku celotnega hrvaškega prebivalstva.

– Zastopanost generalov slovenske narodnosti v skupnem generalskem kadru je opozarjala na negativne trende, saj je že 1954 znašala kar 9 %, 1969 je padla na 6,5 %, torej, kar za 2,5 % manj! Seveda je bilo to tudi posledica stalnega in celo hitrega zmanjševanja Slovencev v skupnem številu častniškega kadra (1945 – 9,71 %, 1954 – 7 %, 1962 – 6,2 % in 1969 že 5,3 %). Ker se je upoštevala predvsem sorazmerna zastopanost števila generalov z odstotkom prebivalcev (8,57 %) in povprečnim odstotkom generalov (6,5 %), je bila razlika skoraj vedno negativna (2,07). Zato so bile v Sloveniji (podobno je bilo tudi v Makedoniji in na Kosovu) načrtovane akcije in prizadevanja za povečanje števila slovenskih generalov, posebej še, ker je bila osnova (polkovniki) zelo kvalitetna.

– Stanje z generalskim kadrom makedonske narodnosti je bilo podobno slovenskim.

– Poseben problem je bil, kako zmanjšati zelo visok odstotek črnogorskih generalov (30 do 20 %) glede na zelo nizek odstotek prebivalstva (2,77 %) in povprečno zastopanost v častniškem kadru (9 %).

– Najbolj negativni trendi so bili med generali iz vrst narodnostnih manjšin, posebej Albanci in Madžari. Njihova zastopanost od 3,2 % do 0,6 % je bila glede na odstotek manjšinskega prebivalstva (17,79 %) in dokaj visoke baze njihovega častniškega kadra (6,3 %), izredno negativna.

Še nekaj zanimivih podatkov:

– Generali so v tem obdobju (do 1969) predstavljali 0,49 % aktivnih vojaških oseb. Vsi so bili pripadniki NOV, zvečine prvoborci (67,7 %). Njihova povprečna starost je bila 51 let in 7 mesecev.

– Ob koncu 1985 pa so generali predstavljali že samo 0,29 AVO. Samo 52 % jih je bilo pripadnikov NOV. Njihova povprečna starost pa je bila okrog 50 let.

Narodnostna in strukturna pripadnost generalov po republikah pa je vidna iz naslednje razpredelnice:

Nacionalna pripadnost: 1970 - 1985		Republiška pripadnost: 1970–1985	
Srbi	46,5 % - 46,5 %	Srbija	14,0 % - 28,5 %
Hrvati	21,0 % - 18,0 %	- ožja Srbija	10,8 % - 18,0 %
Slovenci	6,5 % - 10,4 %	- SAP Kosovo	0,3 % - 5,6 %
Makedonci	3,9 % - 4,9 %	- SAP Vojvodina	2,9 % - 4,9 %
Črnogorci	19,3 % - 11,1 %	Hrvaška	39,1 % - 30,6 %
Jugoslovani	- 4,9 %	Slovenija	6,1 % - 9,7 %
Muslimani	- 2,8 %	Bosna in Hercegovina	17,6 % - 15,3 %
Albanci	- 1,4 %	Makedonija	4,7 % - 3,5 %
Ostali	2,8 % -	Črna gora	17,2 % - 11,1 %

Zaključki so izredno zanimivi:

– Glede narodnostne pripadnosti generalov se je zmanjšala relativna prisotnost Hrvatov in Črnogorcev, dočim se je najbolj povečala prisotnost Slovencev, deloma pa tudi Makedoncev, Muslimanov, Albancev in Jugoslovanov, prisotnost Srbov pa je ostala nespremenjena.

– Glede republiške pripadnosti je bila znatno zmanjšana prisotnost generalov iz Hrvaške, nekaj malega tudi iz Črne gore, precej povečana pa iz Slovenije in Srbije.

– Tako je bilo vzpostavljeno nekakšno sorazmerno ravnotežje v strukturi generalskega kadra JLA, čeprav je očitno, da so slovenski generali odstotkovno prevladovali!

Da so bili okrog 1985 slovenski generali v JLA zelo solidno zastopani je vidno iz primerjalnih podatkov (odnos prebivalstva, vseh aktivnih vojaških oseb in deleža generalov in admiralov):

Nacionalna pripadnost	Prebivalstvo	Aktivne vojaške osebe	Generali – admirali
Srbi	36,3 %	57,2 %	46,5 %
Hrvati	19,7 %	12,5 %	18,0 %
Slovenci	7,8 %	2,6 %	10,4 %
Makedonci	6,0 %	6,7 %	4,9 %
Črnogorci	2,9 %	5,8 %	11,1 %
Jugoslovani	5,4 %	8,2 %	4,9 %
Muslimani	8,9 %	3,7 %	2,8 %
Albanci	7,7 %	1,1 %	1,4 %
Ostali	2,7 %	0,5 %	-

Ob koncu 1988 so številne analize in javne razprave potrdile zelo verjetno domnevo, da Slovenija leta 2000 v JLA, razen nekaj generalov, sploh ne bi imela svojih častnikov. Vzrok je bil predvsem v premajhnem številu slovenskih častnikov (osip v vojaški gimnaziji, premajhen vpis na vojaške akademije in povečano število prošenj za izstop iz JLA), kakor tudi v neugodni strukturi podčastnikov in častnikov do čina majorja). Namreč, glede na 7,82 % zastopanost prebivalstva, bi moralo biti v JLA 3.675 častnikov – Slovencev, bilo pa jih je le 2,59 % ali 1.217! Torej, primanjkovalo je 2.458 častnikov! Napovedi so bile zares upravičeno črnogledne!

Po analizi kadrovske službe JLA (1988) so Slovenci kot aktivne vojaške osebe službovale:

- v Sloveniji 23,3 %;
- v ZSLO (Beograd, vojaške akademije in podobno) 23,4 %;
- v vojnem letalstvu: 20,8 %;
- v vojni mornarica: 13,5.

Po isti analizi so bili Slovenci 1988 zastopani le s 2,59 % aktivnih vojaških oseb (31 % častnikov je bilo iz industrijskega in obrtniškega sloja delavcev), ki so zasedali naslednje položaje (čine):

- general 10 %;
- polkovnik 3,7 %;
- podpolkovnik 2,5 %;
- major 1,8 %;
- kapetan I. razreda 2,5 %;
- kapetan 2,4 %;
- poročnik 4,5 %;
- podporočnik 2,6 %.

Poleg upadanja vrednote “varnost in obramba domovine” s 44 % v 1986 na 29 % v 1988 (rezultati javne ankete v Sloveniji), so na manjšo prisotnost Slovencev v JLA zelo verjetno vplivali tudi “grehi” starejšega datuma, predvsem pa razpustitev slovenske partizanske vojske in izločitev slovenščine kot poveljevalnega jezika. Določen vpliv je imel tudi eksteritorialen način služenja vojaškega roka in službovanja starešin izven matične domovine, verjetno pa tudi dejstvo, da je bil vojaški poklic pogojen s članstvom v ZKJ in ateističnim prepričanjem. O tem zgovorno pričajo rezultati ankete *Slovinci in vojaški poklic*, raziskovalnega centra pri FSPN, ki je pokazala, da je okrog 40,5 % mladih vernih, večina pa ni pripravljena zapustiti ožjega področja prebivanja (zato pa je imela kadetske šole za miličnike večji priliv!). Očitno so bili na vidiku selektivni procesi politične, nazorske in intelektualne narave. Osnovna dilema je vsekakor bila: ne, kako bo JLA reagirala na napovedan sestop ZK z oblasti in prehod v pluralistično družbo, temveč, ali bo ta prehod iz socializma v kapitalizem sploh dovolila! Kasnejši dogodki so pokazali, da je zmanjkalo časa za razmislek, zato se je vodstvo JLA opredelilo za tiste, ki so branili socializem! Tudi pod plaščem kakšnega republiškega nacionalizma! Kasneje se je JLA dejansko razdelila na republiške vojske (TO in milica), s tem, da je večinski (srbski) kader ostal v vojski ZRJ, del pa je odšel v vojsko Republike srbske (Banjaluka) in vojsko Srbske krajine (Knin). Zanimivo je tudi, da se 1991 noben slovenski general ni priključil “demosovi” vojaški (manevrski) strukturi oziroma TO Slovenije, zato bi bilo treba dejanske razloge še podrobneje raziskati.

Konkreten poimenski pregled slovenskih generalov in admiralov, ki so zasedali posamezne položaje v JA – JLA, zelo nazorno pokaže, da so bili dejansko na zelo odgovornih položajih v celotnem obdobju, in sicer: 1945 – poveljniki vojnega letalstva, vojne mornarice in zaledja; 1972 – načelnik GŠ JLA, 1982 – namestnik ZSLO, pomembno pa tudi dejstvo, da so največkrat zasedali odgovorne in tako imenovani “strokovne” položaje (topništvo, vojnogeografska služba, tehnične službe, elektronika, znanstveno delo in podobno). Zato bom v nadaljevanju konkretno prikazal, katere položaje so zasedali slovenski generali in admirali, zaradi zgodovine pa tudi kakšna je bila razmestitev enot in poveljstev JA – JLA v Sloveniji in delež Slovencev v njih.

A/ POLOŽAJI SLOVENSКИH GENERALOV IN ADMIRALOV V JA – JLA

a/ Ministrstvo ljudske obrambe (MLO) – Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo (ZSLO):

- Namestnik ZSLO: BROVET Stanislav, admiral (1988–1992).
- Podsekretar v ZSLO: DOLNIČAR Ivan, generalpolkovnik (1977–1979), pomočnik ZSLO 1967–1969 (hkrati načelnik Politične uprave), pomočnik za civilni sektor 1972–1978.
- Pomočnik ZSLO za znanstvenoraziskovalno delo: (obnem predsednik sveta za znanstveno delo) mag. VRTAR Avgust, generalpodpolkovnik (1981–1988), generalpolkovnik.
- Načelnik kabineta ZSLO: RENČELJ Bogdan, generalmajor (1984–1986).
- Mobilizacijska uprava MNO, načelnik mobilizacijska odseka: KOLBL Vjekoslav, polkovnik.

b/ Generalštab JA – JLA – oboroženih sil SFRJ:

- Načelnik GŠ JLA: POTOČAR Stane, generalpolkovnik (1972–1979).
- Poveljnik zaledja JA: AVŠIČ Jaka, generalmajor (1945), generalpodpolkovnik.
- Pomočnik načelnika GŠ JLA za teritorialno obrambo: SEKIRNIK Janko, generalpolkovnik, 1974–1980.
- Načelnik I. uprave: ŠUC Pavle, generalmajor, mag. KOLŠEK Konrad, generalpodpolkovnik.
- Načelnik IV. uprave: (prvi) KVEDER Dušan, generalpodpolkovnik (1946).
- Načelnik uprave pehote: POGLAJEN Franc, generalpolkovnik.
- Načelnik uprave oklepni enot: KLANJŠČEK Radislav, generalpodpolkovnik, in MIHALIČ Stanko, generalmajor.
- Poveljnik topništva JA: KRAUT Božidar, generalmajor (1945), LEVIČNIK Karel, generalmajor (1950).
- Načelnik uprave topništva: INKRET Franc, generalpodpolkovnik.
- Načelnik inženirstva: TAVČAR Franc, generalpodpolkovnik.
- Načelnik uprave ABKO: TROHA Teodor, polkovnik (generalpodpolkovnik).
- Pomočnik načelnika GŠ za elektroniko in zveze: VESIČ Alojz, generalmajor.
- Načelnik uprave za informatiko: FRANTA Komel, polkovnik, VESIČ Alojz, generalmajor.
- Poveljnik vojnega letalstva: PIRC Franc, prvi poveljnik od 1944–1946, generalmajor.
- Namestnik poveljnika vojnega letalstva: AMBROŽIČ Ladislav, generalmajor (1946).

- Poveljnik vojne mornarice: ČERNI Josip, generallajtnant (admiral), prvi poveljnik od 1945–1950, od 1953 kot viceadmiral pomočnik NGŠ za VM.
- Pomočnik načelnika GŠ za vojno mornarico: ŠTOK Drago, vice-admiral.
- Načelnik intendantske uprave: JERKIČ Miroslav, generalpodpolkovnik.
- Načelnik tehnične uprave: PRAPROTNIK Jože, generalpodpolkovnik.
- Načelnik vojnotehničnega inštituta: KRAUT Božidar, generalmajor (1950).
- Načelnik gradbene uprave: BENČIČ Dragomir, generalpodpolkovnik.
- Načelnik finančne uprave: MARINČEK Tone, generalmajor.
- Načelnik direkcije za ureditev teritorije: KLANJŠČEK Oskar, polkovnik
- Načelnik komandno-štabne šole taktike KoV: POGLAJEN Franc, generalpolkovnik, KRMELJ Vincenc, generalpodpolkovnik.
- Načelnik šole splošne ljudske obrambe: POGLAJEN Franc, generalpolkovnik.
- Načelnik komandno-štabne šole operatike: MIRTič Mirko, generalpodpolkovnik.
- Načelnik vojne akademije KoV: KLANJŠČEK Radoslav, generalpodpolkovnik.
- Načelnik pehotnega šolskega centra: POGLAJEN Franc, generalpolkovnik, KRMELJ Vincenc, generalpodpolkovnik.
- Načelnik topniškega šolskega centra: JELAČIN Stanko, generalmajor (od 1953).
- Načelnik inženirskega šolskega centra: TAVČAR Franc, generalpolkovnik.
- Načelnik šolskega centra ABKO: JAKIČ Josip, polkovnik, TROHA Teodor, generalmajor, BEDNAŠ Alojz, polkovnik (1990).
- Načelnik šolskega centra protizračne obrambe: MIRTič Mirko, generalpodpolkovnik.
- Načelnik obveščevalno-varnostnega šolskega centra: KEBER Zdravko, polkovnik.
- Načelnik prometnega šolskega centra: BOTTERI Ivan, polkovnik (odstavljen 1989).
- Načelnik vojaške tehnične akademije: CVELBAR Anton, podpolkovnik.
- Načelnik mornariškega šolskega centra: TOMŠIČ Janez, kontra-admiral.
- Načelnik mornariške vojaške akademije: POGAČAR Tone, kapetan bojne ladje.

– Načelnik poveljniško-štabne šole operatike in taktike VM: TOMŠIČ Janez, kontraadmiral, SMERDU Janez, kapetan bojne ladje.

– Načelnik letalske vojaške akademije: DOLNIČAR Ivan, generalpolkovnik.

– Načelnik letalskotehnične vojaške akademije: VESIČ Alojz, generalmajor (generalpodpolkovnik).

– Načelnik višje letalske vojaške akademije: AMBROŽIČ Ladislav, generalmajor (1945).

– Načelnik centra visokih vojaških šol VL-PZO: HOČEVAR Ivan, generalmajor (generalpodpolkovnik).

– Načelnik visoke politične šole JLA: VRTAR Avgust, generalmajor (generalpolkovnik).

– Poveljnik Odreda JA na STO: POTOČAR Stane, polkovnik (generalpolkovnik), KOČEVAR Franc, polkovnik (generalpolkovnik) in BENČIČ Dragomir, polkovnik (generalpodpolkovnik).

– Poveljnik Odreda JLA na Sinaju (1956–1967): OŽBOLT Jože, polkovnik (generalpodpolkovnik), KRŽIŠNIK Ljubo, podpolkovnik, JAPELJ Ivan, podpolkovnik.

– Predstavnik SFRJ v poveljstvu UNEF: JERKIČ Branko, polkovnik (generalpolkovnik).

– Glavni in odgovorni urednik Vojne enciklopedije: KVEDER Dušan, generalpodpolkovnik.

– Glavni in odgovorni urednik Vojno delo: KVEDER Dušan, generalpodpolkovnik.

– Glavni in odgovorni urednik Ljudska armade: TOMINC Ivo, polkovnik (generalpodpolkovnik).

– Načelnik vojaškogeografskega inštituta: MARČIČ Karel, generalpodpolkovnik in dr. PETERCA Miroslav, generalmajor.

– Načelnik obveščevalnega oddelka GŠ JA – uprave GŠ JLA: GRČAR Alojz, major, ŠVIGELJ Jože, major, PEHAČEK Rado, generalmajor (generalpolkovnik), BROVET Stanislav, kontraadmiral (admiral).

– Načelnik organizacijskega oddelka GŠ JA: TRAMPUŠ Danilo, polkovnik (generalmajor, odstavljen).

– Poveljstvo zaledja JA: glavni kirurg LAVRIČ Božidar, polkovnik; namestnik načelnika veterinarskega oddelka VALENTINČIČ Stane, major; pomočnik glavnega intendanta ŠETRAJČIČ Ferdo, major.

c/ Poveljstvo vojnega območja:

– Poveljnik 5. vojnega območja – Zagreb: mag. KOLŠEK Konrad, generalpolkovnik, 1989–1991.

– Namestnik poveljnika 3. vojnega območja – Skoplje: TROHA Teodor, generalpodpolkovnik, 1989–1991.

– Pomočnik poveljnika 5. VO za politično-pravni sektor: TOMINC Ivo, generalpodpolkovnik, 1989–1990.

č/ Poveljstvo armade – vojne oblasti:

- Poveljnik 7. armade: POTOČAR Stane, generalpodpolkovnik, 1970–1971, (generalpolkovnik).

- Poveljnik flote vojne mornarice: TOMŠIČ Janez, podpolkovnik (kontraadmiral).

- Pomočnik za politično-pravni sektor 1. armade: MENDAŠ Peter, generalmajor, ZABRET Ciril, polkovnik (generalmajor).

- Načelnik štaba 10. armade: STANTE Peter, generalmajor.

- Pomočnik poveljnika za zaledja 1. vojne oblasti: HORVAT Samoel, generalmajor.

- Pomočnik za politično-pravne zadeve 5. vojne oblasti: TOPLAK Ferdinand, generalpodpolkovnik.

- Pomočnik poveljnika za zaledje 5. vojne oblasti: ČRNUGELJ Franc, generalmajor

- Pomočnik za politično-pravne zadeve 7. armade: ZUPANČIČ Anton, generalmajor (generalpodpolkovnik).

d/ Poveljstvo korpusa – vojnega področja:

- Poveljnik 9. korpusa NOVS: BORŠTNAR Jože, rezervni generalmajor.

- Poveljnik 9. korpusa NOVS: POTOČAR Stane, polkovnik (generalpolkovnik).

- Poveljnik 23. korpusa JA: STANTE Peter, polkovnik, 1950–1956, (generalpodpolkovnik)

- Poveljnik vojaškega področja Skoplje: HRIBERNIK Rudolf, generalpodpolkovnik (generalpolkovnik).

- Načelnik štaba vojaškega področja Skoplje: POTOČAR Stane, generalmajor (generalpolkovnik).

- Poveljnik vojnega področja Šibenik: KOČEVAR Franc, generalpodpolkovnik (generalpolkovnik).

- Poveljnik korpusa: HRIBERNIK Rudolf, generalpolkovnik, PEHAČEK Rade, generalpolkovnik, POGLAJEN Franc, generalpolkovnik, SEKIRNIK Janko, generalpolkovnik.

- Poveljnik titograjskega korpusa: KOLŠEK Konrad, generalmajor (generalpolkovnik).

- Poveljnik 13. reškega korpusa: ČAD Marijan, generalpodpolkovnik, 1988–1991.

- Poveljnik 4. sarajevskega korpusa: ZORC Milovan, generalmajor, 1990–1991.

- Poveljnik korpusa VL in PZO Zagreb: ROŽIČ Marjan, generalmajor, 1990–1991.

- Poveljnik vojnopomorskega sektorja: MORETI Fridrih, kapetan bojne ladje, ŠTOK Drago, kapetan bojne ladje (viceadmiral).

- Poveljnik pomorskega sektorja Pulj: POGAČNIK Marjan, kontra-admiral, 1990–1991.
- Politični komisar korpusa: AVBELJ Viktor, rez.generalmajor, DOLNIČAR Ivan, polkovnik (generalpolkovnik), VIPOTNIK Janez, polkovnik.
- Načelnik štaba korpusa KNOJ (prvi): DERMASTJA Marijan, polkovnik, 1946.
- Načelnik štaba 19. korpusa: POTOČAR Stane, generalmajor, 1950–1956, (generalpolkovnik).
- Načelnik štaba korpusa KNOJ: DERMASTJA Marijan, polkovnik.
- Načelnik štaba 13. korpusa: ŽOKALJ Alojz, polkovnik (generalmajor).
- Načelnik štaba vojaškega področja Kragujevac: SEKIRNIK Janko, polkovnik, 1956–1969.
- Načelnik štaba 14. korpusa: VIDMAR Marijan, generalmajor, 1990–1991.
- Načelnik štaba 41. bitoljskog korpusa: KRANJC Marijan, generalmajor, 1989–1990.
- Načelnik štaba 13. kninskega korpusa: REBOLJ Janez, generalmajor, 1990–1991.
- Pomočnik za MPV 9. korpusa: MENDAŠ Peter, polkovnik, 1953 (generalmajor).
- Poveljnik vojaškega okrožja Karlovac: ŠEME Jože, generalmajor.

e/ Poveljstvo divizije:

- Poveljnik 14. divizije NOV in PO Slovenije: KLANJŠEK Jože – Vasja, polkovnik.
- Poveljnik divizije NOV in PO Slovenije: SEMIČ Stane – Daki, polkovnik.
- Poveljnik flote (prvi): TOMŠIČ Janez, kapetan bojne ladje (kontra-admiral).
- Poveljnik varaždinske divizije: NAGODE Jože, polkovnik (generalmajor) ČAD Marijan, polkovnik (generalpodpolkovnik).
- Poveljnik 14. proletarske divizije: JERKIČ Branko, polkovnik (generalpolkovnik), ŠUC Pavle, polkovnik (generalpodpolkovnik).
- Poveljnik 32. divizije: KRAMARIČ Janez, polkovnik (generalmajor).
- Poveljnik 31. mariborske divizije: ROŽANC Leopold, polkovnik (generalmajor).
- Poveljnik 9. kninske divizije: SOTLAR Franc, polkovnik (generalmajor).
- Poveljnik divizije: MIHALIČ Stanko, polkovnik (generalpodpolkovnik), HRIBERNIK Rudolf, polkovnik (generalpolkovnik), JAKOPIČ Albert, polkovnik, OŽBOLT Jože, polkovnik – generalmajor (generalpodpolkovnik), POGLAJEN Franc, polkovnik (generalpolkovnik), POTOČAR Stane,

polkovnik (generalpolkovnik), ROJŠEK Franc, polkovnik (generalmajor), SEKIRNIK Janko, polkovnik (generalpolkovnik), VIDMAR Anton, polkovnik in ŽOKALJ Alojz, polkovnik -generalmajor.

- Poveljnik divizije Vojnega letalstva in protizračne obrambe: PERHAVEC Stanislav, polkovnik, SAVNIK Bojan, generalmajor.

- Poveljnik divizije KNOJ: POLAK Bojan, polkovnik (generalmajor), TAVČAR Franc, podpolkovnik (generalpolkovnik).

- Politični komisar divizije: DOLNIČAR Ivan, podpolkovnik (generalpolkovnik), FRANKO Ivan, podpolkovnik, HAFNER Vinko, polkovnik, HOČEVAR Franc, podpolkovnik, JAKOMIN Jože, podpolkovnik (generalpodpolkovnik), MENDAŠ Peter, podpolkovnik (generalpodpolkovnik), RUDOLF Janko, polkovnik.

- Politični komisar divizije Vojnega letalstva in protizračne obrambe: BOBNAR Stane, podpolkovnik.

- Politični komisar divizije KNOJ: JAPELJ Janez, podpolkovnik, KUČAN Viktor, podpolkovnik (polkovnik).

B/ POLITIČNO-PARTIJSKI VODITELJI IN VODSTVA KPJ – ZKJ V JLA

a/ Člani CK KPJ – ZKJ:

- Člani CK ZKJ (8. kongres, 1964): DOLNIČAR Ivan, generalmajor.

- Član CK ZKJ (10. kongres, 1974): TAVČAR Franc, generalpodpolkovnik.

- Član CK ZKJ (11. kongres, 1978): POTOČAR Stane in TAVČAR Franc, oba generalpolkovnika.

- Član CK ZKJ (12. kongres, 1982): HOČEVAR Ivan in ZUPANČIČ Anton, oba generalmajorja.

- Član CK ZKJ (13. kongres, 1986): GORJANC Milan, polkovnik.

b/ Člani pooblaščenstva KPJ – komiteta ZKJ v JLA:

- Člani pooblaščenstva KPJ v JLA (1953–1958): KVEDER Dušan, generalpodpolkovnik.

- Člani pooblaščenstva KPJ v JLA (1965–1969): DOLNIČAR Ivan, generalmajor.

- Člani komiteja ZKJ v JLA (izvoljeni v prvem mandatu, 1969): DOLNIČAR Ivan, generalpolkovnik, POGLAJEN Franc, generalpolkovnik, po položaju pa še JAKOMIN Jože, generalpodpolkovnik.

- Člani komiteja ZKJ v JLA: sekretarji komitetov in poveljnik armade.

c/ Politični sekretarji KPJ:

- Korpus in poveljstvo Vojnega letalstva in protizračne obrambe: DOLNIČAR Ivan, polkovnik.

- Vojaško področje Novi Sad: MENDAŠ Peter, generalmajor.

- Vojaško področje Ljubljana: TOPLAK Ferdinand, polkovnik.
- Vojaško področje Zagreb: JAKOMIN Jože, polkovnik.
- Vojaška oblast Zagreb: BENČIČ Dragomir in JAKOMIN Jože, generalmajorja.

d/ Sekretarji komiteja ZKJ 9. armade:

- JAKOMIN Jože, polkovnik (prvi mandat).
- ŠKRK Gracijan, polkovnik – generalmajor (drugi mandat).
- PETRIČ Mihael, polkovnik – generalmajor (tretji, četrti in peti mandat).
- HREN Alojz, polkovnik – generalmajor (šesti mandat).
- ZUPANČIČ Anton, generalpodpolkovnik (sedmi mandat).

C/ REPUBLIŠKI ŠTAB TERITORIALNE OBRAMBE SLOVENIJE

a/ Poveljniki: POLAK Bojan, generalmajor (prvi, 1968), HRIBERNIK Rudolf, generalpolkovnik (1974), JERKIČ Branko, generalpodpolkovnik (1977), PETRIČ Mihael, generalpodpolkovnik (1980), KLANJŠČEK Radislav, generalpodpolkovnik (1982), PAVČIČ Edo, generalpodpolkovnik (1985), HOČEVAR Ivan, generalpodpolkovnik (1988).

b/ Načelniki štaba: JAKOPIČ Albert, polkovnik - generalmajor (1968), JERKIČ Branko, generalmajor (1974), KOCIJAN Lado, generalmajor (1977), PETRIČ Mihael, generalmajor (1980), JAKIN Rade, generalmajor (1980), ZORC Milovan, polkovnik (1981), VIDMAR Marijan, polkovnik in OŽBOLT Drago, generalpodpolkovnik.

c/ PŠTO Kosovo – načelnik štaba: OŽBOLT Drago, polkovnik – generalmajor (1984–1989).

d/ Sekretarji za ljudsko obrambo: HRIBERNIK Rudolf, generalpolkovnik, KOČEVAR Franc, generalpolkovnik, ŠETRAJČIČ Ferdo, generalmajor.

D/ RAZMESTITEV POVELJSTEV JA – JLA V SLOVENIJI

a/ GŠ NOV in PO Slovenije:

Pred razpustitvijo 31. maja 1945 je bil GŠ NOV in PO Slovenije sestavljen takole: poveljnik KVEDER Dušan, generalmajor, politični komisar AVBELJ Viktor, polkovnik in načelnik štaba KILIBARDA Mile, polkovnik.

b/ Slovenske enote JA:

Ob razpustitvi NOV in PO Slovenije so 31. maja 1945 v JA prešle naslednje enote:

- 7. slovenski korpus: POGLAJEN Franc, poveljnik, VIPOTNIK Janez, politični komisar in JEZERŠEK Franc, načelnik štaba.

- 9. slovenski korpus: BORŠTNAR Jože, poveljnik, AVBELJ Viktor, politični komisar in DAPČEVIĆ Milutin, načelnik štaba.
- 14. pehotna divizija: KOVAČEVIĆ Ivan, poveljnik, DOLNIČAR Ivan, politični komisar in DOŠENOVIC Mičo, načelnik štaba.
- 15. pehotna divizija: TOMINC Milan, poveljnik, JAKOMENIN Jože, politični komisar in MOJŠKERC Vinko, načelnik štaba.
- 18. pehotna divizija: HRIBAR Janez, poveljnik, HAFNER Vinko, politični komisar in GLIŠA Radomir, načelnik štaba.
- 30. pehotna divizija: BAVEC Tone, poveljnik, ŠUBELJ Jože, politični komisar in ĐUKIĆ Nikola, načelnik štaba.
- 31. pehotna divizija: MATEJKA Evgen, poveljnik, FRANKO Ivan, politični komisar in HORVAT Samoel, načelnik štaba.
- 34. pehotna divizija: KOFLER Franc, poveljnik, GOVORUŠIĆ Drago, politični komisar in TRNINIĆ Milan, načelnik štaba.
- Korpus KNOJ: načelnik štaba DERMASTIJA Marjan, major, KUČAN Viktor, podpolkovnik.
- Divizija (prej slovenska) KNOJ: poveljnik POLAK Bojan, podpolkovnik, od 1946 SEMIČ Stane, polkovnik, nato pa TAVČAR Franc, podpolkovnik; politični komisar JAPELJ Janez, podpolkovnik; namestnik poveljnika TOMINC Milan, podpolkovnik in načelnik štaba TAVČAR Franc, podpolkovnik.
- Poveljniki brigad (politični komisariji): ROJŠEK Franc, podpolkovnik (SMOLNIKAR Vinko, major), HRIBAR Janez, major (ŠKERLJ Stane, major) in KOVAČIĆ Ivan, podpolkovnik (ROBIČ Vjekoslav, major).

E/ OPERATIVNO-TERITORIALNA POVELJSTVA JA–JLA

Slovenijo je po 31. maju 1945 operativno najprej "pokrivala" IV. armada, ki je v vojnoteritorialnem pogledu bila razdeljena na:

- Poveljstvo mesta Ljubljane: poveljnik LOKOVŠEK Ivan, podpolkovnik (od 1946 KOČEVAR Franc, podpolkovnik) in v.d. političnega komisarja TRČEK Anton.
- Poveljstvo ljubljanskega vojaškega področja: poveljnik LOKAR Mirko, major in politični komisar NUSDORFER Alojz, major.
- Poveljstvo mariborskega vojaškega področja: poveljnik ŠVARA Dušan, podpolkovnik in politični komisar LIPUŠ Miroslav.

V poveljstvu 4. armade (poveljnik DAPČEVIĆ Peko, generallajtnant in politični komesar ŠILJEGOVIĆ Boško, polkovnik) so bil: načelnik mobilizacijskega oddelka VRHOVEC Alojzij, polkovnik, poveljnik topništva LEVIČNIK Karl, polkovnik in načelnik operativnega oddelka (od 1946) LAH Milan, podpolkovnik.

Pod poveljstvom 4. armade so bile naslednje enote:

- 31. pehotna divizija: poveljnik KLANJŠEK Jože, podpolkovnik, politični komesar FRANKO Ivan, podpolkovnik in načelnik štaba MRVOŠ

Rade, major. Poveljniki brigad so bili: SULIĆ Ivan, kapetan, LESKOVEC Karel, major, ČERNE Zvonko, major in VOLK Emil, major. Politični komisariji so bili: KVATERNIK Anton, major, LEPNJAK Viktor, kapetan, TOMŠIČ Lojze, kapetan in ŠUŠNJIK Vladimir, kapetan.

- 17. pehotna divizije: poveljnik (od 1946) HRIBERNIK Rudolf, podpolkovnik.

- 23. pehotna divizije: poveljnik (od 1946) POTOČAR Stane, podpolkovnik.

- V 26. diviziji je bil poveljnik brigade MIKLAVČIČ Karlo, kapetan.

V poveljstvu 3. armade (poveljnik NAĐ Kosta, generallajtnant in politični komisar PETRIČEVIČ Branko, polkovnik), je bil načelnik organizacijskega oddelka JEZERŠEK Janez, podpolkovnik. Podrejena in v Vojvodino razmeščena je bila:

- 14. pehotna divizija: poveljnik POGLAJEN Franc, polkovnik, politični komesar DOLNIČAR Ivan, podpolkovnik (od 1946 MENDAŠ Peter, podpolkovnik) in načelnik štaba TURIĆ Mirko, major. Poveljniki brigad so bili: CETINSKI Andrej, major, JAKIČ Josip, kapetan, GODEC Anton, kapetan in TISOVEC Viktor, kapetan. Politični komisariji so bili: KINK Stane, major, JAKOŠ Jože, major, ŠKRK Bojan, major in CVETAN Franc, major. Poveljnik samostojne protitankovske brigade je bil MAJCEN Dušan, podpolkovnik.

V poveljstvu 5. armade je bil poveljnik inženirstva MAROLT Miloš, kapetan. Od 1946 je bil politični komisar 2. proletarske divizije JAPELJ Janez, podpolkovnik.

V poveljstvu 6. armade je bil načelnik štaba PETOVAR Rudolf, polkovnik, poveljnik inženirstva VODUŠEK Jakov, major. Poveljnik brigade 39. divizije je bil MENART Vinko, kapetan.

V poveljstvu 1. tankovske armade je bil načelnik kadrovskega odseka KOČEVAR Franc, podpolkovnik.

V poveljstvu vojne mornarice so bili načelniki oddelkov: MISJAK Franc, major in PIRC Metod, podpolkovnik.

Leta 1948 so bile zaradi neposredne nevarnosti z vzhoda namesto šestih armad formirane vojaške oblasti (I., II., III., V. in VI.) in armade (8., 9., 10. in 12.). Slovenija je spadala pod V. vojaško oblast oziroma 10. armado:

- Poveljstvo V. vojaške oblasti v Zagrebu: poveljnik LEKIĆ Danilo, generallajtnant in politični komisar NIKOLIĆ Vojin, generalmajor (pozneje ŠIBL Ivan, polkovnik), načelnik I. uprave STANTE Peter, generalmajor in poveljnik topništva LEVIČNIK Karel, generalmajor (od 1950 POLAK Bojan, polkovnik). Načelnik 12. uprave je bil GRBIĆ Čedo, polkovnik.

- Poveljstvo 10. armade v Ljubljani: poveljnik BOŽOVIĆ Božo, generallajtnant (od 1950 MANDIĆ Gligorije, generalmajor), politični komisar ĐURIČKOVIĆ Boško, generalmajor (od 1949 GAŽEVIĆ Nikola,

polkovnik), načelnik štaba ŠILJEGOVIĆ Miloš, polkovnik (STANTE Peter, generalmajor), načelnik personalnega oddelka BALAŠ Boris, podpolkovnik, poveljnik topništva INKRET Franc, podpolkovnik in poveljnik zaledja GAČINOVIĆ Risto, podpolkovnik. Načelnik 12. oddelka je bil VIDOVIĆ Lazar, podpolkovnik.

V letu 1950 je 10. armada preoblikovana v 23. strelski korpus v Ljubljani (1950–1956), ki je izgledal takole:

- Poveljnik: STANTE Peter, generalmajor (od 1953 JOVANOVIĆ Radi-voje, generalmajor in KARANOVIĆ Nikola, generalpodpolkovnik).
- Politični komisar: GAŽEVIĆ Nikola, polkovnik.
- Načelnik štaba: HERLJEVIĆ Franjo, polkovnik (od 1953 JOVIĆ Radoslav, generalmajor, SAVIĆ Sreto, polkovnik).

Poveljstvu 23. strelskega korpusa so bile podrejene naslednje enote:

- 1. proletarska strelska divizija: poveljnik PERIČIN Marko, generalmajor (od 1956 KORAC Dušan, generalmajor, od 1959 RAUŠ Stevo, generalmajor) in politični komisar VRBICA Dimitrije, podpolkovnik.
- 32. strelska divizija: poveljnik TRIKIĆ Savo, polkovnik in politični komisar ŠALETIĆ Zarije (KOSOVAC Dmtar, podpolkovnik).
- 60. strelska divizija: poveljnik VISKIĆ Bogdan, polkovnik (od 1953 VOJVODIĆ Gajo, generalmajor, od 1956 ŠČEKIĆ Vlado, generalmajor) in politični komisar VUJOVIĆ Milovan, podpolkovnik.
- 20. tankovska divizija: poveljnik STUPA Bogdan, polkovnik (UJEVIĆ Mate, (od 1953 RADAKOVIĆ Lazo, polkovnik, od 1959 ČORKOVIĆ Dušan, polkovnik, od 1964 VUJATOVIĆ Dušan, generalmajor) in politični komisar UJEVIĆ Mate, podpolkovnik.
- 14. proletarska divizija – Postojna: od 1964 poveljnik VULETIĆ Bruno, generalmajor.

Poveljnik Odreda JA v STT je bil KOČEVAR Franc, polkovnik.

Leta 1956 so se korpusi preoblikovali v vojaška področja, vojaška območja se preimenujejo v armadna območja. Tako je v Ljubljani formirano poveljstvo vojaškega področja Ljubljana, ki je bilo podrejeno V. armadnemu območju v Zagrebu.

- V. armadno območje – Zagreb: poveljnik HAMOVIĆ Rade, generalmajor, pomočnik politično-pravnega sektorja BENČIČ Dragomir, polkovnik - generalmajor.
- Od 1959 se armadna območja preimenujejo v armade, torej V. armada – Zagreb, kjer je za načelnika 1.oddelka postavljen KOČEVAR Franc, polkovnik.

Vojaško področje Ljubljana (1956–1969):

- Poveljnik: KARANOVIĆ Nikola, generalpodpolkovnik, KOSORIĆ Pero, generalpodpolkovnik in SEKIRNIK Janko, generalpodpolkovnik (od 1967).
- Načelnik štaba: VUJOVIĆ Ratko, generalmajor, ŽOKALJ Alojz, polkovnik, JOVANOVIĆ Božidar, generalmajor in MIŠČEVIĆ Milorad, generalmajor (od 1967).

– Pomočnik za politično-pravne zadeve: ŠKEROVIĆ Zarija, generalmajor in TOPLAK Ferdinand, polkovnik (od 1967).

– Pomočnik za zaledje: ZVICER Nikola, polkovnik in BILOBRK Mate, generalmajor.

– Pomočnik za teritorij: ŠVARA Dušan, polkovnik.

Leta 1964 so armadna poveljstva preimenovana v poveljstva armadnih območij.

Leta 1969 so ukinjena vojaška področja, pa so ponovno formirane armade, ki so pokrivalo ozemlje določene republike. Tako je SR Slovenijo pokrivala 9. armada, čigar poveljstvo s sedežem v Ljubljani so sestavljali:

- poveljnik POGLAJEN Franc, generalpodpolkovnik,
- načelnik štaba SEKIRNIK Janko, generalpodpolkovnik,
- pomočnik za teritorijo TAVČAR Franc, generalpodpolkovnik,
- pomočnik za zaledje RADAKOVIĆ Ilija, generalmajor,
- pomočnik za politično-pravne zadeve TOPLAK Ferdinand, polkovnik,
- načelnik operativnega oddelka MIŠČEVIĆ Milorad, polkovnik,
- načelnik varnostnega oddelka VRTAR Avgust, podpolkovnik, (RAK

Zvone, polkovnik)

- sekretar komiteta ZKJ v 9.armadi: JAKOMIN Jože, generalmajor.

V obdobju 1969–1989 so v poveljstvu 9. armade bili:

– Poveljniki: POGLAJEN Franc, generalpolkovnik (1969–1971), PO-TOČAR Stane, generalpolkovnik (1971–1972), TAVČAR Franc, generalpolkovnik (1972–1980), JERKIČ Branko, generalpolkovnik (1980–1985) in VIŠNJIĆ Svetozar, generalpodpolkovnik (1985–1988).

– Načelniki štaba: SEKIRNIK Janko, generalpodpolkovnik, JERKIČ Branko, generalpodpolkovnik, RAŠKOVIĆ Ilija, generalpodpolkovnik, VIŠNJIĆ Svetozar, generalpodpolkovnik in MIRTIC Mirko, generalpodpolkovnik.

– Pomočniki za politično-pravne zadeve: TOPLAK Ferdinand, generalpodpolkovnik, DALJEVIĆ Milan, generalpodpolkovnik, ORO Svetozar, generalmajor, ZUPANČIČ Anton, generalpodpolkovnik, NEGOVANOVIĆ Marko, generalmajor, ŠUNJARA Vinko, generalmajor in TOMINC Ivo, generalmajor.

– Pomočniki za zaledje: RADAKOVIĆ Ilija, generalmajor, JUKIČ Avgust, generalmajor, OŽBOLT Jože, generalpodpolkovnik, RISTIĆ Petar, generalmajor, PAVČIČ Edvard, generalmajor, RAŠETA Andrija, generalmajor in MIHALIČ Stanko, generalpodpolkovnik.

– Pomočniki za teritorij: TAVČAR Franc, generalpodpolkovnik, CETINSKI Andrej, generalmajor in KAIN Alojz, generalmajor.

– Glavni vodja skupine za razpustitev 9. armade v obdobju 1988–1989 je bil KRANJC F. Marijan, polkovnik (generalmajor).

NEIDEOLOŠKI IN GENETSKI ABECEDNI SEZNAM GENERALOV IN ADMIRALOV SLOVENSKEGA RODU

1. AHLIN Alojz, 1926, generalmajor JLA, namestnik načelnika varnostne uprave ZSLO.
2. AJNŠPILER Milorad, 1923, generalmajor JLA, pomočnik načelnika uprave v GŠ JLA.
3. ARMIČ B., pehotni brigadni general BJV.
4. AMBROŽIČ Ladislav, 1908, generalmajor JLA, poveljnik korpusa, načelnik GŠ NOV in PO Slovenije, namestnik poveljnika vojnega letalstva JLA in načelnik vojno-letalskega šolskega centra.
5. AVBELJ Viktor, 1914, rezervni generalmajor JLA, pomočnik političnega komisarja GŠ NOV in PO Slovenije.
6. AVŠIČ Jaka, 1896–1978, generalpodpolkovnik JLA, namestnik poveljnika GŠ NOV in PO Slovenije, poveljnik zaledja JA in vodja Vojaške misije v Berlinu.
7. BALZAR Oto, 1865–?, kontraadmiral AOV.
8. BEBIČ Emilio, pehotni divizijski general bivše jugoslovanske vojske, načelnik štaba 2. armade (1930–1935) in namestnik načelnika GŠ BJV za obveščevalne zadeve.
9. BEBLER dr. Aleš, 1907–1981, rezervni generalmajor JLA, namestnik poveljnika GŠ NOV in PO Slovenije.
10. BELTRAM Bogdan, 1950, brigadir SV (1993), poveljnik pokrajinskega štaba.
11. BENČIČ Dragomir, 1911–1967, generalpodpolkovnik JLA, poveljnik Odreda JNA STT in načelnik uprave ZSLO.
12. BERCE Jože, 1926, generalmajor JLA, poveljnik brigade in pomočnik poveljnika 9. armade.
13. BERKOPEC Jože, 1911–1997, generalmajor JLA, španski borec, načelnik kadrovske uprave ZSLO.
14. BIZJAK Kosta, 1921, generalmajor JLA, pomočnik poveljnika vojaškega področja.
15. BORŠTNAR Jože, 1915, rezervni generalmajor JLA, poveljnik 9. korpusa NOV in PO Slovenije.
16. BOŽIČ Ivan, 1894–1962, generalmajor JLA, predavatelj vojaške geografije.
17. BRIDIGA Karel, 1862–?, kontraadmiral AOV.
18. BROVET Stanislav, 1930, admiral JLA, načelnik II. uprave GŠ JLA in namestnik ZSLO (1988–1992).

19. BROZ Josip – TITO, 1892–1980, generallajtnant Rdeče armade, maršal Jugoslavije, vrhovni poveljnik NOVJ in JLA. Zavestno se je čutil Hrvata oziroma Jugoslovana.
20. BUTARA Miha, 1922, generalmajor JLA, poveljnik vojaškega okrožja Ljubljana in republiški sekretar za LO SR Slovenije.
21. CAHARIA Jožef, kontraadmiral AOV.
22. CAPRIVI (KOPRIVA) Von Georg Leo, 1831–1899, grof, general NV in nemški kancler. Verjetno je vedel za svoje slovenske korenine, vendar se ni čutil Slovenca.
23. CASSINI (KACIN) Oskar, 1837–?, kontraadmiral AOV.
24. CETINSKI Andrej, 1921–1997, generalmajor JLA, poveljnik vojaškega okrožja Ljubljana in pomočnik poveljnika 9. armade.
25. CHESAREK (ČEŠAREK) J. Ferdinand, 1914–1993, armadni general AmV (Four Stars General), poveljnik zaledja kopenske vojske in vojaški predstavnik ZDA pri OZN. Ponosen je bil na slovensko poreklo.
26. CVELBAR Viktor, 1923, generalmajor JLA, načelnik štaba in poveljnik divizije.
27. ČAD Marijan, 1932, generalpodpolkovnik JLA, poveljnik divizije in 13. reškega korpusa (1991).
28. ČERNI Josip, 1903, admiral JLA, poveljnik JVM (1943–1950) in pomočnik načelnika GŠ JLA (1950–1960).
29. ČIŽMEK Boris, 1919, generalmajor JLA, poveljnik Ljudske milice SR Slovenije.
30. ČRNUGELJ Franc, 1921, generalmajor JLA, načelnik uprave tehnične službe GŠ JLA.
31. DEKANEVA Linus, 1884–?, pehotni brigadni general bivše jugoslovanske vojske, poveljnik pehote Jadranske divizije.
32. DENNING Henrich, kontraadmiral AOV.
33. DETELA dr. Avgust, zdravnik – generalmajor bivše jugoslovanske vojske.
34. DEŽMAN Anton, 1920–1977, generalmajor JLA, poveljnik brigade in direktor vojaške industrije.
35. DOLENC Anton, 1871–?, komodor bivše jugoslovanske vojske.
36. DOLNIČAR Ivan, 1921, generalpolkovnik JLA, podsekretar in pomočnik ZSLO (1967–1979).
37. DOMAJNKO E., pehotni brigadni general BJV.
38. DREXEL Artur, 1865–?, kontraadmiral AOV.
39. FAGANEL Jordan, 1916–1985, generalpodpolkovnik JLA, načelnik vojaške letalske akademije in Direktor zvezne uprave za letalski promet.
40. FAYENC Henrich, 1836–?, kontraadmiral AOV.
41. GABROVEC Alojz, 1923, generalmajor JLA, poveljnik brigade in načelnik uprave TSI. GŠ JLA.
42. GLAS Anton, 1849–?, podmaršal AOV.

43. GLOBOČNIK Gustav, 1851–1946, podmaršal AOV.
44. GLOBOČNIG (GLOBOČNIK) Odillo, 1904–1945, generallajtnant policije in višji esesovski vodja nemškega Wehrmachta. Bil na seznamu vojnih zločincev tudi proti Slovincem! Ni se čutil Slovenca, zato je spremenil priimek. Omenjen v Enciklopediji Slovenije
45. GORINŠEK Karlo, 1943, generalbojnik HV, poveljnik operativne cone.
46. GORKIČ Dušan, 1922, generalmajor JLA, načelnik operativnega oddelka 9. armade.
47. GRABNAR Marjan, 1951, brigadir SV (1997).
48. GRUND Miroslav, 1870–?, komodor BJV.
49. GUTMAN Albin, 1947, generalpodpolkovnik SV (1997), načelnik RŠTO in GŠ SV 1993–1998, glavni inšpektor SV (1998).
50. HAUS Anton, 1851–1917, veliki admiral AOV (1916) in poveljnik avstro-ogrske vojne mornarice.
51. HAUSER Maks, 1859–?, kontraadmiral AOV.
52. HEINZ Franc, 1841–?, kontraadmiral AOV.
53. HEINZ Marij, 1839–?, kontraadmiral AOV.
54. HOČEVAR dr. Anton, sanitetni brigadni general bivše jugoslovanske vojske.
55. HOČEVAR Ivan, 1933, generalpodpolkovnik JLA, poveljnik TO Slovenije in pomočnik poveljnika VL-PZO.
56. HORVAT Samoel, 1924–1995, generalpodpolkovnik JLA, pomočnik poveljnika 9. armade.
57. HREN Alojz, 1924, generalmajor JLA, predsednik komiteja ZKJ 9. armade.
58. HRIBERNIK Rudolf, 1921, generalpolkovnik JLA, poveljnik ljubljanskega vojaškega področja in TO Slovenije,
59. INKRET Franc, 1914–1978, generalpodpolkovnik JLA, načelnik uprave topništva ZSLO.
60. JABLONSKY Josip pl. Monte Berico, 1806–1876, baron in podmaršal AOV, poveljnik Prage.
61. JAKIČ Ivan, 1913–1987, generalmajor JLA, poveljnik vojaškega okrožja Ljubljana.
62. JAKIČ Jože, 1921, generalpodpolkovnik JLA, načelnik šolskega centra in uprave ABKO GŠ JLA.
63. JAKIN Radoslav, 1924, generalmajor JLA, načelnik RŠTO Slovenije, 1924.
64. JAKOMIN Jože, 1918–1985, generalpodpolkovnik JLA, predsednik komiteta ZKJ 9. armade.
65. JANEŽ Ferdinand, 1886–?, topniški brigadni general bivše jugoslovanske vojske, poveljnik topništva Dravske divizije.
66. JEHART mag. Alojz, 1948, brigadir SV (1994), namestnik načelnika GŠ SV 1998.

67. JELAČIN Stanko, 1904–1960, generalmajor JLA, načelnik artilerijskega šolskega centra JLA.
68. JERKIČ Branko, 1925, generalpolkovnik JLA, poveljnik TO Slovenije in 9. armade (1980–1985).
69. JERKIČ Miroslav, 1928, generalpodpolkovnik JLA, načelnik intendantske uprave GŠ JLA.
70. JERMAN Drago, 1919, generalmajor JLA, načelnik štaba in poveljnik divizije.
71. KAJIN Alojz, 1924, generalmajor JLA, pomočnik poveljnika 9. armade.
72. KARDELJ Edvard, 1910–1979, rezervni generalpolkovnik JLA, član VŠ NOV in PO Jugoslavije.
73. KAVAR Janez, 1950, brigadir SV (1998).
74. KERN Ivan, 1898–1991, kontraadmiral JLA, poveljnik vojne mornarice NOV Jugoslavije (1945).
75. KERN Karel, 1828–?, častni kontraadmiral AOV.
76. KIDRIČ Boris, 1912–1953, rezervni generalpodpolkovnik JLA, politični komisar GŠ NOV in PO Slovenije.
77. KILLAR Adolf, 1887–1939, pehotni brigadni general, pomočnik poveljnika bregalniškega divizijskega območja.
78. KLANJŠČEK Radislav, 1925–1984, generalpodpolkovnik JLA, načelnik uprave OME v GŠ JLA in poveljnik TO Slovenije.
79. KLISARIČ mag. Rade, 1955, brigadir SV (1994).
80. KLOBUČAR Vilim, + 1939, pehotni brigadni general BJV.
81. KOBAL dr. Rudolf, 1887–?, zdravnik, sanitetni brigadni general bivše jugoslovanske vojske, načelnik internega oddelka glavne vojne bolnice v Beogradu.
82. KOCH (KOH) Metod, 1874–1952, kontraadmiral BJV, prvi poveljnik mornarice SHS/kraljevine Jugoslavije.
83. KOCIJAN Lado, 1925, generalmajor, JLA načelnik RŠTO Slovenije in pomočnik poveljnika 9. armade
84. KOČEVAR Franc, 1918, generalpolkovnik JLA, poveljnik šibenskega vojaškega področja in republiški sekretar za LO SR Slovenije.
85. KODRIČ Rudi, 1920–1999, generalmajor JLA, poveljnik divizije.
86. KOGOJ Vladimir, 1923, generalmajor JLA, načelnik štaba divizije in operativnega oddelka 9. armade.
87. KOLB Vjekoslav, 1901–1980, generalpodpolkovnik JLA, načelnik kabineta ZSLO.
88. KOLŠEK mag. Konrad, 1933, generalpolkovnik JLA, načelnik I. uprave GŠ JLA, poveljnik 5. vojaškega območja v Zagrebu (1989–1991).
89. KOPINIČ Josip, 1911–1997, viceadmiral sovjetske vojne mornarice, vodja sovjetskega OC v Zagrebu, polkovnik JLA, direktor Uljanika v Puli in Litostroja v Ljubljani.

90. KOVAČIČ Božidar, 1920, generalmajor JLA, načelnik vojnotehničnega šolskega centra v Zagrebu.
91. KRAIGHER Boris, 1914–1967, rezervni generalpodpolkovnik JLA, politični komisar GŠ NOV in PO Slovenije.
92. KRAINZ (KRAJNC) Viktor, 1847–1915, generalmajor AOV, poveljnik mesta Krakow.
93. KRAJNC mag. Viktor, 1951, brigadir SV (1997).
94. KRALJ dr. Franc, 1831–?, zdravnik, generalmajor AOV.
95. KRAMARIČ Janez, 1923–1979, generalmajor JLA, poveljnik divizije in pomočnik poveljnika armade.
96. KRANJC F. Marijan, 1935, generalmajor JLA, načelnik operativno-učnega oddelka 9. armade, glavni vodja skupine za razpustitev 9. armade in načelnik štaba 41. korpusa v Bitolju (1990).
97. KRAUT Božidar, 1901–1967, generalpodpolkovnik JLA, načelnik štaba poveljstva topništva JA in tehnične uprave GŠ JLA.
98. KRENER Franc, 1898–1973, brigadni general (1945) in poveljnik slovenske narodne vojske (domobrancev in četnikov).
99. KRKOVIČ Anton, 1956, brigadir SV (1993), poveljnik posebne brigade Moris 1990–1994.
100. KRMELJ Maks, 1910, rezervni generalmajor JLA, član IO OF Slovenije.
101. KRMELJ Vincenc, 1927–1982, generalpodpolkovnik JLA, poveljnik divizije in načelnik poveljniško-štabne akademije.
102. KVEDER Dušan, 1915–1966, generalpodpolkovnik JLA, kapetan španske mednarodne brigade, poveljnik GŠ NOV in PO Slovenije, načelnik uprave GŠ JLA in glavni urednik Vojne enciklopedije
103. LAH Milan, 1913–1999, generalmajor JLA, namestnik načelnika GŠ NOV in PO Slovenije, načelnik katedre višje vojaške akademije JLA in načelnik štaba poveljstva mesta Beograda.
104. LANGERHOLC Otmar, 1885–?, pehotni brigadni general bivše jugoslovanske vojske, poveljnik pehote Moravske divizije v Nišu.
105. LAVRIČ Janez pl. Zaplaz, 1850–1941, podmaršal AOV.
106. LEBER Rodolfo Raimundo, vicekomodoro argentinske vojske, oficir za zveze.
107. LEKSON (LEKŠAN) S. John, 1917–1992, generalmajor AmV, poveljnik padalske divizije. Ponosen na slovensko poreklo.
108. LESKOŠEK Franc, 1897–1983, rezervni generalpodpolkovnik JLA, prvi poveljnik GŠ NOV in PO Slovenije in član VŠ NOV in PO Jugoslavije.
109. LEVIČNIK Karel, 1900–1967, generalpodpolkovnik JLA, načelnik štaba topništva JA in uprave topništva GŠ JLA.
110. LIKOSER Josef, 1839–?, generalmajor AOV.
111. LIPIČ Ladislav, 1951, brigadir SV (1998).

112. LOKAR Anton, generalštabni brigadni general BJV, načelnik štaba 4. armade.
113. LOKOVŠEK Ivan, 1913, generalmajor JLA, poveljnik mesta Ljubljane in Ljudske milice SR Slovenije.
114. LOVŠIN Andrej, 1960, brigadir SV (1994), direktor VOMO 1990–1994.
115. LUKANC M., pehotni brigadni general BJV.
116. LUTERTI Julijan, kontraadmiral BJVM.
117. MAČEK Ivan, 1908–1992, rezervni generalmajor JLA, politični komisar in poveljnik GŠ NOV in PO Slovenije, načelnik Ozne in predsednik republiške skupščine SR Slovenije.
118. MAISTER Rudolf - VOJANOV, 1874–1934, general slovenske vojske (1. novembra 1919) in divizijski general bivše jugoslovanske vojske.
119. MALNARIČ Jože, 1917, generalpodpolkovnik JLA, načelnik I. uprave GŠ JLA.
120. MARČIČ Karel, 1891–1972, generalpodpolkovnik JLA, prvi načelnik vojnogeografskega inštituta JLA.
121. MARINČEK Tone, 1916–1975, generalmajor JLA, načelnik propagandnega oddelka GŠ NOV in PO Slovenije in načelnik finančne uprave ZSLO.
122. MARINKO Miha, 1911–1983, rezervni generalmajor JLA, prvi politični komisar GŠ NOV in PO Slovenije.
123. MARTINČIČ Miroslav, pehotni brigadni general bivše jugoslovanske vojske.
124. MEDVEŠČEK dr. Adolf, 1911–1987, generalmajor JLA, upravnik vojaške bolnice v Ljubljani.
125. MENDAŠ Peter, 1919, generalpodpolkovnik JLA, namestnik načelnika uprave ZSLO.
126. MERLAK Jože, 1917–1970, generalmajor JLA, načelnik štaba vojaškega področja Ljubljane.
127. MERZEL Dušan, 1938, generalmajor JLA, načelnik operatike Šole narodne obrambe (1992).
128. MICKL (MIKL) Johann, 1893–1945, generalporočnik Wehrmachta, poveljnik ("Plave") divizije. Spremenil priimek, ker se je sramoval slovenskega porekla.
129. MIHALIČ Stanko, 1926–1998, generalpodpolkovnik JLA, načelnik uprave oklepno-mehaniziranih enot GŠ JLA in pomočnik poveljnika 9. armade za zaledje.
130. MILENKOVIČ Beno, 1869–?, kontraadmiral AOV.
131. MILOŠEVIČ Vladimir, 1940, brigadir SV (1994), poveljnik pokrajinskega štaba.
132. MIRTIC Mirko, 1929, generalpodpolkovnik JLA, načelnik šolskega centra TRE (topniško-raketnih enot) in PZO, načelnik Šole operatike in načelnik štaba 9. armade.

133. MIŠICA Vladimir, 1916–1991, generalmajor JLA, poveljnik divizije in načelnik oddelka armade.
134. MORELJ dr. Marijan, 1916–1972, generalmajor JLA, načelnik oddelka vojnomedicinske akademije.
135. NAGODE Jože, 1926–1974, generalmajor JLA, načelnik štaba in poveljnik divizije.
136. NOVAK Žiga pl. Josip, 1772–1860, baron in podmaršal AV, divizionar – poveljnik Slavonije.
137. OMAHEN Ivan, 1923, generalmajor JLA, načelnik gradbene uprave ZSLO.
138. OŽBOLT Drago, 1931–1994, generalpodpolkovnik JLA, načelnik PŠTO Kosovo in RŠTO Slovenije.
139. OŽBOLT Jože, 1922, generalpodpolkovnik JLA, poveljnik divizije in načelnik štaba 9. armade.
140. PACHNER Pavel, 1870–?, kontraadmiral AOV.
141. PAVČIČ Edvard, 1929, generalpodpolkovnik JLA, pomočnik poveljnika 9. armade in poveljnik TO Slovenije.
142. PAVLOVIC (PAVLOVIČ) Tomas Gabriel, vicekomodor argentinske vojske, vojaški pilot.
143. PEHAČEK Rado, 1913–1985, generalpolkovnik JLA, poveljnik korpusa in ljubljanskega vojaškega področja.
144. PETERCA dr. Miroslav, 1926, generalmajor JLA, načelnik vojno-geografskega inštituta JLA.
145. PETERKA Franc, 1927, generalmajor JLA, poveljnik gardne brigade, namestnik načelnika kadrovske uprave ZSLO.
146. PETRIČ Miha, 1924, generalpodpolkovnik JLA, predsednik komiteja ZKJ 9. armade in poveljnik TO Slovenije.
147. PETROVIC (PETROVIČ) F. William, 1913–1991, kontraadmiral AmV, direktor oddelka za modernizacijo vojne mornarice ZDA. Ponosen na slovensko poreklo staršev.
148. PEZDIRTZ (PEZDIRC) W. Joseph, 1924–1990, generalmajor AmV, poveljnik divizije. Ponosen na slovensko poreklo rodovine.
149. PINTER Maksimilijan, 1834–?, kontraadmiral AOV.
150. PIRC Franc, 1899–1954, generalmajor JLA, prvi poveljnik vojnega letalstva NOVJ in JA.
151. PIVEC, kontraadmiral AOV, mornariški generalni komisar.
152. PLESNIČAR Milan, divizijski general BJV.
153. PODBREGAR dr. Iztok, 1962, generalpodpolkovnik SV (1999), načelnik GŠ SV 1998.
154. POGAČAR Franc, 1887–?, topniški brigadni general BJV, poveljnik topništva Savske divizije.
155. POGAČNIK Marjan, 1941, kontraadmiral JLA, poveljnik vojnomorskega sektorja Pulja (1991).

156. POGATSCHNIGG (POGAČNIK) Rihard, 1838–1895, častni kontraadmiral AOV, začetnik torpedistike.
157. POGLAJEN Franc, 1916–1999, generalpolkovnik JLA, načelnik Vojne šole in poveljnik 9. armade.
158. POLAK Bojan, 1919, generalmajor JLA, poveljnik divizije KNOJ-a in (prvi) poveljnik TO Slovenije.
159. POLC Karel, pl. Ruttersheim, 1819–1884, generalmajor AOV, poveljnik brigade.
160. POLIČ Marijan, viceadmiral BJVM, poveljnik vojne mornarice kraljevine Jugoslavije od 1934 generalmajor AOV.
166. PREZELJ Ivan - Andrej, 1895–1973, brigadni general in poveljnik slovenske kraljevske vojske v domovini – četnikov (1944).
167. RAČIČ Anton, kontraadmiral AOV.
168. RAČIČ Jurij, generalmajor (superior) AOV.
169. RADEY (RADEJ) Konstatin, 1868–?, kontraadmiral AOV.
170. RAJH Mirko, pehotni brigadni general bivše jugoslovanske vojske.
171. RAKOVEC John Jeffrey, pl. Raigersfeld, 1770–1844, kontraadmiral angleške vojne mornarice. Verjetno se je zavedal slovenskih korenin. Rodovina omenjena v Enciklopediji Slovenije.
172. RAKUŠA Metod, 1889–?, pehotni brigadni general bivše jugoslovanske vojske, poveljnik pehote Bosanske divizije v Tuzli.
173. REBOLJ Janez, 1937, generalmajor JLA, načelnik štaba 9. kninskega korpusa (1991).
174. RENČELJ Bogdan, 1928, generalpodpolkovnik JLA, vojaški ataše v Parizu, načelnik kabineta ZSLO in načelnik operatike Poveljniškoštabne akademije.
175. RODIGER Emil, 1832–?, kontraadmiral AOV.
176. ROJŠEK Franc, 1914–1975, generalmajor JLA, poveljnik divizije in pomočnik poveljnika korpusa.
177. ROZMAN Franc - Stane, 1912–1944, generallajtnant NOV in PO Slovenije, poveljnik GŠ NOV in PO Slovenije.
178. ROŽANC Leopold, 1935, generalmajor JLA, poveljnik 31.divizije v Mariboru in pomočnik poveljnika 1. armade.
179. ROŽIČ Marijan, 1938, generalmajor letalstva JLA, poveljnik 5. korpusa VL in PZO Zagreb.
180. RUPNIK dr. J. Edward, 1924, kontraadmiral AmV, poveljnik sanitetnega korpusa mornarice ZDA.
181. RUPNIK Leon – Lav, 1880–1946, divizijski general bivše jugoslovanske vojske, načelnik štaba 1.skupine armade (1941), poveljnik in generalni inšpektor slovenskih domobrancev (1941–1945).
182. RUSTJA Franjo, 1916, viceadmiral JLA, poveljnik vojnopomorskega področja in načelnik šolskega vojnomoarnariškega centra.

183. SAKELI (ŽAKELJ) Valentino, 1923–1998, generalmajor italijanske vojske, poveljnik pomožne policije v Julijski krajini in vojni ataše republike Italije v CSSR.
184. SALCHER Richard, 1875–?, kontraadmiral BJV, poveljnik 3. pomorsko-obalne cone v Boki Kotorski.
185. SAVNIK Bojan, 1930–1976, generalmajor letalstva JLA, poveljnik letalske divizije in načelnik štaba korpusa VL – PZO (vojnega letalstva in protizračne obrambe) v Mostarju.
186. SCHAFFER (ŠAFER) Karel - Maksimilijan, 1831–1904, kontraadmiral AOV, poveljnik vojnopomorske akademije na Reki.
187. SCHEMUA (ŽEMVA) Blasius (Blaž) pl. Johann, 1856 (1859)–?, baron in podmaršal AOV, načelnik GŠ AOV.
188. SCHIFRER (ŠIFRER) dr. Janez, 1845–?, sanitetni generalmajor AOV, načelnik korpusne sanitete.
189. SCHONTA (ŠONTA, ŽONTA) Karel, pl. Seedank, 1841–1911, kontraadmiral AOV.
190. SCHWARZL Kamilo, 1865–?, kontraadmiral AOV.
191. SCHUSTERSCHITSCH (ŠUSTERŠIČ) Alojz (Vekoslav), 1867–?, kontraadmiral AOV.
192. SCODNIK (ŠKODNIK) Francesco (Franc), 1804–1877, generalmajor italijanske vojske.
193. SEIDENSACHER Karel, 1862–?, viceadmiral AOV.
194. SEKIRNIK Janko, 1921–1996, generalpolkovnik JLA, načelnik štaba 9. armade, namestnik načelnika GŠ JLA za TO.
195. SENIČAR pl. Pavel, 1760–1830, baron in generalmajor AOV, poveljnik garnizije v Osijeku.
196. SKRIBE Viktor, 1843–?, podmaršal AOV.
197. SKUBIC V. Vladimir, pehotni brigadni general BJV.
198. SLAPAR Janez, 1949, rezervni generalmajor TO Slovenije (1991), načelnik RŠTO Slovenije (1990–1993).
199. SOTLAR Franc, 1919–1985, generalmajor JLA, predavatelj v višji vojni akademiji in poveljnik divizije.
200. STANTE Peter, 1914–1980, generalpodpolkovnik JLA, načelnik štaba 9. armade in poveljnik korpusa.
201. STEINER dr. Adolf, 1847–1910?, mornariški štabni zdravnik, generalmajor AOV.
202. ŠEME Jože, 1916–1998, generalmajor JLA, načelnik štaba divizije in poveljnik vojaškega okrožja Ljubljana.
203. ŠETRAJČIČ Ferdo, 1916–1992, generalmajor JLA, načelnik uprave ZSLO in sekretar za LO SR Slovenije.
204. ŠIRCA Friderik (SAVIN Risto), 1859–1948, generalmajor AOV.
205. ŠKRK Gracijan, 1925, generalmajor JLA, poveljnik VO Ljubljana in predsednik komiteta ZKJ 9. armade.

206. ŠTEINER Alojz, 1957, brigadir SV (1998).
207. ŠTOK Drago, 1929, viceadmiral JLA, poveljnik vojnopomorskega področja in pomočnik načelnika GŠ JLA za vojno mornarico.
208. ŠUC Pavle, 1925, generalpodpolkovnik JLA, poveljnik divizije in načelnik I. uprave GŠ JLA.
209. ŠULIGOJ Bojan, 1957, brigadir SV (1996).
210. ŠVAJNCER J. Janez, 1948, brigadir SV (1994), direktor uprave MORS, zgodovinar.
211. ŠVARA Dušan, 1918, generalpodpolkovnik JLA, pomočnik poveljnika vojaškega področja Ljubljana in 9. armade.
212. TAVČAR Franc, 1920, generalpolkovnik JLA, načelnik štaba in poveljnik 9. armade (1972–1980).
213. TEGETTHOFF pl. Viljem, 1827–1871, baron in viceadmiral AOV, poveljnik avstro-ogrske vojne mornarice.
214. TEUSCHL Kamilo, 1864–?, kontraadmiral AOV.
215. TOMINC Ivo, 1934–1992, generalpodpolkovnik JLA, direktor Narodne armije, pomočnik poveljnika 9. armade in 5. vojaškega območja.
216. TOMŠE Franc, pehotni brigadni general, načelnik štaba 5. armade.
217. TOMŠE Joža pl. Savskidolski, 1850–1937, podmaršal AOV, predsednik tehničnega vojnega komiteja na Dunaju.
218. TOMŠIČ Janez, 1909–1987, kontraadmiral JLA, poveljnik flote JVM in načelnik vojnopomorskega šolskega centra v Divuljah.
219. TRAMPUŠ Danilo, 1901–1992, generalmajor JLA, načelnik uprave v GŠ JLA.
220. TRIULZI pl. Anton, 1863–?, kontraadmiral AOV.
221. TROHA Teodor, 1933, generalpodpolkovnik JLA, načelnik šolskega centra ABKO in uprave ABKO v GŠ JLA in namestnik poveljnika 3. vojaškega območja v Skoplju.
222. TURNER Franc, 1916–1997, generalmajor JLA, načelnik I. oddelka varnostne uprave ZSLO.
223. ULEPIČ Zdenko, 1906, generalpolkovnik JLA, poveljnik vojnega letalstva JLA in pomočnik ZSLO.
224. VALENČIČ pl. Alfred, ?–1892, podmaršal AOV.
225. VALENČIČ pl. Anton, 1796–1892, generalmajor AOV.
226. VAUHNİK Vladimir, 1896–1955, brigadni general, vojaški ataše bivše jugoslovanske vojske v Berlinu, vodja obveščevalne mreže BBZ v Ljubljani, namestnik poveljnika četniške vojske v Sloveniji (1944).
227. VESIČ Alojz, 1931–1994, generalpodpolkovnik JLA, pomočnik načelnika GŠ JLA za elektroniko.
228. VIDITZ (VIDIC) Alois, pl. Auenstein, 1836–?, baron in generalmajor AOV.
229. VIDMAR Marijan, 1936, generalmajor JLA, načelnik štaba RŠTO Slovenije in 14. korpusa v Ljubljani.

230. VONČINA Vitus, 1867–?, kontraadmiral AOV.
231. VRTAR mag. Avgust, 1926–1999, generalpolkovnik JLA, načelnik visoke vojaškopolične šole in pomočnik ZSLO za znanstveno-raziskovalno delo (1981–1986).
232. VUČAR Franc, 1875–?, kontraadmiral BJVM, poveljnik 1. pomorsko-obalne cone v Kraljevi.
233. WICKERHOUSER Viktor, ?–1940, kontraadmiral AOVM - vice-admiral BJVM, poveljnik JVM (1929–1932).
234. WIDMAYER Franc, 1764–1831, baron in generalmajor AV, poveljnik liškega odreda.
235. WILFAN (VILFAN) Alfonz, 1872–?, kontraadmiral AOV.
236. WIPLINGER Anton, 1830–?, kontraadmiral AOV.
237. WISSIAK (VIZJAK) Alfonz, kontraadmiral AOV.
238. WISSIAK (VIZJAK) Julij, kontraadmiral AOV.
239. ZABRET Ciril, 1935, generalmajor JLA, pomočnik poveljnika 1. armade za politično-pravne zadeve.
240. ZAJC Henrich pl. Treffen, 1870–?, kontraadmiral AOV.
241. ZAVRŠNIK Alojz, 1953, brigadir SV (1999).
242. ZGONC Anton, 1914, generalmajor JLA, pomočnik poveljnika korpusa.
243. ZIEGLER (CIGLER) Lucian, kontraadmiral AOV.
244. ZLATOPER J. Ronald, 1942, admiral flote AmV (Admiral four stars), poveljnik pacifiške flote (1994). Ponosen na slovensko poreklo staršev. Javno podpira Republiko Slovenijo.
245. ZORC Milovan, 1935, generalmajor JLA, načelnik RŠTO Slovenije, poveljnik divizije in korpusa.
246. ZUPAN Peter, 1944, brigadir SV (1993), pomočnik načelnika GŠ.
247. ZUPANC Alojz, 1927, generalmajor JLA, načelnika operativno-učnega oddelka 5. armade.
248. ZUPANČIČ Anton, 1927, generalpodpolkovnik JLA, predsednik komiteta ZKJ 9. armade.
249. ZUPANČIČ Viktor, 1931–1997, generalmajor JLA, direktor zvezne uprave kontrole letenja.
250. ŽABKAR dr. Anton, 1935, prvi doktor vojaških znanosti (JLA), kapitan SV (1993), profesor FDV.
251. ŽOKALJ Alojz, 1918, generalmajor JLA, poveljnik divizije in načelnik štaba korpusa.

ZAKLJUČEK

Iz povedanega je mogoče strniti naslednje:

1. Antropologija vojaške inteligence je tesno povezana z razvojem vojske oziroma vojaške organizacije, na kar so odločilno vplivale tehnološke inovacije in vojne – vojaški spopadi.

2. Vojske so navadno vodili poglavarji oziroma izbrani poveljniki, ki so pripadali posebni vojaški kasti (sloju). Pripadniki teh kast so tudi dejanski predhodniki sedanjega častniškega sloja oziroma vojaške inteligence. Iz zgodovine so poznane naslednje vojaške kaste: kšatriji (Indija), evpatridi in hetere (Grčija), "neumrljivi" (Perzija), spartiatii (Šparta), hopliti (Atene), patriciji, ekviti in legionarji (Rim), hipaspisti (Bizanc), husiti (Mongolija), janičarji (Turčija), milites, vitezi (srednjeveške evropske države) itd.

3. Najprej so obstajale kopenske vojske (pehota in konjenica), šele pozneje vojne mornarice, s tem pa tudi poveljniki pehote, konjenice in vojne mornarice.

4. Prva redna oziroma profesionalna (najemniška) vojska je bila staroegiptovska, ki je imela tudi šolani oziroma profesionalni poveljniški kader.

5. Prvo stalno državno oziroma nacionalno vojsko (armado) je ustanovil 1445 francoski kralj Karl VII. Ta datum tudi pomeni dejanski začetek oblikovanja vojaške inteligence kot profesionalne elite (sloja izobražencev, predvsem iz vladajočega plemiškega oziroma novega meščanskega razreda), ne pa več kaste izbrancev (plemičev, vitezov in podobnih).

6. Uvajanje smodnika oziroma strelnega orožja in parnega stroja je predstavljalo revolucionarni preobrat tudi pri oblikovanju nacionalnih armad in vojno-politične strategije. Znatno se je spremenila tudi taktika bojevanja. Oblikovali so se novi rodovi in zvrsti, obenem pa so se povečale tudi vojaške formacije.

7. Dve svetovni in številne lokalne vojne so narekovale intenziven tehnološki razvoj, pa so svetovne velesile z uporabo atomskega orožja in raketno-laserske in vesoljske tehnike dosegle točko planetarne katastrofe. To je vplivalo na razvoj številnih doktrin, kot so: hladna vojna, nekonvencionalna vojna ali spopadi raznih intenzivnosti, informacijska vojna, vojna zvezd in podobno.

8. Poveljnikom plemenskih, pa tudi nacionalnih armad, so že od začetka podeljevali razne nazive in čine, kot so: turtan (Asirci), strateg (Atenci), legat, konzul in magister militum (Rimljani), knez, vojvoda in kapetan (Slovani). Od 1460 so naziv generala prvi začeli uporabljati

Francozi, čin admirala so prvi uvedli v vojno mornarico arabski pomorščaki, v Evropi pa so čin admirala prvi uporabili Siciljci v dvanajstem stoletju.

9. S šolanjem častnikov so najprej začeli v vojnih mornaricah. Tako je že 1506 v Benetkah obstajala mornariško-topniška šola. V Franciji je bila 1669 oblikovana prva pomorska šola, 1764 pa prva konjeniška šola. Prva vojna akademija KoV je bila ustanovljena 1806 v Nemčiji, vojnega letalstva pa 1920 v Veliki Britaniji. Prva višja (dvoletna) vojna akademija (Staff College) je oblikovana 1930 v Veliki Britaniji, v Rusiji pa je bila istočasno ustanovljena prva generalštabna akademija.

10. Za prvo vojnoteoretično delo štejemo razpravo Kitajca Sun Cu Vuja *Veščina vojevanja*. Znana je tudi razprava rimskega zgodovinarja Vegacija iz četrtega stoletja z naslovom *Razprava o vojnih veščinah*.

11. Vojaška znanost je bila oblikovana v osemnajstem stoletju, ko je angleški vojni teoretik in general Henry Lloyd (1729–1783) postavil teoretične temelje strategije kot temeljne veje vojne veščine oziroma vojaške znanosti. Njegovo delo sta dopolnila nemški vojaški teoretik in general Karl von Clausewitz z delom *O vojni* (Vom Kriege) ter francoski baron in general Anrie de Jomini z delom *Pregled vojne veščine* (Precis de l'art de la Guerre). Clausewitz je tudi znan po definiciji, da je "vojna nadaljevanje politike z drugimi sredstvi".

12. Vojaško znanost obravnavajo (velesile in večje države) kot samostojni del znanosti ali pa (v manjših državah) kot del družboslovnih znanosti. Vojaška znanost moderne jedrske in vesoljske dobe je vsekakor kompleksna znanstvena disciplina, ki načelno zajema štiri osnovne vede, in sicer: vojno veščino, vojnotehnične, vojnodružbene in vojnomedicinske vede, te pa številne podvede in discipline. Tako vojno veščino predstavljajo naslednje podvede: strategija, operatika, taktika, vojna organizacija, vojni menedžment, vodenje in poveljevanje, logistika, vojna administracija, vojna zgodovina in geografija in vesoljska geofizika.

13. Ker ima svojo vojsko, Slovenija potrebuje tudi svojo avtohtono vojaško znanost, seveda, kot del družboslovnih znanosti. Obramboslovje ne more nadomestiti vojaške znanosti kot take. Vojaško stroko je potrebno prepustiti kvalificiranim vojaškim strokovnjakom, ki bodo na novo postavili temelje slovenske vojaške znanosti. Tako bodo odpadle razne nestrokovne improvizacije in "inovacije", da slovenska vojska nima svoje lastne vojne doktrine niti primerljive častniške in generalske čine in podobno.

V vrh slovenske vojaške inteligence, poleg generalov in admiralov (251), nedvomno spadajo tudi doktoranti vojaških in obramboslovnih znanosti (11), astronauti (2), dobitniki državno-vojaških nagrad in priznanj (14), narodni heroji (169), odlikovanci najvišjih ali pa številnih vojaških medalj (5), zaslužni častniki in civili – izumitelji, inovatorji (9), posredno pa tudi poslovenjeni vitezi in narodni junaki (5).

Iz vojaško-zgodovinske skice je sicer vidno, da v začetnem obdobju konstituiranja slovenske inteligence od Trubarja (duhovniški stan) naprej Slovenci zares nismo imeli svojega viteškega oziroma vojaškega stanu, vendar so bili slovenske oprode in navadni vojščaki dokaj močna opora tujerodnim vitezom in poveljnikom. Toda že od 1790 so tudi posamezni slovenski častniki zaradi svojega poguma in bojnih izkušenj posegli tudi po generalskih, admiralskih in podmaršalskih palicah! Zato bi prve zametke slovenske vojaške inteligence lahko iskali od tega leta naprej, posebej še, ko bomo točno ugotovili, kdo je bil nasploh prvi slovenski general ali admiral. Za večino omenjenih generalov in admiralov v avstro-ogrski vojski bi bilo potrebno narediti še podrobne genealoške raziskave. Enako velja za vse vojake in častnike slovenskega rodu, ki so se uveljavili na raznih straneh sveta. Tudi za prve slovenske priseljence v ZDA, verjetno protestante, izgnance iz Slovenije oziroma Nemčije, ki so sodelovali v severnoameriški vojni za neodvisnost (1775–1783), kakor tudi za otroke oziroma potomce slovenskih ekonomskih emigrantov, predvsem rudarjev, ki so dosegli najvišje generalske in admiralske čine ali pa so postali celo astronomi! Velja raziskati prisotnost slovenskih častnikov v drugih srednje in južnoameriških državah.

Da bi dobil celovit seznam generalov in admiralov slovenskega rodu, sem se opredelil za tako imenovani neideološki in genetski pristop, s tem da sem za posameznike dodal tudi konkretne pripombe, zakaj se je določena oseba zavestno izločila iz nacionalno opredeljene skupine. Plevel je potrebno ločiti od žita... Kar zadeva metodološke obravnave pričujoče antropološke študije, moram povedati, da sem načrtno zamenjal vrstni red obravnave posameznih delov slovenske vojaške inteligence. To sta narekovala dva osnovna razloga: prvič, skoraj popolno ignoriranje obstoja slovenske vojaške inteligence, in drugič, za podrobno obravnavo temeljnih problemov celotne antropološke študije (vojak, podčastnik in častnik) enostavno ni na razpolago potrebnih podatkov ali pa niso podrobneje razčlenjeni. To velja delno tudi za JLA, vsekakor pa za ostale tuje in skupne vojske, v katerih so Slovenci zvesto služili. Ker je bil medtem dejansko zanikan tudi sam obstoj slovenske vojaške inteligence, večkrat pa se je takšno mnenje javno širilo iz neznanja ali še kakšnih drugih razlogov, sem pač moral ubrati bližnjico in najprej dokazati, da smo Slovenci imeli do sedaj 250 – 260 generalov in admiralov, približno enako število zaslužnih posameznikov in narodnih herojev, kakor tudi okrog 4.000 vojaških upokojencev, da o sedanjem številu pripadnikov slovenske vojske sploh ne govorim. Torej, povsem krivično in neznanstveno je trditi, da Slovenci nismo imeli oziroma da nimamo svoje vojaške inteligence! Skušal sem tudi odločno pritrditi, da smo ob številčnem in kvalitetnem vojaškem vrhu, pa čeprav v tujih in domorodnih (skupnih) armadah, Slovenci bili dokazano izredno dobri in pogumni vojščaki in cenjeni

častniki. Najboljši dokaz je stanje v avstro-ogrski vojni mornarici, razvidno iz dela pokojnega dr. Miroslava Pahorja, po katerem so se Slovenci upravičeno šteli za pomorski narod, saj je samo v tej "tuji" vojni mornarici služilo 45.000 mornarjev, 10.000 podčastnikov in častnikov, 100 višjih pomorskih častnikov, 27 admiralov. Dva slovenska admirala sta bila celo poveljnika avstro-ogrske mornarice! Podobno bi lahko trdili tudi za JLA, kjer smo imeli Slovenci od 1943 do 1990 kar 123 generalov in admiralov! Izkušnje okrog 120 generalov in admiralov (JA) JLA, pretežno partizanske in povojne generacije, niso in ne morejo biti zanemarljive za koncept nacionalne obrambe, pa četudi je 1991 vodstvo JLA storilo nedopustno zgodovinsko napako, ko je hotelo z oboroženo silo, in tudi s slovenskimi kadri, vzpostaviti mejno-carinski red na slovenskih oziroma jugoslovanskih zunanjih mejah. Pri tem je nesposobno vodstvo JLA pozabilo, da se proti svojemu narodu ne moreš boriti! Končno, pričujoča antropološka študija je bila potrebna tudi zaradi nekakšne inventure stanja ob ustanovitvi slovenske vojske, da bodoči in mlajši raziskovalci ne bi brezplodno razglabljali o manj znanih temah in problemih. Vsaka generacija naj naredi obračun, zgodovina pa bo sodila!

KRATICE

A	Armada (9. a)
ABKO	Atomsko, biološka in kemična obramba (zaščita)
AmV	Ameriška vojska oziroma Vojska (Armada) ZDA
AO	Armadsna oblast, območje
AOV	Avstro-ogrška vojska
BE-GA	Belogardisti
BJV	Bivša jugoslovanska vojska oziroma Vojska SHS oziroma Vojska kraljevine Jugoslavije
D	Divizija (31. d)
DMB	Domobranci
DO	Divizijska oblast, območje
DSLO	Državni sekretariat ljudske obrambe
GŠ	Generalštab
GŠ (JA) JLA	Generalštab (JA) JLA
GŠ NOV in PO Slovenije	Glavni štab narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije
GŠ OS SFRJ	Generalštab oboroženih sil SFRJ
GŠ SV	Generalštab slovenske vojske
JA	Jugoslovenska armada
JLA	Jugoslovenska ljudska armada
K	Korpus (21. k)
KNOJ	Korpus narodnog oslobodjenja Jugoslavije oziroma Korpus ljudske osvoboditve Jugoslavije
KO	Korpusna oblast, območje
KoV	Kopenska vojska
KPJ	Komunistična partija Jugoslavije
MLO	Ministrstvo ljudske obrambe
MPV	Moralno-politična vzgoja
NH	Narodni heroj
OZNA	Odelenje za zaščito naroda oziroma Oddelek narodne zaščite
pp	Pehotni polk (17. pp)
PŠTO	Pokrajinski štab teritorialne obrambe
PZO	Protizračna obramba
PZO	TRE Protizračna obramba topniško-raketnih enot
RSLO	Republiški sekretariat za ljudsko obrambo

RŠTO	Republiški štab teritorialne obrambe
SDV	Služba državne varnosti
STO	Svobodno tržaško ozemlje (Odred JLA na STO)
SV	Slovenska vojska
ŠLO	Šola ljudske obrambe, tudi Vojna šola
TO	Teritorialna obramba
tp	topniški polk (19. tp)
UNEF	United Nation Emergency Forces (Odred JLA na Sinaju v sestavi UNEF)
VA	Vojna akademija
VL	Vojno letalstvo
VL	in PZO Vojno letalstvo in protizračno obrambo
VLA	Vojnoletalska akademija
VM	Vojna mornarica
VO	Vojno območje oziroma vojskovališče (5. VO v Zagrebu)
VP	Vojno področje (Ljubljansko vojno področje)
VPA	Vojnopomorska akademija
VŠ	Vrhovni štab
VŠ	NOV in PO Jugoslavije Vrhovni štab narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije
VTO	Vojno-teritorialni organ (vojni odsek Maribor)
ZKJ	Zveza komunistov Jugoslavije
ZSLO	Zvezni sekretariat ljudske obrambe

VIRI IN LITERATURA

1. Bjelajac dr. Mile, Vojska Kraljevine SHS/Jugoslavije 1918–1921, Beograd 1988.
2. Bjelajac dr. Mile, Vojska Kraljevine SHS – Jugoslavije 1922–1935, INIS, Beograd 1994.
3. Deak Istvan, Beyond Nationalism – A Social and Political History of the Habsburg Officer Corps 1848–1918, New York 1992.
4. Deak Istva, Der k.u.k. Officier 1848 –1918, Wien – Köln – Weimar, 1995.
5. Enciklopedija Slovenije, 1–13, Ljubljana 1987–1999.
6. Kavčič Fridolin, Slavni vojaki slovenski, Ljubljanski zvon, letnik VI/1886, str. 552–558 in 615–619.
7. Kos dr. Milko, Slovenska inteligenca, Nova revija, Ljubljana 1999.
8. Kovač – Artemis Tita, Turjačani in Sisek, Delo (9 podliskov), junij 1993.
9. Kranjc F. Marijan, Generali in admirali slovenskega rodu – osebni arhiv 1991.
10. Le Golf Jacques, Intelektualci v srednjem veku, knjižna Claritas, Ljubljana 1998.
11. Mala politička enciklopedija, Beograd 1966.
12. Međunarodni politički leksikon, NIP Zagreb 1960.
13. MORS, Urad za obrambne zadeve – Sektor za vojaške zadeve, Kardeljeva ploščad 25, 1000 Ljubljana – štev. 940-00-1/2000 z dne 10. 3. 2000 (Odgovor na prošnjo z dne 18. 2. 2000).
14. Newsletter – Poročila, Slovenian Research Center of America – Slovenski ameriški raziskovalni center, Willoughby Hills, Ohio, štev. 1974–1995.
15. Pahor dr. Miroslav, Bibliografija pod št. 54, 60, 65, 79, 80, 93, 95, 101, 104–106, 107, 111, 119, 121–122, 125, 128, 142–143 in 145.
16. Pavlica Anton, Plave – Osebni arhiv italijanskih generalov in junakov slovenskega rodu.
17. Pavlin Mile, Kaznovani najbolj zvesti, Vojnozgodovinski zbornik 2/1999.
18. Poizkus seznama generalov in admiralov Slovencev, Janez J. Švajncer, Vojnozgodovinski zbornik 2/1999, Vojni muzej Logatec.
19. Razvoj oružanih snaga SFRJ 1945–1985, Kadrovi i kadrovska politika, VIZ, Beograd 1989.
20. Razvoj oružanih snaga SFRJ 1945–1985, Rukovodeći kadar OS od divizije do SSNO od 1945–1985, VIZ, Beograd 1989.
21. Slovenci v vojnah 593 – 1918, Roger Gogala, Potencial, Ljubljana 1992.
22. Slovenian Heritage I, Dr. Edward Gobetz, ZDA, 1981.
23. Slovenska vojska, Slovenci, znameniti vojaki, štev. 113 in 114, marec 1996.
24. Stergar Rok, Politični cilji slovenske inteligence – Nekaj drobncev o vohunih in vojakih, Zgodovina za vse, Ljubljana, V/1998, št. 1.
25. Stergar Rok, Vojski prijazen in zaželen garnizon – Ljubljanski častniki med prelomom stoletja in prvo svetovno vojno, Zveza zgodovinskih društev Slovenije, Ljubljana 1999.

26. Švajncer J. Janez, Johann Mickl, Obramba, Ljubljana 7/1997.
27. The New York Times, January 7, 1969.
28. Trije redi ali imaginarij fevdalizma, Georges Duby Studia humanitatis, Ljubljana 1985.
29. Uradni list Republike Slovenije štev. 47, Ljubljana 29. 6. 1998 – Zakon o strokovnih in znanstvenih naslovih (ZSZN).
30. Valvazor J. Vajkard, Slava vojvodine Kranjske, Ljubljana 1977.
31. Verbinc France, Slovar tujk, Ljubljana 1991.
32. Vojna enciklopedija, 1–11, Beograd 1958–1969.
33. Vojna in vojaška zgodovina Slovencev, Janez J. Švajncer, Prešernova družba, Ljubljana 1992.
34. Vojnozgodovinski zbornik 3/1999, Vojni muzej Logatec, str. 158 (General Šifrer).

PISMO
SLOVENSKI AKADEMIJI ZNANOSTI IN UMETNOSTI

Slovenska akademija znanosti in umetnosti
Predsednik – akademik dr. France Bernik
Novi trg 3
1000 Ljubljana

Pobuda za ustanovitev novega razreda za vojne (vojaške) vede

Spoštovani gospod predsednik!

Revija Borec bo sredi tega leta objavila I. del moje antropološke študije pod naslovom *Slovenska vojaška inteligenca – generali in admirali*. Iz zaključkov bo sledilo, da smo že okrog 1790 imeli prvega generala slovenskega rodu, kakor tudi dejstvo, da po ustanovitvi slovenske vojske nimamo vidnih zametkov slovenske vojaške znanosti (razen delno obramboslovja, kar pa ni identično). Prikazal bom tudi zapostavljenost in celo ignoriranje slovenske vojaške inteligence in znanosti.

Zato bom v študiji tudi predlagal, da prav Slovenska akademija znanosti in umetnosti začne razpravo o ustanovitvi novega razreda za vojne vede. Pobudo Vam sporočam vnaprej, da ne bi bili presenečeni. Pobuda bo verjetno novost za Slovensko akademijo znanosti in umetnosti, ni pa novost za druge tovrstne ustanove. Prekosila nas je Makedonija, saj je imela Makedonska akademija znanosti in umetnosti za predsednika celo generalpolkovnika JLA Mihaila Apostolskega, sicer rednega člana!

Tudi Slovenija premore podobne vojaške znanstvenike! Naj Vam jih nekaj priključim v spomin:

- generalmajor JLA in prof. dr. Miroslav PETERCA, zadnji načelnik vojnogeografskega inštituta JLA, sedaj v pokoju, živi v Ljubljani, izredni profesor ljubljanske Univerze, ima velike »kartografske« zasluge za Slovenijo;
- kapitan SV in prof. dr. Anton ŽABKAR, prvi in zaenkrat edini doktorant vojaških znanosti, profesor obramboslovja na FDV, vojaški analitik in publicist, sedaj v pokoju, živi v Ljubljani;
- polkovnik JLA Zdravko KLANJŠČEK, prvi vojaški zgodovinar v Sloveniji, višji znanstveni sodelavec VZI JLA, izredni profesor za

vojaško zgodovino na FDV, poleg drugega napisal *Narodno-osvobodilna vojna v Sloveniji 1941–1945* (1984) in *Pregled NOV na Slovenskem*, kakor tudi več vojnogodovinskih razprav in člankov, v pokoju, živi v Ljubljani;

- brigadir SV Janez J. ŠVAJNCER, publicist in uveljavljen vojaški zgodovinar, direktor vojnega muzeja v Logatcu, urednik *Vojnogodovinskega zbornika*;
- avtorji prvega slovenskega *Vojaškega slovarja* na čelu s prof.dr. Tomom KOROŠCEM;
- generalpolkovnik JLA Rudolf HRIBERNIK – Svarun, narodni heroj, nosilec spomenice 1941, partizanski poveljnik, sekretar za LO Slovenije in poveljnik TO Slovenije, pisec zgodovinske monografije *Dolomiti v NOB* (1974) in spominov *Opredelitev HV* (1980–1984);
- generalpolkovnik JLA v pokoju Branko JERKIČ, poveljnik TO Slovenije in 9. armade itd.

Za dopisnega člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti (iz tujine) bi vsekakor lahko predlagali ameriškega flotnega admirala (s štirimi zvezdicami) v pokoju Ronalda ZLATOPERJA, poveljnika ameriške pacifiške flote, rojaka slovenskega rodu, ki je dosegel najvišji admiralski čin. Zraven bi sodila tudi dva ameriško (nemško) – slovenska astronauta NASE, dr. Ronald ŠEGA (polkovnik – pilot, dva doktorata in dva magisterija), in dr. Jerry LINENGER (dva doktorata in trije magisteriji).

Za Slovensko akademijo znanosti in umetnosti bo pobuda pomenila sicer »revolucionarno« novost, vsekakor pa bo pripomogla k uveljavitvi Slovenije, slovenske vojske in slovenske vojaške inteligence! Zelo bi Vam bil hvaležen za obvestilo, da ste mojo pobudo proučili, sprejeli ali celo zavrnil.

S posebnim spoštovanjem

Kranjc F. Marijan
Litijska cesta 62
1119 Ljubljana

Ljubljana, 10. februarja 2000

ODGOVOR
SLOVENSKE AKADEMIJE ZNANOSTI IN UMETNOSTI

Marijan F. Kranjc
generalmajor v pokoju
Litijska cesta 62
1119 Ljubljana

Spoštovani gospod generalmajor,

v zvezi z Vašo pobudo za ustanovitev posebnega razreda za vojne (vojaške) vede v okviru Slovenske akademije znanosti in umetnosti, ki ste nam jo poslali 10. februarja 2000, Vam sporočamo:

Po dostopnih informacijah, nobena od primerljivih akademij znanosti v evropskem prostoru nima v svoji strukturi posebnega razreda za vojne (vojaške) vede; tudi Makedonska akademija znanosti in umetnosti nima razreda za vojne (vojaške) vede.

Poleg tega sodimo, da lahko že obstoječi razredi SAZU pokrivajo raziskovalna področja vojnih (vojaških) ved.

S spoštovanjem

Akad. Lidija Andolšek – Jeras l.r.
glavna tajnica
Akad. France Bernik l.r.
predsednik

Ljubljana, 16. marca 2000

Franjo Marošek

VZGOJA VOJNIH SIROT V DOMOVIH

Monika Kokalj Kočevar: MAMA, KAM GREMO?

(Borec 567-568-569/1999, str. 365)

Spoštovano uredništvo!

V začetku septembra 1999 me je poklical nekdanji gojenec Dijaškega doma Šmarje pri Jelšah in me vprašal:

»Ste Vi Marošek, naš nekdanji upravnik Dijaškega doma v Šmarju pri Jelšah?«

»Ja, pri telefonu!«, sem odgovoril.

»Kako pa naj Vam rečem: gospod ali tovariš?«, me je vprašal vljudno.

»Kar tovariš mi reci!«

»O, fino, tudi Vi meni«, mi je odgovoril.

»Jaz sem Stanko Inkret, če se me spomnite. Sem upokojeni polkovnik v Kranju.«

»Seveda se te spomnim. Bil si bolj mali, kodravih in skuštranih las. Kako si pa ti postal polkovnik, sem te ja poslal v Štore v IKŠ«, sem ga vprašal.

»Ja, res je. Dve leti sem bil v Štorah, končal šolo, nato pa sem bil poklican k vojakom. Tam sem odšel v oficirsko šolo in ostal v vojski. Služboval sem v Zagrebu in ko sem zadostil pogojem za upokojitev, sem se pri priči upokojil. Sedaj živim v Kranju, kot upokojeni polkovnik.

Ali veste, zakaj vas kličem?«

»Ne, ne vem, povej!«

»Zadnjič mi je prišla v roke revija Borec (567-568-569/1999, str. 365) in v njej sem zagledal našo sliko, ko smo se slikali pred domom v Šmarju pri Jelšah. Na sliki sem se prepoznal. Pa tudi vi ste na njej. Prebral sem celoten prispevek, ki obravnava tudi življenje nas otrok v domovih, in se v mnogočem ne strinjam z njim. Skušal bom dobiti revijo in vam jo bom poslal, da boste sami videli, kaj je napisano.«

Ker revije od njega nisem dobil, sem jo začel sam iskati, da bi videl, kako ocenjujejo in pišejo sedaj o našem nekdanjem težkem in odgovornem delu, ki se mu reče »vzgoja otrok«.

Povprašal sem v knjižnici Slovenske Konjice, pa revije Borec nimajo naročene. Zato sem naprosil prijateljico v Ljubljani, da poišče revijo in mi pošlje ta tekst. Preslikala je celoten prispevek sestavka »Mama, kam gremo?«, ki ga je napisala Monika Kokalj Kočevar, mi ga poslala in skrbno sem ga prebral.

O temi, ki se je loteva Monika Kokalj Kočevar imam jaz mnogo izkušenj, svoje ugotovitve in mnenje. Ne o temi: »Mama, kam gremo?«,

kajti o dnevniku, ki ga je pisala petnajstletno dekle na begu iz Ljubljane, nimam kaj povedati, pač pa o **vzgoji vojnih sirot, otrok brez staršev v domovih po vojni**.

Kdo pa sem, da si drznem o tem odgovornem in zapletenem delu sploh razpravljati? Sem diplomant Pedagoške akademije v Mariboru. Moja spoštovana profesorica pedagogike je bila Draga Humekova, poslušal sem čudovitega metodika Toneta Ferlinca in psihologa Gustava Šiliha. Pri njem sem delal tudi strokovni učiteljski izpit. Učiteljsko diplomu sem opravil v Celju in bil v skupini najboljši. Nato sem leta 1952 in 1953 služboval na Osnovni šoli Polzela. Leta 1953 pa me je prosvetna oblast postavila na mesto upravnika Dijaškega doma Šmarje pri Jelšah. Menda ni treba razlagati, da smo takrat sprejemali razne službe na osnovi dekreta prosvetnih oblasti. Razpisov še ni bilo.

Življenje v Dijaškem domu Šmarje pri Jelšah

V Dijaškem domu Šmarje pri Jelšah je bilo takrat trideset do petintrideset gojencev. To so bili popolne ali pa enostranske vojne sirote, partizanske ali druge. Za otroke padlih borcev je skrbela posebna komisija pri OO ZB Celje, ta je dajala tudi predloge za sprejem v dom in poskrbela za potrebna finančna sredstva. Občina, od koder so bili otroci, je izdajala odločbe za sprejem v dom. Za vse ostale sirote je skrbelo socialno skrbstvo (otroško varstvo). Nekaj časa sem bil za vzgojno delo v domu sam. Zaposlovali smo še računovodjo – honorarno, dve kuharici in snažilko – perico. Kasneje smo za učne ure dobili v pomoč profesorico nižje gimnazije, zatem pa so na mojo prošnjo nastavili še vzgojitelja. Vzgojno osebje je plačevala prosvetna oblast, tehnično osebje, prehrano, kurjavo, čiščenje itd. pa se je plačevalo iz vzdrževalnine. Otroci so prejeli različne vsote, ki smo jih vknjiževali na njihove kartice ali celo na njihove hranilne knjižice. Vsak mesec je računovodkinja iz njih odštela vzdrževalnino. S preostankom denarja smo v dogovoru z gojencem kupovali obleko, obutev, šolske potrebščine in druge predmete za osebno porabo. Dobivali so tudi žepnino in ob odhodu domov denar za prevoz.

Gojenci Dijaškega doma Šmarje pri Jelšah so tam obiskovali nižjo gimnazijo. Naš cilj je bil, da jo vsi tudi v rednem roku uspešno končajo. Temu smotru je bilo podrejeno vse življenje v domu. Preobširno bi bilo opisovati celoten režim, zato bom navedel le nekaj od te celote.

Ko so se gojenci vrnili iz šole, so imeli kosilo. Kuhinjo in jedilnico smo imeli v posebni stavbi nacionalizirane Habjanove gostilne. Hrano sta pripravljali dve kuharici, ki sta se za to usposobili na kuharskih tečajih. Hrana je bila navadna, domača, precej enolična, a zadostna, da otroci niso bili lačni. Imeli smo lastni vrt, na katerem so kuharice skupaj z gojenci pridelovale vso potrebno zelenjavo. V hlevu v bližini kuhinje smo redili tudi dva prašiča in smo si tako sami izboljšali prehrano. Po prihodu

iz šole do šestnajste ure so imeli prosti čas, ki ga je vsak porabil zase. Za pranje perila, za kar je bila odgovorna snažilka, pomagali pa so gojenci. Šli so na športno igrišče, k frizerju in podobno. Ob šestnajsti uri so morali biti vsi pri učni uri v učilnici. Ta je bila skupna za vse. Pri kvadratnih mizah so sedeli po štirje, običajno učenci istega razreda. Tu so pisali domače naloge in se učili. Pri teh urah je bila prisotna profesorica iz gimnazije, pozneje pa vzgojitelj. Ob devetnajsti uri je bila večerja. Po njej so se znova zbrali v učilnici, igrali šah ali druge družabne igre in brali knjige. Urejali so si tudi svoje stvari, šivali, likali in podobno. V učilnici je bilo vedno živahno. Ob enaindvajseti uri so se odpravili k umivanju in k počitku. Umivalnico so imele najprej na razpolago deklice, za njimi pa dečki. Ob deseti uri so morale biti pogasnjene luči in popoln mir v domu.

Seveda so bile določene težave in problemi, s katerimi sem se srečal takoj ob prihodu v dom. Dom je namreč razpolagal z lesenimi posteljami z deščicami, na katerih so bile po tri pošne vreče, napolnjene z ličkovino. Vsak gojenec je moral vsako jutro vse tri vrečke odpreti, prerahljati, znova zapreti, položiti na deščice in vse prekriti z rjuho in odejami. V eni sobi je bilo tudi po deset in več postelj. To pa je pomenilo prezračiti trideset do štirideset vreč ličkanja. Ob tem se je dvigal neznosen prah. Da bi otrokom pomagal, sem o tem napisal članek v Celjski tednik, s tem seznanil javnost in izvršil pritisk na OLO za denar. Res smo kmalu dobili odobrena sredstva, da nam je tapetnik Jazbec iz Celja iz obstoječih poštnih vreč sešil posteljne vložke napolnjene z morsko travo. Bilo je veliko veselje, ko smo dobili lepo sešite posteljne vložke.

Deklice so imele veliko težav. Odraščale so, dobivale so mesečno perilo, a niso imele zaupne osebe, da bi jih o tem poučila. Zadeve okrog spolnosti pa so bile takrat bolj tabu. Naprosili smo nekatere učiteljice, medicinske sestre, da so se o tem pomenile z dekleti. Imeli smo bolniško sobo in svetovali so mi, naj dam tja montirati bide za deklice, da bodo imele na razpolago toplo vodo. Tudi zame je bila ta naprava novost.

Skrbeli smo, da bi otroci ves čas nekaj počeli, da ne bi mislili na svojo težko preteklost in bi se usmerili čimbolj v prihodnost. To je bilo najtežje ob pouka prostih dneh in praznikih. Maloštevilni srečniki, ki so imeli kam iti, so šli k svojim, večina je ostala v domu. Za te smo se trudili organizirati kakšne izlete in podobno. Tako smo za praznik 1. maja 1954 organizirali taborjenje na Boču. Šotori smo si sposodili od taborniške organizacije Šmarje, k pomoči pa smo pritegnili še profesorja slovenščine Jožeta Jakoša iz nižje gimnazije. Skupaj z veliko družino smo se z vlakom odpeljali do Podplata, od tam pa jo težko otovorjeni mahnili peš preko Kostrivnice proti Boču. Pri zadnjem kmetu smo kupili še slamo, napravili bale in se tako opremljeni počasi premikali proti vrhu Boča. Tisti, ki danes hodite v gore, si težko predstavljate, na kaj smo morali takrat vse misliti pri organiziranju taborjenja tako velike skupine. A trud je bil

poplačan. Prvi dan smo si uredili tabor na jasi in ravnini pod vrhom, si ogledali okolico, da smo se orientirali. Naslednji dan smo poleg ostalih obveznosti, priprave hrane, higiene itd. odšli na vrh Boča na stolp. Stolp je bil v precej slabem stanju, tako da smo šli nanj v skupinicah in si ogledali Pohorje, Dravsko polje, Donačko goro, Kozjansko gričevje, itd.

Organizirali smo nekaj iger z žogo na travniku in čas je hitro minil, tako da smo se morali pripraviti na vrnitev. Trud je bil poplačan. Otroci, ki so ostali v domu, niso bili prehudo prizadeti, ker niso mogli k svojim. Dolgo so govorili ostalim učencem o dogodkih s taborjenja. Posebej so bili ponosni, da je z nami preživel prvomajske praznike tudi njihov profesor z ženo.

Malo pred odhodom na Boč je nastala fotografija, objavljena v sestavku Monike Kokalj-Kočevar. Ta fotografija tridesetih gojencev, kuharice na desni in mene kot upravnika na levi strani pa ni posneta pred šolo, kot je napisano v podnaslovu, pač pa pred našim dijaškim domom v Šmarju pri Jelšah. Okrasili smo ga za 1. maj. Vidi se, da je bilo v njem mlado življenje. Fantje so šli v gozd po zelenje, deklice pa so spletle vence, za vsako okno. Izobesili smo zastavo in na sredino Titovo sliko. Pod njo je skupina gojencev izdelala velik sindikalni grb. Avtor tega je bil Jože Sintič. Delali smo z veseljem. Kaj takega ne bi mogli doseči brez dogovarjanja, medsebojnega spoštovanja in razumevanja.

Kasneje, ne vem, ali je bilo to za 29. november istega leta ali za naslednji 1. maj 1955, smo organizirali daljše potovanje z vlakom in pohodom. Peljali smo se skozi Celje, po Savinjski dolini v Šaleško dolino in skozi Velenje v Zgornji Dolič. Tam smo izstopili in se napotili peš preko Paškega Kozjaka na Dobrno. Potoval sem sam s približno dvajset do petindvajsetimi gojenci. Bili smo veseli, ko smo se povzpeli na vrh Paškega Kozjaka do šole in cerkvice. V šoli ni bilo nikogar, vendar je bila odprta. V razredu smo si odpočili in si pripravili kosilo. Na tablo smo napisali zahvalo za gostoljubje in se predstavili. Od tu smo se spustili na Dobrno, v Mladinski dom »Mihe Pintarja«, kjer smo imeli dogovorjeno večerjo, prenočišče in zajtrk. Ta dom so nekateri gojenci poznali, saj so od tam prišli v Šmarje pri Jelšah in so bili zelo veseli srečanja s starimi znanci, prijatelji in z nekdanjimi vzgojitelji.

Naslednje jutro smo po zajtrku krenili na pot v Velenje, kjer smo se vkrcali na vlak in se odpeljali domov v Šmarje pri Jelšah. Ob odhodu je bilo nekaterim gojencem hudo zapustiti prijatelje v Mladinskem domu »Mihe Pintarja« iz prejšnjih let, vendar so čutili nekakšen ponos, da so v dijaškem domu, da takole potujejo, pa so se lažje poslovili.

Počitnic je bilo konec in učenci so z veseljem prišli za delo in učenje.

V poletnih počitnicah, mislim da je bilo leta 1955, smo z gojenci, ki so ostali v domu, organizirali prenovu doma. Sami smo se lotili pleskanja vsega stavbnega pohištva, oken, vrat in okvirjev. Za svetovalca je bil

tamkajšnji pleskar, ki nam je priskrbel poceni material. Opravljena dela smo gojence, to so bili predvsem dečki, nagrajevali po učinku za vsako okno, vrata ali okvir nekaj malega, saj veliko denarja nismo imeli, za dvakratni premaz. Za to so takrat izvedeli tudi v Celju in delo sta si prišla ogledat sam predsednik okraja Riko Jerman in sekretar okrajnega komiteja partije France Semonič. Ker sem imel preslabo zaščito pri delu, dečki so na zgornjem nadstropju pleskali zunanje okvirje, ne da bi bili privezani, sta me na to opozorila. Opozorila sta me na nevarnost in na posledice, če se zgodi nesreča. Gojenci so bili zelo spretni in delo smo opravili brez vsake nesreče.

Osnovni cilj gojencev Dijaškega doma Šmarje pri Jelšah je bil uspešno opraviti nižjo gimnazijo, da bi se po njej lahko vključili v nadaljnje šolanje. Za absolvente smo iskali poklice in nadaljnje šolanje. Za vsakega posebej smo se dogovarjali s šolo in internatom skupno s financerjem. V poštrev so prišle samo tiste šole, ki so imele prostore za bivanje in prehrano. Takrat še ni bilo svetovalnih služb, sociologov, psihologov in poklicnega usmerjanja. Za vsakega gojenca sem pogodbo podpisal jaz kot skrbnik. Vodil sem jih v Ljubljano, v Štore, v Celje itd.

Ukinitev Dijaškega doma Šmarje pri Jelšah in odhod na Dobrno Iz več razlogov je bil Dijaški dom Šmarje pri Jelšah v letu 1956 ukinjen. Takrat so se reformirale večje občine – komune. Šmarje pri Jelšah je postalo sedež večje občine, ki je združevala še Rogaško Slatino in Kozje. Dolgo so se pogajali ali naj bo sedež v Šmarju ali v Rogaški. Ko je odločitev padla, so v Šmarju začeli mrzlično iskati prostore. Stavba dijaškega doma je bila najbolj pri roki in uspeli so, da je okraj Celje sprejel sklep, da se dom ukine. Ustanovljena je bila likvidacijska komisija in postopek smo zaključili v počitniških mesecih 1956. Mislim, da je ostalo še trinajst ali petnajst otrok, ki še niso končali gimnazije, ostali pa so se že vključili v nadaljnje šolanje. Te otroke sem odpeljal s seboj v Mladinski dom »Mihe Pintarja« na Dobrno.

Še prej so se v reorganizaciji OŠ opravile pomembne spremembe, ki smo jih bili veseli vsi pedagogi. Ukinjene so bile nižje gimnazije in ustanovljena je bila enotna, splošno dostopna obvezna osemletna osnovna šola. Takšna je bila ustanovljena tudi na Dobrni in gojenci Mladinskega doma »Mihe Pintarja« so lahko tam končali obvezno šolanje, ki jim je omogočilo enakopraven vstop v vse srednje šole in v nadaljnje šolanje.

Tudi jaz sem bil skupaj s preostalimi gojenci Dijaškega doma Šmarje pri Jelšah premeščen v Mladinski dom »Mihe Pintarja« na Dobrno in imenovan za upravnika.

Stvari pa so se zapletle, ker prejšnje vodstvo Mladinskega doma »Mihe Pintarja« Dobrna nikakor ni hotelo izročiti vodilnega mesta in opraviti premopredaje. Z raznimi posredovanji in s podporo vodstva šole je do-

seglo, da sem, čeprav imenovan za upravnika, vršil dolžnost pomočnika, ki pa ni imel odločilnega vpliva na vzgojno delo. Motilo jih je celo to, da so me vsaj moji gojenci iz Šmarja pri Jelšah vztrajno klicali: »Tovariš upravnik«. Urejal sem domsko knjižnico in opazoval življenje v domu. Tudi v Dijaškem domu v Šmarju pri Jelšah smo imeli bogato knjižnico. Bila je polna omara knjig z domačo in tujo mladinsko literaturo. To so bile predvsem knjige za branje, predpisano v načrtu za nižje gimnazije, pa tudi druge knjige. Knjižnico so zelo skrbno vodili starejši gojenci in redno po urniku izmenjavali knjige. Žal mi je bilo zanjo, ker je ostala tam kot zapuščina, last občine Šmarje pri Jelšah. V Mladinskem domu »Mihe Pintarja« Dobrna pa je bila še bogatejša, ki sem jo imel priložnost spoznati pri urejanju, pisanju kartic in evidence. Za izposojajo knjig je tu odgovarjal eden izmed vzgojiteljev, pomagali pa so mu gojenci. Ker na Dobrni še nisem dobil stanovanja, sem se tedensko vozil k družini v Šmarje pri Jelšah, največkrat kar s kolesom.

Končno sem dobil stanovanje in se preselil na Dobrno. Nekega večera, ko sem si urejal stanovanje, je pritekel gojenec in mi sporočil, da moram takoj v dom. V dom je prišla komisija iz okraja Celje in našla dokaj neurejene razmere. Prejšnji upravnik je bil v domu le občasno, ker je bil zaposlen tudi na Osnovni šoli kot predmetni učitelj. Vzgojno delo v domu je bilo zanemarjeno, gojenci neurejeni, dečki nepostriženi itd. Komisija mi je naročila, naj z naslednjim dnem prevzamem vodstvo in razmere uredim.

Kakšnih posebnih navodil o metodah in načinih dela v domovih seveda nismo dobili. Saj jih tudi ni bilo. Nekaj o vzgoji otrok sta že napisala prof. Gustav Šilih in dr. Leon Žlebnik, ki je imel oddaje po radiu o vzgoji otrok v naši družini. Vse to sem skrbno spremljal. O tej temi sem spregovoril tudi na radiu Šmarje pri Jelšah.

Že v Šmarju sem skrbno preučeval tuje izkušnje o vzgoji vojnih sirot, predvsem Makorenkove. Njegovo *Pedagoško poemo* sem večkrat prebral in skušal iz nje potegniti, kar bi mi ustrezalo. Vendar so bile razmere tako različne, da razen ciljev vzgojiti vsestransko razvito svobodno, kritično osebnost, ki se bo sposobna vključiti v življenje tukaj pri nas v Sloveniji, nisem mogel uporabiti skoraj ničesar.

Tukaj bi rad povedal moje mnenje, zakaj so sestre R. prišle skupaj šele na Dobrni. O tem kaj in kako je bilo v otroškem taborišču Petriček v Celju, ne vem ničesar, ker tam nikoli nisem bil. O tem se tudi z gojenci nismo pogovarjali. Nekaj časa pa sem stanoval v gradu Šeneku na Polzeli, kjer je bil otroški dom, ki ga je zelo lepo in uspešno vodila gospa Müllerjeva. Ko sem učil na Osnovni šoli Polzela, sem dobil sobico v kapelici. Kot tamkaj stanujočega učitelja so me povabili tudi na razne svečanosti.

Ta otroški dom je bil namenjen v glavnem predšolski mladini. Tem nalogam je ustrezalo tudi osebje. V domu so bile zaposlene v glavnem vzgojiteljice in otroške negovalke. Za otroke so zelo lepo skrbele. Marsika-

teri otrok takrat v družini ni bil deležen tako nežne in dobre nege in vzgoje, kot ti v gradu Šeneku. Ko pa so otroci dosegli šolsko obveznost, so jih premestili v za to ustrezne domove, v katerih so bili zaposleni vzgojitelji za osnovnošolsko mladino. Domovi so bili že kategorizirani.

Tako sta bili dve starejši sestri R., F. in P., že šoloobvezni in so ju dali v ustrezen dom na Dobrno, predšolski H. in L. pa na Polzelo. Ko pa sta morali v šolo, so ju premestili na Dobrno. Po mojem ni bilo nobenih drugih razlogov za bivanje v različnih domovih. V sestavku pa pravilno ugotavljate, da so bile na Dobrni vse štiri v skupni sobi, ki so jo otroci poimenovali kar soba Rački.

O domu v Laškem ničesar ne vem. Ne spominjam se, da bi otroci o njem kdajkoli kaj govorili. V Mladinski dom »Mihe Pintarja« na Dobrno so prišli otroci iz Doma v Šempetru pri Novi Gorici, iz Rogatca in iz Vranskega in morda še iz katerega. Iz Šempetra sta prišli tudi dve vzgojiteljici Mamka in Vera. Zadnja dva domova so otroci tudi največkrat omenjali.

Dom na Dobrni je bil skoraj štirikrat večji od Dijaškega doma v Šmarju pri Jelšah in seveda tudi organizacijsko zahtevnejši. V njem je bilo do stodvajset gojencev. Zaposlenih je bilo preko šestnajst ljudi: peterica vzgojnega osebja, računovodja, ekonom, medicinska sestra, dve snažilki, perica, vrtna delavka, šivilja, honorarno glasbeni učitelj, pa še drugi honorarni in občasni delavci. Iz sedanjega vidika je to zelo malo za takšno število otrok.

Leta 1956, ko sem prevzel Mladinski dom »Mihe Pintarja« na Dobrni, je bil ukinjen BH dom (dom za sirote iz Bosne in Hercegovine), ki ga omenja ga. Monika v sestavku. Večina otrok je bila poslana domov v Bosno, nekaj pa je bilo sprejetih v Mladinski dom »Mihe Pintarja«. Vem, da se je nekaj otrok peš vrnilo iz Bosne na Dobrno. Kakšne so bile metode in razmere v domu za sirote iz Bosne in Hercegovine, ne vem.

Ko sem prevzel Mladinski dom »Mihe Pintarja« na Dobrni, je bil ta enotno organiziran, bolj kasarniško. Bile so štiri skupine, vsak vzgojitelj je imel svojo. Otroci so bili določeni v skupine po starostni stopnji: prvi in drugi razred predstavljata prvo skupino, tretji in četrta drugo skupino, peti in šesti tretjo skupino ter sedmi in osmi predstavljata četrto skupino. Vzgojitelji so bili zelo dobri, sposobni in izkušeni ljudje. Angela Vovk in Vera Suša sta bili Primorki. Na Dobrno sta prišli skupaj z gojenci iz Šempetra pri Novi Gorici. Bili sta srčno dobri vzgojiteljici, ki sta imeli zelo radi otroke. Otroci so se navezali na njiju, posebej na Angelco Vovk (na sliki pri ročnem delu deklic), ki so ji otroci dali vzdevek »mamka« in ta se je je prijel, da smo jo vsi klicali tako. Ona je imela vedno najmlajšo skupino Vera Suša pa drugo. Tretjo skupino je imela Terezija Žmavec, doma nekje iz Savinjske doline, ki se je ukvarjala z ročnimi deli in je veliko brala, vsako leto ji je pripadala tretja skupina. Četrto, najstarejšo skupino, je običajno imel Viktor Rožanc, doma iz Ljubljane. To je bil brat

pisatelja Marjana Rožanca, ki je tudi večkrat prišel k nam in enkrat celo z nami letoval. Viktor je bil vsestranski človek, kakršnega so otroci rabili, oče treh otrok. Bil je umetniško usmerjen, prijel pa je tudi za vsako drugo delo. Odlično je risal, znal je risati plakate za naše prireditve, dobro je tudi pisal, da je s tem pritegoval gojence. Poleg tega je bil tudi dober športnik, kar je zelo veliko veljalo pri mladini. Znal je organizirati športna tekmovanja, improvizirati in urejati igrišča za razne športe in igre itd. Bil je vsestransko uporaben in mladina ga je imela rada.

Mladina je bila taka, kakršna nam je bila dana, z raznimi težkimi izkušnjami, in mi smo bili tam, da ji pomagamo. Imeli smo svoj cilj, vsebovan v splošnem vzgojnem smotru – namreč vzgojiti svobodno vsestransko razvito in kritično osebnost, ki bo izobrazena, kritična do okolja, ki se bo tudi znašla v svetu, v katerem bo živela. Pota do tega cilja pa so bila različna. Nihče, nobena oblast nam ni predpisovala vzgojnih metod, sredstev ali oblik, razen splošnih pedagoških, ki smo se jih učili v šoli. Nobenih učbenikov o domski vzgoji ni bilo. Hlastali smo po vsem, kar je kdo o tem napisal in to preverjali v praksi. Že sem omenil Makarenka, a njegove *Pedagoške poeme* nismo mogli uporabljati. Zamislite si, s kolikimi težavami smo se spoprijemali pri stotih in več otrocih, ki je vsak svet zase, vsak s svojo usodo, s svojimi težavami in problemi. Vse te njihove težave je bilo treba preseči, da jih ne bi obremenjevale v njihovem skupnem življenju v domu. Zato se nismo hoteli niti mogli poglobljati v njihovo preteklost, trudili smo se to čimbolj potisniti ob stran v otrokovi zavesti in jih usmeriti v prihodnost. Vsi so bili žrtve vojne, ki je pustila močne sledove in potrebno je bilo vse to premagati, da bi lahko skupno napredovali, da bi se imeli radi in se veselili življenja. **Med gojenci nismo delali nikakršnih razlik**, kot namiguje Monika Kokalj v sestavku *Mama, kam gremo?*, na to niti pomislili nismo. Za nas so bili vsi vojne sirote, ki jim moramo pomagati do samostojnega življenja. Veliko zadovoljstvo me prevzame sedaj na starost, ko vidim, da nam je v največji meri to tudi uspelo.

Vzgojno delo pa ne poteka nikoli premočrtno, v njem so vzponi in padci, srečujemo se s srečnimi in žalostnimi trenutki, z napredkom in s postanki. V nadaljnji razlagi bom skušal opisati nekatere vzgojne situacije, kakor se jih spominjam jaz kot upravnik in gledam nanje kot odgovorna oseba. Morda bi bila z vidika prizadetih gojencev kot subjektov razlaga drugačna, vendar v končnem razpletu nujno ista. Takrat sem se že močno zavedal, da dobrega človeka ne ustvarijo starši, pač pa lahko takega (dobrega ali slabega) le vzgojimo.

V Mladinskem domu »Mihe Pintarja« na Dobrni sem bil upravnik od 1955. do vključno 1961. leta, to je več kot pet let. Dovolj dolga doba, da se je zamenjala več kot polovica otrok. Omenil sem že težave pri prevzemu poslov, ko mi je predsednik občine, ki je bil v kontroli, naročil, naj prevzamem in uredim stanje. Na tisoče stvari je bilo, ki smo se jih

lotevali, da bi izboljšali stanje v domu. Kar je pri vzgoji enkrat zamujeno, je izgubljeno za vedno, kajti vzgojne napake je zelo težko popravljati.

To leto smo poskušali izboljšati red, odnose med gojenci in čistočo. Zaposlili smo medicinsko sestro, ki je v domu skrbela za čistočo in higieno otrok. Prisostvovala je pri kopanju otrok in jih pregledovala, nadzirala umivanje pred jedjo in sploh čistočo pri prehranjevanju. Imela je veliko dela.

Vzgojno osebje se je osredotočilo na učenje otrok in na boj za čim boljše učne uspehe. Naš cilj je bil, da bi vsi gojenci redno izdelovali razrede, kar pa še daleč ni bilo lahko. Učenje je samo po sebi zapleten proces, učenje otrok, sirot, ki so preživeli marsikaj hudega, pa je še toliko težje. Težko jih je motivirati in navdušiti ter uspeti skladno delovanje in hotenje otrok, šole in doma. Tudi s šolo ni bilo vedno najlažje. Naše otroke so imeli za domovce, ki nimajo naravne zaščite. Morali smo pokazati, da so naši, da skrbimo zanje, da nam je veliko do njihovega učnega uspeha. Vzgojitelji so obiskovali učitelje, prisostvovali na roditeljskih sestankih, pa kaj ko je vsak imel po dvajset do trideset otrok, med njimi pa kar nekaj problematičnih, s slabimi ocenami, možnosti pa omejene. V dom smo občasno vabili učitelje in profesorje Osnovne šole Dobrna na pogovore, da bi skupaj ugotavljali vzroke za slabe učne uspehe in jih odpravljali. Učitelje smo pogostili kot drage goste, vabili tudi na razne proslave in prireditve v domu, ki so jih otroci, njihovi učenci, vzorno pripravljali.

Naši gojenci so bili pripravljeni za opravljanje raznih, tudi težjih del in nalog na šoli, ki jih domači otroci ne bi, ker bi se starši temu uprli. Tako je ravnatelj Osnovne šole Dobrna nekega dne določil skupino otrok, predvsem naših iz Mladinskega doma »Mihe Pintarja«, da znosijo iz šolske kurilnice večjo količino pepela. Med njimi pa je bilo tudi nekaj domačih, dobrnskih.

V tistem času, ko so otroci nosili pepel, je v kurilnici opravljal neka popravila vodovodni inštalater. Med delom je obesil ročno uro z bleščečo zlato zapestnico na nek ventil. Otroci so delo opravili, odšli domov, izginila pa je tudi tista ura. Delavec se je seveda pritožil ravnatelju. Na šoli je nastal strašen »halo«. Nekaj dni je ravnatelj zasliševal svoje učence drugega za drugim in vse skupaj. Mi iz doma se v to nismo vtikali, saj se je vendar zgodilo na šoli in to med poukom. Končno je ravnatelj obupal in priznal svojo nemoč. Povabil me je v šolo. Razložil mi je zadevo in me naprosil, naj pomagam odkriti storilca. Ugovarjal sem, saj niso bili v kurilnici samo naši, pač pa tudi zunanji. Obljubil sem mu, da bom storil vse, kar je v moji moči.

Odšel sem v dom v učilnico osmih razredov, kjer so se zbrali vsi gojenci tiste skupine. Eni so sedeli na stolih, drugi na mizah. Razložil sem jim problem, kaj pomeni tistemu delavcu zapestna ura, kakšen spomin je to. Vplival sem na njihovo sočutje in jih prosil, da mu uro vrnemo.

Povedal sem jim, da približno vem, kaj se je zgodilo, jih pozval, da to popravimo. Obljubil sem jim, da se nikomur ne bo nič zgodilo, da nočem niti vedeti, kdo je to napravil. Odprl sem predal šahovske mize, v katerem so bile razmetane figure in jih prosil, naj položijo tisto uro v ta predal. Čez pol ure se vrnem ponjo, sem dejal in odšel v pisarno.

Dolge so bile minute tiste pol ure v pričakovanju, kaj se bo zgodilo. Ali bom uspel, ali bom poražen. Še preden je minilo trideset minut, sem šel v učilnico, kjer so prav tako negibno sedeli dečki stari od petnajst do sedemnajst let in čakali na razplet. Odprl sem predal in v njem čisto na začetku zagledal ročno uro z zlato zapestnico. Bil sem vznemirjen, z očmi sem preletel učence, se jim s pogledom zahvalil in po sedenju in izrazu približno ugotovil storilca. Rekel pa nisem ničesar.

Odhitel sem v šolo, ki je bila približno petsto metrov oddaljena od doma, poiskal ravnatelja in mu izročil uro. Zelo je bil radoveden, kako sem tako hitro uspel. Povedal sem mu vse, tudi to, da sem učencem obljubil, da se jim ne bo nič zgodilo, da za storilca še vedeti nočem. Vendar je on drezal vame, kaj mislim, kdo da je bil. Ker mi je tudi on obljubil, da ne bo ukrepal in o tem molčal, sem mu povedal.

Vendar ravnatelj ni držal besede. Na konferenci učnega zbora je o tem poročal in učni zbor je vztrajal na negativni oceni učencu iz vedenja. S tem so mu bila zaprta vrata v nadaljnje šolanje. In s težavo smo ga spravili v uk.

Kolikokrat sem si očital, zakaj sem ga izdal, zakaj nisem držal obljube, da se nikomur ne bo nič zgodilo. Odnosi s šolo niso bili najboljši in grdo so me izkoristili. Odnosi pa niso bili dobri zategadelj, ker smo se močno zavzemali za naše gojence, ki so bili večkrat slabše obravnavani kot domači z negativno oznako. Naši gojenci pa se tudi niso pustili, krivice niso prenesli, držali so skupaj in ščitili drug drugega. Ali ne bi bilo morda boljše, da bi pustil vse skupaj pri miru, naj šola rešuje svoj problem kakor ve in zna. Morda bi manj škodoval gojencu. Gojenec je opravil svojo moralno pokoro že s tem, da je uro izkopal iz skrivališča in jo vrnil. Verjel je mojim obljubam. Sicer bi imel manj škode, če bi uro pustil zakopano pod orehom v parku. Prehudo sem se že zavedal, da je vzgoja hudo zapleten proces, pri katerem se moramo vsi udeleženci med seboj podpisati. Ali bi v nasprotnem še bil vzgojitelj?

Tu sem zelo na kratko in površno obravnaval odnose s šolo, ki so bili bolj vsestranski, obsežnejši in bolj zapleteni. Bili pa so tudi dobri in našim otrokom naklonjeni učitelji. Ne morem obravnavati vsega po kronološkem zaporedju, pač pa po posameznih področjih, ki vsako obsega daljše časovno obdobje. Sedaj bi rad tudi na kratko obdelal, kako smo se lotili preoblikovanja celotnega življenja gojencev v domu, da bi jim približali normalno življenje in jih nanj tudi kar najbolje pripravili.

Reorganizacija domskega življenja

Monika Kokalj Kočever v svojem sestavku piše, da so otroci čutili, kaj pomeni biti nezaželen: nimaš svoje obleke, postelje, omare. Tudi med počitnicami so ostajali v domu. Najbolj boleče je bilo, da so domske otroke vedno uniformirali itd. Vse to smo skušali v Mladinskem domu »Mihe Pintarja« Dobrna preseči, da se ne bi počutili nezaželene, dobili so tudi svoje obleke, postelje, omare itd.

Res je, da jim starševske ljubezni, ki jo tako čudovito lahko da le družina: oče in mati, nihče ne more nadomestiti. To pa velja za vse otroke tega sveta. Lahko se še tako trudimo, pri nas so vzgojiteljico otroci sami poimenovali za »Mamko«, vendar to ni to, je še vedno samo nadomestilo.

Tudi v našem domu so imeli gojenci domsko obleko, vendar to ni bila uniforma, tako drugačna, da bi se na zunaj ločili od ostalih. Za to je skrbela šivilja, kar vidimo tudi na slikah iz leta 1959 in 1960.

Res, nič ni bilo njihovo, vse je bilo domsko. Ko so se ob sobotah okopali, je perica pobrala perilo, ga skupaj oprala, šivilja ga je zakrpala in zložila v skupne omare. Naslednjič gojenci niso prejeli svojega perila, obleke ali nogavic, čevljev itd., pač pa domovsko. To je imelo vrsto slabosti, ki smo se jih dobro zavedali. Otroci na skupno lastnino niso pazili kot na svojo in niso se pripravljali na življenje, ki jih je čakalo. Deklice niso znale prati, likati, šivati, skratka, skrbeti za svoje perilo, obleko in obutev.

Odločili smo se temeljito reorganizirati življenje v domu. Otroci so imeli do sedaj skupno jedilnico, skupne učilnice, skupne spalnice, skupne garderobe itd. Obdržali smo le skupno jedilnico, v vse druge prostore pa smo razmestili manjše skupine otrok. V kateri skupini bodo, so lahko izbirali sami. Najprej smo to storili za starejše skupine, pozneje pa za vse. V sobe smo namestili postelje, garderobne omare, mize in stole ter peči. Otroci so dobili v last obleko, obutev in perilo. Sami so morali skrbeti za red v omarah, dekleta tudi za pranje, sušenje in likanje osebnega perila in obleke. Določili smo skupine za vsak dan prve dni tedna, ki so imele na razpolago pralnico, kjer so pod vodstvom perice prale, ona jim je dajala pralna sredstva. Dečkom je perilo prala perica, a hranili so ga v svojih sobah, ker je bilo njihovo.

Tedaj smo uvedli tekmovanje za najboljšo, najbolj urejeno sobo. Posebna komisija, ki so jo sestavljali vzgojitelj, dežurni učenec in predstavnik sobe, je ocenila red in urejenost. Tekmovali smo za radijski aparat, ki ga bo prejela najbolj urejena soba v določenem obdobju. Mnogi danes ne bodo znali oceniti, kaj je takrat pomenil radijski aparat, saj je celotni dom premogel le enega in zvočnik na dvorišču. Otroci so to novost zelo dobro sprejeli.

Delali smo po lastni zamisli in nikogar nismo spraševali za ustreznost ali ideološko sprejemljivost. K nam so prihajale razne inšpekcije, komisije in kontrole in vse so bile nad tem presenečene. Posebno se spominjam

vplivne tovarišice iz sekretariata za otroško varstvo, neke Dolančeve, ki nam je dala veliko priznanje.

Seveda se je delo in življenje v domu sedaj spremenilo za celotno osebje. Kmalu so imeli opraviti z lastnino gojencev, ne več domovsko in potrebno je bilo usklajevati delo z vsakim gojencem.

Garderoba domskih oblačil, plaščev, oblek, čevljev itd. pa je ostala še polna, tam je bilo vse česar gojenci niso vzeli v svoje sobe. Organizirali smo nekaj zaporednih licitacijskih prodaj. Zložili smo robo na mize, določili nizke cene in povabili okoliško prebivalstvo, ki je vse pokupilo.

Imeli smo šiviljo, ki je deklicam krojila in šivala prav lepe obleke. Zaposlili pa smo še honorarnega krojača, ki je tudi fantom po meri šival lepe obleke. Denar za to smo si pridobili s prejšnjo razprodajo. Iz zavoda je popolnoma izginila prejšnja enoličnost in uniformiranost. Deklice, ki so na sliki 1. junija 1960 pod naslovom »Mamke«, so iz tistega obdobja lepo in različno oblečene.

S tem, ko smo otroke razdelili po sobah, smo morali rešiti tudi vprašanje kurjave po vseh sobah. Na centralno ogrevanje še pomislili nismo. V vsako sobo smo namestili peč in zaboje za kurjavo. Otroci so sami skrbeli za kurjenje. Morali pa smo nabaviti večje količine drv in premoga. Prej smo kurili samo v učilnici, v spalnicah pa ne.

Spremenilo se je delo praktično vsega osebja. Dom je drugače zadihal. Sprejeli smo temu ustrezen dnevni red, ki pa se ga nismo držali kot pijani plota, pač pa le okvirno. Bil je čas vstajanja, pospravljanja, učnih ur, delo v raznih dejavnostih, pranje perila, družabne igre, točen čas obrokov hrane. Vzgojitelj ni imel več na »kupu«, na enem mestu, svoje skupine, pač pa razpršene po raznih dejavnostih. Pri učnih urah je namreč hodil iz sobe v sobo gojencev svoje skupine, jim svetoval in pomagal pri učenju in nalogah.

Sedaj smo v domu ustanovili tamburaški orkester. Nastavili smo honorarnega glasbenega učitelja g. Tratnika iz Nove Cerkve, ki je dvakrat tedensko vodil vaje. Z orkestrom smo nastopali na raznih prireditvah v domu in tudi zunaj njega.

Mladinski dom »Mihe Pintarja« Dobrna je imel kar precej zemljišča, ki ga je bilo potrebno urejati in obdelovati. Imeli smo velik park z urejenimi sprehajalnimi potmi, gredicami in nasadi, velik zelenjavni vrt z rastlinjakom, nogometno igrišče, svinjak, kjer je bilo veliko dela, kakor tudi pri ekonomu v kleti in v skladiščih. Vem kako zavzeto se je nekaj gojencev specializiralo pri vzreji prašičev. Seveda so bili ob kolinah posebej nagrajeni in pohvaljeni.

Želeli smo, da pri delu sodelujejo vsi, tudi najmlajši. Vsak po svojih zmoglostih. Delovne sile je bilo v domu dovolj, treba jo je bilo samo smotrno organizirati in izrabiti. Zakaj bi jo najemali od zunaj? Delo na zemlji, v vrtu in parku je razporejal ekonom. Mi pa smo gojence organizirali

v pet skupin od ponedeljka do petka in smo jih tudi poimenovali po dnevih v tednu. Tega dne je morala biti skupina na razpolago ekonomu skupno z vzgojiteljem. Moram povedati, da je vzgojitelj prav tako delal v skupini kot gojenci. To smo zahtevali, da ni samo nadziral in se obnašal kot paznik.

Takrat smo se lotili večjega projekta, ureditve športnega igrišča v parku za mali nogomet, rokomet, odbojko in košarko. Delo je vodil vzgojitelj Viktor Rožanc, ki je napravil načrt in zemljišče izmeril. Gojenci so zemljišče hitro zravnali in napravili odvodnjavanje. Potrebovali smo gornji sloj, rdeči pesek, ki ga na Dobrni ni bilo. Vedeli smo, da se dobi v Cinkarni Celje, od tam so ga dobavljala razna športna društva v državi. Celje je daleč, na razpolago pa nismo imeli denarja za pesek in za prevoz.

Preko znanstev smo uredili, da je tovarna Cinkarna Celje prevzela patronat čez naš dom. Na ta način so nam odprli vrata, da smo lahko prosili za pomoč.

Dali so nam rdečo žlindro – pesek za športno igrišče in dogovorili smo se, da nam dajo neko nedeljo na razpolago še dva kamiona. Le nakladati in razkladati moramo sami. Takrat ni bilo nakladalcev in kiparjev. Zgodaj zjutraj smo poslali skupino večjih fantov z vzgojiteljem Viktorjem v Celje, da so nakladali kamione. V domu pa smo organizirali razkladanje. Tako sta kamiona tisto nedeljo navozila potrebno količino žlindre, ki smo jo potem po igrišču zravnali in dolgo časa močili in valjali. Napravili smo še visoko mrežo, da žoge ne bi letele v zelenjavni vrt in igrišče je bilo nared. Pripravili smo otvoritev in prva tekmovanja.

Cinkarniški patronat pa smo izkoristili še za kaj več. V cinkarni je delovala močna Ljudska tehnika, ki je bila zadolžena za sodelovanje z nami. Sodelovanje in pomoč so opravičevali s tem, da bodo tu dobivali kader. Cinkarna Celje je imela močno šahovsko ekipo s prvokategorniki. Naši gojenci pa so bili tudi odlični šahisti. V Celju smo organizirali šahovski turnir in jih premagali. To je bilo veliko presenečenje. Naše gojence smo želeli seznaniti z različnimi delovnimi spretnostmi, da bi se lažje odločali za poklice. V večjem prostoru pri rastlinjaku smo uredili mize za tri področja: za ključavničarstvo, mizarstvo in električarstvo. Ljudska tehnika cinkarne je te tri vrste dejavnosti opremila z osnovnim orodjem. Pa ne samo to. Tedensko so prihajali: ključavničar, mizar in elektrikar in seznanjali naše gojence z osnovami teh strok. V vsaki skupini je bilo štiri do šest fantov. Gojenci so se sami odločali, v katerem krožku bodo sodelovali. Sedaj smo imeli opremljene delavnice z osnovnim orodjem in strokovnjake, pa smo se sami lotili marsikaterega popravila v domu. Tako smo zgradili hidrofor, ker je bil pritisk vode slab. Kupili smo namreč prvi pralni stroj, ki je potreboval večji pritisk vode in zabetonirali smo ga v pralnici. Z veseljem sem zahajal v delavnice in na gradbišče. A kruta resnica je, da kadar imaš vse, ne vidiš nič, ko pa nimaš nič, vidiš vse.

Nikjer in nikoli ne teče vse gladko. Vzgoja otrok pa je celo ciklični proces z napredovanji in zastoji. Tako je bilo tudi v našem domu. Vse je lepo teklo, ko je prišlo do nesreče.

Gojenci so lepo kurili v svojih sobah in skrbeli, da jim je bilo toplo. Posebno dekleta v mansardnih sobah, v nadstropjih.

Nekega jutra, bilo je 25. decembra menda 1959, ko je prihajala kuharica v službo ob 4.30 uri, je opazila ogenj, ki se je že prebil skozi ostrešje. Gorel je severo-vzhodni del gradu. Takoj je bil dan znak za preplah. Gojenci so takoj spraznili vrhnje nadstropje. Stanoval sem v središču vasi Dobrna, ko me je prišel poklicat gojenec: »Tovariš upravnik, dom goril!« Bil sem iz sebe, vrgel nekaj nase in se s kolesom odpeljal v dom. Takrat so tam že bili gasilci in brizgali po gradu. Bila je žalostna slika. Otroci so v gručah stali okoli svojega doma in nekateri, zlasti deklice, ki so imele sobe v vrhnjem nadstropju, so glasno jokale. Ničesar nisem mogel storiti. Ekonom in vzgojitelji so mi povedali, da ni nihče poškodovan.

Gasilci so ogenj pogasili, a dom je kazal zelo žalostno podobo. Vseh zgornjih osem sob je bilo uničenih. Spodaj pa je bilo vse razmetano in zamazano. Zamislite si naš položaj. V domu je bilo takrat menda stodvajset otrok. Bil je Božič. Prišli so preiskovalci in ugotavljali vzroke. Močno so posumili, da je ogenj iz ideoloških razlogov podtaknjen. Spraševali so ekonoma in otroke. Mene ni vprašal nihče ničesar. Posebej so se zanimali, kako so otroci prišli na podstrešje, od koder so reševali razno kramo, ki še ni gorela. Ko so ugotovili, da so vlomili železna, ognjevarna vrata, ker ključa ni bilo pri roki, niso iskali naprej. Gasilci so ugotovili, da se je vnel tram, ki je bil preblizu dimnika. Po ugotovitvi so odšli in nikogar ni bilo več blizu. Ostali smo sami s pogoriščem.

Najprej je bilo potrebno poskrbeti za otroke. Kar tako zamazan sem odšel z dvema gojencema s pogorišča k direktorju zdravilišča g. Zmagu Likarju. Poročal sem mu o naših težavah in ga prosil za pomoč. On je bil tudi predsednik KLO Dobrna. Ker zdravilišče ni bilo zasedeno, nam je dal na razpolago spodnji prostor hotela Union Dobrna. Tja smo namestili spalnice za večino deklet. Vse ostale dejavnosti: jedilnico, učilnice in garderobe, pa smo imeli v srednjih in spodnjih prostorih gradu.

Pogorišče smo na hitro prekrili s strešno lepenko in se lotili vseh mogočih priprav za obnovo doma. Denar je odobril OLO Celje, za izvajalce pa smo najeli Vegrad Velenje. Grad je spadal pod spomeniško varstvo, zato smo se morali pri obnovi ravnati po njihovih zahtevah. Delo pa bi moralo biti opravljeno do 1. julija, do začetka glavne turistične sezone, ko smo morali izprazniti hotel Union. To je bilo eno težjih obdobij življenja v domu.

Prizadevanje za boljše in lepše odnose z okoljem
Mladinski dom »Mihe Pintarja« je nasledil tudi vse dobre in negativne odnose doma za sirote iz Bosne in Hercegovine. Tam so bili bosanski

otroci z drugimi kulturnimi navadami, ker so prišli iz nam manj znanega okolja. Dobrčani so jih občutili kot tujek, niso jih sprejemali kot svoj sestavni del in slišati je bilo tudi zmerljivke »domovci« gredo itd., kakor ugotavlja v svojem sestavku ga. Monika, ne da bi poiskali razloge. To pa ni imelo zveze z »vrsto« sirot, ali so to bile partizanske ali kake druge sirote. Razlik med nemškimi, domobranskimi, ukrajinskimi, partizanskimi itd. sirotami nismo delali niti mi, niti okolica, saj to nikomur ni pisalo na čelu; tega tudi od nas ni nihče zahteval. Največkrat pa za izvor in vzrok osirotelosti niti vedeli nismo. Omenjen je bil le v glavnem spisu, ki je določal vrsto plačila oskrbnine. Vpogled v to pa je imel samo upravnik in računovodstvo. Če bi delali tako, kot si v sestavku površno predstavljate, v domu ne bi mogli ustvariti sožitja, skupnega življenja, medsebojne pomoči, ljubezni in spoštovanja, skratka vzgojnega režima. V vsej dolgi dobi dela v domovih nisem niti enkrat slišal, da bi katerikoli vzgojitelj na Dobrni očital gojencu preteklost ali pripadnost njegovih staršev. Nismo opazili, da bi si to očiteli učenci. Res, da tega nismo proučevali in z ugotovitvami seznanjali otroke. Za nas so bili vsi enako potrebni naše pomoči in vzgoje. V šolo so hodili skupaj z ostalimi dobrnskimi otroci, od katerih so imeli nekateri slabše pogoje za življenje in šolanje kot naši, saj so morali daleč v šolo in nazaj, pa trdo delati, čeprav so lahko klicali svojo mamo. V stiku z njimi so njihovo življenje spoznavali tudi naši gojenci. Takrat so se počutili srečne. Šele ob nesreči drugih so začutili svojo srečo. Kako prijetno jih je bilo slišati, ko so najmlajši svojo vzgojiteljico Angelo Vovk klicali »mamka«. Ta naziv smo sprejeli vsi. Zdi se mi, da je vsem pomenil dobroto in milino, kakršno čutimo do prave mame.

Kot domačin, doma iz trdne dobrnske družine, sem od svojih in prijateljev spoznaval vse pripombe, ki so letele na račun doma. Noben organizem ne prenese tujka, tudi kraj ne. Počasi smo se skušali vraščati v kraj, tako da smo sodelovali na raznih prireditvah, najprej pomagali raznim društvom, pozneje pa tudi posameznikom. Do sedaj so nas videli samo na igrišču pri žogi in drugih igrah, na sprehodih itd. S tem smo »kvarili« njihovo mladino, ki je morala trdo delati. Začeli smo pomagati. Nekateri učenci so vabili naše otroke domov, da jim pomagajo. Dovolili smo čas izven učnih ur, pa sobote in nedelje. Pomagali smo z večjimi skupinami pri sušenju sena, pobiranju sadja in drugih poljskih pridelkov. Otroci so se lepo vedli, saj so bili skupinskega dela vajeni in so pridno delali. Lačni v domu niso bili, da bi šli zaradi hrane, čeprav so z veseljem pojedli kako domačo posebnost. Pomagali smo ljudem v nesrečah. Spominjam se primera, ko je starejšima ženi in možu pogorela manjša kmetija. Ostala sta brez vsega. V naši delavnici smo popravili odpisani postelji in dve omari in jim jih podarili skupaj s posteljnino. Kako srečna sta bila. To so storili gojenci. Odnosi so se počasi spreminjali pri naših gojencih in pri Dobrničanih. Spoznavali so uspehe naših vzgojnih metod. Tako je Arličeva

mama prosila, da sprejmemo v naš dom njenega sina G., da bi se poboljšal in popravil ocene. Sprejeli smo ga in naš vzgojni sistem je nanj dobro vplival, da je razred izdelal. Teh primerov je bilo več, tako iz Dobrne, kakor tudi od drugod, celo iz Mozirja je pripeljala mati svojega sina k nam. Tako smo postali potrebni in zaželeni tudi za Dobrnčane.

V sestavku, ki ga obravnavam, je omenjeno, da je v dom prišla skupina petnajstih partizanskih sirot, ki so v enem letu napravili dva razreda. Naj pojasnim zadevo.

Pri OO ZZB Celje je delovala posebna komisija, ki je imela nalogo spremljati razvoj in šolanje otrok, ki so jim starši padli kot partizani ali bili kako drugače ubiti (od okupatorja). Ugotovili so, da so mnogi otroci zaradi slabe vzgoje, težkih družinskih razmer, nemogočih odnosov doma in tudi v šoli, končali obvezno šolanje v petem, šestem ali sedmem razredu. Onemogočeno jim je bilo vsako nadaljnje šolanje. Tudi poklica si niso mogli pridobiti. To pa je bilo nevzdržno in iskali so rešitev. Tudi danes družba skrbi za šolanje otrok, ki so v osamosvojitveni vojni 1991 izgubili starše. Prišli so k meni, da bi na Dobrni zanje organizirali Dopolnilno šolo. Pri nas so kapacitete tedaj ravno ostajale, ker smo vsako leto pošiljali otroke naprej v nadaljnje šolanje. Skupaj s šolo smo se dogovorili, da organiziramo dva oddelka Dopolnilne šole: prvega za tiste, ki so končali obvezno šolanje s končanim ali nedokončanim petim ali nedokončanim šestim razredom. Ti so v enem letu končali peti in šesti razred. In drugi oddelek, v katerega smo vključili otroke s končanim šestim ali s končanim ali nedokončanim sedmim razredom in z nedokončanim osmim razredom, ti pa so v enem letu končali sedmi in osmi razred. Šola je skupaj z Zavodom za šolstvo Celje pripravila načrt in program, mi pa smo pripravili vse potrebno za namestitve. Sprejeli smo jih v dom in organizirali učni skupini, saj je bilo teh otrok, ki so se vključili v režim ostalih osemdeset gojencev, nekaj čez trideset in med njimi nismo delali nobene razlike. Gojenci Dopolnilne šole so bili kvečjemu na slabšem, saj so se morali na hitro prilagoditi domskemu življenju in se intenzivno učiti.

Tukaj moram povedati svoje ugotovitve, da so mnoge partizanske sirote močnejše trpele za posledicami vojnih grozot, kot otroci nemčurjev, domobrancev, kozakov itd. Ti vsaj niso videli tragedije svojih staršev. Njim so jih enostavno odvzeli. Kar je po svoje tudi tragično. Neobremenjeni so ostali samo tisti otroci, ki trpljenja, mučenja in tragične smrti svojih dragih staršev niso videli. Predpostavljam, da je bilo to domobranskim sirotam prizaneseno, saj niso govorili o tem. Z lic tistih otrok, ki pa so to doživeli, je izginil otroški sijaj in nasmeh, nanje so se naselile otožnost, žalost in skrb.

Mnogi partizanski otroci so na lastne oči gledali zverinsko mučenje in ubijanje njihovih najdražjih. Omenil bom samo en primer petih Leskov-

škovich otrok, doma nekje iz Planine. Oče je bil v partizanih in je tam padel. Mati z otroki je bila sama, ko so k njim prišli sovražni vojaki, ki so se borili proti partizanom. Mater so zunaj pred hišo posilili, mučili in nazadnje ubili, kar so otroci gledali skozi okna in jokali. Nazadnje so jih nagnali ven, vrgli mater v hišo in vse skupaj zažgali.

Eden od teh otrok sedaj živi v Šempetru v Savinjski dolini in nedavno sem mu pomagal, da je prišel do statusa žrtve vojnega nasilja in do zaslužene rente.

Vsi, ki so bili krivi, da je nastalo toliko sirot, otrok brez roditeljev, zaslužijo samo prezir. Otroci so največje žrtve vojne, to smo spoznali in še kar naprej spoznavamo.

Ne vem pa, s kakšno pravico bi dali rento za preživeti čas v domovih samo nekaterim otrokom. Če si jo zaslužijo, si jo zaslužijo vsi, ki so bili v domovih. Vsi so bili pod enotnim vzgojnim režimom, jedli isto hrano, obiskovali isto šolo itd. Takih je šlo po nekih mojih izračunih samo skozi Mladinski dom »Mihe Pintarja« na Dobrni od petsto do šeststo otrok. Seznamo so v arhivu tega doma.

Sedaj bi lahko na široko pripovedoval, kako je delovala kuhinja, ki je srce vsakega doma. Od nje je odvisno mnogo stvari. Kuhinja mora delovati kot najboljša ura, sicer se marsikaj podre. To pa je odvisno od mnogih sodelavcev: kuharice, ekonoma, vrtnarice, pa tudi od otrok. Otrok nismo nikoli spraševali, kaj bodo jedli, kot se to običajno dogaja v družinah in navadno privede do nasprotnega učinka. Jedilnike za teden dni so sestavljali: kuharica, ekonom in bolničarka. Kmalu smo začeli izračunavati kalorije, ogljikove hidrate, beljakovine, vitamine itd, da bi zagotovili čimbolj normalno prehrano. Pri tem je bilo tudi največ kontrole, kakor tudi pri higieni.

Kuhinjo smo nenehno izpopolnjevali. Težko smo uredili posebne prostore za vnos čiste in nečiste hrane, ločili pomivalnico posode itd. Postopoma smo nabavljali tudi sodobno posodo za kuhanje: kotle, ponve, prekucnike itd. Veliko veselje je bilo, ko smo lahko zamenjali pločevinaste krožnike in aluminijaste žlice s porcelanastimi krožniki in s svetlim jedilnim priborom. Otroke smo navajali uporabljati vilice in nože.

Dom smo uredili do te mere, da smo ga lahko ponudili tudi drugim. Želeli smo oditi na morje.

Dobrna je zdraviliški kraj in sem prihajajo razni ljudje in se zanimajo za marsikaj. Tako je na Dobrni dopustovala predsednica reškega okraja. Zanimala se je za letovanje njihovih otrok na Dobrni. Ogledala si je naš dom in bila vsa navdušena nad tem, da napravimo zamenjave. Drug drugemu priskrbimo vse razen hrane. Ne vem več, ali je bilo to 1958. ali 1959. leta. Uredili smo dom, zaklenili naša skladišča in ga dali v najem okraju Reka za otroško kolonijo. V domu sta ostala ekonom Jože Seničar in vrtnarica.

Mi pa smo se odpeljali za dva tedna na Reko v Osnovno šolo na Sušaku. V njej smo organizirali kolonijo. Spominjam se, da so nam prvi dan ponudili stare, obrabljene pločevinaste-emajlirane krožnike in žlice. Protestiral sem na okraju Reka pri predsedniku, da to ni recipročnost in že naslednjega dne smo dobili iz trgovine nove porcelanaste dvojne krožnike in jedilni pribor. Sprejeli smo dnevni red: kopanje, sprehodi, kopanje itd. Mnogi otroci so prvič videli morje in se učili plavati drug od drugega.

Zamislite si lahko samo, koliko priprav je zahtevala organizacija takšnega letovanja okoli stočlanske družčine, da so vsi otroci imeli primerne kopalke, posebej so bile zahtevne odraščajoče deklice. Šivilja je imela polne roke dela tako pred odhodom, kakor tudi v koloniji.

Vse se je srečno končalo in otroci so se kot prerojeni vrnili v svoj dom na Dobrni.

Večina otrok, ki niso imeli kam, je preživljala vse počitnice kar v domu. Nekateri so odhajali za krajši ali daljši čas k sorodnikom. V dom pa so se vračali tudi srednješolci brez sorodnikov, ker so jim dijaške domove čez počitnice ponavadi zaprli. Ti so nam prinašali svojevrstne izkušnje in nam bogatili življenje. Nekatere smo imeli kar brezplačno, za nekatere pa smo pošiljali skrbstvenim organom račune. Od tistih, ki so se že sami oskrbovali, sami gospodarili s svojim denarjem, nismo zahtevali plačila. Živeli so z nami in nam pomagali.

Med nekimi počitnicami smo organizirali kolonijo v Bočni. Tudi tam smo dobili na razpolago Osnovno šolo. V njej smo imeli preskrbovalni center ali kot to danes rečejo – logistiko. Za skupino večjih gojencev dečkov in deklic pa smo organizirali kak kilometer gori v planini taborjenje. Vodil jih je vzgojitelj Viktor Rožanc. V šolo so hodili na hrano, sicer pa so živeli po taborniško: dežurni, dvigovanje zastave, dnevni raspored itd. Za otroke je bilo to novo, zanimivo in razburljivo. Novo je bilo za vse, ne samo za tiste, ki so taborili, k njim smo organizirali obiske, tekmovanja itd.

Vsako leto smo se poslavljali od absolventov osmih razredov osemletke. Slovo ni bilo lahko za vzgojitelje, kajti odhajali so najboljši, ki so bili pomembni steber domskega življenja, naši pomočniki. Težko je bilo tudi za gojence, njihove prijatelje, saj so živeli kot bratje in sestre, kot ena velika družina, ki ve, kaj hoče in kam teži. Za vsakega gojenca smo skupaj s socialno službo ali s komisijo okrajnega odbora ZB poiskali šolo ali učno mesto in dom, v katerem bo živel. Za vse sem kot skrbnik podpisoval učne pogodbe. Tako smo v šole poslali sestre R., sirote kočevskih Nemcev, ki jih omenjate: prvo na učiteljišče, drugo v šolo za medicinske sestre, obe v Celje, tretjo v uk k fotografu Pajku v Velenje in četrto v uk za gostinske delavce. P. sem večkrat srečal v Celju, moji ženi je mnogo pomagala pri zdravljenju v bolnišnici, obiskala pa nas je tudi na našem domu v Vitanju.

Od začetka so gojenci pogosteje prihajali na obisk na Dobrno, pozneje pa vedno redkeje, kakor so pač odraščali, dobivali nova znanstva in se osamosvajali. Veseli smo bili njihovega napredovanja, kot se starši veselijo razvoja in napredka svojih otrok.

Slovo od mladinskega doma

Čas je neusmiljeno tekel dalje. Za vse. V dom smo sprejemali vedno manj socialno ogroženih otrok, vojnih sirot, kajti bližalo se je leto 1961, ko so končale osnovno šolo še zadnje vojne sirote, rojene leta 1945.

V Mladinski dom »Mihe Pintarja« Dobrna smo sprejemali vedno več otrok z motnjami, ki niso uspešno napredovali v normalni osnovni šoli in zanje smo v tem domu organizirali Posebno šolo s prilagojenim učnim programom.

Kot učitelj sem leta 1961 na lastno prošnjo dom zapustil tudi iz osebnih razlogov in se zaposlil na Osnovni šoli Vitanje.

Stiki z nekdanjimi gojenci pa so ostali

Mnogi so me obiskovali, a največ jih ni vedelo, kje se nahajam in kje me naj iščejo. Spominjam se, kako me je iskal gojenec iz Dijaškega doma Šmarje pri Jelšah P. O. Njega in še dva sem poslal k podjetju Stavbar v Ljubljano, da se izučijo za stavbarje. Kot podjetnik je prišel z ženo in otrokoma v Zdravilišče Dobrna, kjer je poizvedoval za mano. Nenadoma se je pripeljal z lepim avtomobilom v Vitanje z vso družino. Povedal mi je, da gradi stanovanja na kluč.

Na sestanku v Ljubljani sem srečal zveznega poslanca v Zboru narodov J. S., ki je nekoč narisal tisto risbo, ki je bila obešena v Dijaškem domu Šmarje pri Jelšah, tedaj ko smo se slikali. Na obisk smo šli v celjski Stari pisker, kjer je upravnik psiholog B. G., ki je napisal knjigo *Osip v osnovni šoli*. Iz Münchna me je obiskala M. P., tamkajšnja upravnica hotela, ki smo jo poslali v gostinsko šolo. V Dobrni je uspešno opravila Dopolnilno šolo. Pa E. Z., M. S., P. R. itd. Preveč bi bilo naštevati še dalje. Naši gojenci so postali uspešni upravitelji šol, G., V., gospodarstveniki, zdravstveni delavci, predsedniki občin in tudi sekretarji komitejev.

Srečanje nekdanjih gojencev in vzgojiteljev

Nekako po desetih letih smo 29. novembra 1972 organizirali srečanje nekdanjih gojencev Mladinskega doma »Mihe Pintarja« na Dobrni. Pobudo so dali gojenci, zlasti vztrajen je bil E. Z. iz Loč pri Poljčanah. Ustanovili smo pripravljalni odbor, v katerem sva bila poleg gojencev še vzgojitelj V. R. in jaz. Zbrali smo nekaj denarja, rezervirali – najeli veliko dvorano Zdraviliškega doma, dali izdelati posebne značke, naročili godbo in pripravili vse drugo za prijetno srečanje. Osnutek za značko je izdelal V. R., v znamenju stiska dveh rok in napis – naslov prireditve in datum. To je bilo znamenje prijateljstva in medsebojnega razumevanja.

Ne morem popisati veselja, ki je vladalo ves čas srečanja, ko se po dolgih težkih letih srečajo bratje in sestre, sedaj že možje in žene okrog tridesetih. Povabili smo vse gojence, znane vzgojitelje in upravnike tega doma. Prišli smo trije nekdanji upravniki: Milan Štravs, ki je bil prvi upravnik in nekoč moj učitelj na Dobrni, A. K. in jaz. Kot zadnjemu upravniku z najdaljšim stažem mi je pripadla čast, da nekdanje gojence pozdravim in jim spregovorim.

Vem, da sem jim povedal, da smo se vsi po najboljših močeh trudili, da bi jim vsaj malo olepšali težko mladost ter jim omogočili nadaljnje šolanje. Naročal pa sem jim, naj se trudijo in delajo tako, da njihovim otrokom, njihovim vnukom ne bo treba živeti v domovih, ker se dobro zavedamo, da še tako dobro organiziran dom ne more nuditi tistega ugodja, vzgoje in oskrbe, ki jo nudi in da mamina in družinska vzgoja ali oskrba doma v vseh življenjskih obdobjih.

Danes občutim zadovoljstvo nad opravljenim delom, posebno sem vesel, kadar srečam moje nekdanje gojence. A mi je tudi večkrat hudo, ko eni tako površno, pristransko ali enostransko obravnavajo naše delo ter življenje v mladinskih domovih. Ti se trudijo prikazati vse negativno. To pa je daleč od resnice, vsaj za tiste domove, ki jih poznam. V teh domovih otroci niso bili nezaželeni, kdorkoli so že bili, nismo jih ločevali, zapostavljali, kaj šele zasramovali zaradi greha njihovih staršev. Vsem smo po najboljših močeh pomagali pri učenju in nadaljnjem šolanju, da bi prišli do poklica po njihovih željah in sposobnostih. Seveda ima vzgojni proces svoje vzpone in padce, prijetne in manj prijetne trenutke, nikoli in nikjer ne gre vse gladko. Vprašanje pa je, kaj danes gledamo, kaj poudarimo ali kaj izdvojimo od celote. Vse je treba gledati kot celoto in v luči časa ter pojojev, v katerih so ti domovi delali.

Zdi pa se mi, da ponavljajo zločin nad temi otroki, sedaj že odraslimi ljudmi tisti, ki jih ločeno zbirajo in jim govorijo, kako je bilo samo njim hudo, kako je bil svet samo do njih krivičen, čeprav so skupno in složno živeli z vsemi vojnimi sirotami. S tem sejejo sovraštvo enih proti drugim, sovraštvo, ki je že davno izginilo in odpirajo stare rane, ki so se že davno zacelile.

Kdor se že loteva te zapletene in zahtevne teme, naj k njej pristopi z vseh vidikov, kompleksno. Upošteva naj vse, kar je tvorilo takratno življenje v domovih. Podano mi je bilo veliko predlogov, da bi ponovno pripravili srečanje nekdanjih gojencev Mladinskega doma »Mihe Pintarja« Dobrna, naj se ponovno zberejo nekdanji gojenci in povedo, kako je bilo.

B O R E C

Janko KOSTNAPFEL, dr. medicine in univerzitetni profesor
SI-Slovenija, 1000 Ljubljana, Gregorčičeva ulica 9

ODLOMKI IZ ŽIVLJENJA DELAVCA

Po rokopisu pripravil Janko Kostnapfel

Borec, Ljubljana, LII/2000, št. 579-580-581-582, str. 5, slov. (angl.)

Egidij Jeras se je rodil 31. avgusta 1869 kot trinajsti otrok kočarja Blaža v Podreči št. 41, v fari Mavčiče pri Kranju. Umrl je v Ljubljani, 18. februarja 1948. Ko je bil star dve leti, je izgubil očeta. Z osmim letom je šel služiti za pastirja. V dvanajstem letu je spoznal, da mora sam poskrbeti za svojo prihodnost. Odšel je v Ljubljano in starejša sestra mu je na njegovo moledovanje preskrbela učno mesto pri nemškem sodarskem mojstru v Gradišću. Mojster je učenca izučil, toda mojstrica je skopo kuhala in drobni Tilen med učenjem ni zrasel. Kasneje, kot pomočnik, pa se je razvil v pravega korenjaka. Ko se je vrnil od vojakov, se je oženil. Slednjič je pri njegovi mizi sedelo osem otrok, ki jih je bilo treba nasititi z zaslužkom njegovih rok. Vendar je ostal veder in pogumen. Ni ga strlo ne pomanjkanje v mladosti ne trdo delo in vsakršne nevšečnosti.

V življenju Egidija Jerasa se zrcali tudi naše narodno življenje. Kakor toliko drugih je bil Tilen kljub siromaštvu ukažljen in kritičen. Kot pastir je obiskoval ljudsko šolo in kot učenec obrtno pripravljalo šolo. To pa mu je bilo premalo. Zato je hlastno segal po slovenskih knjigah. Posojal mu jih je mojstrov sin, poznejši pesnik Anton Medved, ki se je Egidija vselej rad spominjal kot živahnega študenta. S kakšnim pridom je Egidij Jeras bral knjige, dokazuje druga nagrada, ki jo je prejel na natečaju bolniške blagajne za spis o alkoholizmu. In še v enem pogledu je slovenska knjiga nanj močno vplivala. Rasel je v obdobju hudega nemškega pritiska in trdih socialnih krivic, ki jih je občutil na lastni koži. Toda njegova slovenska zavest je bila kljub temu trdna. Ko je spoznal, da mednarodna socialna demokracija ubija narodno zavest slovenskega delavstva, se je pridružil narodnemu socialističnemu gibanju, ki so ga začeli tržaški rodoljubi, in nato v njem vneto sodeloval. Egidiju Jerasu je ljubljansko meščanstvo 22. junija 1933 v znak priznanja njegovemu delu podelilo diplomo. Na diplomi, ki jo je upodobil Hinko Smrekar, je podpisan župan dr. Dinko Puc, ki je umrl 23. februarja 1945 v taborišču Dachau za pegastim tifusom.

Janko KOSTNAPFEL, MD, university professor
Gregorčičeva 9, 1000 Ljubljana, SI-Slovenia

GLIMPSES FROM A WORKER'S LIFE

Written by Janko Kostnapfel after a manuscript

Borec, Ljubljana, LII/2000, no. 579-580-581-582, p. 5, Slov. (Eng.)

Egidij Jeras was born on 31 August 1869 in Podreča, house no. 41, in the parish of Mavčiče pri Kranju, the thirteenth child of the small-holder Blaž Jeras. He died in Ljubljana on 18 February 1948. At the age of two, he lost his father. At the age of eight, he started working as a shepherd. When he was twelve, he realised that his future was in his own hands. He left for Ljubljana and, at his request, his older sister got him an apprenticeship with a German barrel maker in Gradišče. The master gave him a full training, but his wife's cooking did not provide enough nourishment and the puny Tilen (Egidij) did not grow during his trainee period. Nevertheless, he filled out later on, when he was already an assistant. When Jeras returned from the army, he got married and eventually had to provide for eight children through the work of his own hands. Despite everything, he never lost his optimism and courage. He was not set back by his lost youth, hard work and troubles.

The life of Egidij Jeras reflects the life of our people. Like many others, poverty did not prevent Tilen from thirsting after knowledge and developing a critical outlook. While still a shepherd boy, he attended school, and as an apprentice, went to a crafts school. But this was not enough. He hungrily read Slovene books, which he borrowed from his master's son and, later, the poet Anton Medved, who always remembered Tilen as a very motivated student. A sign of the eagerness with which Egidij Jeras read books is the second prize which he received for his essay on alcoholism in a competition held by the hospital treasury. Slovene literature influenced Jeras in another way. The time of his youth coincided with a period of severe Germanic pressure and extreme social injustice, which did not fail to affect him. Nevertheless, his Slovene patriotic awareness was undiminished. When he realised that the international social democracy movement was killing the national awareness of Slovene workers, he joined and played an active part in the national socialist movement which had been initiated by the Slovene patriots of Trieste.

On 22 June 1933 Egidij Jeras received the citizenship of Ljubljana as an award for his work. The certificate, which bears an illustration by Hinko Smrekar, is signed by the mayor, Dinko Puc Ph.D., who died of typhus on 23 February 1945 in the Dachau concentration camp.

Vladimir KAVČIČ, dipl. pravnik, pisatelj in publicist
SI-Slovenija, 1000 Ljubljana, Dvoržakova 12

SLOVENSKI REVIALNI TISK V LETIH 1952–1974

Borec, Ljubljana, LII/2000, št. 579-580-581-582, str. 51, slov. (angl.)

Obsežni spis, kakor avtor imenuje svoje refleksije, obravnava revialni tisk petdesetih, šestdesetih in sedemdesetih let. Mlada pota, slovstvena revija, ki je pričela izhajati v zgodnjih petdesetih, je bila predvsem namenjena literatom začetnikom, saj jim je ponujala mentorske nasvete že uveljavljenih in priznanih literatov. V Problemih, literarni in publicistični reviji iz šestdesetih let, se že pojavljajo besedila, ki opozarjajo, da je socialistična družba socialno bolj kompleksna in prav tako polna antagonizmov, kot vsaka druga. Nekatera publicistična besedila, objavljena v Problemih, že pričenjajo problematiko civilne družbe. Za slovstvo, priobčeno v reviji, je mogoče reči, da se realizem vse bolj umika stvaritvam, ki jih literarna teorija uvršča med modernistične oziroma avtopoetične. Od žanrskega pisanja se literatura oddaljuje in se poskuša v eksperimentih in v ubeseditvi duševnega življenja. Prostor in čas je revija, ki že kaže na zgodnjo krizo socialistične družbe in njeno netolerantnost do civilnega in političnega pluralizma. V reviji so se priglasi k besedi sodobni bogoslovci, ki so bili blizu Kocbekovemu personalizmu in so razgrnili tiste religiozološke misli, ki so daleč presegale inštitucionalno versko prakso. Zaradi tega so revijo etiketirali za klerikalno, tu pa se je nehal ves kozmopolitizem in širokosrčnost tedanje družbe, ki jo je, sicer ne vso, po avtorjevih besedah močno obvladovala tako imenovana tehnična inteligenca, ki za druge razsežnosti življenja skoraj ni imela posluha. Tudi to je bil eden izmed razlogov, zakaj je bil revialni tisk zunaj literarnega kroga in ljubiteljev pisane besede družbeno manj odmeven, vendar ne spregledan, saj je tedanja politična oblast spremljala intelektualno dogajanje. Že v šestdesetih in sedemdesetih letih se je pri nas jasno zarisala razlika med politično in civilno družbo in na področju revialnega tiska se je videlo, da ima politika velik vpliv. Prispevek ne precenjuje vloge revialnega tiska in njegovega vpliva, temveč skuša čim verodostojneje prikazati in orisati silnice, ki so obvladovale izhajanje revij.

Vladimir KAVČIČ, LL.B., writer and journalist
Dvoržakova 12, 1000 Ljubljana, SI-Slovenia

SLOVENE PERIODICALS FROM 1952 TO 1974

Borec, Ljubljana, LII/2000, no. 579-580-581-582, p. 51, Slov. (Eng.)

The lengthy paper, described by the author as his own reflections, discusses the periodicals of the 1950s, 1960s and 1970s. The literary magazine *Mlada pota*, which came out in the early 1950s, was primarily intended for beginning writers and featured advice by well-known and acclaimed authors. At a relatively early stage, *Problemi*, a magazine of literature and criticism from the 1960s, featured texts which drew attention to the fact that a socialist society was as socially complex and ridden with antagonisms as any other society. Some treatises published in *Problemi* even focus on the issues of the civil society. One characteristic of the literary contributions presented in the magazine was diminishing realism, with a growing number of writings classified by literary theory as modernist or auto-poetic. Turning away from genre, these writings were experimental and represented original attempts at literary renderings of different mental states. *Prostor in čas* was a magazine that mirrored the early crisis of the socialist society and its intolerance towards civil and political pluralism. The magazine published articles by contemporary theologians who, in a close analogy to Kocbek's personalism, presented religious opinions which greatly transcended those of institutional religious practice. The magazine was labelled clerical as a result of the phoney cosmopolitanism and hypocritical "broad-mindedness" of a society which, according to the author, was ruled by "technical" intelligentsia insensitive to other dimensions of life. This was also one of the reasons why, outside literary circles and some enthusiastic readers, such periodicals were less popular, although not completely ignored; political authorities kept a close eye on intellectual pursuits. As early as in the 1960s and '70s, the differences between the political and civil society became acutely felt and periodicals clearly reflected the considerable influence of politics. Without overestimating the role and influence of periodicals, the paper attempts to truthfully present the forces which governed magazine publishing.

Marijan F. KRANJC, generalmajor v pokoju
SI-Slovenija, 1119 Ljubljana, Litijska cesta 62

SLOVENSKA VOJAŠKA INTELIGENCA – GENERALI IN ADMIRALI

Skica za antropološko študijo – I. del

Borec, Ljubljana, LII/2000, št. 579-580-581-582, str. 201, slov. (angl.)

Avtor nam predstavlja nadvse zanimivo, a skorajda pozabljeno in celo prezrto temo o slovenski vojaški inteligenci. V treh uvodnih poglavjih nam predstavi nekaj splošnih pojmov in leksikografskih podatkov o zgodovini vojaške inteligence, pa tudi o vojaškem šolstvu in oblikovanju vojaškega stanu ter zanimive podatke o vojaški znanosti kot interdisciplinarni vedi in znanstvenoraziskovalnem delu.

Osrednji del študije je seveda namenjen začetkom slovenske vojaške inteligence, ki jih moramo zaradi zgodovinskih okoliščin pravzaprav iskati v tujerodnih oziroma v t. i. "skupnih" državnih armadah, najprej v avstro-ogrski, nato pa v dveh jugoslovanskih – kraljevski in ljudski. Iz obdobja 1790 nam avtor celo ponudi tri kandidate za prvega slovenskega generala – admirala v vrstah avstro-ogrske vojske oziroma angleške vojne mornarice. Vmes sta bila sicer dva zametka samostojne slovenske države, s tem pa tudi slovenske vojske. Prvo obdobje je 1918–1919, ko se je oblikovala kraljevina SHS oziroma so potekali boji za slovensko severno mejo, kjer je pripadla odločilna vloga generalu Rudolfu Maistru. Avtor nam ob tem priklči v spomin malo znanega kontraadmirala Metoda Kocha, ki mu je bila v tistem času zaupana zahtevna naloga oblikovanja prve jugoslovanske vojne mornarice. Drugo obdobje, od leta 1941 do leta 1945, je čas narodnoosvobodilnega boja in slovenske partizanske vojske, v kateri smo maja 1943 dobili tudi prvega partizanskega generala Franca Rozmana-Staneta!

Zaradi svojevrstne inventure in zgoščenega pregleda stanja od začetkov do oblikovanja avtentične slovenske vojske nam avtor predstavi podrobne sezname slovenskih generalov in admiralov v Jugoslovanski ljudski armadi in drugih vojskah. Spomni nas tudi na ljudske junake in vse znamenite vojščake, ki sodijo v vrh slovenske vojaške inteligence.

Na koncu nam avtor kot dopolnilo Poskusnemu seznamu generalov in admiralov Slovencev avtorja Janeza J. Švajncerja, zgodovinarja in brigadirja Slovenske vojske, prikaže še svoj "neideološki in genetski" seznam generalov in admiralov slovenskega rodu. Največ pripomb bo seveda na genetsko načelo. Ne toliko zaradi njegove znanstvene neoporečnosti (enakovrednost genetske osnove po očetu in materi), temveč predvsem zaradi udomačene in malce šovinistične miselnosti, da so v narodnostnem smislu čistokrvni Slovenci samo potomci po moški genealoški veji! Avtor seveda temu upravičeno ugovarja, ker se opira na najnovejše genetske (genske) izsledke. Konkretno, če smo zaradi matere (Slovenke) priznali za Slovenca viceadmirala avstro-ogrske vojne mornarice Viljema Teggetthofa, potem seveda ni razloga, da tega ne bi storili tudi za maršala Josipa Broza-Tita! Enako (genetsko) načelo naj bi veljalo tudi za vse starejše prednike, zato nam avtor predstavi pruskega generala Caprivi Leona, potomca kočevskega svobodnjaka Koprive iz Koprivnika! Avtor je tako zbral, brez ideoloških zaprek, vse doslej znane generale in admirale, ki imajo slovenske genealoške korenine, s tem da ni pozabil omeniti nekaj posameznikov, ki so se zavestno

izločili kot Slovenci (Mickl, Globocnig)! Seveda bo za nekatere potrebno opraviti še podrobne genealoške raziskave, pregledati pa bi kazalo še italijanske in nekatere druge vojaške (švedske, turške) arhive.

Bistveno sporočilo avtorja je, da smo se Slovenci skozi zgodovino uveljavili kot narod upornikov in pogumnih bojevnikov -- pomorcev, pa tudi izvrstnih častnikov, odlikovancev, junakov in narodnih herojev, dobitnikov državnih nagrad, izumiteljev, doktorjev vojaških in obramboslovnih znanosti, astronautov in okrog 230 generalov in admiralov! To je tudi dobra osnova za razpravljanje o slovenski vojaški inteligenci do oblikovanja avtentične slovenske vojske.

Marijan F. KRANJC, Major General (Ret.)
 Litijska cesta 62, 1119 Ljubljana, SI-Slovenia

SLOVENE MILITARY INTELLECTUALS – GENERALS AND ADMIRALS

Draft for an anthropological study – part one

Borec, Ljubljana, LII/2000, no. 579-580-581-582, p. 201, Slov. (Eng.)

The author discusses the almost forgotten and even ignored topic of Slovene military intellectuals. In three introductory chapters, he first presents a number of general issues and lexicographic data on the history of military intelligence, military education and the formation of the military class, along with fascinating information on military science as an interdisciplinary branch of scientific research.

The main part of the article focuses on the beginnings of the Slovene military intelligentsia, which due to historical circumstances were found in foreign or "joint" national armies, such as first in the Austro-Hungarian and later in two Yugoslavian armies – the Royal and the People's Army. The author even proposes three candidates for the first Slovene general and admiral, who served in the 1790s in the Austro-Hungarian army and the British navy respectively. He also discusses two periods which laid the foundations for the independent Slovene state, and the Slovene army along with it. The first was the period from 1918–1919, when the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes was founded and the war for the Slovene northern border raged, in which General Rudolf Maister distinguished himself. The author recalls a lesser known rear admiral, Metod Koch, who in the same period was entrusted with the formation of the first Yugoslav navy. The second period, from 1941 to 1945, is the time of the National Liberation Movement and the Slovene partisan army, within of which in May 1943 the first partisan general was appointed in the person of Franc Rozman-Stane.

As if taking inventory and giving an exhaustive overview of the topic from its early beginnings to the actual formation of an authentically Slovene army, the author presents detailed lists of Slovene generals and admirals in the Yugoslavian People's Army and other military forces. It provides reminders of folk heroes and well-known soldiers from the top ranks of the Slovene military intelligentsia.

At the end, the author adds his own "non-ideological and genetic" list of Slovene generals and admirals to the Draft List of Generals and Admirals in the Slovene Army by the historian and brigadier Janez J. Švajncer. The list will probably be criticised, main because of the genetic principle employed. Scientifically correct (and taking paternal and maternal genetic material into equal consideration), it runs counter to the widespread and slightly chauvinistic opinion that "nationally pure" Slovenes can only be traced along the male line. The author opposes this opinion with considerable justification, drawing from the latest results of genetic research. For example, this means that if Wilhelm Tegetthoff, the vice admiral of the Austro-Hungarian navy, has been recognised as a Slovene because his mother was one, there is no reason why the same principle should not apply for Marshal Josip Broz–Tito. The same (genetic) principle should be applied in connection with all of our ancestors; for this reason, the author lists the Prussian general Leon Caprivi, descendant of a Kočevje freeman named Kopriva from Koprivnik. In short, sans any ideological prejudice, the author drew up

a list of all known generals and admirals of Slovene genealogical background, in which he even includes individuals, who intentionally denied their Slovene roots (Mickl, Globocnig). Of course, there is still a need for more detailed genealogical research and a survey of Italian and some other military archives (Swedish, Turkish).

The author's main message is that throughout history, Slovenes have proven themselves as a nation of rebels and courageous soldiers and seamen, first-rate officers, holders of decorations, brave men, national heroes, winners of national awards, inventors, doctors of military and defence sciences, astronauts and some 230 generals and admirals. The work presents a solid platform for a debate on Slovene military intelligentsia and the formation of an authentically Slovene army.

Franjo MAROŠEK, diplomant Pedagoške akademije
SI-Slovenija, 3205 Vitanje, Pod Hriberco 14

VZGOJA VOJNIH SIROT V DOMOVIH

Monika Kokalj-Kočevar: *Mama, kam gremo?* (Borec 387-568-569/1999)

Borec, Ljubljana, LII/2000, št. 579–580–581–582, str. 327, slov. (angl.)

Nekdanji upravnik Dijaškega doma Šmarje pri Jelšah (1952–1953) in Mladinskega doma Mihe Pintarja na Dobrni (1955–1961) se prispevka Monike Kokalj-Kočevar *Mama, kam gremo?*, objavljenega v reviji Borec 567-568-569/1999, bolj spominja, kakor mu ugovarja. V omenjenih domovih so takoj po drugi svetovni vojni skrbeli za popolne ali enostranske vojne sirote, partizanske in druge, ter jih vzgajali. Avtor se spominja socialne in vzgojne enakopravnosti vseh otrok, pri tem delu je bilo pomembno samo preprosto dejstvo, da so otroci brez staršev, oškodovani in prikrajšani za družinsko toplino. "Čas je neusmiljeno tekkel," zapiše avtor. "V dom smo sprejemali vedno manj socialno ogroženih otrok, vojnih sirot, kajti bližalo se je leto 1961, ko so končale osnovno šolo še zadnje vojne sirote, rojene leta 1945." "Domsko življenje je opisano tako nazorno, tako, da avtorjevo pisanje prerašča v dokument časa.

Franjo MAROŠEK, graduate of the Teaching Academy
Pod Hriberco 14, 3205 Vitanje, SI-Slovenia

THE UPBRINGING OF WAR ORPHANS IN ORPHANAGES

Monika Kokalj Kočevar: *Mama other, where are we going?* (Borec 567-568-569/1999)

Borec, Ljubljana, LII/2000, no. 579-580-581-582, p. 327, Slov. (Eng.)

The former headmaster of the Šmarje pri Jelšah Student Dormitory (1952–1953) and the Miha Pintar Orphanage in Dobrna (1955–1961) contributes his own memories to, rather than criticises, an article by Monika Kokalj Kočevar entitled *Mama, where are we going?*, published in issue no. 567-568-569/1999 of *Borec* magazine. Immediately after the Second World War, the above two institutions offered shelter and education to partisan children and others who had lost one or both of their parents. The author remembers the social and educational equality of all the children, and how the only important thing was the fact that they had been orphaned and thereby robbed of a warm home. Writes Marošek writes: "Time was relentlessly flying by. The orphanage accepted ever fewer socially deprived children and war orphans, for the year 1961 was drawing near, when the last of the war orphans, born in 1945, would finish primary school." Life in the orphanages is depicted so vividly that the article turns into a document of past times.

borec

579-580-581-582 REVIJA ZA ZGODOVINO, LITERATURO IN ANTROPOLOGIJO **2000**

ustanovitelj

Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Slovenije

izdajatelj

Društvo za preučevanje zgodovine, literature in antropologije

urednik

PRIMOŽ VRESNIK

namestnica urednika

TANJA VELAGIČ

Revija izhaja ob denarni podpori Ministrstva za kulturo Republike Slovenije

uredniški odbor

TILKA BLAHA, JOŽE DEŽMAN, DR. BOŽIDAR JEZERNIK, DR. LEV KREFT, MIHA NAGLIČ,
DR. DUŠAN NEČAK, ZORAN RADONJIČ, DR. BOŽO REPE, MILENA ŠTRAJNAR,
RAPA ŠUKLJE, DR. CVETKA TÓTH, TANJA VELAGIČ, PRIMOŽ VRESNIK

oblikovalka in tehnična urednica

DARJA CJUHA

lektorici

SIMONA PERPAR-GRILC, TANJA VELAGIČ

uredništvo in uprava

1104 Ljubljana, Zemljemerska 12, poštni predal 2056, telefon (01) 134 42 43

Naročniška cena te številke je 3.000 SIT, v prosti prodaji 4.500 SIT

žiro račun pri NLB d.d. Ljubljana
50100-678-000-0093214

devizni račun pri NLB d.d. Ljubljana
50100-620-133-900-27491-705-112270/3

tisk

Tiskarna Tone Tomšič d. d., Ljubljana, Gregorčičeva 25 a

UDK 949.712+82(05)

ISSN 0006-7725

Na podlagi Zakona o davku na dodano vrednost (Ur. l. RS 89/99) šteje revija Borec med proizvode,
za katere se plačuje 8 % DDV



Joe Guin